

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK DOKTORA PROGRAMI

**BELGELİ AKREDİTİF SÖZLEŞMELERİNDE TARAFLARIN HAK
VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ**

HAZIRLAYAN

SEVİN KAVAK

DOKTORA TEZİ

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. RIZA AYHAN

ANKARA – 2024

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 08/05/2024

Öğrencinin Adı, Soyadı: Sevin KAVAK

Öğrencinin Numarası: 21720158

Anabilim Dalı: Özel Hukuk Anabilim Dalı

Programı: Özel Hukuk Doktora Programı

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Dr. Rıza AYHAN

Tez Başlığı: Belgeli Akreditif Sözleşmelerinde Tarafların Hak ve Yükümlülükleri

Yukarıda başlığı belirtilen Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 182 sayfalık kısmına ilişkin, 08/05/2024 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 18'dir. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukukî sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:.....

ONAY

Tarih: 08/05/2024

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad, İmza:

Prof. Dr. Rıza AYHAN

TEŞEKKÜR

Uluslararası ticarî hayatın ihtiyaçlarını karşılamak ve riskleri en aza indirmek amacıyla satış sözleşmesi yapan tarafların sıklıkla tercih ettiği akreditif, tezimizin konusu olarak tercih edilmiştir. Bu çalışmada konunun hukukî mahiyeti incelenerek belgeli akreditif sözleşmelerinde tarafların hak ve yükümlülüklerine değinilmeye çalışılmıştır.

Tezin konusunun belirlenmesinden, hazırlanmasına kadar geçen uzun sürede birçok insanın desteği ve teşviki bulunmaktadır. Bu konuda destek olan herkese gönülden teşekkürlerimi bu satırlarla arz etmek isterim.

Tez danışmanlığımı yapma inceliğini gösteren, bu çalışmanın her aşamasında tüm bilgisi ve titizliği ile emek ve saatlerini harcayarak bana yol gösteren büyük hukukçu Prof. Dr. Rıza AYHAN'a, tez izleme toplantılarında yapıcı eleştirilerde bulunan Prof. Dr. Hayrettin ÇAĞLAR'a, tezin yazım aşamasında bilgi ve deneyimlerini esirgemeyen Prof. Dr. Sema Çörtoğlu KOCA'ya, üzerimde emeği olan, yardım gördüğüm tüm jüri hocalarıma teşekkür ediyorum.

Okumam için büyük fedakârlıklar gösteren, yetişmemde unutulmaz destek ve yol göstericisi olan kıymetli dedem Prof. Dr. İsmet Aydın'a şükranlarımı sunarak bu çalışmamı kendisine ithaf ediyorum. Ayrıca bugüne kadar yetişmemde en büyük yükü çeken ve üzerimden duasını eksik etmeyen kıymetli annem İstem Aydın'a, beni evlatlarından ayrı görmeyen ve her derdimi sabırla dinleyen biricik anneannem Müzeyyen Aydın'a ve destekleri için tüm aileme teşekkür ediyorum.

Son olarak, bu tezin hazırlanması sürecinin gerektirdiği tüm ağır koşullara benimle birlikte katlanan, gecenin geç saatlerine kadar süren çalışmalarımda desteğini hiç esirgemeyen, kendisine ayrılması gereken zamandan fazlaca aldığım, düştüğümde kaldıran yol arkadaşım Sercan Kavak'a teşekkür ediyorum.

ÖZET

Sevin KAVAK, Belgeli Akreditif Sözleşmelerinde Tarafların Hak ve Yükümlülükleri, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Doktora Programı, 2024

Uluslararası satış işlemlerinde, tarafların farklı kanun ve düzenlemelerinin olduğu ülkelerde bulunmasından ötürü, değişik ödeme yöntemlerinden yararlandığı görülmektedir. Bunlar genel olarak; peşin ödeme, mal mukabili ödeme, vesaik mukabili ödeme, akreditifli ödeme ya da kabul kredili ödeme şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamdan olmak üzere akreditif; satış sözleşmesi akdeden tarafların ihtiyaçlarını karşılayabilmek için uygulamadan ortaya çıkan ve günümüzde sıkça başvuru olan bir ödeme yöntemidir. Ödemenin akreditifle yapılmasının, alıcı ve satıcının çıkarlarını ortak noktada buluşturduğu ve böylece her iki tarafa da kolaylık sağladığı kabul edilmektedir.

Tezimizde, akreditif hakkında temel bilgiler verilmiş, akreditifin tanımı ve akreditif ilişkisinin kurulması incelenmiştir. Daha sonra belgeli akreditif sözleşmesi incelenerek akreditife katılan tarafların hak ve yükümlülükleri açıklanmıştır. Akreditif sözleşmesinin hukukî mahiyeti hakkında doktrinde yer alan görüşler belirtilerek değerlendirilmiştir. Son olarak akreditif ilişkisinin sona ermesi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Akreditif, Üç Köşeli İlişki, Uluslararası Satış İşlemleri, Ödeme Yöntemi, Akreditif Sözleşmesi.

ABSTRACT

Sevin KAVAK, Rights and Obligations of the Parties in Documented Letter of Credit Agreements, Başkent University, Institute of Social Sciences, Ph.D. on Civil Law, 2024

In international sales transactions, it is seen that the parties benefit from different payment methods since they are located in countries with different laws and regulations. These are generally; cash payment, payment against goods, payment against documents, payment by letter of credit or payment by acceptance credit.

In this context, letter of credit; is a payment method that emerged from practice in order to meet the needs of the parties concluding a sales contract and is frequently used today. It is accepted that payment by letter of credit brings the interests of the buyer and seller together and thus provides convenience for both parties.

In our thesis, basic information about the letter of credit is given, the definition of the letter of credit and the establishment of the letter of credit relationship are examined. After that, the rights and responsibilities of each party involved in the letter of credit were discussed and the formal letter of credit contract was reviewed. Our evaluation was made by stating the opinions in the doctrine about the legal nature of the letter of credit contract. Finally, the termination of the letter of credit relationship was examined.

Key words: Letter of Credit, Three-Corner Relationship, International Sales Transactions, Payment Method, Letter of Credit Agreement.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
AKREDİTİF KAVRAMI VE GENEL AÇIKLAMALAR.....	4
I) Akreditif Kavramı.....	4
A) Akreditifin tanımı	6
B) Akreditifin kaynakları.....	10
1) Akreditife ilişkin birörnek kurallar.....	11
a) Akreditife ilişkin birörnek kuralların hukukî niteliği hakkındaki görüşler	12
aa) Özel hukuk normu görüşü	12
bb) Örf ve âdet görüşü	14
cc) Ticarî teamül görüşü	14
dd) Lex Mercatoria görüşü.....	15
ee) Genel işlem şartı görüşü.....	16
ff) Kendine özgü yapı görüşü	16
b) Değerlendirmemiz	16
2) Ulusal hukuk	17
3) Uluslararası hukuk.....	18

C) Akreditifin özellikleri	19
1) Birden çok kişiyi ilgilendirmesi.....	19
2) Ödeme vasıtası olması	19
3) Temel ilişkiden bağımsız bir taahhüt olması	20
4) Sözleşmeye dayanması	20
D) Akreditifin işlevleri.....	21
1) Ödeme işlevi	21
2) Kredi işlevi	24
3) Teminat işlevi.....	25
II) Akreditifin Düzenlenme Çeşitleri.....	26
A) Basit-belgeli akreditif	27
B) Dönülebilir-dönülemez akreditif	27
C) Banka uygulamalarına göre akreditifin düzenlenme çeşitleri	28
1) Yenilenebilen akreditif.....	29
2) Sırt sırta akreditif.....	30
3) Teminat akreditifi.....	30
4) Devredilebilir-devredilemez akreditif	32
III) Akreditif İlişkisinin Kurulması.....	34
A) Akreditif şartı.....	36
B) Akreditif sözleşmesi	37
C) Akreditif sözleşmesinin hukukî mahiyeti	38

1) Akreditif sözleşmesinin hukukî mahiyeti hakkındaki görüşler	39
a) Havale	39
b) Kredi mektubu.....	42
c) Vekâlet	43
d) Eser sözleşmesi.....	45
e) Sui generis.....	47
2) Değerlendirmemiz	50
D) Taraflar ve akreditif ilişkisine katılanlar	53
1) Taraflar	53
a) Amir (Alıcı-İthalatçı).....	53
b) Akreditif bankası.....	54
2) Akreditif ilişkisine katılanlar	54
a) Lehtar (Satıcı- İhracatçı)	54
b) Muhabir banka	55
İKİNCİ BÖLÜM	56
BELGELİ AKREDİTİF SÖZLEŞMESİ.....	56
I) Belgeli Akreditif Sözleşmesinin Kuruluşu	56
II) Belgeli Akreditif Sözleşmelerinde Taraflar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi ...	56
A) Amir ve lehtar arasındaki ilişki.....	56
B) Amir ve akreditif bankası arasındaki ilişki.....	61
C) Akreditif bankası ve lehtar arasındaki ilişki.....	66
D) Bankaların kendi aralarındaki ilişki.....	72

III) Akreditife Katılan Tarafların Ehliyetine Uygulanacak Hukukun Tespiti	75
A) Gerçek kişiler açısından	75
B) Tüzel kişiler açısından	76
IV) Belgeli Akreditif Sözleşmesinin Esasına Uygulanacak Hukukun Tespiti	78
A) Genel olarak	78
B) Yabancılık unsuru taşıyan sözleşmelerden doğan borç ilişkilerinde uygulanacak hukukun tespiti	80
1) Sübjektif bağlama kurallarına göre uygulanacak hukukun tespiti.....	81
2) Objektif bağlama kurallarına göre uygulanacak hukukun tespiti	86
C) Akreditif ilişkisinde uygulanacak hukuk	88
1) Amir ile banka arasındaki ilişkide uygulanacak hukuk.....	90
2) Lehtar ile banka arasındaki ilişkide uygulanacak hukuk	92
3) Bankalar arasındaki ilişkide uygulanacak hukuk.....	94
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	95
AKREDİTİF İLİŞKİSİNDE TARAFLARIN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ.....	95
I) Amir ile Lehtar Açısından İnceleme.....	95
A) Akreditif amirinin (Alıcının) hak ve yükümlülükleri	95
1) Genel olarak akreditifi açtırma ve ibraz edilen belgelerin kabulü.....	95
2) Akreditifin açılmaması ve ifa imkânsızlığı.....	98
B) Lehtarın (Saticının) hak ve yükümlülükleri.....	100
1) Akreditif şartında öngörülen belgelerin ibrazı.....	100
2) Belgelerin ibrazında temerrüde düşme	102

II) Amir ile Akreditif Bankası Arasındaki İlişki Açısından İnceleme	102
A) Akreditif bankasının hak ve yükümlülükleri.....	102
1) Akreditifin açılması.....	103
a) Akreditif amirine danışmanlık yapma yükümlülüğü.....	103
b) Lehtara lehine akreditif açıldığını bildirme yükümlülüğü.....	104
c) Akreditifte belirlenen şartlara ve talimatlara uyma yükümlülüğü.....	105
2) İbraz edilen belgelerin incelenmesi ve kabulü	106
a) İbraz edilen belgelerin incelenme yükümlülüğünün kapsamı.....	106
b) İbraz edilen belgelerin özenle incelenmesi yükümlülüğü	107
3) Akreditif bedelinin ödenmesi	107
B) Akreditif amirinin (Alıcının) hak ve yükümlülükleri.....	109
III) Akreditif İlişisine Katılan Diğer Bankalar Açısından İnceleme	110
A) Muhabir bankanın hak ve yükümlülükleri.....	110
B) Teyit bankasının hak ve yükümlülükleri.....	113
C) Görevli bankanın hak ve yükümlülükleri	117
D) Rambursman bankasının hak ve yükümlülükleri.....	118
IV) Mücbir Sebeplerin Tarafların Hak ve Yükümlülükleri Üzerindeki Etkileri ..	119
V) Akreditifte İbraz Edilen Belgeler	122
A) İbraz edilen belgelerin nitelikleri	123
1) Belgelerin orijinal olması gerekliliği.....	124
2) Belgelerin imzalı olması gerekliliği	124

3) Belgelerin onaylı olması gerekliliği	125
4) Belgelerin düzenleme tarihini havi olması gerekliliği	125
B) İbraz edilen belgelerin türleri	125
1) Akreditife ilişkin birörnek kurallarda belirlenen belgeler	126
a) Ticarî faturalar	126
b) Taşıma belgeleri.....	127
c) Sigorta belgeleri	128
2) Taraflarca belirlenen sair belgeler	130
VI) İbraz Edilen Belgelerin Bankalarca İncelenmesi	131
A) Amir bankanın inceleme yükümlülüğü	132
B) Görevli bankanın inceleme yükümlülüğü.....	132
C) Teyit bankasının inceleme yükümlülüğü.....	134
VII) İnceleme Yükümlülüğünün Esasları ve Ölçüleri	134
A) Akreditif ilişkisinin bağımsızlığı.....	135
B) Akreditifin dış görünüş olarak incelenmesi.....	135
C) Akreditifin makul özenle incelenmesi.....	137
D) Milletlerarası bankacılık standartları doğrultusunda inceleme	139
VIII) İbraz Edilen Belgelerin Reddedilmesi ve Sonuçları.....	140
A) Uygun olmayan ibraz neticesinde rezerv koyma	140
B) İbraz edilen belgelerin haklı nedenle reddedilmesi	142
1) Akreditif şartlarına aykırı yapılan ibraz.....	142

2) Vadeden sonra yapılan ibraz.....	145
C) İbraz edilen belgelerin haksız nedenle reddedilmesi.....	146
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	148
İBRAZ EDİLEN BELGELERİN KABUL EDİLMESİ VE SONUÇLARI.....	148
I) Kabul Edilen Belgeler Doğrultusunda Ödeme	148
A) Bedelin nakit olarak ödenmesi	148
1) Peşin ödeme yöntemi	149
2) Ön ödeme yöntemi.....	149
3) Ertelemeli ödeme yöntemi	149
B) Bedelin kıymetli evrak kabulüyle ödenmesi	151
C) Bedelin kıymetli evrak iştirasıyla ödenmesi	151
II) Akreditif Bedelinin Ödenmesine Yönelik Def'i ve İtiraz	151
A) Banka ile lehtar arasındaki edim ilişkisinden kaynaklanan def'i ve itirazlar	153
B) Amir ile lehtar arasındaki değer ilişkisinden kaynaklanan def'i ve itirazlar	156
C) Amir ve banka arasındaki karşılık ilişkisinden kaynaklanan def'i ve itirazlar	157
III) Akreditifte Ödenen Bedelin Rücu Edilmesi ve Uygun Olmayan Ödeme Neticesinde Sebepsiz Zenginleşme Durumu	158
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	163
AKREDİTİF SÖZLEŞMELERİNDE BEDELİN ÖDENMESİNİN ENGELLENMESİ VE AKREDİTİF İLİŞKİSİNİN SONA ERMESİ.....	163
I) Akreditif Sözleşmelerinde Bedelin Ödenmesinin Engellenmesi	163
A) Akreditif sözleşmelerinde geçici hukukî koruma türleri	164

1) Akreditifte ihtiyati tedbir	164
2) Akreditifte ihtiyati haciz	167
B) Akreditifte haciz.....	168
1) Akreditifte belgelerin haczedilmesi	168
2) Akreditifte alacağın haczedilmesi	169
C) Akreditifte iflas	170
1) Akreditifte amirin iflası	170
2) Akreditifte lehtarın iflası	171
3) Akreditifte bankanın iflası.....	173
II) Akreditif İlişkisinin Sona Ermesi	175
A) Genel olarak borcun sona ermesi.....	175
B) Akreditif ilişkisinde zamanaşımı	176
SONUÇ	177
KAYNAKLAR.....	182
EKLER	

Ek 1. Akreditif Açtırma Teklif Mektubu

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Ankara Barosu Dergisi
ABK	Akreditife İlişkin Birörnek Kurallar
Art.	Article (madde)
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BAM	Bölge Adliye Mahkemesi
BATİDER	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
BK	Borçlar Kanunu
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
E.	Esas
E.T.	Erişim Tarihi
HD	Hukuk Dairesi
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HÜHFD	Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
ICAFR	International Conference on Accounting and Finance Research
ICC	International Chamber of Commerce
ISBP	International Standart Banking Practices
İBD	İstanbul Barosu Dergisi
İHFM	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İİK	İcra ve İflas Kanunu
İÜHF	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

K.	Karar
m.	madde
MHAD	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
MHB	Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MÖHUK	Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MTO	Milletlerarası Ticaret Odası
MÜHF-HAD	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
p.	paragraf
s.	Sayfa
S.	Sayı
SÜHFD	Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
SWIFT	Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication
TBB	Türkiye Barolar Birliği
TBK	Türk Borçlar Kanunu
TMK	Türk Medeni Kanunu
TMO	Toprak Mahsulleri Ofisi
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
UCP	Uniform Custom and Practise
vb.	ve Benzeri
vd.	ve devamı
Vol.	Volume
Y.	Yıl
YGHK	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

GİRİŞ

Milletlerarası ticarî ilişkiler, ülke içi ticarî ilişkilere kıyasla farklı özellikler taşımaktadır. Nitekim farklı hukuk kuralları, ticarî teamüller, devletlerin ticarî ilişkilere müdahaleleri, döviz kurallarında meydana gelen değişiklikler ve buna benzer durumlarda ortaya çıkan sorunların çözümünde, akreditifle ödeme yöntemi önemli bir role sahip olmaktadır. Milletlerarası ticarî ilişkilerin en mühim meselelerinden birisi, ödeme yöntemleridir. Dolayısıyla, sözleşmeye konu malın güvenli ve hızlı bir şekilde alıcıya ulaştırılması ile bedelin ödenmesi durumları ödeme yöntemlerini çeşitlendirmiştir. Milletlerarası ticarî ilişkilerde alıcı ve satıcıya birtakım güvencelerin sağlanması amacıyla, ülkelerin mevzuatlarında düzenlenmeyen ve fakat tarafların ihtiyaçlarını karşılayacak bir yönetime ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaca binaen ise akreditifle ödeme yöntemi ortaya çıkmıştır. Akreditif, mal satışını konu alan sözleşmelerde tarafların yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirmesine hizmet etmektedir.

Ticarî ilişkilerde alıcı ve satıcı, yapmış oldukları satış sözleşmelerinde bir ödeme yöntemi belirlemişse; alıcı, ödeme yükümlülüğünü sözleşmede belirlenen yönetime göre yerine getirmektedir. Uluslararası ticaretin gelişmesi ile birlikte farklı ülkelerde bulunan taraflar, birbirleri ile doğrudan irtibat kuramadığı için; bu tür mesafeli satışlar pek çok riski beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla taraflar, bu riskleri bertaraf edebilmek amacıyla zamanla değişen ve gelişen bir ödeme yöntemi olan akreditifle ödeme yöntemini tercih edebilmektedir.

Uygulamada, milletlerarası ticarî ilişkilerde para borcunun ifası, bankalar aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Akreditifle ödeme yöntemi tercih edildiğinde; alıcı, bankasına müracaat ederek satıcı lehine bir akreditif açılmasını talep etmektedir. Bunun üzerine satıcı, akreditif şartlarına uygun olan belgeleri bankaya usulüne uygun teslim şartı ile sözleşmede belirlenen bedeli almaktadır. Bu nedenden ötürü ödemenin, belgelerin tesliminden sonra yapılması sözleşmenin her iki tarafına da güvence vermekte; taraflar arasında ortaya çıkabilecek riskler en aza indirilmiş olmaktadır.

Milletlerarası ticarî ilişkilerde akreditif sıkça başvurulan bir yöntem olmasına rağmen, hemen hiçbir ülkenin mevzuatında düzenlenmemiştir. Bunun nedeni ise Milletlerarası Ticaret Odasının çıkarılan ve belirli aralıklarla güncellenen Akreditife İlişkin

Birörnek Kuralların tüm dünyada kabul görmesidir. Günümüzde akreditifin, milletlerarası ticaretin gelişimine katkı sağladığına kuşku yoktur. Akreditif, sözleşmede tarafların edimlerinin karşılıklı olarak ifasında önemli bir yere sahiptir. Bundan ötürü uluslararası boyutu bulunan akreditifin tüm hatlarıyla incelenmesi ve tarafların hukukî durumları ile hak ve yükümlülüklerinin açıklanması gerekmektedir. Hemen belirtmek gerekir ki akreditif taşıdığı özellikler gereği hukukî açıdan birden fazla hukuk dalıyla ilişkilidir.

Yukarıda yapmış olduğumuz açıklamalar ışığında; tezimizde, akreditifin hukukî niteliğinin incelenmesinin yanı sıra, bu işleme dâhil olan tarafların hukukî durumlarının da değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu kapsamda alıcı ve satıcı arasındaki ilişkilerin incelenmesi ile hukukî durumlarının belirlenmesi oldukça önemlidir. Tezimiz, giriş kısmından sonra beş bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Birinci bölümde genel hatlarıyla akreditif kavramı açıklanarak bu konuda bilgiler verildikten sonra akreditifin tanımı, kaynakları, işlevleri ve özellikleri incelenmiştir. Bunun yanında, akreditifin düzenlenme çeşitleri açıklanarak, akreditif ilişkisinin kuruluşuna değinilmiştir. Bu bölümde ayrıca akreditifin hukukî mahiyeti hakkında doktrinde yer alan görüşler belirtilmiş ve en nihayetinde bu konudaki değerlendirmemiz yapılmıştır.

İkinci bölümde ise akreditif ilişkisine katılanlar açıklandıktan sonra tezimizin konusunu oluşturan belgeli akreditif sözleşmesi ve bu sözleşmenin kuruluş aşaması incelenmiştir. Daha sonra belgeli akreditif sözleşmelerinde taraflar arasındaki ilişkilere değinilmiştir. Bunu takiben, yabancılık unsuru taşıyan sözleşmelerden doğan borç ilişkilerinde uygulanacak hukukun tespiti yapılarak, akreditif ilişkisinde uygulanacak hukukun üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde ise akreditif ilişkisine dâhil olan tarafların hak ve yükümlülüklerine değinilerek bir değerlendirme yapılmıştır. Tezimizin konusunu belgeli akreditifler oluşturduğundan; bu bölümde, ibraz edilen belgeler, bahsi geçen belgelerin nitelik ve türleri açıklanmıştır. Ancak, bu incelemede belgeli akreditiflerde yer alan tüm belgelerden ziyade, Akreditife İlişkin Birörnek Kurallarda kaleme alınan ve uygulamada sıkça tercih edilen belge türlerine değinilmiştir. Nitekim akreditifte ibraz edilen tüm belgelerin detaylı olarak açıklanması çok geniş bir konu olduğundan ayrı bir tez konusunu oluşturabilecek kapsamdadır.

Dördüncü bölümde ibraz edilen belgelerin kabul edilmesi ve sonuçları üzerine bir inceleme yapılmıştır. Buna ek olarak akreditif bedelinin ödenmesine yönelik def'i ve itirazlara değinildikten sonra akreditifte ödenen bedelin rücu edilmesi ve uygun olmayan ödeme neticesinde sebepsiz zenginleşme durumu üzerinde durulmuştur.

Tezimizin son bölümü olan beşinci bölümde ise akreditif sözleşmelerinde bedelin ödenmesinin engellenmesi ve akreditif ilişkisinin sona ermesi genel hatlarıyla incelenmiştir. Tezimizin sonuç kısmında ise belgeli akreditif sözleşmelerinde tarafların hak ve yükümlülükleri konusunda tespit ettiğimiz önemli hususlar belirtilmiştir. Son olarak tezimizin ekinde Türkçe ve İngilizce olmak üzere akreditif açtırma teklif mektubu örneği sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

AKREDİTİF KAVRAMI VE GENEL AÇIKLAMALAR

I) Akreditif Kavramı

Satış sözleşmesinin kurulabilmesi için, diğer sözleşmelerde de olduğu gibi, Türk Borçlar Kanunu'nun 1'inci maddesi uyarınca tarafların irade beyanlarının karşılıklı ve birbirine uygun olması gerekmektedir. Bu nedenle tarafların öncelikle ilgili sözleşmenin esaslı unsurları üzerinde anlaşmaları lazımdır¹.

Türk Borçlar Kanunu'nun 207'nci maddesinde satış sözleşmesi “*satıcının, satılanın zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretme, alıcının ise buna karşılık bir bedel ödeme borcunu üstlendiği sözleşmedir*” şeklinde tanımlanmıştır. Alıcının temel borcu, bedeli ödemek iken; satıcınınki ise, sözleşmeye konu şeyin zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretmektir². Bu bağlamdan olmak üzere, satış sözleşmesinde akde dâhil olan iki tarafa da borç yüklenmektedir. Satılan şey ile bedelinin ödenmesi ise, sözleşmenin önemli unsurlarını oluşturmaktadır³. Nitekim bedel unsuru olmazsa satış sözleşmesinden değil; şartlarının varlığı hâlinde bağışlama sözleşmesinden bahsedilir⁴.

Bu açıklamalar yanında, uluslararası bir satış sözleşmesinde, bedelin ödenmesi ile satılanın zilyetlik ve mülkiyetinin devri hususları, yurt içi bir satış işlemine göre daha farklı olabilmektedir. Zira uluslararası bir satış işlemine taraflar, çoğunlukla farklı hukuk kurallarının geçerli olabileceği ülkelerde bulunmaktadır⁵. Bu durumda da tarafların edim ve karşı edimlerinin ifasında değişiklikler meydana gelebilmektedir. Nitekim uluslararası satış işlemlerinde satıcı, satılan malın bedelini mallar teslim edildikten sonra alacağından emin olmak isterken; alıcı ise, satıcının ödemeyi yapmadan önce satış sözleşmesinde belirtilen malların sevk edilmesini arzulamaktadır. Bu nedenlerden ve uygulamadaki

¹ Eren, F., Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara, 2020, s. 28 vd.; Aral, F./Ayrancı, H., 6098 Sayılı Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara, 2014, s.71; Kılıçoğlu, A., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2017, s.69.

² Eren, (Borçlar Özel), s.29; Kılıçoğlu, s.69.

³ Eren, (Borçlar Özel), s.29; Aral/Ayrancı, s.71.

⁴ Eren, (Borçlar Özel), s.29.

⁵ Zhang, Y.; Approaches to Resolving the International Documentary Letters of Credit Fraud Issue, Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies, 2011, s.17.

ihtiyaçlardan ötürü uluslararası satış sözleşmelerinde karşımıza farklı bir ödeme yöntemi çıkmaktadır⁶.

Uluslararası satış işlemlerinde, tarafların farklı kanun ve düzenlemelerinin olduğu ülkelerde bulunmasından ötürü, değişik ödeme yöntemlerinden yararlandığı görülmektedir. Bunlar genel olarak; peşin ödeme, mal mukabili ödeme, vesaik mukabili ödeme, akreditifli ödeme ya da kabul kredili ödeme şeklinde karşımıza çıkmaktadır⁷.

Bu bağlamdan olmak üzere akreditif; satış sözleşmesi akdeden tarafların ihtiyaçlarını karşılayabilmek için uygulamadan ortaya çıkan ve günümüzde sıkça başvurulanan bir ödeme yöntemidir. Öyle ki, uzun bir geçmişe sahip olan akreditif kavramı, Birleşik Krallıktaki hâkimlerce “uluslararası ticaretin en önemli unsuru” olarak ifade edilmiştir⁸. Ödemenin akreditifle yapılmasının, alıcı ve satıcının çıkarlarını ortak noktada buluşturduğu ve böylece her iki tarafa da kolaylık sağladığı kabul edilmektedir⁹.

Akreditifin genel hatları ile ele alınacağı bu bölümde, öncelikle akreditifin tanımı yapılacak, kaynaklarına değinilecek ve özelliklerinden bahsedilecek; ardından, akreditifin işlevlerinden söz edilerek hukukî niteliğinden bahsedilecek ve akreditif ilişkisinin kuruluşu açıklanmaya çalışılacaktır. Akreditifin, tarafların taleplerini karşılamak için tasarlanmış çeşitli türlerden oluştuğu nazara alınarak tezimizde ne tür bir akreditiften bahsettiğimizi açıklığa kavuşturmak için, öncelikle birkaç akreditif türü açıklanacak; daha sonraki bölümde ise, tezimizin konusunu oluşturan belgeli akreditifler detaylı olarak incelenecektir.

Üzerinde duracağımız ilk tür dönülebilir akreditiflerden¹⁰ oluşmaktadır ve bu tür, dönülemez akreditiflerin¹¹ tersi olarak uygulamada karşımıza çıkmaktadır¹². Dönülebilir

⁶ Walker, A.; American Accord – Third Party Fraud and Letters of Credit, International Financial Law Review 1, 1982, s.5.

⁷ Ağsakal, A./ Erkan, M.K.; Türkiye’de Dış Ticarete Ödeme Şekilleri ve Faiz Oranları, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, ICAFR 16 Özel Sayısı, s.582.

⁸ Murray, C. / Holloway, D. / Timson-Hunt, D. / D’Arcy, L. / Schmitthoff, C.M., Export Trade - The law and Practice of International Trade, London, 2000, s. 166.

⁹ Lewellyn, K.N.; Some Advantages of Letters of Credits, Journal of Business of the University of Chicago, 1929, Vol. 2, No. 1, s.5.

¹⁰ Bir banka tarafından düzenlendikten sonra alıcısı tarafından iptal edilebilen veya değiştirilebilen akreditif türüdür. (ABK m.8)

¹¹ Taraflarının önceden karşılıklı mutabakatı olmadan iptal edilemeyen veya değiştirilemeyen akreditif türüdür. (ABK m.9)

¹² Kaya, A., Belgeli Akreditifte Lehdarın Hukukî Durumu, İstanbul, 1995, s.14.

akreditiflerde alıcı, satıcıya ödeme yapılmasından evvel herhangi bir zamanda ilgili akreditifi iptal ederek akreditiften dönebilmektedir¹³. Bu durum satıcı için büyük sıkıntılara yol açabileceğinden uygulamada çok tercih edilmemektedir¹⁴.

Uluslararası ticarete, akreditif ödeme yöntemini tercih eden tarafların çoğunlukla dönülemez akreditife başvurduğu görülmektedir¹⁵. Bunun nedeninin ise, dönülemez akreditifin doğası gereği taraflara daha fazla güvence vermiş olduğu ifade edilmektedir¹⁶. Nitekim ABK m. 7/b uyarınca; dönülemez akreditiflerde, taraflarca öngörülen belgelerin satıcı tarafından bankaya ibraz edilmesi şartıyla, bankanın satıcıya akreditif bedelini ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır¹⁷.

Tezimizde incelenecek ikinci tür akreditif ise, basit ve belgeli akreditiflerden oluşmaktadır. Basit bir akreditifte satıcı, herhangi bir belge ibraz etmeden kendisine ödeme yapılmasını talep edebilirken¹⁸; belgeli akreditiflerde ise ancak, taraflarca öngörülen belgelerin usulüne uygun ibrazı durumunda ödeme yapılmasını isteyebilmektedir¹⁹. Uluslararası ticarete, belgeli akreditifler basit akreditiflerden çok daha yaygın olarak kullanılmaktadır²⁰. Tezimizde incelediğimiz akreditif, satıcının şart koşulan belgeleri ibraz etmesini gerektiren ve dönülemez olan akreditifleri ifade etmektedir. Yukarıda kısaca değinilen akreditif türlerinden ayrı olarak farklı ayrımlara tâbi tutulan diğer akreditif türleri de ilgili bölümde açıklanacaktır²¹.

A) Akreditifin tanımı

Bir satış sözleşmesinde satıcı ile alıcı, ödemenin akreditif ile yapılacağını kararlaştırdığında, alıcı yani akreditif ilişkisinin amiri, bankaya başvurarak satıcı yani akreditif ilişkisindeki lehtar lehine bir akreditif açılmasını bankasından talep etmektedir²².

¹³ **Bozkurt**, S., Akreditifin Uygulanması, Ankara, 2006,s.33.

¹⁴ **Butakova**, N.; Letter of Credit as a Payment Instrument of the Export-Import Deal, s.74. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3598871> (E.T. 13.09.2023)

¹⁵ **Somuncuoğlu**, Ü., Akreditif Hukukunun Genel Hükümleri, İstanbul, 2007, s.19.

¹⁶ **Carl**, M.; Documentary Letters of Credit, Columbia Law Review Association Inc., 1922, Vol. 22, No. 4, s.298. <https://www.jstor.org/stable/1111302>, (E.T. 01.09.2023); **Bozkurt**, s.34.

¹⁷ **Kozolchyk**, B.; Legal Aspects of Letters of Credit and Related Secured Transactions, University of Miami Inter-American Law Review, 1979, s.268. <https://www.jstor.org/stable/40175841>, (E.T. 01.09.2023)

¹⁸ **Uluç**, Mehmet R.; Borçlar Hukuku Açısından Akreditif, Batider 1966, C.III, s. 435 vd.

¹⁹ **Sarkar**, R.; Transactional Business Law: A Development Law Perspective, Hague: Kluwer Law International, 2003,s.24.

²⁰ **Zhang**, s.18

²¹ Bkz. 1. Bölüm, Akreditifin Düzenlenme Çeşitleri, s.26 vd.

²² **Brindle**,M./**Cox**,R., Law of Payments, London, 1991,s.531.

Dolayısıyla akreditif üç köşeli bir ilişki olmakla beraber, bir bankanın müşterisi adına hareket ettiği ve lehtar tarafından malların teslim edildiğini kanıtlayan belgelerin ibrazı karşılığında ödeme yapılmasının garanti edildiği bir ilişkidir²³.

Akreditif ilişkisinin kurulması tezimizin ilerleyen bölümlerde detaylı olarak açıklanacaktır²⁴. Ancak akreditif felsefesine burada da kısaca değineceğiz. Öncelikle bir satış sözleşmesi kurulduğunda, taraflar ödemenin akreditif ile yapılacağına karar verdiklerinde aralarında bir ifa anlaşması yapmaktadır. Bu ifa anlaşmasına dayanarak alıcı (amir), bankasına başvurarak satıcı (lehtar) lehine bir akreditif açılmasını talep etmektedir²⁵. Bu noktada ilgili talebi kabul eden banka ile amir arasında bir akreditif sözleşmesi akdedilmektedir. Bu sözleşme uyarınca lehtar, akreditif şartında belirlenen belgeleri usulüne uygun şekilde bankaya ibraz ettiğinde kendisine ödeme yapılmasını talep edebilmektedir²⁶. Lehtarın ibraz ettiği belgelerin akreditif şartına uygun bulunması hâlinde ise; banka, akreditifte belirlenen tutarı satıcıya ödemekle yükümlüdür²⁷. Her ne kadar lehtar, amir ile ifa anlaşması yapmış olsa da amirin bankası ile yapmış olduğu akreditif sözleşmesine taraf değildir. Dolayısıyla lehtar ile banka arasında herhangi bir sözleşme mevcut olmayıp; ancak aralarında bir hukukî ilişki olduğundan bahsedilebilmektedir. Bu nedenden ötürü, akreditif ilişkisi birden fazla kişiyi ilgilendirdiğinden üç köşeli olarak kabul edilmektedir²⁸.

Akreditifin temel özelliklerinden biri akreditifin bağımsız olmasıdır²⁹. Bahsi geçen bağımsızlığa göre akreditif; taraflar arasında akdedilen satış sözleşmesinden ya da ilgili diğer işlemlerden ayrı ve bağımsız niteliktedir. Diğer bir deyişle, satıcı tarafından ibraz edilen belgeler; akreditif sözleşmesinde yer alan şartlara uygun olduğu sürece banka, alıcı ile satıcı arasındaki temel sözleşmeye ilişkin herhangi bir ihtilafı dikkate almaksızın satıcıya ödemeyi yapacaktır. Dolayısıyla bankalar yalnızca belgelerle ilgilenirken,

²³ **Dolan**, John F.; The Law of Letters of Credit, 2007, Wayne State University Law School Legal Studies Research Paper Series s.36 [S.I.] : SSRN. <https://ssrn.com/abstract=1020705>, (E.T. 03.06.2023)

²⁴ Bkz. 1. Bölüm, Akreditif İlişkisinin Kurulması, s.34 vd.

²⁵ **Doğan**, V., Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif, Ankara, 2016, s.182.

²⁶ **Kaya**, (Akreditif), s.53; **Doğan**, (Akreditif), s.195.

²⁷ **Doğan**, (Akreditif), s.205; **Erdoğan**, İ., Akreditif Sözleşmeleri, Ankara, 2000, s. 122.

²⁸ **Chang**, S. E./ **Luo**, H. L./ **Chen**, Y.; Blockchain-enabled trade finance innovation: A potential paradigm shift on using letter of credit. Sustainability, 12(1), 2019, s. 188; **Doğan**, (Akreditif), s.69.

²⁹ **Gao**, X./ **Buckley**, R. P.; The Unique Jurisprudence of Letters of Credit: Its Origin and Sources, 4 San Diego International Law Journal 91, 2003, s. 121; **Bozkurt**, s.5; **Özel**, S. Yargıtay Kararları Eşliğinde Akreditif ve Hukuki Niteliği, İstanbul 1991, s.16; **Reisoğlu**, S., Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Akreditif, Ankara,2009, s.63.

akreditife temel teşkil eden esas sözleşmenin ifası ile ilgilenmezler³⁰. Başka bir ifadeyle akreditifin temel mantığı, satış sözleşmesinden kaynaklanan herhangi bir soruna bakılmaksızın lehtara güvenli ve hızlı bir ödeme sunulmasıdır³¹.

Akreditifin diğer bir özelliği ise akreditif türlerine göre farklılık arz etmesine karşın, belgelere sıkı sıkıya bağlı olmasıdır³². Buna göre lehtarın akreditifte belirlenen belge gerekliliklerine muhakkak uyması gerekmektedir. Özetle, akreditifin bir dokümantasyon özelliği vardır ve akreditifin yukarıda açıklanan iki temel kuralı uluslararası ticarete akreditifin verimli bir şekilde işlemlerini sağlamaktadır³³.

Uluslararası ticarî hayatın ihtiyaçlarını karşılamak ve riskleri en aza indirmek amacıyla uygulama alanı bulan akreditif, sözleşmeye dayalı bir ödeme aracıdır³⁴. Akreditifin bu özelliği ile hem ödeme aracı hem de teminat aracı olduğu söylenmektedir³⁵. Mesafeli satışlarda, taraflar arasında ortaya çıkan güven problemlerini en aza indirebilmek amacıyla ortaya çıkan akreditif, zamanla daha da fazla uygulama alanı bulmuştur³⁶. Zira akreditif, uluslararası ticarî ilişkilerde alıcı ile satıcının sözleşmeden doğan yükümlülüklerini eksiksiz ve hukuka uygun olacak şekilde yerine getirme hususlarına hizmet etmektedir. Mal satışını konu alan sözleşmelerde, malları temsil eden belgelerin teslimi neticesinde ödemenin yapılacak olması hem alıcı hem de satıcı açısından riskleri önemli ölçüde bertaraf etmektedir³⁷. Ayrıca, akreditif ile satıcı sözleşmeye konu olan malları temsil eden belgeleri ibraz ettiğinde, taraflarca kararlaştırılan bedeli alacağını; alıcı ise, bahsi geçen belgelerin sözleşmeye uygun şekilde ibraz edilmesini takiben satıcıya ödeme yapılacağını bilmektedir.

Akreditifin ülke içi ticarî ilişkilerde de kullanılması konusunda herhangi bir engel bulunmamasına karşın, ülke içinde pek tercih edilen bir ödeme yöntemi olmadığı ifade

³⁰ **Brindle/Cox**, s.535.

³¹ **Hao, Y./ Xiao, L.**; International Journal of Business and Social Science Risk Analysis of Letter of Credit -Based on Principles of 'Independence' and 'Strict Compliance', Vol. 4 No.9, 2013,s.200.

³² ABK m.4, **Reisoğlu**, (Akreditif), s.67.

³³ **Friedrich, S.**; New Trends in International Bank Guarantees, 6 International Banking Law 37,1987, s.41.

³⁴ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.65; **Bozkurt**, s.5; **Özel**, s.16; **Doğan**, (Akreditif), s.70.

³⁵ **Graham, G. P.**; International Commercial Letter of Credit and Choice of Law: so Whose Law Should Apply Anyway ?. (Rev.201 2001-2002). Heiononlien 47 Wayne L. s. 204.

³⁶ **Özel**, s.11-13.

³⁷ **Doğan**, (Akreditif), s.1.

edilmektedir³⁸. Bunun nedeni ise diğer ödeme yöntemlerine göre daha pahalı olmasıdır³⁹. Nitekim taraflarca akreditifle ödeme yapılacağı konusunda anlaşmaya varıldıktan sonra akreditif ilişkisine bankalar da dâhil olmaktadır. Bankalar yaptıkları işlemler nedeniyle komisyon aldığından, bu komisyonlar da akreditifi diğer ödeme yöntemlerine kıyasla daha masraflı kılmaktadır. Bahsi geçen komisyonlar ise, akreditifin çeşitlerine ve süresine göre değişkenlik göstermektedir⁴⁰.

Hukukî ve iktisadî açıdan farklı tanımlara tâbi tutulan akreditif, pozitif düzenlemeler dışında bırakılmıştır. Bu nedenle akreditifin tanımı konusunda görüş birliği olduğunu söylemek oldukça güçtür. Bir görüşe göre⁴¹ akreditif, “*akreditifi açtıran kişi tarafından verilen talimatlar neticesinde muhatabın ilgili süreler içerisinde ve şartlara uygun olarak belgelerin ibrazı karşılığında ödemeyi talep etmesi*” özellikleri gereği bir tür havale olarak kabul edilmektedir; başka bir görüşe göre⁴², “*amirin, satın alma sözleşmesinde öngörülen koşullara uygun olacak şekilde, belirli bazı belgelerin teslimi neticesinde, satıcının kendi hesabına ödenmesi amacıyla bankaya verilen bir teminat*” olarak ifade edilmektedir.

Bu konudaki bir diğer görüşe göre⁴³ ise akreditif, “*akreditif açtırma talimatını veren kişinin adına ve onun belirlediği kişiye açılan bir kredi*” anlamına gelmektedir. Diğer bir görüş⁴⁴ ise akreditifi, “*amirin, akreditif bankasına verdiği yetki doğrultusunda ödeme emrini içeren bir kredi mektubu*” olarak belirtmektedir. Yargıtay⁴⁵ ise akreditifi, “*mal satın almış bir kimsenin, bir banka ile yaptığı anlaşma üzerine, o bankanın, belli belgelerin*

³⁸ **Von Bar**, C., Kollisionsrechtliche Aspekte der Vereinbarung und Inanspruchnahme von Dokumentenakkreditiven, ZHR 152,1988, s.38. (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.3.)

³⁹ **Utkulu**, U./**Aydemir**, İ./**Özken**, A./**Yılmaz**, M., Türkiye’de Dış Ticaret İşlemleri ve Uygulaması, Ankara, 2013, s.56; **Doğan**, (Akreditif), s.3.

⁴⁰ Türkiye Finans Bankası 2023 yılı için; Ticari/Kurumsal müşteriler için Sight akreditiflerde %0.05 flat komisyon (işlem başına ez az 150 USD tahsil edilmektedir), vadeli akreditiflerde yıllık %0.5 komisyon, Kobi/İşletme müşteriler için Sight akreditiflerde %0.25 flat komisyon (işlem başına en az 150 USD tahsil edilmektedir), vadeli akreditiflerde yıllık %0.75 komisyon uygulamaktadır.

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/kobi/sector-ve-urun-paketleri/sayfalar/dis-ticaret-finans-paketi.aspx>, (E.T. 02.10.2023)

⁴¹ **Tekinlalp**, Ü., Banka Hukukunun Esasları, İstanbul, 2009, s.552; **Tolun**, O.; “Akreditifin Hukuki Mahiyeti” Adalet Dergisi, Y.48, S.1, s.268-271; **Kocaman**, B., Türk Borçlar Hukukunda Havale, Ankara, 2020, s.76.

⁴² **Eğilmezler**, B.; Akreditif, Adalet Dergisi. 1965, Sy.1, s. 627.

⁴³ **Yavuz**, C., Borçlar Hukuku Dersleri-Özel Hükümler, İstanbul, 2013, s.710.

⁴⁴ **Akyol**, Ş., Medeni Hukukta Uygulama Örnekleri (Borçlar Hukuku-Özel Borç İlişkileri), C.III, İstanbul 1985, s. 149.

⁴⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 04.11.1964 Tarihli 1964/942 E. ve 1964/637 K. Sayılı İlâmı, (Legalbank, E.T. 02.10.2023) Aynı yönde diğer karar için bkz; 11. HD. 28.02.1980 Tarih 1980/642 E. ve 1980/941 K. (Legalbank, E.T. 04.10.2023)

satıcı tarafından ibrazı karşılığında, bu satıcıya satış parasının ödenmesini hedef tutan” bir akdî ilişki olarak tanımlamaktadır.

Tüm bu görüşlerin yanı sıra Milletlerarası Ticaret Odasınınca (MTO) da akreditif tanımlanmıştır. Ancak burada akreditifin genel bir tanımı yapılmış; akreditifin hukukî nitelendirilmesi işleme dâhil olan ülkelere bırakılarak daha çok iktisadî yönü öne çıkarılmıştır. Buna göre, MTO tarafından çıkarılan Birörnek Kuralların “Genel Hükümler ve Tanımlar” başlıklı bölümünün 2’nci maddesinde akreditif şu şekilde tanımlanmıştır⁴⁶. “*Nasıl adlandırılmış veya tarif edilmiş olursa olsun, amir bankanın uygun ibraz neticesinde geri alınamayan kesin ödeme taahhüdü*”dür. Yine aynı maddede ibrazın karşılanması hususu ifade edilmiş, “*ibrazın karşılanması;*

- (i) *Akreditif, belgelerin ibrazı neticesinde ödeme yöntemiyle kullanımında ise ibrazda ödeme yapmak,*
- (ii) *Akreditif, vadeli ödeme yöntemiyle kullanımda ise ertelenmiş bir ödeme taahhüdüne girmek ve kredinin ertelenmiş olarak kullanılabilir olması durumunda belirlenen tarihte ödeme yapmak,*
- (iii) *Akreditif, kambiyo senedi yöntemiyle kullanımda ise satıcı tarafından düzenlenen bir kambiyo senedini kabul etmek ve kredinin mevcut olması durumunda belirlenen tarihte ödeme yapmak” anlamına gelmektedir.*

B) Akreditifin kaynakları

Akreditife İlişkin Birörnek Kuralların, uluslararası ticarî ilişkilerin hukukî temelini oluşturduğu kabul edilse de; uygulamada akreditifle ilgili sayısız davanın açıldığı göz önüne alındığında, ulusal ve uluslararası hukuk kurallarının da akreditifin kaynakları arasında olduğu kabul edilmektedir⁴⁷.

⁴⁶ UCP 600 - Uniform Rules for Documentary Credits No. P600E ISBN : 978-92-842-1257-6
https://drive.google.com/file/d/0B_9u_aQbgmMYTlkzUDlhT1JROFM3c1U3T2ZXM2Nxdw/view?resourcekey=0-ACQVhDBHkAu8PLSjO09zMQ , (E.T.12.07.2022)

⁴⁷ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.27.

1) Akreditife ilişkin birörnek kurallar

Akreditifin kazandığı önemden sonra, akreditife temel teşkil eden sözleşme taraflarının ihtiyaçlarını karşılamak ve yeknesak bir düzenleme yapmak amacıyla 1933 yılında Milletlerarası Ticaret Odasınınca “Akreditife Uygulanacak Birörnek Kurallar” düzenlenmiştir. MTO tarafından hazırlanan ilgili kurallar pek çok ülke tarafından kabul görmüştür⁴⁸. Bahsi geçen kurallar da belirli aralıklarla MTO tarafından revize edilmektedir⁴⁹. Akreditife İlişkin Birörnek Kurallar ilk defa 1933 yılında düzenlendikten sonra belirli aralıkla revizyondan geçirilmiştir. Bahsi geçen kurallar en son 2007 yılında revize edilmiştir. Ayrıca 2019 yılında ise ticarî ilişkilerde elektronik işlemlerin gelişmesiyle birlikte, yine MTO tarafından eUCP adı verilen kurallar düzenlenmiştir. eUCP adı verilen kurallar tek başına bağımsız kurallar değildir. Bunlar, Akreditife İlişkin Birörnek Kurallara ek olarak çıkarılmıştır. eUCP 1’inci maddesine göre⁵⁰; “*eUCP’nin amacı; UCP’ye tabi bir akreditife yalnızca elektronik kayıtların veya elektronik kayıtların kağıt belgelerle birlikte ibrazına olanak sağlamaktır. Elektronik ibraz için UCP’yi tamamlayan bir ek niteliğindedir. Tek başına yeknesak kurallar değildir. Tek başına kullanılamaz, UCP ile birlikte kullanılmalıdır*”.

Akreditifin uluslararası ticarete sıkça kullanılmasına karşın hemen hiçbir ülkede pozitif düzenlemeye tâbi olmamasının sebebi ise, MTO tarafından yapılan düzenlemelerin hemen hemen bütün ülkeler tarafından kabul edilip uygulanması ve yeterli görülmesidir. Aynı zamanda MTO, akreditife ilişkin bahsi geçen kuralları düzenli aralıklarla güncellediğinden ve bu güncellemeler de ülkelere yeterli görüldüğünden Türkiye de dâhil olmak üzere akreditif konusunda millî hukuklarda düzenleme yapılmamış, bu durum MTO’ya bırakılmıştır. Türk hukukunda da akreditif kavramı kanunlarda doğrudan düzenlenmemiş olmasına karşın; uygulamada sıkça karşımıza çıkmaktadır.

MTO tarafından hazırlanan Birörnek Kurallar, tüm dünya tarafından yaygın şekilde uygulansa da bahsi geçen kuralların hukukî niteliği konusunda bir görüş birliği bulunmamaktadır. Aşağıda, doktrin ve uygulamadaki bu görüşler genel hatlarıyla açıklanacaktır. Önemle belirtmek gerekir ki Birörnek Kuralların hukukî niteliği konusunda

⁴⁸ Reisoğlu, (Akreditif), s.27; Bozkurt, s.9; Doğan, (Akreditif), s.10.

⁴⁹ Tolun, s.267; Uluç, s. 432.

⁵⁰ ICC Uniform Customs and Practice for Documentary Credits for Electronic Presentation (eUCP) Version 2.1

hangi görüş kabul edilirse edilsin, MTO tarafından düzenlenen bu kurallar tüm dünyada kabul edilip uygulama alanı bulmaktadır.

a) Akreditife ilişkin birörnek kuralların hukukî niteliği hakkındaki görüşler

aa) Özel hukuk normu görüşü

Normlar genel olarak; hukuk, ahlâk, din, örf adet ile görgü konularında karşımıza çıkan ve toplumsal yaşamı düzenleyen kurallar bütünü olarak tanımlanabilir⁵¹. Bir topluluk içerisinde yaşamın ise asgarî kuralları vardır. Hukuk normları da bu topluluk içerisindeki insan ilişkilerini düzenlemektedir. Hukuk normları toplumda yaşayan insanların gereksinimlerinden doğduğundan, olması gerekenle ilgilenirler. Dolayısıyla hukuk normları bireylere bazı davranışların yapılmasını ya da yapılmamasını emreder. Bu nedenle de hukuk normları, toplumsal yaşamda istenilen düzeni sağlamaya yardımcı olmaktadır. Bundan ötürü hukuk normları içerisinde kural ve yaptırımı barındırmaktadır⁵². Bahsi geçen hukuk normlarının genel olması onlara geniş bir etki alanı kazandırmaktadır.

Akreditifin en temel kaynaklarından biri olan Birörnek Kuralların hukukî niteliği konusunda daha önceleri kabul gören, ancak artık çokça savunulmayan bir görüşe⁵³ göre, işbu kurallar özel hukuk normu olarak kabul edilmekteydi. Bu görüş İsviçre Federal Mahkemesince alınan bir karara⁵⁴ dayanmaktaydı. Ancak Birörnek Kurallarda yapılan güncellemelerden ve hukukî alandaki gelişmelerden hareketle, artık bu görüşten uzaklaşmıştır.

MTO'nun eski tarihli güncellemelerinde yer alan, *“ tarafların aksini açıkça veya zımnî olarak kararlaştırmamış olmaları hâlinde, bu genel kavram ve kurallara, aşağıda yer alan hükümler akreditifin her türü ve bunlara taraf olanlar hakkında geçerlidir⁵⁵”* açıklaması ışığında Birörnek Kuralların özel hukuk normu olduğu düşünülebilse de

⁵¹ Çeçen, A.; HUKUKTA NORM VE ADALET, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 32, 1975, s.75.

⁵² Gözler, K. Hukuka Giriş, Bursa, 2018, s.58.

⁵³ Schönle, H., Die Rechtsnatur der einheitlichen Richtlinien und Gebräuche für Dokumentenakkreditive, NJW, 1968, s.726; Canaris, W., Bankvertragsrecht, 3. Aufl., Berlin-New York 1988, s.641; Schärfer, H., Die Rechtsstellung des Begünstigten im Dokumenten-Akkreditiv, Berlin 1980, s.32. (nakleden Doğan, (Akreditif), s.14.)

⁵⁴ BGE 93 II 340. (nakleden Reisoğlu, (Akreditif), s.55.)

⁵⁵ MTO'nun 1962 ve 1974 tarihli Birörnek Kurallara İlişkin Revizyonları

günümüzde bu kuralların özel hukuk normu olmadığı yönündeki görüşler⁵⁶ artmaya başlamıştır. Bu husustaki en büyük argüman ise, MTO'nun kanun çıkarma yetkisinin bulunmadığı ifadesidir⁵⁷. Bu bağlamdan ötürü de Birörnek Kurallara özel hukuk normu demek doğru olmamaktadır.

Yargıtay bir kararında⁵⁸ Türk hukukunda akreditifi düzenleyen herhangi bir yasal düzenleme olmadığını belirtmiştir. Bir diğer ifade ile Birörnek Kuralların yasa hükmünde olmadığı ifade edilmiştir. Yukarıda açıklananlardan ötürü yasa ya da uluslararası bir anlaşma niteliği bulunmayan bu kurallara ancak tavsiye niteliğinde kurallar denebilmektedir⁵⁹.

Birörnek Kuralların çıkarılmasının asıl amacı akreditif uygulanmasında yeknesaklığı sağlamaktır. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, akreditif ilişkisinin tarafları bu kuralların uygulanacağını kararlaştırdıkları noktada; bahsi geçen kurallar, sözleşme hükmü hâline gelmektedir. Kaldı ki, Birörnek Kurallarda da belirtildiği üzere⁶⁰, bu kuralların uygulanabilmesi için tarafların bu yönde irade beyanlarının bulunması, bir diğer deyişle tarafların adı geçen kurallara yetki tanımaları gerekmektedir. Dolayısıyla Birörnek Kurallar hukuk normları gibi doğrudan uygulanabilme kabiliyetine sahip olmayıp; ancak, taraflarca sözleşme hükmü hâline getirildiğinde uygulama alanı bulabilmektedir.

Yargıtay bir kararında, bahsi geçen kuralların hukuk kuralları olmadığını açıkça belirtmiştir. İlgili kararda⁶¹, “*mektup metinlerinde MTO 500 sayılı broşür hükümlerinin uygulanacağına dair madde bulunmadığı, kaldı ki anılan hükümlerin bağlayıcılık taşıyan milletlerarası metinler olmadığı*” ifade edilmektedir.

⁵⁶ **Kaya**, (Akreditif), s.21.

⁵⁷ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.55.

⁵⁸ Yargıtay HGK 18.12.2002 tarih 2002/12-1078 E. 2002/1072 K. sayılı İlâmı, (Kazancı İBB, E.T. 20.02.2023)

⁵⁹ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.56; **Doğan**, (Akreditif), s.14.

⁶⁰ ABK m.1 uyarınca bu kuralların akreditif metninde yer alması durumunda uygulanabilen kurallar olduğu belirtilerek, tarafların bu kuralları açıkça değiştirmedeği ya da kapsam dışı bırakmadığı durumlarda tüm taraflar için bağlayıcı nitelikte olduğu kabul edilmiştir.

⁶¹ Yargıtay 11. HD. 01.05.2006 Tarih 2005/4480 E. ve 2006/4978 K. Sayılı İlâmı, (Kazancı İBB, E.T. 12.01.2023)

bb) Örf ve âdet görüşü

Doktrindeki bir diğer görüşe⁶² göre, Birörnek Kuralların örf ve âdet hukukunu oluşturduğu savunulmaktadır. Bu görüşe göre ilgili kuralların TMK m.1/2 uyarınca ikinci derece özel hukuk normu olduğundan bahisle doğrudan uygulanması gerekmektedir. Ancak yukarıda da açıklandığı üzere Birörnek Kurallara özel hukuk normu demek mümkün olmamaktadır⁶³.

Kaldı ki, bir davranışın örf ve âdet kuralı olarak kabul edilebilmesi için; uzun süreden beri uygulanması, zamanla kendiliğinden oluşması ve bu kurallara uygun davranma konusunda genel bir kanının oluşması gerekmektedir. Ancak bilindiği gibi Birörnek Kurallar MTO tarafından yeknesaklığı sağlamak amacıyla oluşturulmuş kurallardır. Dolayısıyla her ne kadar bu kurallara uzun süreden beri uyulduğu kabul edilse de sadece bu husus ilgili kuralların örf ve âdet kuralları olarak nitelendirilmesi açısından yeterli olmamaktadır⁶⁴.

cc) Ticarî teamül görüşü

Birörnek Kuralların nitelendirilmesi konusunda bu görüş özellikle Alman Federal Mahkemesi tarafından savunulmakta; Birörnek Kuralların ticarî teamül kuralları olduğu kabul edilmekteydi⁶⁵.

Belirtilmelidir ki, bu görüşün Türk hukukunda uygulama alanı bulması oldukça zordur⁶⁶. Zira Türk hukukuna göre ticarî teamüller istisnâ olarak uygulanmaktadır. Bunların uygulama alanı ancak tarafların kendi aralarında ticarî teamüllere yetki tanınmasıyla olmaktadır⁶⁷. Türk hukukuna göre ticarî teamüller esas itibariyle iradenin yorumlanmasında ele alınmaktadır. Bu nedenden ötürü ticarî teamüllerden bahsedebilmek için taraflarca bu kuralların uygulanmasının kabul edilmiş olması gerekmektedir.

⁶² Ulrich, C.M., Rechtsprobleme des Dokumentenakkreditivs, Zürich 1989; s.38. (nakleden Doğan, (Akreditif), s.14.); Kaya, (Akreditif), s.21.

⁶³ Reisoğlu, (Akreditif), s.56; Doğan, (Akreditif), s.13.

⁶⁴ Reisoğlu, (Akreditif), s.56; Doğan, (Akreditif), s.14.

⁶⁵ BGH, WM 1958,456. (nakleden Kaya, (Akreditif), s.23.)

⁶⁶ Tekinalp, (Banka Hukuku), s. 430; Doğan, (Akreditif), s.15; Reisoğlu, (Akreditif), s.56; Kaya, (Akreditif), s.23.

⁶⁷ Kaya, (Akreditif), s.23.

6102 sayılı TTK m.2/1’de bu husus hükme bağlanmıştır. Buna göre “*Kanunda aksine bir hüküm yoksa ticarî örf ve adet olarak kabul edildiği belirtilmedikçe, teamül, mahkemenin yargısına esas olamaz. Ancak irade açıklamasının yorumunda teamüller de dikkate alınır*”. Sonuç olarak TTK m.2/1’de açıkça belirtildiği üzere tarafların bu kuralların uygulanmasını kabul edip bunlara yetki tanınması gerektiğinden; birkaç kural dışında⁶⁸, Birörnek Kuralların bütünüdür ticarî teamül kuralları olduğunu söylemek mümkün olmamaktadır.

dd) *Lex Mercatoria* görüşü

Bu görüşü savunanlara göre Birörnek Kurallar *Lex Mercatoria* olarak nitelendirilmektedir⁶⁹. *Lex Mercatoria* uluslararası ticaretin bağımsız ve kendine özgü yapısını ifade eden kurallar olarak kabul edilmektedir⁷⁰. Bu kapsamda Birörnek Kuralların da *Lex Mercatoria*’nın başlıca örneği olduğu savunulmaktadır⁷¹.

Bu görüşe göre; uluslararası bankacılık ve finans alanında, akreditif ilişkisine dâhil olan ülkelerin iç hukuk kuralları, uluslararası ticaret için uygulanabilir çözümler sağlamakta çoğunlukla yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle akreditif konusunda MTO tarafından hazırlanan tek tip kuralların hâkim olduğu kabul edilmektedir⁷². Dolayısıyla Birörnek Kurallar taraflar arasındaki hak ve yükümlülükleri kapsamlı ve münhasır bir şekilde düzenlemekte, taraflar Birörnek Kuralları kullanarak, aralarındaki malî işlemleri yönetmek için kendi kurallarını oluşturmaktadır. Sonuç olarak bu kuralların uluslararası ticaretin kendine özgü kuralları olduğu yönünde doktrinde görüş bildirenler mevcuttur⁷³. Ancak *Lex Mercatoria* olarak kabul gören Birörnek Kurallar, herhangi bir hukukî uyumsuzluğun çözümünde doğrudan uygulama alanı bulamamakta, daha önce de

⁶⁸ Akreditifin temel ilişkiden bağımsız ve soyut olması, belgeli akreditiflerde, akreditifin belgelere bağlı olması kurallarına ticarî teamül olarak değerlendirilebilmektedir.

⁶⁹ **Schmithoff**, Clive M.; *The Sources of The Law of International Trade*, 1964, s.97; **Hugo**, C.F.; *The Legal Nature of the Uniform Customs and Practice for Documentary Credits: Lex Mercatoria, Custom or Contracts?*, 1994, *South African Mercantile Law Journal*, s.167.

⁷⁰ **Schmithoff**, s.97; **Erdem**, H.E., *Lex Mercatoria ve ICC Tahkimi*, Milletlerarası Tahkim Semineri, 6 Nisan 2004 Ankara, s. 115 vd.; **Erdem**, H.E., *Milletlerarası Ticaret Hukuku ile İlgili Makaleler*, İstanbul, 2017, s. 325.

⁷¹ **Schmithoff**, s.97; **Hugo**, s.165.

⁷² **Manriruszaman**, A. F.M; *The Lex Mercatoria and International Contracts: A Challenge for International Commercial Arbitration?*, *American University International Law Review* 14, no. 3, 1999, s. 670.

⁷³ **Adams**, F.; *The UCP as a Choice of Non-State Law in International Commercial Contracts*, PER / PELJ2022(25)-DOI <http://dx.doi.org/10.17159/1727-3781/2022/v25i0a14579>, (E.T. 01.05.2023)

açıklandığı gibi, ancak taraflarca sözleşme hükmü hâline geldiği zaman uygulanabilmektedir⁷⁴.

ee) Genel işlem şartı görüşü

Doktrinde savunulan bir başka görüş ise Birörnek Kuralların genel işlem şartı olarak kabul edilmesidir⁷⁵. Buna göre; Birörnek Kuralların düzenlenme biçimleri dikkate alındığında genel işlem şartı olarak kabul edilmektedir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 04.11.1964 tarihli 1964/942 E. ve 1964/637 K. sayılı kararında⁷⁶ akreditife uygulanacak kuralların genel işlem şartı olduğu yönünde görüşünü bildirmiştir.

Bu görüşü savunanlara göre, genel işlem şartı için aranan koşullar Birörnek Kurallar açısından gerçekleşmektedir. Başka bir ifade ile MTO tarafından önceden düzenlenen bu kurallar, akdî ilişkide bankalar tarafından sözleşmenin diğer tarafına kabul ettirilmektedir. Dolayısıyla da yapısal olarak benzerlikler içerdiğinden Birörnek Kuralların genel işlem şartı olduğu yönündeki görüşler giderek artmaktadır.

ff) Kendine özgü yapı görüşü

Bu görüşe göre ise, Birörnek Kuralların hukukî nitelendirilmesi yapılırken o kuralların uygulama alanına bakılması gerekmektedir⁷⁷. Buna göre, Birörnek Kurallar, genel hukuk kuralları içerisinde kategorize edilmemeli; kendine özgü yapısı gereğince ele alınmalıdır. Bu doğrultuda Birörnek Kurallar, MTO tarafından hazırlanan ticarî hayatta alıcı ve satıcıya rehberlik etmeye yarayan bir kurallar bütünüdür. Her ne kadar bu kurallar kanunlarda düzenlenmemiş olsa da uygulamada kendilerini kabul ettirdikleri ve tarafları bağladıkları için kendine özgü yapıda olduğu kabul edilmiştir⁷⁸.

b) Değerlendirmemiz

Yukarıda açıklanan görüşler bir arada değerlendirildiğinde kanaatimizce Birörnek Kurallar kendine özgü yapıdadır. Birörnek Kurallar, yasa hükmünde olmadığından, doğrudan uygulanabilme kabiliyetini haiz değildir. Bununla birlikte Birörnek Kurallara her

⁷⁴ Doğan, (Akreditif), s.15; Kaya, (Akreditif), s.25.

⁷⁵ Kaya, (Akreditif), s.23; Göger, E., Akreditif Muamelesi ve Hukuki Niteliği, Ankara, 1980, s.43,

⁷⁶ Akyazan, S., Banka ve Ticaret Hukuku, Ankara 1972, s. 157.

⁷⁷ Doğan, (Akreditif), s.16.

⁷⁸ Doğan, (Akreditif), s.16.

ne kadar uzun süreden beri uyulduğu kabul edilse de sadece bu husus, onların örf ve âdet kuralları olarak nitelendirilebilmesi açısından da yetersiz kalmaktadır.

Birörnek Kuralları ticarî teamül olarak nitelendirmek de doğru olmamaktadır. Nitekim Türk hukukunda ticarî teamüllerin uygulanabilmesi için tarafların kendi aralarında bunlara yetki tanınması gerekmektedir. Buna bağlı olarak Birörnek Kuralları *Lex Mercatoria* olarak kabul etmek de mümkün olmamaktadır. Birörnek Kuralların bir uyumsuzluğun çözümünde doğrudan uygulanabilmesi için yine taraflarca sözleşme hükmü hâline getirilmesi gerekmektedir.

Bazı görüşlere göre, Birörnek Kuralların genel işlem şartı olduğu kabul edilse de sırf bu kuralların genel işlem şartlarına yapısal olarak benzemesi onları genel işlem şartı da yapmamaktadır.

Sonuç olarak; kanaatimizce, Birörnek Kuralların kendine özgü yapısı vardır. Bu kurallar uluslararası ticarî ilişkileri yeknesak bir düzene sokmak ve taraflara rehberlik etmesi için getirilmiş ve pek çok ülke tarafından da kabul görmüştür. Dolayısıyla Birörnek Kuralları genel hukuk kuralları içerisinde kategorize etmek doğru olmamaktadır. Bu kurallar daha önce de belirtildiği gibi ancak taraflarca sözleşme hükmü olarak kabul edilmesi durumunda uygulama alanı bulduğundan adı geçen kuralların hukukî nitelendirilmesi yapılırken uygulama alanına göre değerlendirme yapmak gerekmektedir.

2) Ulusal hukuk

Akreditifin bir diğer kaynağını iç hukuk kuralları oluşturur. Akreditifin Türk hukukunda doğrudan düzenlenmemesinden ötürü akreditif kavramı, yargı kararları ve doktrin çalışmalarında karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla da bağlama kuralları doğrultusunda yahut taraflarca yapılan anlaşma neticesinde Türk hukukunun uygulanması kabul edildiğinde, kanun hükümleri tarafların yapmış olduğu anlaşma hükümlerinden sonra uygulanacaktır. Nitekim taraflarca, sözleşmede akreditif şartına yer verilmiş olması durumunda, bu işlem bir özel hukuk sözleşmesi olmasından dolayı; yürürlükteki hukuk uygulama alanı bulacaktır. Ayrıca, sözleşmede ya da ticarî teamüllerde boşluk olması hâlinde iç hukukumuzdaki yorumlayıcı ve tamamlayıcı hükümler uygulanacaktır.

3) Uluslararası hukuk

Akreditiflerin uluslararası unsur içermesi sebebiyle, dünyadaki çok az ülkede bu konuda yasa çıkarılmıştır. Anglo-Sakson Sistemin (Common Law System) görüldüğü İngiltere ve ABD'de⁷⁹ gelişmiş bir akreditif yasası vardır. Bunun dışında dünyadaki diğer pek çok ülkede, bu konuda yasal bir düzenleme olmadığından, akreditif ve Birörnek Kurallara, yargı kararlarında ve doktrinde rastlanmaktadır⁸⁰. Her ne kadar İngiltere'de bu konuda özel bir yasa bulunsa da bir yargı kararında⁸¹, Birörnek Kuralların yasalar kadar katı düzeyde yorumlanmaması, bunun yerine tarafların hazırladığı bir anlaşma belgesi olarak yorumlanması gerektiği ifade edilmiştir.

Akreditif ilişkisi genellikle yapısı gereği içerisinde yabancılık unsuru barındırdığından, taraflar arasında hukukî bir ihtilaf meydana geldiğinde uygulanacak hukukun tespiti önem arz etmektedir. Bu kapsamda uyuşmazlık olduğunda ilgili mahkeme kendi iç hukukunda yer alan kurallara göre uyuşmazlığı çözmektedir.

Akreditif ilişkisinin bir özel hukuk işlemi olmasından ötürü; taraflara, bu ilişkiye uygulanacak olan hukuku kararlaştırma imkânı tanınmış ve bu husus MÖHUK m.24'te açıkça kaleme alınmıştır⁸².

Akreditife temel teşkil eden ilişki, amir ve lehtar arasında meydana gelen ve birden fazla karşılıklı edim içeren bir durumdur. Bu kapsamda, akreditife konu malların temini ile bu mallara ilişkin belgeleri hazırlayıp bankaya ibraz etme yükümlülüğü lehtarda olduğundan, burada akdi karakterize eden edim lehtarının edimidir. Aynı zamanda akreditif ilişkisi üç köşeli bir ilişki olduğundan, akreditifi karakterize eden edimin tespitinde her bir ilişkinin ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir. Bu durumda akreditif

⁷⁹ Uniform Commercial Code article 5

⁸⁰ Ellinger, P./ Neo, D., Law and Practice of Documentary Letters of Credit, s. 47.

⁸¹ Co-operative Centrale Raiffeisen-Boereleenbank BA ("Rabobank Nederland") v The Sumitomo Bank Ltd. 1988, WL 62281, <https://www.i-law.com/ilaw/doc/view.htm?id=150634>, (E.T. 10.10.2023)

⁸² *Sözleşmeden doğan borç ilişkileri tarafların açık olarak seçtikleri hukuka tâbidir. Sözleşme hükümlerinden veya hâlin şartlarından tereddüde yer vermeyecek biçimde anlaşılabilen hukuk seçimi de geçerlidir. Taraflar, seçilen hukukun sözleşmenin tamamına veya bir kısmına uygulanacağını kararlaştırabilirler. Hukuk seçimi taraflarca her zaman yapılabilir veya değiştirilebilir. Sözleşmenin kurulmasından sonraki hukuk seçimi, üçüncü kişilerin hakları saklı kalmak kaydıyla, geriye etkili olarak geçerlidir. Tarafların hukuk seçimi yapmamış olmaları hâlinde sözleşmeden doğan ilişkiye, o sözleşmeyle en sıkı ilişkili olan hukuk uygulanır. Bu hukuk, karakteristik edim borçlusunun, sözleşmenin kuruluşu sırasındaki mutad meskeni hukuku, ticarî veya meslekî faaliyetler gereği kurulan sözleşmelerde karakteristik edim borçlusunun işyeri, bulunmadığı takdirde yerleşim yeri hukuku, karakteristik edim borçlusunun birden çok işyeri varsa söz konusu sözleşmeyle en sıkı ilişki içinde bulunan işyeri hukuku olarak kabul edilir. Ancak hâlin bütün şartlarına göre sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde sözleşme, bu hukuka tâbi olur.*

bankası ile amir arasındaki ilişki ile akreditif bankasının lehtar ile ilişkisi ayrı ayrı değerlendirilmeli, somut uyumsuzlukta karakteristik edim bu şekilde tespit edilmelidir⁸³.

C) Akreditifin özellikleri

Akreditif; daha önce de belirtildiği üzere birden çok kişiyi ilgilendiren, içerisinde farklı hukukî ilişkiler barındıran ve bunların akreditife temel teşkil eden işlemten bağımsız olan, sözleşmeye dayalı bir hukukî ilişkidir⁸⁴.

1) Birden çok kişiyi ilgilendirmesi

Akreditif, temel ilişkide alıcı ile satıcı arasında akdedilen sözleşmeye göre, borcun ifa edilebilmesi amacıyla belirlenen bir ödeme vasıtasıdır. Akreditif ilişkisi birden çok kişiyi ilgilendirmektedir⁸⁵. Bu doğrultuda temel ilişkinin alıcısı (amir) ile satıcısının (lehtar) yapmış olduğu ifa anlaşmasına göre bedelin akreditif ile ödeneceği kararlaştırıldığında bu ilişkiye bankalar da dâhil olmaktadır. Bu nedenle akreditif birden çok kişiyi ilgilendirdiğinden üç köşeli bir ilişki olarak kabul edilmektedir⁸⁶.

2) Ödeme vasıtası olması

Akreditifler, ticarî anlaşmaların taraflarını korumak için bağımsız bir ödeme güvencesi olarak bankanın kredisini sağlayarak piyasa işlemlerini kolaylaştırmak için kullanılmaktadır⁸⁷. Banka amire kredi sağlayabilir. Amir, bir miktar payı, lehtara ödenmek üzere bloke ettirmiş de olabilir. Akreditifin satılacak malların üretilmesine veya elde edilmesine olanak tanıyan bir finansman mekanizması olduğu da ifade edilmektedir⁸⁸.

Akreditif, banka aracılığı ile yürütülen bir işlemdir. Bu nedenle de akreditif bir ödeme vasıtası olarak kabul görmektedir⁸⁹. Temel ilişkinin tarafları arasında ifa anlaşması yapıldığında ve ödemenin akreditif yoluyla gerçekleştirileceği kabul edildiğinde temel ilişkinin alıcısı, bankasına müracaat ederek akreditif sözleşmesi yapmaktadır. Satıcı ise,

⁸³ **Tekinalp**, (MÖH), s. 283.

⁸⁴ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s. 603; **Kaya**, (Akreditif), s.32.

⁸⁵ **Bahtiyar**, M.; Akreditif ve Milletlerarası Özel Hukukta Doğurduğu Sorunlar, BATİDER, 1990, C. XV, s.74.

⁸⁶ **Doğan**, (Akreditif), s.54; **Bahtiyar**, s.74; **Kaya**, (Akreditif), s.9; **Reisoğlu**, (Akreditif), s.21.

⁸⁷ **Bahtiyar**, s.73.

⁸⁸ **Leon**, C.; Letters of Credit: a Primer, 45 Md. L. Rev. 432, 1986, s.438.

<http://digitalcommons.law.umaryland.edu/mlr/vol45/iss2/8> (E.T. 15.04.2023)

⁸⁹ **Doğan**, (Akreditif), s.20; **Kaya**, (Akreditif), s.32.

akreditifte belirlenen koşulları gerçekleştirdiği ve ilgili belgeleri bankaya usulüne uygun şekilde ibraz ettiği anda kendisine ödeme yapılmasını talep etmektedir⁹⁰.

3) Temel ilişkiden bağımsız bir taahhüt olması

Akreditifin en önemli özelliklerinden biri, güvenilirliği yani ödeme hususunda bir güven sağlamasıdır⁹¹. Bu nedenle, başka türlü bir ödeme yöntemini tercih ederken tereddüt edebilecek taraflar, temel ilişkiden bağımsız bir taahhüde güvenebilecekleri ve böylece olası riskleri daha doğru bir şekilde değerlendirebilecekleri için akreditife katılmaya teşvik edilmektedir⁹².

Akreditif; temelde alıcı ile satıcı arasında akdedilen sözleşmeden ayrı bir sözleşmeye dayalı ödeme aracıdır⁹³. Nitekim temel ilişkinin herhangi bir şekilde sona ermesi, akreditifin geçerliliğini etkilemeyecektir⁹⁴. Dolayısıyla lehtar lehine akreditifin açılması, borçlunun borcunu ifa ettiği anlamına gelmemektedir. Bu nedenle akreditifle ödeme, temel ilişkiden bağımsız bir taahhüt içermektedir⁹⁵. Bu kapsamda günümüzde uygulanan akreditif, temel ilişkiden bağımsız olduğundan gerekli koşullar sağlandığında ödemeyi taahhüt etmekte ve altta yatan işlemi kolaylaştırmaktadır.

4) Sözleşmeye dayanması

Akreditif, birden fazla hukukî ilişkinin birleşiminden oluşmaktadır⁹⁶. Temel ilişkide amir ve lehtar arasında bir satış sözleşmesi akdedilmekte ve ödemenin akreditif ile yapılacağı kararlaştırılmaktadır. Bu noktada, amir ve lehtarın ödeme vasıtası olarak akreditifi belirlemesiyle taraflar arasında ifa anlaşması yapılmış olmaktadır⁹⁷. Belirtmek gerekir ki amir ve lehtar; ifa anlaşmasını, temel sözleşmeye ek bir madde koyarak yapabileceği gibi ayrı bir sözleşme olarak da akdedebilirler.

⁹⁰ **Günay**, G.E., Türk Hukukunda Akreditif, İstanbul,2014,s.26.

⁹¹ **Bahtiyar**, s.74; **Doğan**, (Akreditif), s.21.

⁹² **Trimble**, R.J.; The Law Merchant and the Letter of Credit, Harvard Law Review,1948, Vol.61, No.6 ,s.985; **Miller**, N.; Problems and Patterns of the Letter of Credit, University of Illinois Law Forum,1959, s.166.

⁹³ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.26.

⁹⁴ **Bozkurt**, s.5.; ABK m.4/a

⁹⁵ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s. 620; **Gao**, X.; The Identity Of The Fraudulent Party Under The Fraud Rule In The Law Of Letters Of Credit, University of New South Wales Law Journal, 2001, UNSWLawJl 14, s.121.

<http://classic.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLawJl/2001/14.html> (E.T. 26.03.2023)

⁹⁶ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.26.

⁹⁷ **Kaya**, (Akreditif), s.35.

Amir ve lehtar arasında ifa anlaşması yapıldıktan sonra amir, kendi bankası ile iletişime geçerek lehtar adına bir akreditifin açılmasını ve belirlenen belgelerin usulüne uygun şekilde ibraz edilmesinden sonra lehtara ödemenin yapılmasını talep etmektedir. Amirin bu talebi banka tarafından kabul gördükten sonra, banka ile amir arasında akreditif sözleşmesi imzalanmaktadır. Görülüyor ki akreditif ilişkisi temelde sözleşmesel ilişkilere dayanmaktadır. Burada önemli olan husus bahsi geçen ilişkilerin ve sözleşmelerin birbirinden bağımsız olmasıdır⁹⁸. Bunun sonucu olarak da bankalar temel ilişkiden bağımsız hareket etmektedir⁹⁹.

Amir ve lehtar arasındaki temel sözleşmede ödemenin akreditif ile yapılacağı belirlenmesine akreditif şartı denmektedir¹⁰⁰. Bahsi geçen şart temel sözleşmede yer alabileceği gibi, ayrı bir sözleşme ile de yapılabilmektedir¹⁰¹. Akreditif sözleşmesi ve şartına ilişkin detaylar tezimizin ilgili bölümünde detaylı olarak açıklanacaktır¹⁰².

Akreditif şartında belirtilen belgelerin lehtar tarafından usulüne uygun şekilde ibrazı üzerine; lehtara ödeme yapmayı taahhüt eden bir akreditif düzenlenmektedir. Lehtar, yükümlülüklerini yerine getirir ve akreditif şartına uygun belgeleri sunarsa banka ödemeyi yapacaktır. Dolayısıyla tüm bu açıklananlar doğrultusunda taraflar arasındaki ilişkilerin sözleşmeye dayandığı görülmektedir.

D) Akreditifin işlevleri

Doktrinde akreditifin temel olarak; ödeme, teminat ve kredi işlevlerini içerdiği kabul edilmektedir¹⁰³.

1) Ödeme işlevi

Akreditif, satış sözleşmelerinde kullanılan bir ödeme aracıdır. Alıcı ile satıcının birbirini tanımadığı ve ifa konusunda da tereddütlerin yaşandığı durumları ortadan kaldıracak amacıyla gelişen akreditif, çoğunlukla uluslararası satış sözleşmelerinde

⁹⁸ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.26.

⁹⁹ **Zevkliler**, A./**Gökyayla**, K.E., Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara, 2013, s.658.

¹⁰⁰ **Bozkurt**, s.95; **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.434; **Kaya**, (Akreditif), s.34; **Göger**, (Akreditif Muamelesi), s.62.

¹⁰¹ **Bozkurt**, s.95; **Brindle/Cox**, s.552.

¹⁰² Bkz. 1. Bölüm, Akreditif İlişkisinin Kurulması, s.34-35.

¹⁰³ **Günay**, s.12; **Bozkurt**, s.18; **Doğan**, (Akreditif), s.21.

karşımıza çıkmaktadır¹⁰⁴. Akreditife göre para borçlusu borcunu, üçüncü bir kişi olan banka aracılığı ile ifa edeceği hususunda lehtar ile anlaşmaktadır¹⁰⁵.

Elbette borcun banka aracılığı ile ifa edilebilmesi için öncelikle tarafların, ödemenin akreditif ile gerçekleştirileceği hususunda anlaşmış olmaları lazımdır. Bu anlaşma amire, lehtar lehine akreditif açtırma yükümlülüğü getirilmektedir. Ancak önemle belirtmek gerekir ki sadece akreditifin açılması ifa yerine geçmemektedir¹⁰⁶. Akreditif, ifa uğruna edim olarak kabul edilmektedir¹⁰⁷. Dolayısıyla alıcının sadece akreditifi açtırması ödeme borcunu ifa ettiği anlamına gelmemektedir¹⁰⁸.

Borçlanılan edimin ifası, Türk Borçlar Kanununda borçların ve borç ilişkilerinin sona erme hâlleri içerisinde sayılmamıştır. Her ne kadar kanunda ifa kelimesinin tanımı yapılmamış olsa da; ifa, borçlanılan edimin tam ve gereği gibi yerine getirilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bir borç ilişkisinde borçlu, edimini tam ve gereği gibi ifa ettiği takdirde borç sona ermektedir. Belirtmek gerekir ki borçlanılan edimin ifası ile sona eren borç ilişkisi değil dar anlamda borcun kendisidir. Sürekli bir borç ilişkisinde ifa, borcu sona erdirirken borç ilişkisi devam etmektedir. Ancak ani edimli borç ilişkilerinde borcun tam ve gereği gibi ifa edilmesi hâlinde borç ilişkisi de son bulacaktır.

Kural olarak bir borç ilişkisinde borçlunun ifa etmesi gereken edim borcun kaynağına göre değişkenlik göstermektedir¹⁰⁹. Bunlar verme, yapma veya yapmama olarak karşımıza çıkabilmektedir. Dolayısıyla borçlu, alacaklı ile olan ilişkisinde neyi borçlanmış ise onu ifa etmekle yükümlüdür. Bu nedenden ötürü de borçlu, borçlandığından başka bir edimi ifa ederek borcundan kurtulamamaktadır.

Genel kural, borçlanılan edimin ifası olsa da, taraflar bunun aksini kararlaştırabilmektedir. Elbette tarafların bu durumda anlaşması gerekmektedir. Bu da beraberinde yeni bir sözleşmeyi getirmektedir. Bu durumda ifa yerine geçen edimden

¹⁰⁴ **Erdoğan**, (Akreditif Sözleşmeleri), s.22.

¹⁰⁵ **Bozkurt**, s.19.

¹⁰⁶ **Doğan**, (Akreditif), s.20; **Günay**, s.14; **Bozkurt**, s.70.

¹⁰⁷ **Doğan**, (Akreditif), s.20; **Günay**, s.14; **Bozkurt**, s.70; **Kaya**, (Akreditif), s.42.

¹⁰⁸ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s. 562.

¹⁰⁹ **Kılıçoğlu**, s.748 vd.

bahsedilmektedir¹¹⁰. İfa yerine geçen edim yerine getirildiği takdirde buna bağlı olarak borç ilişkisi de bitecektir. Her ne kadar ifa uğruna ve ifa yerine geçen edim birbirine benzer özellikler gösterse de bunlar aynı kavramlar değildir.

Belirtmek gerekir ki ifa yerine geçen edimde taraflarca anlaşılmış olması hâlinde; borçlu, borçlandığı edim yerine başka bir edimi ifa ettiği takdirde borç sona erdiğinden borcundan kurtulmaktadır¹¹¹. Ancak ifa uğruna edimde ise borçlanılan şey yerine ifa edilen şeyle borç sona ermemektedir. Burada borcun sona erebilmesi için borçlanılan yerine verilenin paraya çevrilerek alacaklı tarafından tahsil edilmesi gerekmektedir¹¹². Nitekim ifa uğruna edimde borçlu, alacaklıya borçlandığı edim dışında bir şey vermemektedir. Burada borçlu, alacaklıya ifa amacıyla bir edimde bulunmaktadır. Ancak bu edim yerine geldiği anda borç sona ermediğinden, ifa uğruna verilen edimin tahsil edildiği anda borç sona ermektedir.

Yukarıda anlatılanlar doğrultusunda akreditifin ifa uğruna edim olduğu söylenebilmektedir. Çünkü temel ilişkide amir ile lehtar, ödemenin akreditif ile yapılacağını kararlaştırdıktan sonra; amir, lehtar lehine bir akreditif açtırmaktadır. Bu aşamada amirin lehtara olan borcu sona ermemektedir¹¹³. Banka ile akreditif sözleşmesi yapan amirin lehtara olan borcu, lehtarın bu para borcunu tahsil ettiği anda son bulacaktır. Bir diğer ifade ile; lehtar, akreditifte belirlenen belgeleri usulüne uygun şekilde bankaya ibraz ederek akreditif bedelini tahsil ettiği takdirde amirin lehtara olan borcu son bulmaktadır.

Teyitli akreditiflerde, lehtar öncelikle akreditif bankasına müracaat edecek, ödemeyi bu şekilde alamaz ise, temel ilişkinin borçlusuna müracaat hakkı elde edecektir. Lehtarın, akreditifte mutabakata varılan belgeleri usulünce bankaya ibraz etmesi

¹¹⁰ **Kılıçoğlu**, s.748 vd.; **Eren**, F., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2019, s. 918; **Ayan**, M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2016, s. 363; **Serozan**, R., Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C. III, İstanbul, 2014, s. 90-91.

¹¹¹ **Kılıçoğlu**, s.749; **Eren**, (Borçlar Genel), s. 918; **Ayan**, s. 363; **Serozan**, (Borçlar Genel) s.91.

¹¹² **Kılıçoğlu**, s. 751; **Eren**, (Borçlar Genel), s. 918; **Ayan**, s. 363; **Serozan**, (Borçlar Genel) s. 93.

¹¹³ **Doğan**, (Akreditif), s.20; **Günay**, s.14.

neticesinde belirlenen tutarın ödenmesi durumunda hem akreditiften doğan hem de temel ilişkiden doğan ödeme yükümlülüğü sona erer¹¹⁴.

2) Kredi işlevi

Akreditifte, tarafların menfaatlerini korumak ve alıcı ile satıcı arasında akdedilen sözleşmenin yerine getirilmesi amaçlanmaktadır¹¹⁵. Burada bankalar da ilişkiye dâhil olmaktadır. Akreditif kelimesi sözlük anlamı olarak kredi ifadesini içerse de¹¹⁶ kredi fonksiyonunu barındırmamaktadır¹¹⁷. Bu durum yalnızca, akreditifin yabancı ülkelerde kelime anlamı olarak krediyi ifade etmesinden kaynaklanmaktadır. Bir diğer ifadeyle hukuken akreditifin kendisi kredi değildir¹¹⁸. Bu bağlamdan ötürü bankaların amirden akreditif bedelini peşin olarak almadan amir adına akreditif açması, bu durumu kredi aracına dönüştürmemektedir¹¹⁹. Ancak akreditif bedeli peşin olarak alınarak bir akreditif açılırsa bu durumda akreditif bir kredi aracına dönüşmüş olmaktadır¹²⁰.

Bununla birlikte, iktisadî olarak akreditif ile kredi arasındaki ilişkiden dolayı hukukî olarak da akreditif ile kredi ilişkilendirilmekte ve akreditifin kredi işlevinden bahsedilmektedir¹²¹. Bir bankanın lehtar lehine akreditif açması, akreditif açtıran tarafa kredi verdiği anlamına gelmemektedir¹²². Ancak akreditif ve kredi işlemlerinin arasındaki benzerlikler akreditifin kredi işlevini ortaya çıkardığı belirtilmektedir¹²³.

Kimi zaman akreditif amiri, bankadan lehtar lehine akreditif açılmasını talep ederken, temel ilişkide belirlenen bedeli de nakit olarak bankaya yatırmaktadır. Akreditif sözleşmesinin yapılmasından sonra da banka, lehtara karşı gerekli belgelerin kendisine ibrazı karşılığında ödeme yükümlülüğü altına girmektedir.

¹¹⁴ **Çabri, S.**; “Akreditifte Temel İlişkiden Doğan Borcun Hiç Veya Gereği Gibi İfa Edilmemesinin Akreditif İlişkisine Etkisi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2016, Cilt 22, Sayı 3, Cevdet Yavuz’a Armağan, s.620.

¹¹⁵ **Göğer**, (Akreditif Muamelesi), s.9

¹¹⁶ İngilizce- Commercial Letter of Credit, Fransızca- Credit Documentaire, İspanyolca- Carta de Credito

¹¹⁷ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s. 563.

¹¹⁸ **Bozkurt**, s.19; **Erdoğan**, (Akreditif Sözleşmeleri), s.25; **Kaya**, (Akreditif), s.32.

¹¹⁹ **Özel**, s.11-13.

¹²⁰ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.20.

¹²¹ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s. 564.

¹²² **Bozkurt**, s.19; **Kaya**, (Akreditif), s.32.

¹²³ **Günay**, s.15.

Bazı durumlarda ise, amirin kendi bankası ile kredi sözleşmesi imzalayarak temel ilişkide belirlenen bedelin bu şekilde ödendiği görülmektedir¹²⁴. Bu durum ise akreditifin kredi fonksiyonu olduğu yönünde görüşleri artırmaktadır¹²⁵. Fakat önemle belirtmek gerekir ki; bankanın amire açmış olduğu kredinin, akreditif ile hukukî olarak bir bağlantısı bulunmamaktadır. Sonuç olarak akreditif ile kredi arasında ekonomik bir bağlantı olduğu kabul edilebilirse de hukukî olarak herhangi bir bağ bulunmamaktadır.

3) Teminat işlevi

Uluslararası satışlarda alıcı ile satıcı arasında riskler mevcuttur. Akreditifin ortaya çıkma nedenlerinden biri de alıcı ile satıcının borçlandıkları edimleri aynı anda ve karşılıklı olarak ifalarını yerine getirmeyi temin etmektir¹²⁶.

Akreditifin içerdiği teminat işlevinden taraflar ayrı ayrı yararlanmaktadır. Yargıtay'ın bir kararında¹²⁷ “Akreditif ve özellikle belgeli akreditif, ayrı ülkelerde bulunan ve döviz ithalat, ihracat konularında değişik rejimlere tâbi olan ithalatçı ve ihracatçı arasındaki ilişkilerin güven içinde yürüyüp sonuçlanmasını sağlar” denilmek suretiyle akreditifin teminat fonksiyonunun altı çizilmiştir¹²⁸.

Lehtar açısından, lehine akreditif açıldığında risk büyük ölçüde azalmakta; amirin ödeme borcu banka tarafından güvence altına alınmaktadır¹²⁹. Akreditif bankasının ödeme sorumluluğu temel ilişkideki ödeme borcundan tamamen bağımsız ve soyut olsa da akreditifin lehtar açısından teminat fonksiyonu içerdiği açıkça ortadadır. Dolayısıyla temel ilişkide borcun usulüne uygun şekilde ifa edilip edilmediği akreditif bankasını

¹²⁴ **Erdoğan**, (Akreditif Sözleşmeleri), s.25.

¹²⁵ **Doğan**, (Akreditif), s. 24

¹²⁶ **Kaya**, (Akreditif), s.30.

¹²⁷ Yargıtay 11. HD. 10.02.1977 Tarihli 1976/5881 E. ve 1977/558 K. Sayılı İlâmı, (Kazancı İBB, E.T. 15.02.2022)

¹²⁸ Bakırköy 1. Asliye Ticaret Mahkemesi, 24.06.2020 tarihli ve 2020/221 E. ve 2021/357 K. sayılı İlâmında aynı konuya değinilmiştir. “Ödeme şekli olarak akreditifin kararlaştırılması durumunda 4'lü bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Buna göre ithalatçı (akreditif amiri) ihracatçıya (lehtar) belirli şartları içeren muayyen bir bedeli havi akreditif açması konusunda akreditif bankasına bir akreditif emri vermekte, bu emre binaen lehtar lehine bir akreditif açan akreditif bankası, muhabir banka aracılığı ile lehtara belirli bir süre içerisinde belgeleri ibraz etmesi karşısında ödemedede bulunacağını bildirmektedir. Bu çerçevede ihracatçı/lehtar belgeleri eksiksiz biçimde ibraz etmek suretiyle satış bedelini elde etmekte, ithalatçı/akreditif amiri de banka tarafından şeklen incelenen belgelerin eksiksiz olduğuna güvenerek satış bedelini ödemekte ve buna karşılık bankadan temin ettiği belgelerle yükü teslim almaktadır. Böylece hem ihracatçı hem de ithalatçı açısından satımlarda taraflar arasındaki uzaklığın oluşturduğu riskler asgari seviyeye çekilmiş olmaktadır” . (Lexpera, E.T. 24.04.2023)

¹²⁹ **Günay**, s.13.

ilgilendirmemektedir. Akreditif bankası bazı istisnalar haricinde¹³⁰ kendisine belgelerin usulüne uygun şekilde ibrazı hâlinde ödeme yapmakla yükümlüdür. Diğer bir anlatımla temel ilişki herhangi bir nedenle geçersiz olsa da bankanın ödeme yükümlülüğü devam etmektedir¹³¹.

Akreditife İlişkin Birörnek Kurallarda bu durum şu şekilde izah edilmektedir: “Doğası itibarıyla bir akreditif, dayandırılabilirleri satış sözleşmesinden veya diğer bir sözleşmeden ayrı bir işlemdir. Akreditifte her ne şekilde olursa olsun bir sözleşmeye değinilmiş olsa bile bankalar böyle bir sözleşmeyle ilgilenmezler ve onunla bağlı değillerdir. Bu nedenle bir bankanın akreditif altındaki ibrazı karşılama, iştirat etme veya diğer herhangi bir yükümlülüğünü yerine getirmesine ilişkin taahhüdü, amirin amir bankayla veya lehtarla olan ilişkilerinden kaynaklanan hak taleplerine veya savunmalarına tâbi değildir”¹³². Bu güvence ise lehtar açısından oldukça önem arz etmektedir.

Lehtar açısından yukarıda ifade edilen tüm bu güvenceler amir açısından riskleri ifade etmektedir. Lehtar kendi borcunu ifa ettiğinde, amir de akreditif bankası aracılığıyla kendi yükümlülüğünü yerine getirmektedir. Bankanın lehtara ödeme yapmasının ön koşulu, akreditifte belirlenen belgelerin kendisine usulüne uygun şekilde ibrazıdır¹³³. Nitekim uygulamada bahsi geçen belgelerin amir tarafından dikkatle seçildiği görülmektedir. Bu belgeler temel ilişkideki satış sözleşmesine konu olan malların sevk edildiğini gösteren belgelerden olduğundan, malları temsil etmektedir. Sonuç olarak akreditifin teminat fonksiyonunun amir açısından lehtara kıyasla sınırlı olduğunu söylemek mümkündür¹³⁴.

II) Akreditifin Düzenlenme Çeşitleri

Uygulamada ve doktrinde akreditifin farklı kıstaslardan yola çıkılarak birtakım ayrımlara tâbi tutulduğu görülmektedir. Tezimizin bu kısmında akreditifin düzenlenme çeşitlerine değinilecektir.

¹³⁰ Sahte Belge İbrazı vb.

¹³¹ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s. 562.

¹³² ABK m. 4-a.

¹³³ **Kaya**, (Akreditif), s.30.

¹³⁴ **Doğan**, (Akreditif), s.21 vd.; **Kaya**, (Akreditif), s.31.

A) Basit-belgeli akreditif

Akreditifin tâbi tutulduğu ayrımlardan ilki basit ya da belgeli olup olmadığına göre yapılmaktadır. Basit akreditif, uygulamada yerini bulan bir tür olmasına karşın; taraflarca çok tercih edilmeyen bir akreditif türüdür¹³⁵. Zira basit akreditifte, lehtar herhangi bir belge sunmadan ve karşılık göstermeden bankadan kendisine ödeme yapılmasını talep edebilmektedir. Bir diğer ifade ile basit akreditifte, lehtarın bankadan ödeme alabilmesi için bankaya hiçbir belge ibraz etmesine gerek bulunmamaktadır. Doktrinde bir görüşe göre¹³⁶ özellikle yurt dışına seyahate çıkacak olanların yanlarında nakit para taşımamak amacıyla kullandıkları bir çek olan seyahat çeklerinin, basit akreditife örnek olduğu belirtilmektedir. Buna göre yurtdışına seyahat edecek olan ilgili, kendi ülkesinde bulunan bir bankaya bedelini peşin olacak şekilde ödeyerek, adı geçen bankaya ait seyahat çekini alarak kullanabilmektedir. Adı çek olmasına karşın seyahat çekleri hukukî anlamda kıymetli evrak niteliğinde değildir¹³⁷. Traveller's check¹³⁸ olarak anılan ve daha çok Anglo-Sakson ülkelerinde kullanımda olan seyahat çekini elinde bulunduran lehtar, bunu bankaya ibraz ederek karşılığı olan bedeli alabilmektedir¹³⁹.

Günümüzde akreditif denildiği zaman akla ilk gelen ve uygulamada sıkça karşımıza çıkan tür belgeli akreditiftir. Bu akreditif türünde basit akreditiften farklı olarak lehtar, bankadan ödeme alabilmek için birtakım belgeleri ibraz etme zorunluluğu taşımaktadır.

B) Dönülebilir-dönülemez akreditif

Akreditifin tâbi tutulduğu ayrımlardan bir diğeri ise, dönülebilir olup olmadığı ile ilgili yapılan ayrımdır.

Dönülebilir akreditif, taraflara düşük düzeyde bir güvenlik sağlar ve uygulamada son derece nadir görülür¹⁴⁰. ABK'nın eski güncellemesinde dönülebilir akreditifler "*lehtara önceden haber verilmeden ve herhangi bir anda akreditif bankası tarafından*

¹³⁵ Doğan, (Akreditif), s.26.

¹³⁶ Uluç, s.435 vd.

¹³⁷ Bozer, A./Göle, C., Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, 2018, s. 488.

¹³⁸ Liaw, H.T./Lin, J.F./Wu, W.C.; A new electronic traveler's check scheme based on one-way hash function, Electronic Commerce Research and Applications, Volume 6, Issue 4, 2007, s.502. (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1567422307000142>), (E.T. 20.02.2023)

¹³⁹ Bozer/Göle, s. 489.

¹⁴⁰ Butakova, s.74.

değiştirilebilir veya iptal edilebilir” şeklinde ifade edilmişti¹⁴¹. Bunun yanında ABK’nın en son revize edilen kurallarına göre¹⁴² “*Akreditifin dönülemez nitelikte olduğu belirtilmemiş olsa bile o akreditifin dönülemez*” nitelikte olduğu kabul edilmektedir.

Bir diğer ifade ile dönülemez (irrevocable) akreditif, lehtarın akreditif şartında öngörülen tüm koşullara uyması şartıyla banka tarafından kendisine ödeme yapılacağına güvenini vermektedir. Dönülemez akreditiflerde lehtar ilgili belgeleri bankaya usulüne uygun şekilde ibraz ettiği takdirde, amir bankanın ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır¹⁴³.

Akreditifin dönülebilir olması, amir ya da banka (amirden aldığı bir talimat doğrultusunda) tarafından herhangi bir zamanda ödemediği önce iptal edilebileceği anlamına gelmektedir¹⁴⁴. Dolayısıyla bu durum lehtar açısından tehlike oluşturmaktadır. Nitekim bir banka akreditiften dönme hakkını belgelerin lehtar tarafından kendisine ibraz ettiği anda da kullanabilir¹⁴⁵.

Belirtmek gerekir ki dönülebilir akreditif türünde dönme hakkı kullanılmaz ise bu durumda banka, dönülemez akreditifte de olduğu gibi lehtara karşı bağımsız bir ödeme borcu altına girmektedir¹⁴⁶. Dönülebilir akreditifler daha çok lehtarın ticarî güvenilirliğinden emin olunmadığı durumlarda başvuru bir çeşittir¹⁴⁷. Ayrıca bir akreditifin dönülebilir ya da dönülemez olduğunun açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde böyle bir ibarenin bulunmaması hâlinde akreditif dönülemez akreditif sayılacaktır¹⁴⁸.

C) Banka uygulamalarına göre akreditifin düzenlenme çeşitleri

Bankacılık uygulamaları dolayısıyla da akreditifler farklı düzenlenme çeşitleriyle karşımıza çıkabilmektedir.

¹⁴¹ ABK 500 Sayılı Broşür m.8-a

¹⁴² ABK m.3

¹⁴³ Aynı yönde Bkz. Yargıtay 11.HD 04.07.1980 Tarih 1980/3185 E. ve 1980/3644 K. Sayılı İlâmı, (Kazancı İBB, E.T. 15.03.2023)

¹⁴⁴ **Butakova**, s.76 vd.; **Bozkurt**, s.33.

¹⁴⁵ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s. 427; **Bozkurt**, s.33.

¹⁴⁶ **Özalp**, A., UCP 600’ın Kullanılması ve Akreditif, İstanbul, 2009, s.43.

¹⁴⁷ **Kozolchyk**, B.; Commercial Letters of Credit in the Americas, a Comperative Study of Contemporary Commercial Transactions, USA, Matthew Bender& Company Incorporated,1966, s.20.

¹⁴⁸ ABK m.3

1) Yenilenebilen akreditif

Uygulamada taraflar arasındaki ticarî ilişkilerin uzun vadeli olduğu ve teslimatların düzenli olarak yapıldığı durumlarda çoğunlukla yenilenebilen akreditifler kullanılmaktadır¹⁴⁹. Bu nedenle, bu tür bir akreditif, öngörülen süre içinde her teslimattan sonra; aralarındaki anlaşma gereği, kendiliğinden yenilenir. Bu akreditif türünde her bir teslimat için ayrı bir akreditif açtırmak yerine, yenilenebilen akreditifin açtırılması tercih edilmektedir¹⁵⁰. Özetle, yenilenebilen akreditifler alıcı ve satıcı arasında süregelen bir ticarî işin mevcut olduğu durumlarda kullanılan ve her teslimat için ayrı bir akreditifin açılmadığı, bunun yerine kararlaştırılan süreyi kapsayacak şekilde açılan tek bir akreditiftir. Yenilenebilen akreditifler süreye bağlı olarak açılabilmesi gibi miktara bağlı olarak da açılabilir¹⁵¹. Bu akreditif türünde ek bir bildirim gerek kalmaksızın ilgili akreditif aynı süre ve şartlara bağlı olarak yenilenmektedir¹⁵². Doktrinde¹⁵³ bu akreditif türüne aynı zamanda rotatif akreditif denilmişse de rotatif akreditifler; aynı alıcı (ithalatçı) ve tedarikçi (ihracatçı) arasında aynı ürünün tekrar tekrar sevkiyatı için kullanılan ödeme yöntemidir. Rotatif akreditif, iki taraf arasında belirli bir süre boyunca belirlenen bir tür ödeme yöntemidir ve uzun bir süre boyunca sevkiyatları kapsamaması amaçlanır. Bu husus, sürekli borç doğuran sözleşmeleri hatırlatmaktadır.

Süreye bağlı olarak açılan akreditiflerde hem akreditif bedeli hem de teslimatların yapılacağı dönemler belirlenmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki ABK m.32'de "*kısımlar/partiler hâlinde kullanımlar veya yüklemeler*" kenar başlığı ile düzenlenen parti hâlinde yüklemeler ile süreye bağlı olarak yenilenebilen akreditifler birbirinden farklıdır¹⁵⁴. ABK m.32 düzenlemesi, tek bir akreditif içerisinde parti hâlinde yapılan yüklemeleri ifade etmektedir. Buna karşın süreye bağlı olarak açılan yenilenebilen akreditifler ileriki dönemde yapılacak olan teslimatları etkilememektedir¹⁵⁵. Ayrıca bir akreditifin süreye bağlı olarak yenilenebilen bir akreditif olduğunun ilgili metin içerisinde tereddüde mahal

¹⁴⁹ **Kozolchyk, B.**; The Paperless Letter of Credit and Related Documents of Title, Duke University School of Law Vol. 55, No. 3, Technology and Commercial Law ,1992), s.68; **Bozkurt**, s.38; **Doğan**, (Akreditif), s.37.

¹⁵⁰ **Grassi, P.S.**; Letter of Credit Transactions: The Banks' Position in Determining Documentary Compliance - A Comparative Evaluation under U.S., Swiss and German Law, 7 Pace Int'l L. Rev. 81, 1995, s.92 vd. (<https://digitalcommons.pace.edu/pilr/vol7/iss1/3>), (E.T. 01.10.2023)

¹⁵¹ **Bozkurt**, s.39.

¹⁵² **Reisoğlu**, (Akreditif), s.120.

¹⁵³ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.120 vd.

¹⁵⁴ Akreditifte belirli süreler içerisinde kullanım veya parça hâlinde sevkiyat öngörülmüşse ve söz konusu süre içerisinde kullanılmaz ya da gönderilmezse, bu takdirde o sevkiyat ve onu izleyen sevkiyatlar için akreditifin kullanımı sona ermektedir.

¹⁵⁵ **Kozolchyk**, (Commercial Letters), s.29.

bırakmayacak şekilde anlaşılması gerekmektedir¹⁵⁶. Miktarla bağı olarak açılan yenilenebilen akreditif türünde ise, akreditif bedelinin tamamı akreditif süresi içinde her bir teslimat için lehtara ödenmek üzere hazırda bulunmaktadır. Akreditif bedeli ve kaç kere yenileneceği ise akreditif şartında taraflarca düzenlenmektedir.

2) Sırt sırta akreditif

Bu tür akreditif uygulamada, lehtarın finansman ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak ortaya çıkmıştır. Sırt sırta akreditif adı verilen bu akreditif türünde¹⁵⁷, ilk akreditifin lehtarı ikinci akreditifin amiri konumundadır¹⁵⁸. Ayrıca her iki akreditif birbirinden tamamen bağımsızdır. Burada açılan ikinci akreditif ilk akreditifte lehtara sağlanan haklara bağı olarak açılmaktadır¹⁵⁹.

Bu akreditif türüne göre ikinci akreditif, ikinci lehtar lehine, birinci akreditifte birinci lehtar lehine açılmaktadır. Başka bir ifade ile ilk akreditifin lehtarı bunu kendisine güvence olarak göstererek, finansman sağlayabilmek amacıyla kendi lehine ikinci bir akreditif açılmasını ilk akreditifin amir bankasından talep etmektedir¹⁶⁰. Dolayısıyla da ilk akreditifin lehtarı ikinci akreditifin amiri konumuna gelmektedir. Bu akreditifler arasında hukukî herhangi bir ilişki bulunmamasına rağmen; ekonomik olarak birbirleri ile bağlantıları bulunmaktadır. Özetle, her iki akreditif de farklı lehtarlar olduğu için birbirinden bağımsızdır ve ikinci akreditif birinci akreditif esas alınarak açılmaktadır.

3) Teminat akreditifi

Teminat akreditifleri, teminat görevi gören akreditiflerdir. Bu tür akreditifler genellikle amirin sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getireceğine dair tam bir kesinlik olmadığında kullanılır. Banka, amirin sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda, akreditif kapsamında lehtara ödeme yapmakla yükümlü hâle gelir¹⁶¹. Bir diğer ifade ile bu akreditif türünde diğer türlerden farklı olarak bankanın ödeme yükümlülüğünün doğabilmesi için olumsuz edim yükümlülüğünün olması

¹⁵⁶ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.97; **Kaya**, (Akreditif), s.19.

¹⁵⁷ İngilizcede Back to Back Letter of Credit adıyla anılmaktadır.

¹⁵⁸ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.471; **Reisoğlu**, (Akreditif), s.125; **Doğan**, (Akreditif), s.59.

¹⁵⁹ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.120; **Bozkurt**, s.44; **Doğan**, (Akreditif), s.38; **Özalp**, s.50.

¹⁶⁰ **Grassi**, s.86.

¹⁶¹ **Butakova**, s.75.

gerekmektedir¹⁶². Dolayısıyla bu akreditifler diğerlerine göre farklıdır. Belgeli akreditiflerin amacı, usulüne uygun belgelerin bankaya ibrazı ile bedelin ödenmesidir. Ancak teminat akreditiflerinde asıl amaç bedelin ödenmesinden ziyade, lehtara taahhüt edilen edimin hiç ya da gereği gibi ifa edilmemesinden doğabilecek riskleri garanti altına almaktır¹⁶³.

Teminat akreditifleri konusunda özel bir düzenleme yapılmadığından ilk başlarda bu akreditifler, Birörnek Kurallara göre açılarak bunlara uygun olacak şekilde yürütülmekteydi. Fakat zamanla bu kuralların uygulamada yetersiz kalmasından ötürü, teminat akreditifleri için özel bir düzenleme yapılması gereksinimi ortaya çıkmıştır¹⁶⁴. Bu gereksinim neticesinde de milletlerarası ticarî ilişkilerde ISP 98 adıyla anılan “Uluslararası Teminat Akreditifi (Standby) Uygulamaları” ortaya çıkmıştır¹⁶⁵. Bu kurallar da Birörnek Kurallar gibi uygulama alanı bulmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri ticarî ilişkilerinde sıkça kullanılan teminat akreditiflerini düzenleyen ISP 98’de yer alan kurallara göre¹⁶⁶, teminat akreditifleri de geri dönülemez, belgelere dayalı, bağımsız ve bağlayıcı bir taahhüt olarak tanımlanmıştır¹⁶⁷.

Teminat akreditifleri kendileri için özel olarak düzenlenen ISP 98 kurallarına bağlı olarak açılabilmesi gibi Birörnek Kurallara bağlı olarak da açılabilir. Burada önem arz eden husus tarafların hangi kuralların uygulama alanı bulacağı konusunda mutabık olmaları ve bunu düzenlemeleridir. Teminat akreditifinin kullanılabilmesi için, lehtarın ticarî faturayı bankaya ibraz etmesi gerekmektedir. Teminat akreditifleri uygulamada genellikle geri alınmaz şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu da lehtarın her hâlükârda teslim edilen mallar için kendisine ödenmesi gereken bedeli almayı beklemesiyle açıklanmaktadır.

Türk hukukunda da teminat akreditifleri mahkeme kararlarında karşımıza çıkmaktadır. Yargıtay 19’uncu Hukuk Dairesinin 04.05.2000 Tarihli 1999/7731 E. ve

¹⁶² **Aydos**, S.O., Akreditif, Ankara,2000, s.38; **Bozkurt**, s.40.

¹⁶³ **Kaya**, (Akreditif), s.19; **Aydos**, s.38.,

¹⁶⁴ **Bozkurt**, s.41.

¹⁶⁵ International Standby Practices (ISP98) Report of the Secretary-General (A/CN.9/477)

<https://drive.google.com/file/d/0BwhOqJ165CL9MTg4YjBkM2QtNjJmZS00M2EyLTlkNDQtYjFiZDAyZjY0YjZj/view?hl=en&resourcekey=0-vWMC9KlpwPQmATAX8RavDQ>, (E.T. 14.05.2023)

¹⁶⁶ International Standby Practices (ISP98) m.1.06-a

¹⁶⁷ Belgelere dayalı, bağımsız ve bağlayıcı bir taahhüt kavramının Türk Borçlar Kanununda karşılığı olarak m.128’de düzenlenen üçüncü kişinin fiilini üstlenme örnek olarak verilebilmektedir.

2000/3471 K. Sayılı ilâmına göre; “*Standby akreditif uzun vadeli alışverişler, büyük iş akitleri ve borçlanmalar gibi konularda kullanılan bir çeşit teminat mektubudur. Banka teminat mektubunu akreditif olarak düzenleyip işlemleri bu şekilde güvence altına almaktadır. Ancak standby akreditif normal akreditiften farklı olup bu akreditifte edimin ifa edilmemesi üzerine ödeme yapılır*”¹⁶⁸.

Üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise teminat akreditifleri ile teminat mektuplarının birbirinden farklı olmasıdır. Her ne kadar yukarıda yer alan kararlara göre teminat akreditifleri bir tür teminat mektubu olarak belirtilmiş olsa da; Türk hukukuna göre teminat mektuplarında belirli bir risk garanti edilmektedir¹⁶⁹. Risk ortaya çıkmaz ya da sona ererse garanti veren banka yükümlülüğünden kurtulmaktadır. Ancak teminat akreditifleri riskle ilgili değildir. Dolayısıyla diğer akreditiflerde de olduğu gibi, akreditif şartında belirlenen belgelerin usulüne uygun ibrazı hâlinde bankanın ödeme yükümlülüğü ortaya çıkmaktadır¹⁷⁰. Bu bağlamdan olmak üzere teminat mektuplarının hukukî niteliği TBK m.128 uyarınca üçüncü kişinin fiilini üstlenmedir. Bu nedenle ilgili madde uyarınca bir kişi, üçüncü kişinin fiilini üstlenir ve üstlendiği bu fiil gerçekleşmez ise bu takdirde ortaya çıkan zarardan da sorumlu olacaktır. Teminat mektuplarında ise banka, edimin ifa edilmemesi ya da teminat mektubunda yer alan risklerin meydana gelmesi durumunda ilgilinin uğrayacağı zararı tazmin etmeyi taahhüt etmektedir¹⁷¹. Dolayısıyla kanaatimizce, teminat akreditiflerini teminat mektubu olarak nitelendirilmek isabetli olmamaktadır.

4) Devredilebilir-devredilemez akreditif

ABK m.38’e göre, “*Devredilebilir bir akreditif, lehtarın (birincil lehtar), ödemeyi, kabulü veya müzakereyi yapan bankayı ya da müzakere etmeye görevli herhangi bir bankayı yetkili kıldığı bir akreditiftir. Devredilebilen akreditifte böylece bir veya birkaç kişi (ikinci lehtar) akreditifi tamamen veya kısmen kullanabilir*”.

¹⁶⁸ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.151., Danıştay 7’nci Dairesinin 04.12.1998 Tarihli 1997/4871 E. ve 1998/4341 K. sayılı ilâmına göre ; “*Standby da denilen teminat (garanti) akreditifinde, belirli bir edimin yerine getirildiğini kanıtlayan belgenin bankaya ibrazı ile ödeme yapılmaktadır. Bu akreditif bir banka teminat mektubu niteliğindedir ve yurt içindeki alıcının, yurt dışındaki satıcı firmadan mal satın alması ve satın aldığı malın bedelini satıcıyla belirlediği vadede ödememesi halinde, alıcının bankası olan ilgili (akreditifi açan) bankanın, yurt dışındaki satıcının bankası aracılığıyla satıcıya mal bedelini ödeyeceğini taahhüt etmesi şeklinde işleyebileceği gibi, "ihracatçının ithalatçı ile yaptığı anlaşmanın şartlarını yerine getirmesi halinde, bankasının alıcıya ya da onun bankasına akreditif bedelini ödemeyi taahhüt etmesi şeklinde de işlemektedir*”, (Lexpera, E.T. 10.01.2023)

¹⁶⁹ **Reisoğlu**, S., Banka Teminat Mektupları ve Kontrgarantiler, Ankara, 2003, s.36.

¹⁷⁰ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.147.

¹⁷¹ **Başara**, İ.; Banka Teminat Mektuplarının Hukuki Niteliği, TBB Dergisi, Sayı 83, 2009, s.308; **Reisoğlu**, (Teminat Mektupları), s.36.

Devredilebilir bir akreditif, birinci lehtarın başka bir tarafa veya ikinci lehtara devredebileceği bir akreditif çeşididir¹⁷². Bir diğer ifade ile devredilebilir akreditifler, lehtarın bankasına akreditifin tamamını veya bir kısmını başka bir lehtara devretmesi talimatını verme seçeneğine sahip olduğu bir akreditif türüdür¹⁷³.

Devredilebilir akreditiflere çoğunlukla, mal satıcılarının tedarikçi veya üretici olmaması durumunda başvurulmaktadır. Uygulamada bu tür akreditiflere genellikle satıcı ile alıcının üretici olan başka bir aracı vasıtasıyla ticarî bir işlem yapması durumunda rastlanılmaktadır¹⁷⁴.

Bu tür bir akreditif, satıcıya, bankaya akreditifi tamamen veya kısmen bir veya daha fazla ikinci lehtarın kullanımına açma yetkisi vermektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda, devredilebilir akreditiflerde birinci lehtarın mevcut akreditifi birden fazla tarafın dâhil olabileceği ikincil lehtara devretme hakkı bulunmaktadır¹⁷⁵.

Ayrıca önemle belirtmek gerekir ki bir akreditifin devredilebilmesi için bunun açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Bir diğer ifade ile “bölünebilir”, “temlik edilebilir” ya da “ciro edilebilir” gibi terimler akreditifi devredilebilir kılmaz. Akreditifin devredilebilir olması için bu durumun tereddüde mahal bırakmayacak şekilde ve “devredilebilir” ifadesini açıkça içerir şekilde olması gerekmektedir¹⁷⁶. Bunlara ek olarak akreditifte aksi belirtilmedikçe, devredilebilir bir akreditif yalnızca bir kez devredilebilir¹⁷⁷. Böylece bir akreditif sadece ikinci lehtara devredilebilecektir¹⁷⁸.

Lehtar, TBK m. 183 uyarınca akreditif alacağını kanun, sözleşme veya işin niteliği engel olmadıkça, borçlunun rızasını almadan üçüncü bir kişiye devredebilir. Bu madde hükmü doğrultusunda akreditif alacağı, amirin ya da bankanın rızası aranmaksızın devredilebilmektedir¹⁷⁹. Belirtmek gerekir ki akreditifin devri ile akreditif alacağının devri birbirinden farklıdır. Akreditifin devrinde ikinci lehtar ilk lehtar yerine geçmektedir. Bu

¹⁷² **Reisoğlu**, (Akreditif), s.126.

¹⁷³ **Cranston, R./Avgouleas, E./Zwieten, K./Hare, C./Sante, T.**, Principles of Banking Law, Oxford, New York, s. 338; **Bozkurt**, s.41; **Doğan**, (Akreditif), s.39; **Reisoğlu**, (Akreditif), s.126.

¹⁷⁴ **Özalp**, s.48 vd.

¹⁷⁵ **Hao/Xiao**, s.200.

¹⁷⁶ ABK m.38/b

¹⁷⁷ ABK m.38 düzenlemesinin aksine, TBK m.205/2 uyarınca devredilen bir akreditifin tekrar devredilebilmesine ilişkin herhangi bir engel bulunmamaktadır.

¹⁷⁸ **Bozkurt**, s.42; **Kaya**, (Akreditif), s.214.

¹⁷⁹ **Bozkurt**, s.44; **Reisoğlu**, (Akreditif), s.275.

doğrultuda lehtar, akreditif borçlarını da yüklenmektedir. Ancak akreditif alacağının devrinde ise alacağın temlik edildiği üçüncü kişi borçları yüklenmeden sadece talep alacaklısı konumuna gelmektedir¹⁸⁰.

Akreditifin devri, TBK m.205’de düzenlenen sözleşmenin devri kapsamına girmektedir. İlgili maddeye göre “Sözleşmenin devri, sözleşmeyi devralan ile devreden ve sözleşmede kalan taraf arasında yapılan ve devreden bu sözleşmeden doğan taraf olma sıfatı ile birlikte bütün hak ve borçlarını devralana geçiren bir anlaşmadır. Sözleşmeyi devralan ile devreden arasında yapılan ve sözleşmede kalan diğer tarafça önceden verilen izne dayanan veya sonradan onaylanan anlaşma da, sözleşmenin devri hükümlerine tabidir. Sözleşmenin devrinin geçerliliği, devredilen sözleşmenin şekline bağlıdır. Kanundan doğan halefiyet hâlleri ile diğer özel hükümler saklıdır.”

Sözleşmenin devrinde bir taraf sözleşmeden ayrılırken diğer taraf onun yerine sözleşmeye girmektedir. Bu bağlamdan olmak üzere, sözleşmeden ayrılan tarafın hak ve borçları da sözleşmeye giren tarafa geçmektedir¹⁸¹. Alacağın devrinde ise devralan yalnızca alacağı devralmaktadır. Buradan hareketle, sözleşmede kalanın rızasıyla tarafların değişmesi mümkün olabilmektedir. Yani devredilebilir bir akreditifte sözleşmede kalanın rızasıyla amirin değişmesi mümkün olabilmektedir. Bu durumda bankanın kabulü gerekmektedir. Şayet banka kabul etmemişse bu takdirde bankanın rızası sonradan da alınabilir. Devredilemez akreditiflerde ise baştan itibaren akreditif sözleşmesinin devrine izin verilmeyeceği açıkça ifade edilmiştir.

III) Akreditif İlişisinin Kurulması

Uluslararası ticaretin içerisinde barındırdığı riskleri önlemek amacıyla satış sözleşmesinin tarafları, bu riskleri bertaraf etmek için farklı ödeme yöntemleri kullanmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere¹⁸² bu yöntemlerden diğerlerine nazaran daha güvenilir olanı akreditif yoluyla ödemenin gerçekleştirilmesidir.

Uluslararası satış sözleşmelerinde tarafların, farklı ülkelerde bulunmasından ötürü her iki tarafın da edimini aynı anda ifa etmesi neredeyse imkânsızdır. Satıcı, malın

¹⁸⁰ ABK m.39

¹⁸¹ Eren, (Borçlar Genel), s.1284.

¹⁸² Bkz. 1. Bölüm, Akreditifin Özellikleri, s.19.

bedelinin ödenip ödenmediği konusunda endişe taşırken; alıcı da ilgili malların zamanında ve belirledikleri kalitede gönderilip gönderilmediği endişesi taşımaktadır. Bu nedenle de akreditif ile ödemenin tercih edilmesiyle, alıcıyla satıcı arasındaki tereddütler giderilmiş olmaktadır.

Alıcı ile satıcı arasında yapılan temel sözleşme ile ödemenin akreditif ile yapılacağı kararlaştırılmış olabilir. Bu noktada alıcı, bankasına başvurarak satıcı lehine bir akreditif açılmasını talep etmektedir. Amirin bankası ile akreditif sözleşmesi yapma talebinin icap olduğu ifade edilmektedir¹⁸³. Bankanın ilgili sözleşmeyi yapmak istememesi hâlinde ise, amirin icabını reddettiğini ona vakit kaybetmeden bildirmesi gerekmektedir¹⁸⁴.

Akreditif ilişkisindeki üç köşeli ilişkiyi temel olarak alıcı, satıcı ve akreditif bankası meydana getirmektedir. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, bazı durumlarda akreditif bankasının yanında birtakım farklı bankalar da akreditif ilişkisine dâhil olmaktadır. Ancak durumun gereklerine göre akreditif ilişkisine dâhil olan bu bankalar, akreditifin üç köşeli olma özelliğini değiştirmemektedir¹⁸⁵.

Özetle ifade etmek gerekirse, akreditif ilişkisi kurulurken öncelikle temel ilişkinin tarafları olan amir ve lehtarın ödemenin akreditif ile yapılacağını kararlaştırmaları gerekmektedir. Daha sonra amir, bankasına başvurarak lehtar lehine bir akreditif açılmasını talep etmektedir. Bu icabı kabul eden banka ile amir arasında bir akreditif sözleşmesi kurulmaktadır. Akreditifte belirlenen tutar, bankaya nakit şeklinde yatırılabilir. Aynı zamanda bu tutar gayri nakdî kredimi kullanımı şeklinde de karşımıza çıkabilmektedir. Akreditif bankası ise lehtar lehine açılan akreditifi genellikle muhabir banka aracılığı ile kendisine bildirmektedir¹⁸⁶. Lehtar tarafından usulüne uygun ibrazın yapılması hâlinde ise akreditif bedeli lehtara ödenmektedir.

¹⁸³ Günay, s.40.

¹⁸⁴ Erdoğan, (Akreditif Sözleşmeleri), s.7.

¹⁸⁵ Doğan, (Akreditif), s. 54.

¹⁸⁶ Aydos, s.84; Tekinalp, (Banka Hukuku), s. 556.

A) Akreditif şartı

Akreditif, çoğunlukla uluslararası ticarete karşımıza çıkan bir ödeme yöntemi olmakla birlikte yabancılik unsuru içermeyen sözleşmelerde de ödemelerinin akreditifle gerçekleştirileceği kararlaştırılabilir¹⁸⁷. Akreditiflere genellikle satış sözleşmelerinde rastlanmakla birlikte, nadiren de olsa eser ya da hizmet sözleşmelerinde de karşımıza çıkabilmektedir¹⁸⁸.

Akreditifin taraflar arasında ödeme yöntemi olarak kararlaştırılmasının ardından, temel sözleşmeye bu konuda bir şart konulabileceği gibi, ödemenin akreditif ile yapılacağı hususunda temel sözleşmeden bağımsız olarak ödemenin akreditif ile yapılacağına ilişkin ayrı bir sözleşme de yapılabilir. Tarafların bu irade beyanlarının sözleşme metni içerisinde yer almasına uygulamada “*akreditif şartı*” adı verilmektedir¹⁸⁹. Alıcı ve satıcı aralarındaki anlaşmada akreditif şartına yer verdikleri anda, ödemenin akreditif yoluyla yapılması için karar verilmiş olmaktadır.

Bir diğer ifade ile alıcı ve satıcı akreditif şartını temel sözleşme içerisinde bir maddede düzenleyebileceği gibi, bunu daha sonra ek bir sözleşme yaparak da gerçekleştirebilir¹⁹⁰. Adı geçen akreditif şartında alıcı ve satıcının, ödemenin akreditif ile yapılacağı konusunda anlaşmış olmasının yanı sıra; akreditifin çeşidi, bedeli, ibrazı talep edilen belgelerin neler olduğu, belgelerin hangi bankaya ibraz edileceği gibi hususların da açıkça yer alması gerektiği ifade edilmektedir¹⁹¹.

Akreditif şartının açık ve tereddüde yer vermeyecek şekilde düzenlenmiş olması taraflar açısından önem arz etmektedir. Nitekim bu konuda herhangi bir ihtilaf meydana gelirse, akreditifin sözleşme şartlarına uygun olup olmadığına bakılacaktır. Ayrıca akreditif şartının eksik düzenlenmesi lehtar açısından da tehlikeli bir duruma neden olabilecektir. Zira akreditif şartının eksik düzenlenmesi amire oldukça geniş bir yetki tanımak anlamına gelmektedir¹⁹².

¹⁸⁷ **Kaya**, (Akreditif), s.34; **McCurdy**, W. E.; Commercial Letters of Credit, Harvard Law Review, Vol. 35, No. 5, 1922, s.539. JSTOR, <https://doi.org/10.2307/1328326>. (E.T. 26.10.2023)

¹⁸⁸ **Kaya**, (Akreditif), s.34.

¹⁸⁹ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.434; **Bozkurt**, s.95; **Kaya**, (Akreditif), s.34; **Göger**, (Akreditif Muamelesi), s. 62.

¹⁹⁰ **Brindle/Cox**, s.552 vd.

¹⁹¹ **Brindle/Cox**, s.552; **Kaya**, (Akreditif), s.35.

¹⁹² **Kaya**, (Akreditif), s.35.

Önemle belirtmek gerekir ki, akreditif şartının düzenlenmiş olması ve akreditifin bu şartlara uygun olarak açılması, tarafların temel sözleşmeden kaynaklanan borçlarını ifa ettiği anlamına gelmemektedir¹⁹³. Bu durum ifa taahhüdü olarak nitelendirilir. Bu nedenle akreditifin şartlara uygun olacak şekilde açılmış olması ifa amacıyla yapılan bir işlem niteliği taşımaktadır¹⁹⁴. Bunun en temel sonucu ise, akreditife esas teşkil eden ilişkiden kaynaklanan alacak hakkının, akreditifin açılmasıyla sona ermeyecek olmasıdır. Amir, akreditifte belirlenen bedelin lehtara ödenmesi hâlinde borcundan kurtulacaktır. Lehtar ise, temel ilişkiden doğan alacağını talep edebilmek için akreditif şartlarına uygun olacak şekilde bankaya belgeleri ibraz etmekle yükümlüdür.

B) Akreditif sözleşmesi

Akreditif sözleşmesi, amir ile akreditif bankası arasında meydana gelmektedir. Bu durumda amir ve banka arasında sözleşmesel bir ilişki kurulmaktadır. Nitekim amir, bankaya başvurarak akreditif açılması konusunda talimat vermektedir. Bu talimatlar ise akreditif şartında yer alan hükümlere uygun olacak şekilde yapılmaktadır¹⁹⁵.

Amirin icabı banka tarafından kabul edildiğinde ise, lehtar lehine bir akreditif açılmaktadır. Böylelikle her iki taraf da yükümlülük altına girmekte ve akreditif sözleşmesi bu şekilde meydana gelmektedir¹⁹⁶.

Akreditif açıldıktan sonra ise talep sahibi olan lehtara bu durum genellikle muhabir banka aracılığı ile bildirilmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki kanaatimizce bankanın lehtara akreditifin açıldığını bildirmesi, aralarında bir sözleşme olduğu anlamına gelmemektedir. Ancak bu konuda doktrindeki bir görüşe göre¹⁹⁷ banka ve lehtar arasındaki ilişkinin sözleşme olduğu belirtilmektedir.

Bahsi geçen görüşe göre; banka ve lehtar arasında sözleşmesel bir ilişki olmasından bahisle, akreditif açılmadan önce geçen süre zarfında “*culpa in contrahendo*” ilkesi doğrultusunda bankanın lehtarı koruma ve aydınlatma yükümlülüğü olduğu kabul

¹⁹³ **Kaya**, (Akreditif), s.38.

¹⁹⁴ **Bozkurt**, s.96.

¹⁹⁵ **Aydos**, s.80.

¹⁹⁶ **Kaya**, (Akreditif), s.10 vd.

¹⁹⁷ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.165.

edilmektedir¹⁹⁸. Ödeme ilişkisi kurulmasından evvel dürüstlük kuralı kapsamında bankanın lehtarı bilgilendirmesi ve uyarması gerektiği belirtilmektedir¹⁹⁹. Aksi takdirde oluşacak zarardan bankanın sorumlu olduğu ifade edilmektedir²⁰⁰.

Kanaatimizce, bankanın lehtara yapmış olduğu bildirim, sözleşmeden ziyade hukukî işlem benzeri bir fiildir²⁰¹. Dolayısıyla akreditifin açıldığından lehtara bildirilmesi bir icap sayılmadığından herhangi bir bağlayıcılığı da bulunmamaktadır. Bu nedenle de bankanın sözleşmesel bir ilişki içerisinde olmadığı lehtara karşı bir aslî edim yükümü bulunmamaktadır. Ancak amirin talimatları doğrultusunda, bankanın kusuru nedeniyle akreditifin açılmaması durumunda, lehtar herhangi bir zarara uğrarsa, bu durumda zararının tazmini için bankaya başvurabilecektir. Banka tarafından tazmin edilen zararın amire rücu edilip edilemeyeceği konusunda ise Türk Borçlar Kanunu'nun sebepsiz zenginleşme veya vekâletsiz iş görme hükümlerine göre değerlendirilecektir²⁰². Bu konuya ilişkin açıklamalar tarafların hak ve yükümlülükleri kısmında detaylı olarak yapılacaktır²⁰³.

C) Akreditif sözleşmesinin hukukî mahiyeti

Türk hukukunda, yabancı hukuklarda ve yargı kararlarında akreditifin hukukî niteliği konusunda farklı görüşler bildirilmiştir. Bu görüşlerin detaylarına geçmeden evvel belirtmek gerekir ki akreditifin hukukî mahiyeti konusunda ortaya konan görüşler, akreditifin tek bir ilişki ya da birden fazla ilişki ile açıklanması noktasında toplanmaktadır²⁰⁴. Bir diğer ifade ile bazı görüşler²⁰⁵ akreditifi tek bir ilişki olarak kabul etmekte ve hukukî nitelendirmesini buna dayanarak yapmakta; bazı görüşler ise akreditifin birden fazla ilişkiyi barındırdığını kabul etmekte ve bu ilişkileri tek tek inceleyerek akreditifin hukukî nitelendirmesini buna göre yapmaktadır²⁰⁶. Doktrinde bir görüş²⁰⁷ akreditifi “*havale*” olarak nitelendirirken, bir diğer görüş²⁰⁸ ise akreditifi “*itibar emri*”

¹⁹⁸ **Kaya**, (Akreditif), s.62.

¹⁹⁹ **Bozkurt**, s.117.

²⁰⁰ Sözleşmeden doğan sorumlulukta, sözleşmeye taraf olmayan kişilere karşı sorumluluk mümkün olmamakla birlikte tam üçüncü kişi yararına sözleşmelerde borcun ifa edilmemesi nedeniyle üçüncü kişinin uğradığı zararın tazminini talep etmesi mümkündür.

²⁰¹ **Kaya**, (Akreditif), s.60 vd.

²⁰² **Reisoğlu**, (Akreditif), s.70.

²⁰³ Bkz. 3. Bölüm, Akreditif İlişkisinde Tarafların Hak ve Yükümlülükleri, s.95 vd.

²⁰⁴ **Özel**, s.78.

²⁰⁵ **Bahtiyar**, s.76.

²⁰⁶ **Günay**, s.16.

²⁰⁷ **Zevkililer**, A., Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, Ankara, 2002, s. 380.

²⁰⁸ **Bilge**, N., Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri), Ankara, 1971, s. 305.

olarak değerlendirmektedir. Bu konuda başka bir görüş²⁰⁹ ise; akreditifin, sözleşmenin tarafları arasındaki müstakil ilişkileri ele alarak incelenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda bir görüş²¹⁰ akreditifi “*vekâlet*” olarak nitelendirirken; bir başka görüş²¹¹ ise, “*eser sözleşmesi*” olarak nitelendirmektedir.

1) Akreditif sözleşmesinin hukukî mahiyeti hakkındaki görüşler

Akreditif sözleşmesinin hukukî mahiyeti konusunda pek çok görüş ileri sürülse de; aşağıda doktrin ve yargı kararlarında en çok savunulan görüşler incelenecek, ardından bu konu hakkındaki değerlendirmemiz yapılacaktır.

a) Havale

Türk hukukunda genel kabul gören görüş²¹² akreditifin “*havale*” olarak nitelendirilmesinden yanadır. TBK m. 555 ve devamında düzenlendiği üzere havale, “*havale edenin, kendi hesabına, para, kıymetli evrak ya da diğer bir misli eşyayı havale alıcısına vermek üzere havale ödeyicisini; bunları kendi adına kabul etmek üzere havale alıcısını yetkili kıldığı hukukî bir işlemdir*”. Bu görüşü kabul edenlere göre akreditif ilişkisinde havale eden taraf amir; havale edilen taraf akreditif bankası, havale alan taraf ise lehtar olarak tanımlanmaktadır²¹³.

Havale, üç taraflı bir hukukî işlem olmakla birlikte aynı zamanda içerisinde çift yetki içermektedir²¹⁴. Havale ilişkisinde; “*havale eden*”, “*havale ödeyicisi-havale edilen*” ve “*havale alıcısı*” bulunmaktadır. Buna göre havalede, havale edilen tarafa ödeme yetkisi verilmekle; havale alıcısı olan tarafa da ilgili ödemeyi kabul yetkisi verilmektedir. Bu kapsamda da ödemeler üçüncü bir şahıs aracılığı (*havale edilen*) ile yapılmaktadır. Dolayısıyla havale, soyut bir işlem olarak karşımıza çıktığından sebep ve amaca bağlı

²⁰⁹ **Göger**, (Akreditif Muamelesi), s.56; **Özel**, s.13; **Somuncuoğlu**, Ü.; Akreditif İşleminde Özellikle İhracat Mevzuatı Açısından Yerel (Aracı) Bankaların İhracatçı Karşısındaki Hukuki Durumu ve Sorumlulukları, *Batider*, C. XII ,1983, S.1, s.52-53.

²¹⁰ **Uluç**, s. 463.

²¹¹ **Göger**, (Akreditif Muamelesi), s.58; **Tandoğan**, H., *Borçlar Hukuku-Özel Borç İlişkileri*, C.III, Ankara, 1988, s.3 vd.

²¹² **Dayınlarlı**, K.; *Dış Ticaret İşlemlerinde Akreditif*, *Yargıtay Dergisi*, C. XVI, S.III, 1990, s. 407; **Reisoğlu**, (Akreditif), s.8; **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s. 431; **Göger**, (Akreditif Muamelesi), s.48; **Zevkliler**, s. 380.

²¹³ **Zevkliler/Gökyayla**, s.640; **Günay**, s.19; **Bahtiyar**, s.76.

²¹⁴ **Eren**, (Borçlar Özel), s.919; **İslamoğlu**, G.; HAVALE, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*,2019, 14 (2) , s.526 . <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eruhfd/issue/50231/647821> (E.T. 22.10.2023)

değildir. Havalenin geçerliliği ise herhangi bir şekil şartına tâbi bulunmamaktadır. Ancak uygulamada ispat kolaylığı açısından yazılı olarak yapıldığı görülmektedir²¹⁵.

Eski Borçlar Kanunu'nda havalenin akit olarak nitelendirildiği görülmektedir²¹⁶. Ancak daha sonra 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda havalenin akit olarak nitelendirilmesinin hatalı olduğu düşünülerek; m. 555 kapsamında havale, hukukî işlem olarak tanımlanmıştır²¹⁷. Bu doğrultuda havale; tek taraflı bir hukukî işlem olduğundan havalede verilen çifte yetki, havale edenin iradesine dayanmaktadır. Bu nedenle de havalenin kurulabilmesi için karşı tarafın (*havale alıcısının*) kabulüne ihtiyaç duyulmamaktadır²¹⁸. Ayrıca havalede; havale eden, havale alıcısına verdiği yetkiyi geri alabilmektedir. TBK m.559 uyarınca “*havale alıcısının yararına, özellikle onun alacağını elde etmesi amacıyla verdiği yetkiyi geri alamaz. Havale ödeyicisi, havale alıcısına havaleyi kabul ettiğini açıklamadığı sürece havale eden, ona verdiği yetkiyi geri alabilir.*”

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bu konudaki bir kararı akreditifi “*havale*” olarak nitelendirdiğini açıkça göstermektedir. İlgili karara göre²¹⁹; akreditifin hukukî mahiyetini düzenleyen herhangi bir kanun hükmünün bulunmadığı, akreditife genellikle uluslararası ticarete başvurulduğu, belgeli akreditiflerin ise amirin bankası ile yaptığı anlaşma neticesinde, lehtarın belirlenen belgeleri usulünce bankaya ibrazı ile bankanın ödeme yapmasını hedefleyen bir akit olduğu belirtilmiştir. Bu nedenden dolayı akreditifin BK m.457’de düzenlenen havalenin uygulandığı bir işlem olduğu ifade edilmiştir. İlk derece mahkemelerinin de güncel kararlarında akreditifi “*havale*” olarak nitelendirdiğine rastlanılmaktadır²²⁰.

²¹⁵ **İslamoğlu**, s.548; **Gümüş**, A., Borçlar Hukuku Özel Hükümler C.2, İstanbul, 2014, s.255; **Türk**, A., Hukukî Yönden Banka Havalesi, Ankara, 2007, s.63; **Yavuz,C./Acar, F./Özen,B.**, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, İstanbul, 2014, s.1336.

²¹⁶ 818 Sayılı Kanun m. 457’de havale açıkça akit olarak nitelendirilmiştir.

²¹⁷ **İslamoğlu**, s.530.

²¹⁸ **Türk**, s.62.

²¹⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 04.11.1964 Tarih 1964/942 E. ve 1964/637 K. Sayılı İlâmı, (Legalbank, E.T. 02.10.2023) Aynı yönde başka bir karar için Bkz. 11. H.D. 28.02.1980 Tarih 1980/642 E. ve 1980/941 K. Sayılı İlâmı, (Legalbank, E.T. 04.10.2023)

²²⁰ İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi’nin 17.07.2023 Tarih 2021/153 E. ve 2023/612 K. Sayılı İlâmına göre “*Öğretide, akreditif ilişkisinin bağımsızlığı ilkesinin yetersiz de olsa genel olarak TBK m. 557/I’de düzenlendiği belirtilmektedir. TBK m. 557/I’de havale ödeyicisinin borcu şu şekilde düzenlenmiştir: “Havale ödeyicisi, çekince belirtmeksizin havaleyi kabul ettiğini havale alıcısına bildirirse, ifa ile yükümlü olur ve ona karşı, ancak aralarındaki ilişkiden veya havalenin içeriğinden doğan savunmaları ileri sürebilir; havale eden ile kendi arasındaki ilişkiden doğan savunmaları ileri süremez”. Akreditifte havalede olduğu gibi banka, temel ilişkiden bağımsız olarak belli bir miktarı lehtara ödeme yükümlülüğü altına girmektedir. Temel ilişki veya amir ile banka arasındaki ilişki kural olarak bankanın ödeme yükümlülüğünü etkilememektedir. Temel*

Yukarıda açıklananlar doğrultusunda doktrinde bir görüş akreditifi “*havale*” olarak nitelendirmektedir²²¹. Buna göre kanundaki havale tanımından yola çıkılarak akreditifi, özel nitelikler taşıyan bir ödeme şartı olduğundan şekil ve nitelik olarak havaleye benzetmektedirler²²². Bu görüşü savunanlara göre her ne kadar akreditif ve havale arasında birtakım farklılıklar olsa da aralarındaki benzerliklerin çok fazla olması nedeniyle ve kambiyo senetlerinin de havale olduğunu kabul etmelerinden bahisle²²³ akreditife havaleye ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiği ileri sürülmektedir²²⁴. Yine bu görüşü savunanlara göre hukukî yönden akreditifin, havalenin unsurlarını taşıdığı belirtilmektedir²²⁵. Yukarıda yer verilen Yargıtay ve ilk derece mahkemeleri kararlarından da görüleceği üzere akreditif çoğunlukla “*havale*” olarak nitelendirilmektedir.

Havale ve akreditif arasındaki farka değinen bir görüşe göre²²⁶ havalenin, muhataba sadece ödeme yetkisi verirken bir borç yüklediğini; ancak akreditifte, bankanın ödeme yetkisinin yanında aynı zamanda bir borç yüklendiği de ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra akreditifin konusunun ancak para borcunun ifası olabileceği; havalenin konusunun ise para borcunun ifasının yanında eşya ya da kıymetli evrak olabileceği de ifade edilmektedir²²⁷. Ayrıca havalede, havale eden taraf her zaman havaleden dönebilirken; dönülemez nitelikte bir akreditifte bu mümkün olmamaktadır²²⁸.

Sonuç olarak kanaatimizce her ne kadar “*havale*” ile akreditif birbirine benzer nitelikler taşısa da, akreditifi “*havale*” olarak nitelendirmek doğru olmamaktadır. Nitekim havale tek taraflı bir hukukî işlem olduğundan, karşılıklı borç ilişkisi gündeme gelmemektedir. Ancak akreditif, birden fazla ilişkiden meydana geldiğinden tarafların birbirine karşı yükümlülükleri bulunmaktadır. Havalede verilen yetki neticesinde banka,

ilişkiden doğan borcun hiç veya gereği gibi ifa edilmeme ihtimaline karşı taraflar, akreditif şartlarında, varma veya gönderme yerinde bilirkişi tarafından malın kalitesi hakkında hazırlanmış bir belgenin gösterilmesini veya malın kontrolünden ya da alıcı tarafından kabulünden sonra bedelin ödenmesini kararlaştırabilir. Bu halde alıcı, akreditif ilişkisinin temel ilişkiden bağımsız olması ilkesine karşı kendisini koruyarak, likit kanıt veya ihtiyati tedbir kararına gerek kalmaksızın lehtarın akreditif bedelini talep etmesini engelleyebilir.” (Lexpera, E.T. 17.06.2023)

Aynı yönde karar için Bkz. İzmir BAM, 17. HD. 23.06.2022 Tarih 2022/347 E. ve 2022/1145 K. Sayılı İlâmi, (Lexpera, E.T. 17.06.2023)

²²¹ **Dayınlı**, s. 408; **Reisoğlu**, (Akreditif), s.8; **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s. 431; **Göger**, (Akreditif Muamelesi), s.48; **Zevkililer**, s. 380.

²²² **Tolun**, s.269.

²²³ **Göger**, (Akreditif Muamelesi), s.48.

²²⁴ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s. 431.

²²⁵ **Yüksel**, A.S., Bankacılık Yönünden Kredi Açma Sözleşmesi, İstanbul, 1972, s.53.

²²⁶ **Vural**, G., Türk Banka Hukuku, Ankara, 1991,s.76; **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s. 574.

²²⁷ **Erdoğan**, (Akreditif Sözleşmeleri), s.55.

²²⁸ **Erdoğan**, (Akreditif Sözleşmeleri), s.56.

lehtara ödemede bulunma konusunda sadece yetkili kılınmaktadır. Burada bir yükümlülük söz konusu değildir. Ancak akreditiflerde bankanın da bağımsız bir ödeme borcu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte havale kayıtsız ve şartsız olmaktadırken akreditifte, ödemenin yapılması için lehtarın birtakım şartlara uygun davranması gerekmektedir. Ayrıca havale bir sözleşme olmadığı için, tarafların irade beyanlarının uyuşması gerekmemekte iken ödemenin akreditifle yapılacağına kararlaştırılması hususunda karşılıklı iradelerinin uyuşması gerekmektedir. Yine havalede hukukî işlemin üç tarafı bulunmaktayken, akreditiflerde lehtar, banka ile amir arasında yapılan akreditif sözleşmesine taraf değildir. Son olarak havale eden taraf, alıcıya vermiş olduğu yetkiyi her zaman geri alabilmekteyken, dönülemez akreditiflerde bu mümkün olmamaktadır. Havalenin soyutluğu da akreditiften farklıdır. Havalede, havale edilen taraf herhangi bir ihtiraz belirtmeden ilgili havaleyi kabul ettiğini alıcıya bildirmiş ise bu takdirde ifa ile yükümlü olur ve ona karşı, ancak aralarındaki ilişkiden veya havalenin içeriğinden doğan savunmaları ileri sürebilir; havale eden ile kendi arasındaki ilişkiden doğan savunmaları ileri süremez. Ancak akreditifler temel ilişkiden bağımsız olduğundan şahsî def'iler ileri sürülemez.

b) Kredi mektubu

Akreditifin hukukî nitelendirilmesi hususunda savunulan bir başka görüş²²⁹ ise “*kredi mektubu*” görüşüdür. Türk Borçlar Kanunu m.515 uyarınca “*Kredi mektubu, mektup gönderenin gönderilene bir üst sınır belirleyerek veya belirlemeksizin, kredi mektubundan yararlanacak belirli kişiye istemde bulunacağı miktarda para ve benzeri şeyleri verme konusundaki vekâletini içeren belgedir. Kredi mektubu, vekâlet sözleşmesi ve havale hükümlerine tabidir*”.

İlgili madde hükmü kapsamında, “*kredi mektubu*” görüşünde ileri sürülen hususlar, havale için ileri sürülen hususlarla paralellik göstermektedir. Kredi mektubunda bankalar, üçüncü kişinin kredi mektubunu kendisine ibraz etmesi üzerine ödeme yapmaktadır. Bu görüşe göre²³⁰ akreditif, “*kredi mektubu*” ile özdeşleştirilmiş ve onun bir görünüm şekli olduğu kabul edilmiştir. Ancak bu açıklamalar yapılırken akreditife ayrıca değinilmemiştir.

²²⁹ Bilge, s. 305.

²³⁰ Erdoğan, (Akreditif Sözleşmeleri), s.56; Karınca, E.; Banka Kredi Sözleşmeleri, Ankara Barosu Dergisi, 2001-3, s.48.

Kanaatimizce akreditifi “*havale*” olarak nitelendirmek mümkün olmadığından, “*kredi mektubu*” olarak da açıklamak doğru olmamaktadır²³¹. Nitekim kredi mektubunda lehtar elindeki kredi mektubunu bankaya ibraz ederek ödemeyi almaktadır²³². Akreditifte ise lehtarın ödemeyi talep edebilmesi için akreditif şartında belirlenen belgelerin usulüne uygun şekilde bankaya ibraz edilmesi gerekmektedir. Akreditiflerde lehtar ödemeyi talep edebilmek için, bankaya kredi mektubunu değil akreditif şartına uygun belgeleri ibraz etmektedir²³³. Kredi mektubunda amaç lehtara kredi verilmek iken akreditiflerde böyle bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla kredi mektubu ile akreditif bu yönüyle bağdaşmamaktadır. Akreditiflerde yazılılık zorunlu değilken, kredi mektubunda kanunda böyle bir hüküm olmasa bile yazılı şekilde yapıldığı görülmektedir²³⁴.

Sonuç olarak kredi mektubu, akreditife benzer özellikler taşısa da sadece bu benzerlikler nedeniyle akreditifi kredi mektubu olarak nitelendirmek doğru olmamaktadır.

c) Vekâlet

Akreditifin hukukî mahiyeti konusunda ortaya konan diğer bir görüş ise²³⁵ akreditifin birden fazla bağımsız sözleşmeden meydana geldiğini kabul eden görüştür.

Günümüzde, akreditife katılan taraflar arasındaki müstakil ilişkileri inceleyen ve bu görüşe katılanların sayısı giderek artmaktadır. Zira akreditifi tek bir ilişki ile tanımlamak oldukça güçtür. Bu nedenle bu görüşü benimseyenler; akreditif ilişkisine dâhil olan taraflar arasında meydana gelen ilişkileri müstakil olarak ele almakta ve her birinin hukukî nitelendirmesini ayrı ayrı yapmaktadır²³⁶. Nitekim akreditif işlemi üç köşeli bir işlem olduğundan, farklı karakterlere sahip farklı işlemlerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bu kapsamda, banka ile amir arasındaki ilişkinin “*vekâlet*” olarak nitelendirildiği görülmektedir. Ayrıca bu görüşe göre banka ile amir arasındaki ilişki “*vekâlet*” olarak kabul edilmese bile; taraflar arasında meydana gelen ilişkinin herhangi bir yasal karşılığı

²³¹ Özel, s.82.

²³² Bilge, s. 306.

²³³ Uluç, s. 433.

²³⁴ Özel, s.82.; *Arapça, ktb* kökünden gelen mektup (*maktûb*) “yazılı şey, yazı” sözcüğünden alıntıdır.

²³⁵ Göger, E.; Belgeli Akreditifin Hukuki Mahiyeti ve Yargıtay’ın Bir İçtihadı, Batider 1968, C.IV, s.52;

Özel, s.89.

²³⁶ Göger, (Belgeli Akreditif), s.689 vd.; Uluç, s. 459 vd.

olmamasından bahisle, TBK m.502/2 hükmünün uygulama alanı bulacağı kabul edilmektedir²³⁷.

Vekâlet sözleşmesi TBK m.502 uyarınca “*vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği sözleşmedir*” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımlamadan hareketle, akreditif açısından bu durum; amirin, bankayı lehtara ödeme yapması konusunda görevlendirmesi olarak kabul edilmektedir²³⁸.

Bu doğrultuda, amir ile banka arasında bir iş görme ilişkisi bulunduğu belirtilmektedir. Bu ilişki; lehtarın ilgili belgeleri usulüne uygun şekilde bankaya ibraz etmesi ile bankadan ödemeyi alması olarak açıklanmaktadır²³⁹. Yine bu görüşe göre akreditif bankası amirden aldığı talimatlar doğrultusunda akreditifi açmaktadır. Bu durumu da TBK m. 505’de düzenlenen talimatlara uygun ifaya benzetmektedirler.

Akreditifi “*vekâlet*” olarak nitelendirenlere göre²⁴⁰; akreditiflerde vekâlette olduğu gibi bir işin idaresi ya da hizmetin ifası bulunmaktadır. Bahsi geçen işin başkasının menfaatine yapıldığı ve vekilin yaptığı iş için ücret aldığı göz önüne alındığında akreditifin, vekâlet sözleşmesinin unsurlarını taşıdığı kabul edilmektedir.

Kanaatimizce, akreditifi “*vekâlet*” olarak nitelendirmek doğru değildir. Nitekim vekil, vekâlet verenin nam ve hesabına hareket ederken, akreditiflerde lehtar ödemeyi kendi nam ve hesabına talep etmektedir. Vekâlet sözleşmelerinde vekile ücret ödenmesi hususu sözleşmenin zorunlu bir unsur değildir. Ancak sözleşmede veya teamülde varsa vekil ücrete hak kazanacaktır. TBK m.510 hükmünden yola çıkılarak vekâlet verenin borçları arasında ücret ödeme borcuna yer verilmemiştir. Ancak akreditiflerde, aracı kurum olarak bankaların ücret aldıkları görülmektedir.

Bunun yanı sıra vekâlette, vekâleti veren vekili her zaman azledebilir. Oysa dönülemez akreditiflerde bankaların lehtara karşı kesin bir ödeme borcu bulunmaktadır. Dolayısıyla akreditifin “*vekâlet*” olarak kabul edilmesi durumunda amirin bankayı azletmesi hâlinde bu durum dönülemez akreditiflerde bir sonuç doğurmayacaktır. Bunun

²³⁷ “*Vekâlete ilişkin hükümler, niteliklerine uygun düştükleri ölçüde, bu Kanunda düzenlenmemiş olan işgörme sözleşmelerine de uygulanır*”.

²³⁸ Tandoğan, s.375.

²³⁹ Günay, s.17.

²⁴⁰ Günay, s.18.

tersi olacak şekilde vekil de vekâlet sözleşmesini tek taraflı olarak her zaman sona erdirebilir. Bu durum, akreditif açısından sakıncalı olmaktadır. Vekâlet sözleşmesinin kendiliğinden sona erme hallerinden biri vekâlet verenin iflâs etmesidir. Ancak akreditiflerde amirin iflâs etmiş olması, bankanın lehtara olan ödeme borcunu ortadan kaldırmamaktadır.

Ayrıca vekâlet sözleşmelerinde vekil, vekâlet verenin talimatına uymaktadır. Ancak akreditiflerde bankalar amirden aldığı yetki doğrultusunda lehtara ödeme yaparlar; ancak, bankaların burada nispi bir bağımsızlığı söz konusudur. Bankalar, lehtarın ibraz ettiği belgelerin akreditif şartına uygun olmadığına kanaat getirirse, bu takdirde ödemeyi yapmayacaktır. Vekâlet sözleşmelerinde önem arz eden bir diğer konu ise vekilin sözleşme konusu olan işlemi bizzat yapmasıdır. Her ne kadar bu konunun istisnaları²⁴¹ olsa da akreditif ilişkisinde çoğunlukla akreditif bankasının yanında başka bir bankanın da ilişkiye dâhil olduğu görülmektedir.

Açıklamış olduğumuz bu nedenler doğrultusunda vekâlet sözleşmesi, akreditif ilişkisine benzer özellikler içerse de aralarındaki farklar dolayısıyla akreditifi vekâlet olarak nitelendirmek doğru olmamaktadır.

d) Eser sözleşmesi

Bu görüşü benimseyenlere göre; banka ile amir arasında meydana gelen ilişkinin “*eser sözleşmesi*” olarak nitelendirilmesi gerekmektedir²⁴². TBK m.470 hükmü doğrultusunda “*Eser sözleşmesi, yüklenicinin bir eser meydana getirmeyi, iş sahibinin de bunun karşılığında bir bedel ödemeyi üstlendiği sözleşmedir*”.

Eser sözleşmesi, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerdendir. Yüklenicinin borcu eseri meydana getirmek iken; iş sahibinin borcu ise, bedel ödemektir. Eser sözleşmesi rızaî sözleşmelerden olduğundan tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları

²⁴¹ Vekile yetki verildiği veya durumun zorunlu ya da teamülün mümkün kıldığı hâllerde vekil, işi başkasına yaptırabilir.

²⁴² **Göger**, (Belgeli Akreditif), s.695-696; **Göger**, (Akreditif Muamelesi), s.69-70; **Uluç**, s.459; **Kaya**, (Akreditif), s.8.

neticesinde kurulmaktadır²⁴³. Eser sözleşmesinin üç unsur bulunmaktadır. Bunlardan ilki, meydana getirme; ikincisi eser ve son olarak ise bedel unsurudur.

Yukarıda açıklananlar doğrultusunda; akreditif ilişkisinde amir, bankadan bir işin görülmesini istemekte; banka ise, yaptığı işlemler neticesinde amirden komisyon ve masraflarını talep edebilmektedir²⁴⁴. Dolayısıyla bu görüşü destekleyenler, eser sözleşmesinin unsurlarının akreditif açısından da geçerli olmasından bahisle akreditifi “*eser sözleşmesi*” olarak nitelendirmektedir. Akreditif ilişkisinde hem amirin hem de bankanın alacaklı ve borçlu olması nedeniyle “*eser sözleşmesi*” niteliği taşıdığı kabul edilmektedir²⁴⁵. Akreditifler “*eser sözleşmesi*” olarak nitelendirildiğinde, bir işin görülmesini talep eden taraf amir, bu işlem neticesinde ücret talep eden taraf ise banka olmaktadır²⁴⁶.

Eser sözleşmelerinde önemli olan nokta, belirli bir sonuca ulaşmaktır. Dolayısıyla vekâlet ve eser sözleşmesini ayıran hususlardan biri, belirli bir sonuca ulaşmak eser sözleşmesinin önemli bir niteliği iken; vekâlette önemli olan sonucun muhakkak elde edilmesi değil, bu yönde bir taahhüt altına girilmesidir²⁴⁷. Bu bağlamdan olmak üzere akreditifi “*eser sözleşmesi*” olarak nitelendiren görüşe göre, vekâlet sözleşmesi eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğu için akreditif ilişkisini nitelendirmekte yeterli olmamaktadır²⁴⁸.

Sonuç olarak kanaatimizce akreditifi “*eser sözleşmesi*” olarak nitelendirmek de doğru olmamaktadır. Çünkü eser sözleşmelerinde önemli olan belirli bir sonuca ulaşmaktır²⁴⁹. Ancak akreditiflerde banka bir sonuca ulaşmak zorunda değildir. Akreditiflerde önem arz eden husus, bankanın ancak kendisine usulüne uygun belgelerin ibrazı hâlinde ödeme yapmakla yükümlü olduğudur²⁵⁰. Şayet bankaya ibraz edilen belgeler akreditif şartlarına uygun değilse, banka ödeme yapmayacaktır. Dolayısıyla akreditiflerde, eser sözleşmelerinde olduğu gibi bir sonuç taahhüdü bulunmamaktadır. Bu nedenle

²⁴³ Selimoğlu, E.Y., Eser Sözleşmesi, Ankara, 2016, s.1.

²⁴⁴ Göger, (Akreditif Muamelesi), s.82.

²⁴⁵ Kozolchyk, (Commercial Letters), s.578; Göger, (Belgeli Akreditif), s.696.

²⁴⁶ Aydos, s.67.

²⁴⁷ Tandoğan, s.39; Özel, s.87.

²⁴⁸ Göger, (Akreditif Muamelesi), s.82.

²⁴⁹ Özel, s.87.

²⁵⁰ Günay, s.24.

akreditiflerde amir ve banka arasındaki ilişki incelendiğinde akreditifi “*eser sözleşmesi*” olarak nitelendirmek mümkün olmamaktadır.

Ayrıca, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, taraflardan birinin borcunu ifa etmede güçsüzlüğe düşmesi, iflâs etmesi ya da hakkındaki haciz işleminin sonuçsuz kalması nedeniyle sözleşmenin karşı tarafının hakkı tehlikeye düşerse; TBK m.98 hükümleri uyarınca sözleşmeden dönebilme hakkına sahiptir. Fakat bu maddelerin akreditife uygulanması mümkün olmamaktadır. Nitekim dönülemez akreditiflerde banka amirden ayrı olarak bir borç taahhüdüne girmektedir. Dolayısıyla amir iflâs da etse banka; kendisine usulüne uygun olarak belgeleri ibraz eden lehtara ödeme yapmaktan kaçamayacaktır. Bu nedenle akreditifleri “*eser sözleşmesi*” olarak nitelendirmek akreditif ilişkisinin açıklanması bakımından yetersiz kalmaktadır.

e) Sui generis

Akreditif konusunda kanunlarımızda herhangi bir düzenleme yapılmadığından bir görüş akreditifi *kendine özgü yapısı olan sözleşme* olarak nitelendirmektedir²⁵¹.

Türk hukukunda sözleşmeler ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrıma göre bazı sözleşmeler isimli bazıları ise isimsiz sözleşme olarak adlandırılmaktadır. İsimli sözleşmeler; kanunda düzenlenmiş olan sözleşmelerdir. Bunlar Türk Borçlar Kanununda yer alan Özel Borç İlişkileri başlığı altında incelenmiştir. Bunun yanı sıra isimli sözleşmeler Türk Borçlar Kanunu dışında başka özel kanunlarda da karşımıza çıkmaktadır²⁵². Ancak önemle belirtmek gerekir ki bu sözleşmelerin kanunda ismen zikredilmesi onları isimli sözleşme yapmamaktadır²⁵³. Bir sözleşmenin isimli sözleşme olarak kabul edilebilmesi için öncelikle kanunda düzenlenmesi ve aynı zamanda sözleşmenin unsurları, şartları ve sonuçları gibi konuların da kanunda açıkça düzenlenmiş olması gerekmektedir²⁵⁴.

İsimli sözleşmelerin zamanla toplumdaki ihtiyaçları karşılamaması ve hukukî ilişkilerde yetersiz kalması sonucunda isimsiz sözleşmeler ortaya çıkmıştır²⁵⁵. İsimsiz sözleşmeler ise kanunda esaslı unsurları düzenlenmeyen ve içeriğinin taraflarca

²⁵¹ Yavuz, s.711; Bozkurt, s.31.

²⁵² Örneğin; Türk Ticaret Kanunu’nda yer alan cari hesap ya da acentelik sözleşmesi gibi

²⁵³ Aral/Ayrancı, s.49.

²⁵⁴ Eren, (Borçlar Özel), s.863; Aral/Ayrancı, s.57.

²⁵⁵ Eren, F.; İsimsiz Sözleşmelere İlişkin Bazı Sorunlar, Prof. Dr. Turgut Akıntürk’e Armağan, 2008, s.85.

belirlendiği bir sözleşme türüdür²⁵⁶. İsimli sözleşmeler günümüzde oldukça yaygın uygulama alanı bulmakta; aynı zamanda doktrin ile yargı kararlarında da karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu durum beraberinde, isimli sözleşmelerde meydana gelebilecek uyuşmazlıklarda hangi kanun maddelerinden yola çıkarak çözüme kavuşturulacağı sorununu getirmektedir. Nitekim isimli sözleşmeler taraf iradeleri ile oluşturulduğundan herhangi bir kanunda yer almamaktadır²⁵⁷.

Türk Borçlar Kanunu m. 26 uyarınca “*Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler*”. Ancak ilgili maddede belirtilen bu özgürlük sınırsız değildir. Yine Türk Borçlar Kanunu m. 27 hükmü uyarınca “*Kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür. Sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının hükümsüz olması, diğerlerinin geçerliliğini etkilemez. Ancak, bu hükümler olmaksızın sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, sözleşmenin tamamı kesin olarak hükümsüz olur*”.

Anılan maddeler doğrultusunda isimli sözleşmeler, tarafların irade serbestisi doğrultusunda serbestçe belirleyebildikleri ve bunu yaparken de birtakım hükümlere aykırı davranmadıkları bir sözleşme türü olarak tanımlanabilmektedir²⁵⁸.

İsimli sözleşmeler kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır²⁵⁹. Buna göre isimli sözleşmeler “*Sui Generis*” ve “*Karma Muhtevalı Sözleşmeler*” olarak sınıflandırılmıştır.

Karma muhtevalı sözleşmeler, isimli sözleşmelerde yer alan farklı unsurları içerisinde barındırmaktadır. Bir diğer ifade ile kanunda düzenlenen sözleşmelere ait öğeler bir araya gelerek karma sözleşmeleri oluşturmaktadır²⁶⁰. Dolayısıyla burada belirleyici olan husus, farklı sözleşmelere ait unsurların en azından bir kısmının kanunda düzenlenmiş olmasıdır²⁶¹. Sonuç olarak karma muhtevalı sözleşmeler bireysel ve bağımsız sözleşmeler

²⁵⁶ Aral/Ayrancı, s.54.

²⁵⁷ Oktay, S., İsimli Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması, İHFM,C.LV,1196, s.263-296.

²⁵⁸ Eren, (İsimli Sözleşmeler), s.85; Kuntalp, E., Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), Ankara, 2013, s. 3; Serozan, R., Borçlar Hukuku Özel Bölüm, 2. Bası, İstanbul, 2006, s.56; Gümüş, s.6.

²⁵⁹ Bu konuda doktrinde farklı görüşler olsa da hâkim görüşe göre ikili ayırım kabul edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Kuntalp, s. 17 vd.

²⁶⁰ Eren, (Borçlar Özel), s.871.

²⁶¹ Örneğin; eser sözleşmesi, vekâlet sözleşmesi gibi

olduğundan, farklı isimli sözleşmelere ait unsurların kanunda öngörülmediği şekilde bir araya gelmesiyle oluşmaktadır²⁶².

“*Sui Generis*” sözleşmeler ise, kendine özgü yapıya sahip olan ve kanunda düzenlenmeyen isimsiz sözleşmelerin tamamen veya kısmen bir araya gelmesiyle oluşan bir sözleşme türüdür²⁶³. Bunların en tipik örnekleri ise tek satıcılık sözleşmesi ve satış için bırakma sözleşmesidir²⁶⁴. Uygulamada gerek isimli gerek ise isimsiz sözleşmelerde uyumsuzluklar çıkabilmektedir. Bu uyumsuzlukların hangi hukukî yollarla çözüleceği konusu oldukça önem arz etmektedir. Nitekim isimsiz sözleşmeler kanunda düzenlenmemiş olduğundan herhangi bir uyumsuzluk çözümünde hangi yollara başvurulacağı konusu önem taşımaktadır. İsimsiz sözleşmelerde uyumsuzlukların çözülmesi amacıyla, öncelikle tarafların ilgili sözleşmede bu konuyu düzenleyen bir kural koyup koymadıklarına bakılmaktadır. Eğer taraflarca herhangi bir düzenleme yapılmamış ise sözleşmedeki boşluk tamamlanmaktadır.

“*Sui Generis*” sözleşmelerde bu boşluk TMK m.1 kapsamında hâkim tarafından doldurulmaktadır²⁶⁵. Karma muhtevalı sözleşmelerde ise boşluk olması durumunda, kendisini oluşturan isimli sözleşme hakkında kanunda düzenlenen hükümler uygulanmak suretiyle, bahsi geçen boşluk hâkim tarafından doldurulmaktadır. Bu nedenle isimsiz sözleşmelerde ortaya çıkan uyumsuzlukların çözümünde öncelikle, tarafların sözleşmede bu konuda bir düzenleme yapıp yapmadığına bakılmakta; bu konuda düzenleme yoksa yazılı hukuk kurallarına başvurulmaktadır. Eğer uyumsuzluk bu şekilde de çözülemez ise bu takdirde hâkim boşluğu dolduracak şekilde bir hukuk kuralı yaratmaktadır.

Akreditifleri kendine özgü yapısı olan sözleşmeler olarak niteleyen görüşün temel dayanağı, akreditifin herhangi bir kanunda düzenlenmemiş olmasıdır²⁶⁶. Her ne kadar akreditif herhangi bir kanunda düzenlenmemiş olsa da kanaatimizce sadece bu durum akreditifleri kendine özgü yapısı olan sözleşmelere dâhil etmeye yetmemektedir. Nitekim akreditifin kanunlarda düzenlenmemesinin temel nedeni MTO tarafından yayımlanan Birörnek Kurallarda ilgili konunun detaylı olarak düzenlenmesidir. Kaldı ki bu kuralların

²⁶² **Kuntalp**, s. 111.

²⁶³ **Eren**, (Borçlar Özel), s.881.

²⁶⁴ **İşgüzar**, H., Tek Satıcılık Sözleşmesi, Ankara, 1989, s.19

²⁶⁵ Kanun, sözüyle ve özüyle değındığı bütün konularda uygulanır. Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa hâkim, örf ve âdet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir. Hâkim, karar verirken bilimsel görüşlerden ve yargı kararlarından yararlanır.

²⁶⁶ **Bozkurt**, s.31.

uygulamada taraflarca kabul edildiği de görülmektedir. Dolayısıyla adı geçen kurallar akreditif uygulamalarında taraflarca yeterli görüldüğünden yeknesak bir uygulama olması amacıyla akreditifler kanunlarda düzenlenmemiştir. Sonuç olarak akreditiflerin kendine özgü yapısı olan sözleşmeler olduğu kabul edilirse ileride çıkabilecek olan uyuşmazlıkların çözümünde yetersiz kalacağından dolayı bu görüşe katılmamaktayız.

2) Değerlendirmemiz

Akreditif, uluslararası ticarete tarafların sıkça başvurduğu bir ödeme yöntemidir. Nitekim akreditif, taraflar arasındaki güven problemini bertaraf ettiği gibi aynı zamanda bankaların ödeme taahhüdü altına girdiği bir müessesedir. Temel ilişkide, alıcı ve satıcının akreditif konusunda anlaşmalarıyla başlayan, amirin bankaya lehtar lehine akreditif açılması talimatı vermesiyle devam eden bu süreç içerisinde birçok hukukî ilişkiyi barındırmaktadır.

Yukarıda detayları verilen görüşler ise; akreditif sözleşmesinin hukukî mahiyetini tanımlamada yetersiz kalmaktadır. Belirtmek gerekir ki, açıklanan görüşler her ne kadar akreditife benzerlik gösterse de ifade ettiğimiz üzere akreditiften farklı birçok özelliği mevcuttur. Bu nedenle kanaatimizce akreditifi, “*üçüncü kişi yararına sözleşme*” olarak nitelendirmek isabetli olacaktır.

Türk hukukunda kural olarak bir borç ilişkisi nispî niteliktedir²⁶⁷. Dolayısıyla bu ilişki kimler arasında meydana gelmişse onlar açısından hüküm ifade eder. Bu kuralın istisnalarına; küllî halefiyet, alacağın devri, borcun üstlenilmesi, başkası lehine sigorta ve hayat sigortalarında rastlanılmaktadır²⁶⁸.

TBK m. 129 uyarınca “*Kendi adına sözleşme yapan kişi, sözleşmeye üçüncü kişi yararına bir edim yükümlülüğü koydurmuşsa, edimin üçüncü kişiye ifa edilmesini isteyebilir. Üçüncü kişi veya üçüncü kişiye halef olanlar da, tarafların amacına veya örf ve âdete uygun düştüğü takdirde edimin ifasını isteyebilirler. Bu durumda, üçüncü kişi veya ona halef olanlar bu hakkı kullanmak istediklerini borçluya bildirdikten sonra, alacaklı*

²⁶⁷ Oğuzman, K.M./Öz, T., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 2, İstanbul, 2017, s.437; Akyol, Ş., Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme, Ankara, 2008, s. 204-205; Tekinay, S. S./Akman, S./ Burcuoğlu, H./Altıp, A., Borçlar Hukuku-Genel Hükümler, İstanbul,1993, s.218.

²⁶⁸ Oğuzman/Öz, s.437.

borçluyu ibra edemeyeceği gibi, borcun nitelik ve kapsamını da değiştiremez” denilmek suretiyle üçüncü kişi yararına sözleşmenin tanımı yapılmıştır.

818 sayılı BK m.111’de “*başkası lehine şart*”, TBK m.129’da ise “*üçüncü kişi yararına sözleşme*” başlığı altında düzenlenmiş olan üçüncü kişi yararına sözleşmeler, adından da anlaşılacağı üzere, borçlunun edimini üçüncü kişiye karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu bir sözleşme tipidir. Bu durum ise, sözleşmenin sadece tarafları arasında hüküm ve netice doğurması prensibinin bir istisnası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sözleşme tipinin temel prensibini, alacaklının sözleşmeye taraf olarak kendi adına hareket etmesi; ancak, sözleşmeden doğan menfaatin üçüncü bir kişi tarafından yararlanılması oluşturur²⁶⁹.

Üçüncü kişi yararına bir sözleşmeden bahsedebilmek için öncelikle alacaklı ve borçlu arasında geçerli bir borç ilişkisinin kurulmuş olması ve kurulan bu borç ilişkisinde ifanın üçüncü kişiye yapılacağıın kararlaştırılmış olması gerekmektedir²⁷⁰. Üçüncü kişi yararına sözleşmelerde, üçüncü kişi adına hüküm konulmasını talep eden tarafa “*vaadettiren-alacaklı*”, bunu taahhüt eden tarafa “*vaadeden-borçlu*” ve son olarak yararına işlem yapılan kişiye ise “*lehtar-üçüncü kişi*” denilmektedir²⁷¹. Bu doğrultuda üçüncü kişi yararına yapılan bir sözleşmede ifa lehtara yapılmaktadır.

Üçüncü kişi yararına sözleşmeler iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Buradaki ayrım üçüncü kişinin, borçludan ifayı bizzat talep edebilip edemeyeceğine göre yapılmaktadır. Şayet üçüncü kişi, ifayı borçludan bizzat talep edebiliyorsa; bu durumda, “*tam üçüncü kişi yararına sözleşmeden*”, ifanın üçüncü kişiye yapılmasını ancak alacaklı talep edebiliyorsa bu durumda da “*eksik üçüncü kişi yararına sözleşmeden*” bahsedilmektedir²⁷². Doktrinde bir görüş TBK m.129/1’den hareketle, kuralın eksik üçüncü kişi yararına yapılan sözleşme, istisnanın ise tam üçüncü kişi yararına yapılan sözleşme olduğunu ifade etmektedir²⁷³. Ancak üçüncü kişi yararına sözleşmenin her iki türünde de ifa üçüncü kişiye yapılmaktadır. Kanunda düzenlenen bir sözleşmenin üçüncü kişi yararına yapılması mümkündür. Bu nedenle üçüncü kişi yararına sözleşmeler ayrı bir sözleşme tipini

²⁶⁹ **Kılıçoğlu**, s. 735; **Oğuzman/Öz**, s.437; **Akyol**, (Üçüncü Şahıs), s.85.

²⁷⁰ **Kılıçoğlu**, s. 735.

²⁷¹ **Oğuzman/Öz**, s.437; **Tekinay/Akman/ Burcuoğlu/Altop**, s.218.

²⁷² **Oğuzman/Öz**, s.439; **Özel**, s.85; **Günay**, s.26; **Erdoğan**, (Akreditif Sözleşmeleri), s.58; **Konuralp**, A.Ç. Türk Hukukunda Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme ve Hukukî Niteliği Konusunda Bir Değerlendirme, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s. 2020, s.156.

²⁷³ **Akyol**, (Üçüncü Şahıs), s.205; **Kılıçoğlu**, s. 741.

oluşturmamaktadır²⁷⁴. Edimin üçüncü bir kişiye ifa edilmesi hususu alacaklı ve üçüncü kişi arasındaki iç ilişkiden kaynaklanmaktadır. Bu iç ilişki, borçluyu ilgilendirmemektedir. Borçlu burada sadece edimini alacaklıya değil, üçüncü bir kişiye yapmayı üstlenmektedir²⁷⁵.

Özetle; üçüncü kişi yararına sözleşmelerde, borç ilişkisi alacaklı ve borçlu arasında kurulmaktayken; ifa alacaklıya değil, üçüncü bir kişiye yapılmaktadır. Bu bağlamdan olmak üzere, alacaklı ifanın kendisine yapılmasını talep edememektedir. Dolayısıyla borçlu taraf edimini üçüncü bir kişiye ifa etmeyi üstlenmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki, üçüncü kişi alacaklı ve borçlu arasındaki ilişkinin dışındadır. Dolayısıyla üçüncü kişi bu sözleşmenin tarafı değildir.

Her ne kadar doktrinde akreditifin hukukî niteliğini açıklama konusunda, “*üçüncü kişi yararına sözleşmenin*” yeterli olmadığı görüşü hâkim olsa da bu görüşe katılmamaktayız²⁷⁶. Bu görüşü savunanlara göre amirin akreditif bedelini bankaya nakit olarak yatırması durumunda, bankanın amire karşı herhangi bir borcu olmadığından bahisle, taraflar arasında bir iş görme sözleşmesinin meydana geldiği belirtilmektedir. Yine bu görüşe göre, banka ile lehtar arasında herhangi bir ilişki kurulmadığından, bu durumda üçüncü kişi yararına yapılmış bir sözleşmenin varlığından da bahsedilemeyeceği belirtilmektedir.

Kanaatimizce, üçüncü kişi yararına sözleşmenin özellikleri incelendiği zaman bunların akreditife uygun düştüğü görülmektedir. Nitekim üçüncü kişi yararına sözleşmeler bağımsız bir sözleşme türünü oluşturmamaktadır. Böylece üçüncü kişi yararına sözleşmeler kanunda düzenlenen bir sözleşmenin üçüncü kişi yararına yapılmasına hizmet etmektedir. Akreditiflerde de temel ilişkide alacaklı ve borçlunun yapmış oldukları satış sözleşmesinde ödemenin akreditif ile yapılacağı kararlaştırıldıktan sonra; amirin, bankasına başvurarak lehtar lehine bir akreditif açtığı görülmektedir. Dolayısıyla amir ve banka arasında kurulan bir borç ilişkisinde edimin lehtara yapılması üçüncü kişi yararına sözleşmenin varlığına işaret etmektedir. Ayrıca, üçüncü kişi yararına sözleşmelerde, üçüncü kişiye borç yükletilememektedir. Bir diğer ifade ile üçüncü kişi yararına sözleşmenin tarafı amir ve banka olduğundan lehtarın borç altına sokulması

²⁷⁴ Oğuzman/Öz, s.446.

²⁷⁵ Kılıçoğlu, s.737.

²⁷⁶ Özel, s.86; Aydos, s.64; Günay, s.26; Yavuz, s.716.

mümkün değildir. Kaldı ki lehtarın borç altına sokulması akreditifin doğasına da aykırıdır. Amir, temel ilişkiden kaynaklanan borcunu üçüncü kişi yararına sözleşme yaparak banka aracılığı ile ifa etmektedir.

Bununla beraber üçüncü kişi yararına sözleşmenin kurulmasında lehtarın herhangi bir rolü bulunmamaktadır. Lehtar, bahsi geçen sözleşmenin tarafı olmadığından, bu sözleşmenin sonuç doğurması için lehtarın bilgisi aranmamaktadır. Lehtarın belirlenebilmesi bu sözleşmenin kurulması için yeterlidir. Dolayısıyla akreditife temel teşkil eden sözleşmede, ödemenin akreditif ile yapılacağı kararlaştırıldıktan sonra; amirin, lehtar lehine akreditif açtırmasının üçüncü kişi yararına yapılmış bir sözleşme olarak nitelendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca üçüncü kişi yararına yapılan sözleşmelerin türleri akreditif açısından incelendiğinde görülecektir ki; ifayı talep edebilme konusunda dönülemez akreditifler tam üçüncü kişi yararına, dönülebilir akreditifler ise eksik üçüncü kişi yararına sözleşmelerdir²⁷⁷.

D) Taraflar ve akreditif ilişkisine katılanlar

Akreditif ilişkisinin temelinde dört taraf bulunmaktadır. Bunlar amir, lehtar, akreditif bankası ve muhabir bankadır. Ancak daha önce de belirtildiği üzere akreditif bankasının yanında birtakım başkaca bankaların bu ilişkiye dâhil olması, bu ilişkinin üç köşeli olma özelliğini değiştirmemektedir²⁷⁸. Burada bahsi geçen taraflar akreditif ilişkisini karakterize eden taraflardır.

1) Taraflar

a) Amir (Alıcı-İthalatçı)

Alıcı, akreditif ilişkisinde amir olarak adlandırılmaktadır²⁷⁹. Temel olarak akreditif süreci, amirin (alıcının) kendi bankasına lehtar (satıcı) ile arasındaki satış sözleşmesine istinaden lehtar lehine akreditif açma talebinde bulunması ile başlar²⁸⁰. Amirin bankasına başvurup lehtar lehine akreditif açılmasını talep etmesinden sonra bankanın bu icabı kabul etmesiyle banka ile arasında akreditif sözleşmesi kurulmuş olmaktadır. Bu nedenle amir,

²⁷⁷ **Uluç**, s.452; **Erdoğan**, (Akreditif Sözleşmeleri), s.58.

²⁷⁸ Bkz. 1. Bölüm, Akreditif İlişkisinin Kurulması, s.34 vd.

²⁷⁹ **ABK** m. 2

²⁸⁰ **Özel**, s.22.

hem akreditif ilişkisine temel teşkil eden sözleşmeye hem de banka ile arasında yapılan akreditif sözleşmesine taraftır.

Amir, akreditif ilişkisinin meydana gelmesine neden olan temel alım satım ilişkisinin borçlusu konumunda olarak, banka ile ödemenin akreditifle yapılmasına ilişkin sözleşme yapmaktadır. Bu nedenle de akreditifin açılmış olması, temel ilişkideki para borcunun ifa edildiği anlamını taşımamaktadır. Sonuç olarak akreditifin açılmış olması ifa amacına hizmet ettiği anlamına gelmektedir²⁸¹.

b) Akreditif bankası

Amirin kendisinden lehtar lehine akreditif açılması talebinde bulunduğu ve talebin kabulünden sonra amirle akreditif sözleşmesini yapan taraf akreditif bankası olarak adlandırılmaktadır²⁸². Akreditif bankası, amir ile akreditif sözleşmesi yaptıktan sonra akreditif işleminin borçlusu konumunda olmaktadır²⁸³. Uluslararası ticarî ilişkilerin karmaşık yapısından dolayı bazı durumlarda akreditif bankası, lehtar ile doğrudan irtibata geçmemekte başka bir bankadan yardım istemektedir. Bu tür durumlarda diğer bankalar ve işlevleri gündeme gelmektedir.

2) Akreditif ilişkisine katılanlar

a) Lehtar (Satıcı- İhracatçı)

Lehtar, akreditif ilişkisinde lehine akreditif açılan taraf olarak tanımlanmaktadır²⁸⁴. Lehtar, amir ve banka arasında yapılan akreditif sözleşmesine taraf olmamakla birlikte; akreditif sözleşmesinin yapılmasını hedef alan temel sözleşmeye taraftır. Lehtar temel ilişkide satıcı konumunda olduğundan, akreditif ilişkisinde bankaya gerekli belgeleri ibraz edip kendisine ödeme yapılmasını talep eden taraftır. Bir diğer deyişle lehtar, temel ilişkinin alacaklısı durumundadır.

²⁸¹ **Doğan**, (Akreditif), s.20; **Günay**, s.14; **Bozkurt**, s.70.

²⁸² Aynı zamanda amir banka olarak da adlandırılmaktadır.

²⁸³ **Özel**, s.23; **Göger**, (Akreditif Muamelesi), s.21.

²⁸⁴ ABK m. 2

b) Muhabir banka

Akreditifin açıldığını lehtara bildiren banka muhabir banka olarak adlandırılmaktadır²⁸⁵. Bu bağlamdan olmak üzere muhabir bankanın tek yükümlülüğü, lehtara akreditifin açıldığını bildirmektir. Muhabir banka, diğer bir adıyla ihbar bankasının görevi farklı ülkelerde bulunan lehtar ve amir bankası arasındaki iletişimi sağlamaktır. Bu nedenle de ihbar bankasının akreditifin açıldığını lehtara ihbar etme dışında herhangi bir yükümlülüğü yahut görevi yoktur. Ancak muhabir banka lehtara ihbarda bulunurken, akreditifte bulunan eksiklik ve hataları incelemektedir. Zira muhabir banka lehtara ihbar yaptığında akreditifin gerçekliğini taahhüt etmektedir²⁸⁶. ABK m. 9 hükmü uyarınca “*İhbar bankası akreditifi veya değişikliği ihbar etmekle akreditifin veya değişikliğin görünür gerçekliğini kendine göre yeterli biçimde belirlediğini ve ihbarın, alınan akreditifin veya değişikliğin şartlarını doğru olarak yansıttığını belirtmiş olur*”. Madde hükmünde de görüleceği üzere muhabir banka, lehtara ihbar ettiği akreditifin gerçekliğini makul bir özenle kontrol etmekle yükümlüdür.

Bazı durumlarda akreditif bankası lehtar ile doğrudan hukukî ilişkiye girmemekte ve yabancı ülkede bulunan başka bir bankadan bu konuda yardım talep edebilmektedir. Yabancı ülkede bulunan diğer banka üstlenmiş olduğu göreve göre farklı şekillerde isimlendirilmektedir. Bunlar ihbar bankası, görevli banka, teyit bankası ve rambursman bankası olarak nitelendirilmektedir.

Kısaca özetlenecek olursa, ödeme bankası; farklı ülkede bulunan akreditif bankasının talimatı neticesinde lehtara ödeme yapan ikinci bankadır²⁸⁷. Lehtara karşı amir banka haricinde bağımsız bir ödeme borcu altına giren banka ise teyit bankası olarak kabul edilmektedir²⁸⁸. Akreditif bankası bahsi geçen hukukî ilişkiye katılan ikinci bankanın yapmış olduğu masrafları ya direkt olarak kendisi karşılar ya da üçüncü banka olarak bu masrafları rambursman bankası aracılığı ile yapar. Burada bahsi geçen üçüncü banka rambursman bankası olarak nitelendirilmektedir²⁸⁹.

²⁸⁵ ABK m. 2

²⁸⁶ ABK m.9

²⁸⁷ **Özel**, s.24; **Göger**, (Akreditif Muamelesi), s.23.

²⁸⁸ ABK m.2

²⁸⁹ ABK m.13, MTO'nun yayımladığı 725 numaralı kurallara göre rambursman bankası, “*amir banka tarafından verilen bir rambursman yetkisi uyarınca rambursmanı sağlaması için kendisine talimat veya yetki verilen banka*” olarak belirtilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

BELGELİ AKREDİTİF SÖZLEŞMESİ

I) Belgeli Akreditif Sözleşmesinin Kuruluşu

Dar anlamda bir akreditif ilişkisinde; amir, lehtar ve akreditif bankası bulunmaktadır. Durumun gereklerine göre bu ilişkiye başka bankalar da dâhil olabilmektedir.

Akreditifin mahiyetinden ötürü bu ilişkiye katılan taraflar arasında üç farklı ilişki meydana gelmektedir. Dolayısıyla da akreditife katılanlar arasındaki her bir sözleşme ve ilişki ayrı ayrı incelenecektir. Nitekim her bir ilişkide tarafların hak ve yükümlülükleri farklılık arz etmektedir.

II) Belgeli Akreditif Sözleşmelerinde Taraflar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Akreditif işlemi dolayısıyla, bu ilişkiye katılan taraflar arasında çeşitli sözleşmesel ve hukukî ilişkiler kurulmaktadır. Akreditifin mahiyeti gereği ise bahsi geçen sözleşmeler ve bunun haricindeki bazı hukukî ilişkiler birbirinden bağımsız olduğundan neticede diğerlerine herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Tezin bu bölümünde akreditif ilişkisine katılan taraflar arasındaki ilişkiler incelenecektir.

A) Amir ve lehtar arasındaki ilişki

Amir ve lehtar arasında iki hukukî ilişki vardır. Bunlardan ilkinin temel ilişki, ikincisini ise ifa anlaşması oluşturmaktadır.

Kural olarak; amir ve lehtar arasındaki temel ilişki doğrultusunda akdedilen sözleşme, amir ve banka arasında akdedilen akreditif sözleşmesinden bağımsız olduğundan bahsi geçen sözleşmeler birbirlerine herhangi bir şekilde etki etmemektedir²⁹⁰. Amir ve lehtar arasında ne tür bir sözleşme yapılmış olursa olsun; önemli olan husus, ödemenin akreditif yoluyla yapılmasının kararlaştırılmış olmasıdır. Lehtar lehine açılacak olan

²⁹⁰ Brindle/Cox, s.555.

akreditifin koşulları ise akreditifin açılmasına neden olan temel sözleşmede belirlenmektedir²⁹¹.

Taraflar, ödemenin akreditif ile yapılacağını temel sözleşmede belirleyebilecekleri gibi bundan bağımsız olarak ödemenin akreditif ile yapılacağına ilişkin ayrı bir sözleşme de yapabilmektedir. Bir diğer ifade ile akreditif şartı, taraflar arasında akdedilen sözleşmeye eklenecek bir madde olarak da karşımıza çıkabileceği gibi, ilgili sözleşmeden ayrı da yapılabilmektedir²⁹². Dolayısıyla akreditif şartı, ödemenin akreditif ile olacağına dair bir sözleşme şartıdır. Bu nedenle de akreditif şartı temel sözleşmeye bağlı değildir. Bu durum, ödemenin akreditif ile olacağına ilişkin bir ifa anlaşmasıdır. Bahsi geçen ifa anlaşması ayrı bir sözleşme olarak yapılabileceği gibi temel borç ilişkisinde bir akreditif şartı ile de yapılabilmektedir. Bu anlaşma kural olarak şekle tâbî tutulmasa da ilerideki ihtilafları bertaraf etmek maksadıyla yazılı yapılmalıdır. Gerek şart gerek sözleşme olarak kabul edilse de alıcı ve satıcı arasında yapılan bu sözleşmede ödemenin sağlıklı olabilmesi için koşulların mutlaka akreditif şartında ya da sözleşmesinde açıkça belirtilmesi gerekmektedir.

Amir ve lehtar ödemenin akreditif yoluyla yapılmasına karar verdiği anda amirin temel yükümlülüğü lehtar lehine akreditifi açtırmaktır²⁹³. Akreditifin açılması hususu doktrinde para borcunun ödenmesi amacıyla yapılmış bir işlem olarak kabul edilmektedir²⁹⁴. Taraflar, ödemenin akreditif yoluyla yapılacağına karar verdiğinde, akreditifin açılma zamanını, bankaya ibraz edilmesi gereken belgeleri ve akreditife ilişkin özel şartları kapsamlı olarak düzenlemektedirler.

Amir, bankasından lehtar lehine akreditif açılması konusunda talepte bulunduğu banka, bu talebe uygun olacak şekilde durumu lehtara, ihbar etmektedir. Bankanın yaptığı ihbarın amacı, lehtarın haklarını talep edebilmesine hizmet etmektedir.

Banka tarafından lehtara yapılan bu ihbar ise bir Yargıtay kararında²⁹⁵ icap olarak belirtilmiştir. Yargıtay'ın bahsi geçen kararında amir, lehtar lehine akreditif açılması

²⁹¹ **Bozkurt**, s.94; **Kaya**, (Akreditif), s.34.

²⁹² **Reisoğlu**, (Akreditif), s.127.

²⁹³ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s. 424; **Bozkurt**, s.96.

²⁹⁴ **Kaya**, (Akreditif), s.38; **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s. 424.

²⁹⁵ Yargıtay 19. HD. 30.06.2008 Tarih 2007/834 E. ve 2008/7177 K. Sayılı İlâmı, (Yargıtay Karar Arama, E.T. 10.06.2023)

yönünde bankasına başvurmuştur. Banka da bu doğrultuda lehtara uygun şekilde icapta bulunmasına rağmen lehtar icabı kabul etmemiştir. İlk derece mahkemesine ikâme edilen uyuşmazlıkta mahkeme “*akdî ilişkinin taraflar arasında olduğu ve edimini yerine getirmeyen davalının diğer tarafa verdiği zararı ödemesi gerektiğine*” karar vermiştir. Yargıtay ise kendisine intikal eden dosyada ilk derece mahkemesinin aldığı kararı isabetli bularak onamıştır. Kanaatimizce, bankanın lehtara yaptığı ihbar; sözleşmenin akdedilmesiyle ilgili bir icap değil, akreditif ödemesinin yapılacağına ilişkin bir açıklamadır. Dolayısıyla bu durum aracı yoluyla iradenin bildirilmesidir. Bu nedenle lehtar, sözleşme hükümlerine aykırı olarak ifayı reddederse; bu durum bankayı bağlamayacak ve banka bundan dolayı sorumlu olmayacaktır.

Yine Yargıtay başka bir kararında²⁹⁶ ise, amirin temel ilişkide kararlaştırılandan farklı şekilde bir talimat vermesini ve lehtarın da bu durumu kabul etmesinin temel ilişkiye olan etkisi inceleyerek hükme bağlanmıştır. İlgili karara göre; akreditifin sözleşmede belirlenen niteliklerde açılmaması durumunda lehtarın buna sessiz kalarak herhangi bir şey yapmamasını, sözleşmenin ilgili maddesinin taraflarca zımnen değiştirdikleri anlamına geldiğini belirtmiştir. Bahsi geçen karardan da anlaşılacağı üzere, akreditif şartı ve sözleşmesinde farklı şartlar yer alıyorsa ve lehtar bunu reddetmiyorsa şartların değiştiğini zımnen kabul etmiş sayılmaktadır.

Temel ilişkinin taraflarının yapmış olduğu sözleşmede, belirlenen akreditif şartının özenli bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Zira bu düzenlemeler lehtar açısından oldukça önemlidir. Özellikle akreditifin niteliği, dönülebilir ya da devredilebilir olup olmadığı konularının açıkça düzenlenmesi lehtarın menfaatinidir. Çünkü akreditifin dönülebilir ya da devredilebilir olduğu açıkça şart olarak kabul edilmemiş ise, bu durumda ABK m. 2 uyarınca akreditifin dönülemez ve devredilemez olduğu kabul edilecektir²⁹⁷.

Ayrıca, TBK m.112 hükmü uyarınca alacaklı, borcun hiç ifa edilmemesi ya da gereğince ifa edilmemesi durumlarının kendisine kusur yüklenemeyen bir durumdan kaynaklandığını ispat etmediği takdirde, doğacak zarardan da sorumlu olacaktır. Bu madde

Aynı yönde Bkz. Yargıtay 11. HD. 31.03.2022 Tarih 2020/7627 E. ve 2022/2647 K. Sayılı İlâmi, (Yargıtay Karar Arama, E.T. 12.04.2023) Sakarya BAM, 7. HD. 29.12.2022 Tarih 2022/120 E. ve 2022/2320 K. Sayılı İlâmi, (Lexpera, E.T. 10.06.2023)

²⁹⁶ Yargıtay 19. HD. 31.05.2002 Tarih 2001/9781 E. ve 2002/4188 K. Sayılı İlâmi, (Yargıtay Karar Arama, E.T. 01.06.2022)

²⁹⁷ **Kaya**, (Akreditif), s. 35.

hükmü bağlamında kanun koyucunun bahsetmek istediği borç, tarafların yerine getirmek zorunda olduğu ifa yükümlülüğüdür. Madde metninde yer alan “ifa edilmezse” ifadesinden sözleşmeye uygun davranılmaması kastedilmektedir. Dolayısıyla, ifa anlaşmasına aykırı davranan taraf zararı gidermekle yükümlü olmaktadır.

Amirin temel sözleşmedeki yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda; lehtar, ifa anlaşmasının geçersizliğine dayalı olarak ifa ve varsa, zararının tazminini isteyebilmektedir. Temel borç ilişkisinin geçerliliği, ifa anlaşmasına bağlanmadığı sürece bundan kaynaklanan alacakların tahsili TBK genel hükümlere göre talep edilebilecektir. Buna ek olarak akreditifin açılmaması amirden kaynaklanmayan nedenlerle imkânsız bir hal almışsa; kusursuz imkânsızlık nedeniyle temel ilişki geçerli olsa bile ifa anlaşması geçersiz olacaktır²⁹⁸.

Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde bir taraf borcunu gereği gibi ifa etmezse TBK m.112 uyarınca doğan zarardan sorumludur. Ayrıca bu açıklamaların yanında borçlu temerrüde düşerse alacaklı TBK m.125 kapsamında seçimlik haklarını kullanabilecektir²⁹⁹.

Bu konuda Yargıtay bir kararında³⁰⁰ “Sözleşmenin 5. maddesindeki, ödemenin açtırılacak gayrikabili rücu bir akreditifle yaptırılacağı hususundaki hüküm, bir taliki şart değil, davalı TMO'nun yüklendiği bir vecibeden ibarettir.....Diğer yandan, yabancı firmanın Türk mevzuatını bildiği veya bilmesi gerektiği de kabul olunamaz. Ancak, bu mevzuatı bilmesi gereken davalı TMO'nun buna uygun tedbirleri alması gerekirken, almadığı, döviz tahsisini sağlayamamasından anlaşılmaktadır. Borca konu olan şey hakkında ithal, ihraç, ticaret yasağı konması bir hukuki imkânsızlık doğurur. Davalı TMO'nun akreditifi açtırmaması sonradan çıkarılmış bir Yasa ve alınan bir hükümet

²⁹⁸ İfa imkânsızlığı, TBK'nın 136'ncı maddesinde düzenlenmiş; borcun ifasının borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkânsız olmasını ifade etmektedir. Diğer bir deyişle; ifanın imkânsız hâle gelmesi, borçlunun edimini yerine getirmesine engel olan, giderilmesi imkânı bulunmayan bir engelin ortaya çıkması hâli olarak ele alınmaktadır. Bu imkânsızlık geçici olabileceği gibi sürekli ve kesin de olabilmektedir. İmkânsızlık hâlinin, maddî, hukukî ya da ekonomik sebeplerden doğması mümkündür. Bu imkânsızlık hâline doktrinde “kusursuz sonraki imkânsızlık” denilmektedir. Bu hükmün kaynağı Türk Medeni Kanunu'nun 2'nci maddesinde düzenlenen dürüstlük kuralı ve 4'üncü maddesinde düzenlenen hâkimin hukuka ve hakkaniyete göre karar verme ilkesine dayanmaktadır.

²⁹⁹ Temerrüde düşen borçlu, verilen süre içinde, borcunu ifa etmemişse veya süre verilmesini gerektirmeyen bir durum söz konusu ise alacaklı, her zaman borcun ifasını ve gecikme sebebiyle tazminat isteme hakkına sahiptir. Alacaklı, ayrıca borcun ifasından ve gecikme tazminatı isteme hakkından vazgeçtiğini hemen bildirerek, borcun ifa edilmemesinden doğan zararın giderilmesini isteyebilir veya sözleşmeden dönebilir. Sözleşmeden dönme hâlinde taraflar, karşılıklı olarak ifa yükümlülüğünden kurtulurlar ve daha önce ifa ettikleri edimleri geri isteyebilirler. Bu durumda borçlu, temerrüde düşmekte kusuru olmadığını ispat edemezse alacaklı, sözleşmenin hükümsüz kalması sebebiyle uğradığı zararın giderilmesini de isteyebilir.

³⁰⁰ Yargıtay HGK. 18.04.1984 Tarih 1984/139 E. ve 1984/426 K. Sayılı İlâmı, (Lexpera, E.T. 20.05.2024)

kararıyla da olmadığı (Yani borcun ifası, bir hukuk kuralı ile yasaklanmadığı), uyulması gereken bir döviz sınırlaması getirilmediği, dosya münderecatından anlaşılmaktadır. Hatta Maliye Bakanlığı'nın, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na yazdığı 3.8.1978 gün ve 52857 (39738) sayılı yazı içeriğinden anlaşıldığına göre, döviz tahsis edilmemesinin nedeni, döviz yokluğu da olmayıp, sadece sözleşmedeki buğday fiyatlarının pahalı bulunmasından ibarettir. Bu durumda, (TBK m.136) BK'nun 117. maddesinin anladığı anlamda bir imkânsızlıktan da söz etmek olanaksızdır. Bütün bu açıklamalardan, davalı TMO'nun bir imkânsızlık ile akdi vecibesini ifa edemediği anlaşılmakla, TMO'nun davranışı sonucunda doğan imkânsızlığa (TBK m.136) BK'nun 117. maddesine dayanarak istinat edemeyeceğinden, zamanında akreditifi açtırmamanın sonuçlarına katlanması gerektiğinin kabulü gerekir” şeklinde hüküm kurmuştur.

Amir ve lehtar, akreditif şartını açıkça düzenleyip kabul ettiği takdirde, ödemenin banka aracılığı ile yapılacağı konusunda mutabakat sağlanmıştır. Bu durumda alıcı; ödeme borcunu akreditif yöntemiyle yerine getirecek, satıcı ise akreditif şartında belirledikleri belgeleri bankaya ibraz ettiğinde ödemeyi talep edebilecektir. Akreditifle ödeme yapılmasının kabul edildiği durumlarda henüz akreditif bankası ilgili ilişkiye dâhil olmamıştır. Bankanın buna dâhil olması amirin kendisine başvurmasından itibaren gerçekleşmektedir.

Amir, temel sözleşmede belirlenen akreditif şartına uygun olacak şekilde akreditif açtırmak amacıyla bankaya müracaat etmez ise amirin, ifa anlaşmasına aykırılıktan sorumluluğu ortaya çıkacaktır. Lehtarın bu durumda ifa davası açma imkânı olduğu gibi ifa edilmeme dolayısıyla uğradığı zararların tazminini talep hakkı da bulunmaktadır. Ayrıca amir, belirlenen süre içerisinde akreditifi açtırmaz ise bu durumda lehtar genel hükümlere göre borçlunun temerrüdüne başvurabilecektir³⁰¹.

Tüm bu açıklanan hususlara ek olarak belirtmek gerekir ki, amirin akreditif açtırma yükümlülüğü yan edim yükümlülüğüdür. Zira bir sözleşmenin tipini belirleyen yükümlülükler aslî edim yükümlülüklerdir. Başka bir deyişle, ilgili sözleşmenin niteliğini

³⁰¹ Temerrüt ile ilgili olarak bkz., **Eren**, (Borçlar Genel), s. 1089; **Kılıçoğlu**, s. 647.

belirleyen edimden dolayı borçluya karşı doğan yükümlülükler aslî edim yükümlülüğü olarak ifade edilmektedir³⁰².

Akreditifler genellikle satım sözleşmelerinde karşımıza çıkmaktadır. Amir ve lehtar arasındaki temel ilişkinin satım sözleşmesi olması durumunda satılan malın mülkiyetinin alıcıya devredilmesi, alıcının da bedeli ödemesi bahsi geçen sözleşmenin aslî edim yükümlülükleridir. Dolayısıyla amir ve lehtar arasında akdedilen ifa anlaşması bir yan edim yükümlülüğü niteliğindedir. Bir diğer ifadeyle bedelin akreditifle ödenmesine karar verilmesi durumunda amirin lehtar lehine akreditif açtırmasının yan edim yükümlülüğü olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Çünkü taraflar sözleşme serbestisi ilkesi doğrultusunda temel sözleşmenin içerisinde aslî yükümlülüklere ek olarak yan edim yükümlülükleri de dâhil edebilmektedir³⁰³.

Bu bağlamdan olmak üzere aslî edim yükümlülükleri doğrudan ifa davasına konu olabilmektedir. Çünkü yan yükümlülükler aslî yükümlülüklerle bağlı olmaları sebebiyle bağımsız nitelikte değildir³⁰⁴. Yan edim yükümlülüklerinin aslî edim yükümlülüklerine bağlı olmasına karşın içerik ve amaç olarak aslî edimden bağımsız olduklarından yan yükümlülüklerin ihlâli hâlinde doğan zararın tazmini talep edilebilmektedir³⁰⁵.

B) Amir ve akreditif bankası arasındaki ilişki

Amir ve lehtarın ödemenin akreditif ile yapılacağını kararlaştırmasından sonra, amirin bankasına başvurarak lehtar lehine bir akreditif açılmasını talep etmesi gerekmektedir³⁰⁶. Bu kapsamda temel ilişkideki para borçlusunu olan amir, lehtarla yapmış olduğu sözleşmeye dayanarak bankasına müracaat etmektedir. Bankanın akreditif talebini kabul etmesi durumunda ise temel ilişkinin alacaklısı olan lehtar lehine akreditif açma yükümlülüğü doğmaktadır³⁰⁷.

Banka ile amir arasındaki ilişkinin, üçüncü kişi lehine sözleşme olarak kabul edilmesi isabetli olacaktır. Zira amir ve bankanın yapmış olduğu akreditif sözleşmesinde

³⁰² Eren, (Borçlar Genel), s.32.

³⁰³ Eren, (Borçlar Genel), s.34.

³⁰⁴ Günay, s.51.

³⁰⁵ Eren, (Borçlar Genel), s.33; Kılıçoğlu, s.42.

³⁰⁶ Özel, s.33.

³⁰⁷ Doğan, (Akreditif), s.87.

taraflar arasındaki ilişki; sadece lehtarın talebine bağlı olarak bedelin ödenmesini içermektedir.

Banka, amirle arasındaki ilişkide lehtara ödeme taahhüdünde bulunan taraftır. Bunun nedeni; amirin banka nezdinde mevcut olan bir hesabı olabileceği gibi, gayri nakdî bir kredi de olabilmektedir³⁰⁸. Bu kredi, amire açılmış olmasına karşın; lehtara tahsis edilmiştir. Uygulamada banka daha ziyade amir için gayri nakdî kredi açmaktadır. Krediyi açtıran ve sorumluluk üstlenen amir olmasına karşın, krediden istifade edecek ve belgeleri sunarak ödemeyi isteyecek kişi lehtardır. Kendi adına sözleşme yapan amirin, sözleşmeye üçüncü kişi yararına (lehtar) bir edim yükümlülüğü koydurduğu bu sözleşme, bu durumun üçüncü kişi yararına sözleşme olduğunu destekler niteliktedir. Bankanın sorumluluğu ise amirle sözleşme yaptığı anda başlamaktadır. Dolayısıyla bankanın asıl yükümlülüğü üçüncü kişiye (lehtara), sözleşmeye uygun bir şekilde edimde bulunmaktadır.

Amirin, bankadan lehtar lehine akreditif açılması yönündeki talebi doktrinde genellikle akreditif teklifi/talimatı olarak adlandırılmakta³⁰⁹ ve aynı zamanda bir icabın tüm unsurlarını içerdiği belirtilmektedir³¹⁰. Nitekim banka, amirin icabını kabul ederse akreditif teklifinde yer alan şartlar doğrultusunda akreditifi açma borcu altına girmektedir. Banka akreditifi açmayacaksa, bu durumu amire bildirmesi gerekmektedir. Aksi takdirde TBK m.6 uyarınca bu icabı örtülü olarak kabul etmiş sayılacaktır.

Amirin bankaya karşı yapmış olduğu icap reddedilmediği takdirde banka tarafından kabul edilmiş anlamına gelmektedir. Burada önem arz eden husus, bankanın kendisine yapılan akreditif talebini kabul etmek istemediği durumlarda bunu amire ne kadar süre içerisinde bildirmesi gerektiğidir. Doktrinde bu konuda bir görüşe³¹¹ göre banka makul süre içerisinde amirin talebini reddettiğini bildirmelidir. Aksi takdirde banka doğacak zararlardan sorumlu olacaktır³¹².

³⁰⁸ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.168.

³⁰⁹ **Doğan**, (Akreditif), s. 76.

³¹⁰ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.169.

³¹¹ **Doğan**, (Akreditif), s.80 vd.

³¹² **Doğan**, (Akreditif), s.80 vd., Yargıtay 11. HD. 25.10.2004 Tarih 2004/1011 E. ve 2004/10271 K. Sayılı İlâmına göre “*Davacı, davalı tarafta teklif ve taahhüt edilen akreditifin açılmaması nedeniyle başka bankada açtırılan akreditif hesabından dolayı iki ihale arasında oluşan döviz satış kuru ve kambiyo gelir vergisi farkı zararının tazminini istemiştir. Mahkeme, davalı bankanın geç gelen akreditif talimatını alır almaz teklifini geri aldığı bildirmediği, 6 gün geçtikten sonra teklifle bağlı bulunmadığını bildirmesinin iyi niyet kurallarıyla bağdaşmadığı gerekçesiyle davayı kabul etmiştir. 27.12.2003 tarihli bilirkişi heyeti*

Amir ve banka arasında akreditif sözleşmesi yapılmadan önce bankaya sunulan akreditif talebinde, şartların ve gerekli belgelerin neler olduğunu açıkça belirtilmelidir³¹³. Şayet başka bankaların da akreditif ilişkisine dâhil olması talep ediliyor ise ilgili bankaların pozisyonlarının da açıkça belirtilmesi önemlidir. Netice itibariyle akreditif talebinin açık ve tereddüde yer vermeyecek şekilde yapılması olası ihtilafların çözümü açısından taraflara kolaylık sağlamaktadır.

Amirin bankadan hangi şekilde akreditif talebinde bulunacağı konusunda herhangi bir düzenleme olmadığından amir bu talebini TBK m. 12/1 uyarınca sözlü ya da yazılı olarak yapabilmektedir. Uygulamada MTO tarafından hazırlanan akreditiflerin açılışı ile ilgili standart formların hemen hemen tüm bankalar tarafından kullanıldığı görülmektedir³¹⁴. Bahsi geçen formların amacının akreditif talimatının tam ve kesin olmasına hizmet ettiği söylenebilmektedir. Uygulamada banka ve amirin icap ve kabul beyanlarının uyduğu durumlarda banka, akreditife ilişkin standart formları amire göndermektedir.

Uygulamada her sözleşmede farklılık göstermekle birlikte; genel olarak, akreditif şartında lehtarın adının ve adresinin açık ve kesin olarak belirtildiği, temel sözleşmeye konu olan malın özellikleri ve miktarının doğru belirtildiği, akreditif bedelinin ve ilgili malların birim fiyatının açıkça düzenlendiği, malların taşınmasına ilişkin şartların ve bankaya ibraz edilmesi kararlaştırılan belgelerin neler olduğunun tereddüde mahal bırakmayacak şekilde yer aldığı görülmektedir³¹⁵.

Tüm akreditif çeşitlerinde bankadan akreditif talebinde bulunurken vade tarihinin ve ibraz yerinin belirtilmesi gerekmektedir³¹⁶. Vadenin başlangıç gününün taraflarca belirlenmediği durumlarda ise görüldüğünde ödemeli akreditif olmaktadır. İşin

raporunda da belirtildiği gibi, davacı firmanın ithalat işlemlerinin gerçekleştirilmesine ilişkin akreditif talimatı ve gerekli belgeleri sunması ile davalı bankanın TMSF'ye devredilmesi aynı tarihe (15.3.2001) denk gelmiş, bankanın yönetim ve denetiminin Fona geçmesi yürütülen işlemler için bir dezavantaj oluşturmuştur. Yeni yönetimin bankadaki olumsuzluklar nedeniyle işlemlerin kontrol ve denetiminde daha hassas davranması, önceden alınmış kararları gözden geçirmesi doğal olduğundan bu durum kısa süreli de olsa mücbir sebep sayılmalıdır. Mahkemece, önceki yönetim döneminde verilmiş olan teklifin üzerinden ithalat işlemleri için uzun sayılan 45 günlük bir süre geçtiği için yönetimin yeni devralındığı gün bir cevap verilmemesinin doğal olduğu ve akreditif açtırma talimatının gönderilmesiyle cevap verilmesi arasında geçen 6 günlük sürenin de bu şartlar altında makul sayılması gerektiği gözetilmeden yazılı gerekçeyle davanın kabulü doğru görülmemiştir". (Lexpera, 25.10.2023)

³¹³ Günay, s.85.

³¹⁴ Reisoglu, (Akreditif), s.168.

³¹⁵ Bozkurt, s.106.

³¹⁶ ABK m.6/i

mahiyetinden aksi anlaşılmadığı takdirde; banka, belgelerin usulüne uygun şekilde kendisine sunulması şartıyla ödemeyi yapacaktır. Dolayısıyla akreditif sözleşmesinin yapıldığı andan itibaren belgelerin sunulması suretiyle ödeme talep edilebilmektedir. Yine ABK kurallarına göre malların yükleme yeri ile süresinin de taraflarca açıkça düzenlenmiş olmasının önemi belirtilmiştir³¹⁷.

Amir ile banka arasındaki akreditif sözleşmenin kuruluşu hususunda ABK'da herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Özel bir düzenleme olmayan bu noktada Borçlar hukukuna göre sözleşmenin kuruluşunun incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Genel hükümler çerçevesinde konu ele alınacak olursa; amirin bankadan akreditif açılması talimatı vermesi icap olarak kabul edilmelidir. Banka, amirin icabını kabul ettiğinde aralarında bir akreditif sözleşmesi yapılmaktadır.

Amir ile banka arasındaki ilişki ne tür bir ilişki olarak kabul edilirse edilsin, sözleşmenin kurulması için taraf iradelerinin uyuşması gerekmektedir. Bir diğer ifade ile üçüncü kişi yararına sözleşmeler rızâ sözleşmelerden olduğundan, sözleşmenin kurulması için tarafların iradelerinin uyuşması yeterlidir³¹⁸. Ancak ispat kolaylığı sağlamasından ötürü uygulamada bankaların kendilerine verilen sözlü akreditif talebini kabul etmeyerek ilgili sözleşmeyi yazılı yaptıkları görülmektedir.

Ayrıca TBK m. 12 kapsamında bu sözleşmelerin kuruluşu konusunda herhangi bir düzenleme olmadığına göre, bu durum geçerlilik değil; ispat şartıdır. Uygulamada bu sözleşmelerin bankalar tarafından hazırlanarak yazılı bir şekilde yapıldığı görülmektedir. Bu durum TBK m.20 uyarınca genel işlem koşullarının özelliklerini taşımaktadır³¹⁹.

Üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise, amirin akreditif talebinden dönme hakkının olup olmadığıdır. Bu sözleşme, üçüncü kişi yararına bir sözleşme olduğundan, üçüncü kişi veya ona halef olanlar bu hakkı kullanmak istediklerini borçluya bildirdikten

³¹⁷ ABK m.14

³¹⁸ **Tandoğan**, s.22.

³¹⁹ *Genel işlem koşulları, bir sözleşme yapılırken düzenleyenin, ileride çok sayıdaki benzer sözleşmede kullanmak amacıyla, önceden, tek başına hazırlayarak karşı tarafa sunduğu sözleşme hükümleridir. Bu koşulların, sözleşme metninde veya ekinde yer alması, kapsamı, yazı türü ve şekli, nitelendirmede önem taşımaz. Aynı amaçla düzenlenen sözleşmelerin metinlerinin özdeş olmaması, bu sözleşmelerin içerdiği hükümlerin, genel işlem koşulu sayılmasını engellemez. Genel işlem koşulları içeren sözleşmeye veya ayrı bir sözleşmeye konulan bu koşulların her birinin tartışılarak kabul edildiğine ilişkin kayıtlar, tek başına, onları genel işlem koşulu olmaktan çıkarmaz. Genel işlem koşullarıyla ilgili hükümler, sundukları hizmetleri kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütmekte olan kişi ve kuruluşların hazırladıkları sözleşmelere de, niteliklerine bakılmaksızın uygulanır.*

sonra, alacaklı borçluyu ibra edemeyeceği gibi, borcun nitelik ve kapsamını da değiştiremez (TBK m. 129/2). Lehtarın, üçüncü kişi yararına bir sözleşmeye istinaden bankaya veya temel ilişki nedeniyle amire başvurması mümkün olmalıdır.

Son olarak, amir ve banka arasında akdedilen akreditif sözleşmesi uygulamada yabancılik unsuru içeren bir sözleşme olarak karşımıza çıktığından, ilgili sözleşmenin şekli geçerlilik unsurlarını Milletlerarası Özel Hukuk kapsamında ayrıca değerlendirmekte fayda vardır. Sözleşmelerin geçerliliğini konusunda tâbi olunacak hukukun tespiti konusunda iki farklı esas kabul edilmektedir. Bunlardan ilki; *Locus regit formam actum* diğeri ise *lex causae* olarak adlandırılan kurallardır.

Logus regit formam actum, işlemin şekli olarak geçerli kabul edilebilmesi için yapıldığı ülkenin hukukuna bağlı olması anlamına gelen bir bağlama kuralıdır. Bu kurala göre yapılan bir işlem o ülkenin hukukuna göre geçerli ise her yerde aynı şekilde geçerli kabul edilmektedir³²⁰.

Lex causae ise, bir işlemin esasına uygulanacak olan hukukun aradığı şekil şartlarına göre yapılmış ise geçerli bir işlem olarak kabul etmektedir. Her iki kuralların da açıklamalarından sonra MÖHUK m.7'de belirtildiği gibi, bir hukukî işlem yapıldığı ülkenin ya da onun esası konusunda yetkili hukukun hükümlerinin belirlediği şekle uygun olarak yapılabilmektedir.

Belirtilen tüm bu açıklamalar ışığında akreditif sözleşmesi, yapıldığı ülke ya da işlemin esasına uygulanacak olan ülke hukukunun kurallarına uygun olarak yapılmış ise şekli olarak geçerli kabul edilecektir³²¹.

Akreditif sözleşmesi kurulduktan sonra içeriğinde değişiklik yapılması talebi uygulamada nadiren de olsa karşımıza çıkmaktadır³²². Bu değişiklik hususunda amir ve lehtar aralarında anlaşmış olsa da, geçerli olabilmesi için tüm tarafların açık onayı

³²⁰Şanlı,C./Esen, E./Figenmeşe, İ.A., Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul, 2015, s.100; Nomer, E., Devletler Hususi Hukuku, İstanbul, 2013, s.210; Doğan,V., Milletlerarası Özel Hukuk, Ankara, 2015, s.265.

³²¹Çelikel,A./Erdem,B.B., Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul, 2010, s.180.

³²²Reisoğlu, (Akreditif), s.87.

gerekmektedir. Bu konu Yargıtay kararlarında da açıkça hükme bağlanmıştır³²³. Bu husus lehtarın menfaatini koruma amaçlı olarak benimsenmiştir.

C) Akreditif bankası ve lehtar arasındaki ilişki

Akreditif bankası ile lehtar arasındaki ilişki; bankanın lehtara akreditifin açıldığının ihbar edilmesi ya da bankanın aynı zamanda teyit bankası olması durumunda teyit açıklamasında bulunmasından itibaren başlamaktadır. Amirin, bankadan akreditif talebinde bulunması yahut bankanın bu talebi kabul etmesi hususları lehtar ile banka arasındaki ilişkiye herhangi bir şekilde etki etmemektedir. Bu nedenle doktrinde amirin akreditif açtırma talebi lehtar açısından üçüncü kişi yararına sözleşme olarak kabul edilmemektedir³²⁴.

Her ne kadar doktrinde amirin akreditif açtırma talebi lehtar açısından üçüncü kişi yararına sözleşme olarak kabul edilmese de bu görüşe katılmamaktayız. TBK m.129'a göre sözleşme yapan bir taraf, bu sözleşmeye üçüncü kişi yararına bir edim koydurabilmektedir. Böylelikle ifanın üçüncü kişiye yapılması talep edilebilmektedir. Bir diğer ifade ile üçüncü kişi lehine sözleşmelerde alacaklı ve borçlu, borcun üçüncü kişiye ifa edilmesi konusunda anlaşmaktadır³²⁵.

Bu doğrultuda kanun hükümlerine aykırı olmadığı takdirde her sözleşmede ifanın üçüncü bir kişiye yapılacağı konusunda anlaşma sağlanabilmektedir³²⁶. Uygulamada üçüncü kişi yararına sözleşmeler, sigorta sözleşmelerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Üçüncü kişi yararına sözleşmelerde de yine akreditifte olduğu gibi üç köşeli bir ilişki mevcuttur³²⁷.

Buna göre temel sözleşmenin alacaklısı ve borçlusu konumunda olan amir ve lehtar arasında bir ilişki, akreditif sözleşmesi açısından amir ve banka arasında bir başka ilişki ve en nihayetinde lehine akreditif açılan taraf olan lehtar ve banka arasında da bir başka hukukî ilişki bulunmaktadır. Akreditif ilişkisinde üçüncü kişi konumunda olan taraf, lehine

³²³ Yargıtay 11. HD. 04.07.1980 Tarihli 1980/3185 E. ve 1980/3644 K. Sayılı İlâmı, (Kazancı İBB, E.T. 15.03.2023)

³²⁴ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.612.

³²⁵ **Kartal**, D. B.; Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme, (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı), 2021,s.9 vd.

³²⁶ **Eren**, (Borçlar Genel), s. 1169.

³²⁷ **Akyol**, (Üçüncü Şahıs), 135.

akreditif açılan lehtardır. Dolayısıyla kanaatimizce, amir ve lehtar ödemenin akreditif yoluyla yapılacağını kararlaştırdıktan sonra amir, bankası ile akreditif sözleşmesi yaptığında uygun belgelerin ibrazı karşılığında ödemenin lehtara yapılacak olmasına karar verilmesi, üçüncü kişi yararına sözleşmelere örnek olarak verilebilecektir. Üçüncü kişi konumunda olan lehtara borç yükletilemeyeceği gibi üçüncü kişi yararına tasarruf işlemi de yapılamamaktadır.

Dolayısıyla akreditif sözleşmesinde lehtarın durumu herhangi bir rol oynamamaktadır. Bu bağlamdan olmak üzere lehtarın belirlenebilir olması bile yeterlidir. Akreditif sözleşmesi tam üçüncü kişi lehine sözleşme olduğundan buradaki hakkı talep etme yetkisi de lehtara aittir. Bu nedenle amir sınırlı haklara sahiptir. Nitekim tam üçüncü kişi yararına sözleşmelerde, lehtarın yararına doğan bedeli talep hakkı, lehtarın şahsında ve onun hukuk alanında doğrudan doğruya bağımsız bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. Lehtar bu hakkı, amirin halefi olarak değil aslen kazanmaktadır³²⁸.

Amir ve banka arasında akreditif sözleşmesinin yapılmasının ve bu durumun lehtara bildirilmesi ile bankanın lehtara karşı yükümlülükleri başlamaktadır. Bu yükümlülükler akreditifin çeşitlerine göre farklılık arz etmektedir. Fakat akreditif sözleşmesinin yapılması açısından akreditifin çeşitlerinin bir önemi bulunmamaktadır. Önemli olan husus sözleşme yapıldıktan sonra tarafların arasındaki ilişkinin akreditifin niteliğine göre şekillenmesidir. Lehtarın akreditif bedelini talep hakkı muaccel olduğu andan itibaren bunu bankadan talep edebilmektedir. Tam üçüncü kişi yararına akdedilmiş bir akreditifte, lehtarın bankaya başvurarak ifa talebinde bulunmasından sonra amir, ifanın kendisine yapılması talep edemeyeceği gibi, bankanın da lehtara ifada bulunmasını engelleyemez.

Üçüncü kişi yararına yapılan akreditif sözleşmelerinde borç, amir ve banka arasındaki sözleşmeden doğmaktadır. Banka, akreditif sözleşmesine dayanarak bedelin ödenmesini talep eden lehtara karşı; akreditif açtırma sözleşmesinin geçersizliği, muvazaalı olduğu gibi sözleşmeden doğan itiraz ve def'ileri ileri sürebilmektedir. Bunun yanı sıra banka, lehtara karşı şahsi def'ileri de ileri sürebilecektir. Banka lehtara karşı yalnızca akreditif bedelinin ödenmesi ile yükümlüdür³²⁹. Bu bağlamdan olmak üzere banka, lehtarla amir arasındaki ilişkiden kaynaklanan def'i ve itirazları lehtara karşı ileri süremeyecektir.

³²⁸ **Yılmaz, K. K.**; Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, Sayı 3, 2016, s.1767.

³²⁹ **Yılmaz, K. K.**, s.1769.

Nitekim bu def'i ve itirazlar, bankayı ilgilendirmemektedir. Ayrıca banka lehtara ödemekle yükümlü olduğu akreditif bedelini TBK m.141'e göre amirin kendisine olan borcu ile takas edememektedir³³⁰.

Amir tarafından bankaya yapılan icabın banka tarafından kabul edilmesinden sonra aralarında bir akreditif sözleşmesi yapılmakta ve bunun ardından da banka öngörülen süre içerisinde lehtara, lehine bir akreditif açıldığını ihbar etme yükümlülüğü altına girmektedir. Banka, bahsi geçen bildirim lehtara doğrudan kendisi yapabileceği gibi aynı zamanda yabancı ülkede bulunan başka bir banka aracılığı ile de yapabilmektedir³³¹. Bankanın yapmış olduğu bu bildirim lehtarın haklarından haberdar olması açısından önem arz etmektedir. Belirtmek gerekir ki bankanın bildirim yükümlülüğü bir yan edim yükümlülüğüdür. Akreditifin açıldığı lehtara bildirilirse amir ve bankanın bu durumda tasarruf yetkisi kalmamaktadır.

Ödemenin talep edilebilmesi için, akreditif bankasınca ödeme şartlarının belirlenmesi ya da varsa teyit bankasınca teyit işleminin yapılmış olması gerekmektedir³³². Ödeme şartı belirlenmeden yahut teyit bankası tarafından teyit işlemi yapılmadan lehtarın bankadan ödemenin yapılmasını talep hakkı bulunmamaktadır³³³. Lehtarın akreditif bedelinin ödenmesini talep etmesi yenilik doğuran bir haktır. Bu nedenle herhangi bir şekilde bağlı olmadığı gibi tek taraflı olarak kullanıldıktan sonra geri dönülemeyen bir haktır³³⁴. Bu bağlamdan olmak üzere lehtarın bu talebi bankaya ulaştıktan sonra, lehtarın bu hak üzerindeki tasarruf yetkisi de buna bağlı olarak sona ermektedir.

Her ne kadar bildirim ve/veya teyit yapılmadan evvel lehtarın bankadan ödemeyi talep etme hakkı olmasa da bu aşamada bankanın lehtara karşı birtakım davranış yükümlülüklerinin³³⁵ olup olmadığı konusu tartışmalıdır. Bahsi geçen davranış yükümlülükleri bilgi verme ve ikaz etme yükümlülüğü olarak belirtilmektedir. Bilgi verme

³³⁰ Üçüncü kişi yararına borçlanan kişi, bu borcu ile sözleşmenin diğer tarafından olan alacağını takas edemez.

³³¹ **Kaya**, (Akreditif), s.68; **Reisoğlu**, (Akreditif), s.71.

³³² Teyit bankasının teyit işlemi akreditif bankası ile muhabir bankanın bildiriminden farklı bir niteliktedir. Teyit bankası teyit işlemini gerçekleştirdiği anda akreditif bankası gibi sorumlu olmakla birlikte bahsi geçen sorumluluk ondan bağımsız bir sorumluluktur.

³³³ ABK m.3/b

³³⁴ **Yılmaz**, s.1767.

³³⁵ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.409 vd.

ve ikaz etme hususunda Alman Federal Mahkemesinin almış olduğu bir karara³³⁶ göre; bankanın akreditifin açıldığını bildirmesi yahut teyit etmesi neticesinde ödeme yükümlülüğü altına girdiğini, ayrıca amirin ödeme gücünün olup olmadığı konusunda bilgi verme sorumluluğunun olmadığı belirtilmiştir. Yine aynı karara göre amirin ödeme gücünün bu aşamada lehtar açısından herhangi bir önemi olmadığını ve bankanın da ikaz etme ve bilgi verme yükümlülüğünün olmadığı belirtilmiştir. Kanaatimizce amirin ödeme gücü olmadığını belirleyen banka, akreditifi açmamalıdır.

Mahkemenin ilgili kararının yanında bankaların sır saklama yükümlülükleri doğrultusunda müşterisi konumunda olan amirin ödeme gücüyle ilgili olarak lehtara bilgi vermesi kabul edilemez niteliktedir³³⁷. Kaldı ki bu konuda bankaların bilgi verme yahut ikaz etme gibi kanundan gelen bir yükümlülüğü de bulunmamaktadır³³⁸.

Ancak doktrinde bir görüşe³³⁹ göre bankaların sözleşme öncesi sorumluluk kapsamında lehtar ile yapmış olduğu görüşmeler çerçevesinde özen gösterme, aydınlatma ve koruyucu önlemler alma yükümlülüklerinin olduğu kabul edilmektedir³⁴⁰. Bu görüşe göre yükümlülüklerin kaynağının objektif iyi niyet kuralları ve dürüstlük kuralı olduğu kabul edilmektedir. Banka ile lehtar arasındaki hukukî ilişki, akreditifin açıldığının bildirilmesi yahut teyit edilmesiyle doğmaktadır. Bildirim yapılırca ya da teyit işlemi gerçekleşince bankanın lehtara karşı kesin bir taahhüt yükümlülüğü de doğmaktadır³⁴¹. Dolayısıyla da banka bu noktada ödeme borcu altına girmektedir. Netice olarak lehtar, akreditifte öngörülen tüm şartları sağladığında bankadan ödemenin yapılmasını talep edebilmektedir.

Burada önem arz eden hususlardan biri de akreditif ilişkisine yabancılık unsuru girmesi hâlinde hukukî ilişkilerin ve sözleşmelerin kurulması aşamalarının nasıl olacağıdır.

MÖHUK m. 32'ye göre "*Sözleşmeden doğan ilişkinin veya bir hükmünün varlığı ve maddi geçerliliği, sözleşmenin geçerli olması halinde hangi hukuk uygulanacaksa o*

³³⁶ BGH WM 1984, s.1443,1444 (BGH 4.Oktober 1984,III ZR 102/83, Berlin), (nakleden **Kaya**, (Akreditif), s. 62.)

³³⁷ BankK m.73 ve m.159.

³³⁸ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.416.

³³⁹ **Bozkurt**, s.117.

³⁴⁰ **Serozan**, R.; Edim Yükümlülüklerinden Bağımsız Borç İlişkisi, MHAD, Yıl 1., N.3, s.12; **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.360.

³⁴¹ ABK m.9/a, 9/b

hukuka tâbidir”. Bir diğer ifadeyle sözleşmenin kuruluşu ve geçerliliği konularında taraflar hukuk seçimi yapabileceği gibi hukuk seçiminin yapılmaması durumunda da bağlama kurallarına göre ilgili hukuk tespit edilmektedir. Türk hukukunda olduğu gibi yabancılik unsuru içeren sözleşmelerde de sözleşmenin kurulabilmesi için tarafların birbirine uygun karşılıklı irade beyanlarının bulunması gerekmektedir. Taraflar bu beyanlarını ister bizzat ister yetkili temsilcileri aracılığıyla yapabilmektedir³⁴².

Yabancılik unsuru taşıyan sözleşmelerde icap, kabul ve sözleşmenin kuruluş aşamaları hazırlar arasında yapılan sözleşmelerden farklı olabilmektedir. Zira hazırlar arasında yapılan sözleşmelerde taraflar iradelerini aynı anda açıklayabilmektedir. Ancak farklı ülkelerde bulunan taraflar arasında yapılan icap ve kabullerde sözleşmenin hangi aşamada kurulduğunun tespiti oldukça önemlidir.

Açıklanan hususlar doğrultusunda; amirin akreditif talebini alan banka gerekli incelemeleri yaptıktan sonra bu talebi kabul ederse amirle akreditif sözleşmesi yapmaktadır. Şayet banka bu icabı kabul etmeyecekse bunun nedenlerini ve amirin talebindeki eksik hususları amire bildirecektir. Amirin ilgili eksikleri tamamlamasından sonra banka icabı kabul ettiğinde ve amirle akreditif sözleşmesi yaptığında bu durumu lehtara bildirme yükümlülüğü başlayacaktır³⁴³.

Amir ve banka arasında akreditif sözleşmesi yapıldıktan sonra banka, lehtara lehine akreditif açıldığını bazı durumlarda bizzat bildirirken bazı durumlarda ise bu bildirim yapmak için başka bir bankanın yardımına ihtiyaç duymaktadır. Bu durumlarda muhabir banka bu ilişkiye dâhil olacak ve lehtara lehine akreditif açıldığını bildirecektir.

Muhabir bankanın bu ilişkiye dâhil olması hâlinde akreditif bankası muhabir bankaya amirden aldığı talebi iletmektedir. Bankanın amirden aldığı talebi, muhabir bankaya eksik bildirmesi durumunda ise muhabir banka ya lehtara sadece sorumluluk almaksızın bildirim yapmakta ya da kendisine başvuran bankaya ilgili eksikleri tamamlaması açısından müracaat etmektedir. Ancak muhabir banka, eksik olmasına rağmen ilgili akreditifi lehtara ihbar ederse ve ihbarın sadece bilgilendirme amaçlı

³⁴² Eren, (Borçlar Genel), s.243; Oğuzman/Öz, s.41.

³⁴³ Doğan, (Akreditif), s.103.; ABK m.11/b

olduğunu belirtmezse bu durumda TBK m.66 hükmü uyarınca lehtara karşı sorumlu olacaktır³⁴⁴.

ABK'ya göre muhabir banka kendisine iletilen akreditifin yeterli olmadığını ve eksik hususları kendisine gönderen bankaya bildirmekle yükümlüdür. Muhabir banka bu yükümlülüğüne aykırı davranacak olursa talepte bulunan tarafın uğrayacağı zararı tazmin etmekle yükümlü olacaktır. Ayrıca muhabir banka, amir bankanın kendisine verdiği talimatlar dışında ve ona bilgi vermeksizin herhangi bir değişiklik yapacak olursa bu durumdan da amir bankaya karşı sorumlu olacaktır. Akreditif bankası muhabir bankaya ihbarını faks, telgraf ya da SWIFT mesajı gibi telekomünikasyon araçları yoluyla gerçekleştirmektedir³⁴⁵.

Akreditif bankasının ya da vekili konumunda olan muhabir bankanın lehtara yapmış olduğu bildirim hukukî niteliği konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre³⁴⁶, bankanın akreditifin açıldığını lehtara bildirmesi, tek taraflı bir irade beyanıdır. Dolayısıyla bu beyanın lehtara ulaşması neticesinde akreditif ilişkisi kurulmakta ve banka bu beyanından dönmemektedir.

Doktrinde ileri sürülen bir diğer görüşe göre³⁴⁷, lehtar ve banka arasındaki ilişkinin kuruluşu, lehtarın banka tarafından yapılan icabın kabulüne bağlı tutulmaktadır. Bu bağlamdan olmak üzere, lehtar bahsi geçen kabul beyanını açıkça yapabileceği gibi zımnî olarak da yapabilmektedir. Kanaatimizce, akreditif sözleşmeleri üçüncü kişi yararına sözleşmeler olduğundan burada banka ile lehtar arasındaki ilişkide lehtarın durumunun herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla lehtarın kabul beyanında bulunması gerekmemektedir.

Gerek amir banka gerekse muhabir banka akreditif açıldığı konusunda bildirimini lehtara telekomünikasyon araçlarıyla ya da yazılı olarak yapmaktadır. Doktrinde bir görüş³⁴⁸, bildirim yapılması hususunda şekil serbestisi olduğunu ancak bu serbestinin

³⁴⁴ ABK m.9/b

³⁴⁵ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.84.

³⁴⁶ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.613.

³⁴⁷ **Kaya**, (Akreditif), s.67; **Reisoğlu**, (Akreditif), s. 71; **Doğan**, (Akreditif), s.112.

³⁴⁸ **Avancini, P./Iro, G. M./Koziol,H.**, Österreichisches Bankvertragsrecht, band. II, 2. Aufl.,Wien, 1993, s. 406. (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.114.)

sadece teorik olarak geçerli olduğunu ileri sürmektedir. Başka bir görüş ise ticarî teamüller doğrultusunda bildirim yazılı yapılması gerektiğini savunmaktadır³⁴⁹.

D) Bankaların kendi aralarındaki ilişki

Akreditif amiri, lehtar lehine akreditif açılması için bankasına başvurmaktadır. Bu icabı kabul eden banka ise amir ile akreditif sözleşmesi yaparak lehtar lehine akreditifi açmaktadır. Ancak uygulamada çoğunlukla bankanın ve lehtarın farklı ülkelerde bulunmasından ötürü banka, lehtar ile doğrudan hukukî ilişki içerisine girememektedir. Bu durumda akreditif bankası başka bankalara müracaat etmektedir. Akreditif ilişkisine dâhil olan diğer bankaların üstlenmiş olduğu görevlere göre hukukî durumları da değişiklik arz etmektedir. Diğer bankalar; muhabir banka, teyit bankası, ödeme bankası ya da rambursman bankası olarak karşımıza çıkmaktadır. Akreditif bankası, lehtara lehine bir akreditif açıldığını bildirirken yabancı ülkede bulunan şubesinden de yardım alabilmektedir. ABK m.3 uyarınca bir bankanın yabancı bir ülkedeki şubesi de farklı bir banka olarak kabul edilmektedir.

Akreditif bankasının müracaat ettiği diğer bankalar ile olan ilişkisinin niteliği konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Alman Hukukunda hâkim olan görüşe göre³⁵⁰ BGB 675 kapsamında bahsi geçen bankalar arasındaki ilişkinin iş görme sözleşmesi olarak nitelendirilmesi gerektiği yönündedir. Bu görüşe göre akreditif ilişkisine dâhil olan ikinci banka, akreditif bankası ve lehtarın talimatları doğrultusunda ifada bulunduğundan iş görme olarak kabul edilmektedir.

Türk hukukunda hâkim olan görüşe göre³⁵¹ ise bankalar arasındaki ilişkinin hukukî mahiyeti vekâlettir. Bu görüşü savunanlara göre ikinci banka akreditif ilişkisine dâhil olduğunda, akreditif bankası ile ikinci banka arasında vekâlet ilişkisi oluşmaktadır. Fakat Yargıtay eski bir kararında³⁵² muhabir bankayı TBK m. 116 hükmü uyarınca yardımcı kişi olarak kabul etmiştir.

³⁴⁹ **Canaris**, s.681. (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.114.)

³⁵⁰ **Lorenz**, W., Kollisionsrechtliche Betrachtungen zum Rembours Beim Dokumentenakkreditiv, in: Festschrift für Ernst Steindorff zum 70. Geburtstag, Berlin-New York, 1990, s.409 vd.; **Canaris**, s.675; (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.14.)

³⁵¹ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.614; **Reisoğlu**, (Akreditif), s.171.

³⁵² Yargıtay HGK, 04.11.1964 Tarihli 1964/637 E. ve 1964/942 K. Sayılı İlâmı, (Legalbank, E.T. 02.10.2023)

İkinci bankanın hukukî niteliğinin tespiti, sorumluluk hukuku açısından oldukça önemlidir. Nitekim ikinci banka TBK m.116 hükmüne göre yardımcı kişi olarak kabul edilirse bu hükümler çerçevesinde sorumlu olacak, TBK m.505 hükmü uyarınca vekil olarak kabul edilecekse buna göre sorumlu olacaktır.

Kanaatimizce akreditif ilişkisinde bankalar arasında bir vekâlet ilişkisi mevcuttur. Nitekim Yargıtay başka bir kararında³⁵³ bunu açıkça belirtmiştir. İlgili karara göre muhabir bankanın akreditif şartlarında belirtilen belgelerin kendisine ibrazından evvel lehtara ödeme yapması durumunda, akreditif bankasına karşı vekâlet hükümlerine göre sorumlu tutulacağı belirtilmiştir.

Yargıtay'ın güncel bir kararında verilen karşı oyda³⁵⁴ “Akreditif bankası ile ihbar bankası arasında vekâlet ilişkisi bulunduğundan ihbar bankası akreditif bankasının talimatlarına uymakla yükümlüdür. Aralarındaki sözleşmesel ilişkiden dolayı ihbar bankasının kusurlu davranışı, kendisini akreditif bankasına karşı sorumlu kılacaktır”. Bu kapsamda bankalar arasındaki ilişkinin vekâlet ilişkisi olduğuna vurgu yapılmıştır.

TBK'nın vekâlet sözleşmesini düzenleyen 502'inci maddesine göre “Vekâlet sözleşmesi, vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği sözleşmedir”. Yine TBK m.505 uyarınca “Vekil, vekâlet verenin açık talimatına uymakla yükümlüdür”.

Anılan kanun maddeleri ışığında kanaatimizce akreditif ilişkisine dâhil olan bankalar arasındaki ilişkiler vekâlet sözleşmesine ilişkin özellikleri taşımaktadır. Nitekim vekâlet ilişkisinin konusu bir işin yönetilmesi ya da hizmetin yerine getirilmesidir³⁵⁵. Aynı zamanda vekâlet ilişkisinde, görülen işin başkasının menfaatine yapılmak suretiyle vekilin edim sonucundan ziyade edim fiilinden sorumlu olması unsurları bulunmaktadır³⁵⁶. Ayrıca vekâlet sözleşmelerinde ücret ödenmesi konusu kanunen zorunlu bir unsur olmamakla birlikte sözleşmelerde genellikle ücretin düzenlendiği görülmektedir.

³⁵³ Yargıtay 11. HD. 10.02.1977 Tarihli 1976/5881 E. ve 1977/558 K. Sayılı İlâmı, (Kazancı İBB, E.T. 15.02.2022), benzer şekilde Bkz. 11. HD. 28.01.1980 Tarihli 1980/3185 E. ve 1980/3644 K. Sayılı İlâmı, (Kazancı İBB, E.T. 15.03.2023)

³⁵⁴ Yargıtay 11. HD. 26.05.2022 Tarihli 2021/7279 E. ve 2022/4066 K. Sayılı İlâmı, (Yargıtay Karar Arama, E.T. 03.01.2022)

³⁵⁵ **Erzurumluoğlu, E.**, Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri), Ankara, 2011, s.146.

³⁵⁶ **Aral/Ayrancı**, s.408.vd.

Akreditif ilişkisinde muhabir banka akreditifin açıldığını lehtara ihbar etmekle görevlidir. Bu kapsamda muhabir banka amir bankadan aldığı talimatlar doğrultusunda hareket etmektedir³⁵⁷. Muhabir bankanın bu talimatlara uygun davranması ise amir bankanın temsilcisi değil vekili olduğunu destekler niteliktedir³⁵⁸.

Akreditif ilişkisine teyit bankasının dâhil olduğu durumlarda da bankalar arasında vekâlet ilişkisi gündeme gelmektedir. Akreditif bankası başka bir bankadan teyit talep ettiğinde; ilgili bankanın kabulü neticesinde teyit talep edilen banka, teyit bankası olarak adlandırılmakta ve lehtara karşı akreditif bankasından tamamen bağımsız bir ödeme yükümlülüğü altına girmektedir³⁵⁹. Karşılıklı güven ilişkisinin hâkim olduğu vekâlet ilişkilerinde olduğu gibi akreditiflerde de bankaların özen yükümlülükleri bulunmaktadır. Bununla beraber vekâlet verenin, vekilin masraflarını ödemekle yükümlü olması da yine akreditiflerde bankalar arası ilişkilerde aynı şekilde karşılık bulmaktadır. Bu nedenlerden ötürü akreditif ilişkisine dâhil olan bankalar arasındaki ilişkinin hukukî mahiyetinin vekâlet olduğu kanaatindeyiz.

Aynı zamanda ABK'ya göre görevli banka, bir akreditifin kullanılabilir durumda açıldığı herhangi bir banka olarak ifade edilmiştir³⁶⁰. Akreditif bankası bir bankayı görevli banka olmak üzere belirleyebilir. Görevli banka olmayı kabul eden bankanın da kendisine ibraz edilen belgeleri inceleme, kabul veya reddetme gibi yükümlülükleri bulunmaktadır³⁶¹. İlgili banka görevli banka olmayı kabul ettiği takdirde yine akreditif bankası ile arasında bir vekâlet ilişkisi gündeme gelmektedir³⁶².

Netice olarak yukarıda adı geçen diğer bankalar akreditif bankasının vermiş olduğu talimatlar doğrultusunda hareket ettiğinden ilgili bankalar arasındaki ilişkinin vekâlet ilişkisi olduğunun kabulü gerekmektedir.

³⁵⁷ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.203.

³⁵⁸ **Aral/Ayrancı**, s.414.

³⁵⁹ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.429.; **Reisoğlu**, (Akreditif), s.208.

³⁶⁰ ABK m.2

³⁶¹ ABK m.12

³⁶² Yargıtay 11. HD. 10.02.1977 Tarihli 1976/5881 E. ve 1977/558 K. Sayılı İlâmı, (Kazancı İBB, E.T. 15.02.2022)

III) Akreditife Katılan Tarafların Ehliyetine Uygulanacak Hukukun Tespiti

Akreditif ilişkisinin üç köşeli olduğu hususu göz önüne alındığında bir tarafta tüzel kişi olan banka varken ilişkinin diğer tarafında yine bir tüzel kişi olabileceği gibi taraflar gerçek kişi de olabilmektedir. Ayrıca, akreditif ilişkisinin genellikle yabancılık unsuru içermesinden ötürü hem tarafların ehliyeti hem de uyumsuzluk çıkması hâlinde hangi hukukun uygulanacağı konusu ele alınacaktır.

A) Gerçek kişiler açısından

Sözleşmelerde tarafların hak ve fiil ehliyetleri konusu her devlette farklı şekilde düzenlenmiştir. Türk hukukuna göre MÖHUK m.9/1 uyarınca “*hak ve fiil ehliyeti ilgilinin millî hukukuna tâbidir*”. Aynı zamanda Türk hukukuna göre ilgilinin millî hukuku başka bir ülkenin hukukunu yetkili kılıyorsa bu durumda Türk hukuku o yetkiyi kabul etmektedir³⁶³. Bir diğer ifade ile MÖHUK m.2/3 doğrultusunda Türk hukuk sisteminde kişiler ve aile hukuku alanında atıf kabul edilmektedir.

Türk hukukunda işlem güvenliği esası kabul görmektedir. MÖHUK m.9/2’ye göre “*Millî hukukuna göre ehliyetsiz olan bir kişi, işlemin yapıldığı ülke hukukuna göre ehil ise yaptığı hukukî işlemle bağlıdır. Aile ve miras hukuku ile başka bir ülkedeki taşınmazlar üzerindeki aynî haklara ilişkin işlemler bu hükmün dışındadır*”. İşlem güvenliği esasının kabul edilme amacı, taraflardan birinin fiil ehliyeti olmaması durumunda, sözleşmedeki karşı tarafın iyi niyetinin korunmasıdır³⁶⁴.

Yukarıda açıklanan hususlar doğrultusunda akreditif ilişkisinde tarafların fiil ehliyetleri kendi millî hukuklarına göre tespit edilecektir. Eğer taraflar kendi millî hukuklarına göre sözleşme yapabilme konusunda ehil iseler; bu durumda, akreditif sözleşmesinde taraf olabilmeye de ehil kabul edileceklerdir.

Akreditif ilişkisinde amir veya lehtarın Türk vatandaşı olduğu durumlarda ilgili kişiler TMK hükümlerine göre ehliyete sahiplerse bu durumda akreditif ilişkisinde taraf olabilme ehliyetine de sahip oldukları kabul edilecektir. Türk Medenî Kanunu’nda yer alan

³⁶³ Nomer, s. 219; Tekinalp, (MÖH), s.41; Şanlı/Esen/Figenmeşe, s. 106.

³⁶⁴ Doğan, (Akreditif), s.58; Öztan, B., Medeni Hukukun Temel Kavramları, Ankara,2009,s.260.

şartları³⁶⁵ taşıyan kişiler hak ve fiil ehliyetine sahip olarak sözleşme yapabilme ehliyetine de sahip olmaktadır.

B) Tüzel kişiler açısından

Tüzel kişilerin tabiiyetinin tespiti hususunda ülkeler kendi hukukları içerisinde farklı düzenlemeler yapmaktadır. Türk hukukuna bakıldığında ise tüzel kişilerin, kişi veya mal toplulukları olduğu hususu göz önüne alındığında, hak ve fiil ehliyetlerinin tespitinde merkez yeri esaslı genel kabul görmektedir. Doktrin ve mahkeme kararları ışığında bahsi geçen merkez yerinden kasıt fiilî olarak idare merkezinin bulunduğu yer olarak kabul edilmektedir³⁶⁶. Nitekim MÖHUK m.9/4 uyarınca tüzel kişilerin hak ve fiil ehliyetleri konusunda idare merkezinin bulunduğu yer hukuku yetkili olmaktadır³⁶⁷. Bir tüzel kişinin fiili idare merkezi Türkiye’de ise bu takdirde Türk hukuku uygulanabilecektir.

Türk Medenî Kanunu m.48’e göre Türk tabiiyetinde olan tüzel kişiler ise ancak gerçek kişilere özgü hak ve borçlar hariç olmak üzere kalan tüm hak ve borçlara sahiptirler.

İlgili konu akreditif ilişkisi içerisinde incelendiği zaman bankaların sözleşme yapabilme ehliyeti de fiil ehliyeti içerisinde kabul edilmekte ve bu konuda idare merkezi hukukuna göre işlem yapılmaktadır. Dolayısıyla bankaların akreditif ilişkisinde taraf olabilme ehliyetine sahip olup olmadığı yine ilgili bankanın idare merkezinin bulunduğu ülkenin hukukuna göre belirlenmektedir. Burada önemli bir noktanın altını çizmekte; bir bankanın idare merkezinin bulunduğu ülke ile faaliyette bulunduğu ülke farklılık arz ettiğinde hangi ülke hukukunun uygulanması gerektiğine değinilmekte fayda vardır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki yabancı bankaların Türkiye’de faaliyet göstermeleri için ilk olarak Türk hukukuna uygun olacak şekilde tanınmaları gerekmektedir³⁶⁸. MÖHUK m.9/4 uyarınca yabancı bankaların kendi idare merkezi hukukuna göre ehil olmaları, Türkiye’de ehil olmaları açısından yeterli olmaktadır. Bununla beraber kendi idare merkezine göre ehil olan bir bankanın Türkiye’de faaliyet gösterebilmesi için

³⁶⁵ TMK m. 8 vd.

³⁶⁶ **Tekinalp, G.**; Türk Hukukunda Ortaklıkların Vatandaşlıkları, İÜHF.50.Yıl Armağanı, Cumhuriyet Döneminde Hukuk, İstanbul,1973, s. 570.

³⁶⁷ **Şanlı, C.**, Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, İstanbul, 2011, s.32.

³⁶⁸ **Tekinalp, G.**; Yabancı Tüzel Kişilerin Tanınması, ARSLANLI Armağanı, İstanbul, 1979, s.195.

Bankacılık Kanunu'nda aranan şartları taşıması da gerekmektedir³⁶⁹. Sonuç olarak yabancı bankalar Türkiye'de faaliyette bulunabilmek için kanunî düzenlemelerde yer alan tüm şartları yerine getirmek durumundadır.

Uluslararası ticarete satım sözleşmeleri çoğunlukla temsilciler aracılığıyla yapılmaktadır. Burada üzerinde durulması gereken nokta ise, sözleşmeyi yapan kişinin temsil yetkisinin bulunup bulunmamasıdır. En genel tanımıyla temsil, bir kimsenin ya da bir topluluğun verdiği yetkiyle onun adına/ yerine davranma olarak tanımlanmaktadır³⁷⁰. Bankadan akreditif talebinde bulunan tarafın Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen şartlara uygun olan temsil yetkisini haiz olduğunu gösterir bir belge sunması gerekmektedir. Temsil yetkisinin olmaması; temel ilişkide ve akreditif ilişkisinde birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu konu ise zaman zaman yargı kararlarında gündeme gelmiştir³⁷¹. Yargı kararları ve doktrin uyarınca, bankalar temsil yetkisi olmayan kişi tarafından yapılan akreditif talebini yerine getirmemektedir. Şayet temsil yetkisi olmayan kişi tarafından yapılan akreditif başvurusu banka tarafından kabul edilecek olursa bu durumda banka TBK m.47 hükmü uyarınca lehtara karşı sorumlu olacaktır. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, yetkisiz temsilci tarafından yapılan başvuru ve neticesinde banka tarafından yapılan işlemler akreditif amiri tarafından açık veya zımnî olacak şekilde kabul edilebilir.

Burada bahsedilmesi gereken bir diğer husus da akreditif amiri ile onun temsilcisi arasında kurulan temsil yetkisinin geçerli olup olmadığı konusunda hangi ülke hukukunun yetkili olduğunun tespitidir. Amir ile temsilcisi arasındaki iç ilişki MÖHUK m.30'da düzenlenmiştir. Buna göre, "*Temsilci ile temsil olunan arasındaki hukukî ilişkiden doğan*

³⁶⁹ **Çelikel**, A., Yabancılar Hukuku, İstanbul, 1997, s.151; Bankacılık Kanunu m.6 vd. uyarınca "*Türkiye'de bir bankanın kurulmasına veya yurt dışında kurulmuş bir bankanın Türkiye'deki ilk şubesinin açılmasına, bu Kanunda öngörülen şartların yerine getirilmesi kaydıyla Kurulun en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınacak kararla izin verilir. İzin için yapılacak başvurulara ve iznin verilmesine ilişkin usûl ve esaslar Kurulca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir. İzne ilişkin karar, başvurunun yapıldığı ya da başvuruda eksiklik bulunması hâlinde, istenilen bilgi ve belgelerin tamamlandığı tarihten itibaren üç ay içinde ilgiliye bildirilir. Eksikliklerin altı ay içinde giderilmemesi hâlinde başvuru geçersiz hale gelir. Türkiye'de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulması veya yurt dışında kurulu bankalarca bu amaçla şube açılması, bunların faaliyet alanları ile finansal raporlama ve denetim usûlleri ve faaliyetlerinin geçici veya sürekli olarak durdurulması hususları Kurul kararıyla belirlenir. Yurt dışında kurulu bankalar, mevduat veya katılım fonu kabul etmemek ve Kurulca belirlenecek esaslara göre faaliyet göstermek kaydıyla, Kurulun izni ile Türkiye'de temsilcilik açabilirler*".

³⁷⁰ **Oğuzman/Öz**, s. 150.

³⁷¹ Yargıtay 19. H.D. 20.12.1999 Tarihli 1999/3957 E. ve 1999/7800 K. Sayılı İlâmından (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.64.) "...davalı şirketin yönetim kurulu başkanı olup temsil yetkisi bulunan T.A., davacı şirkete keşide ettiği ihtarname ile taraflar arasında sözleşme yapıldığını kabul ettiği" şeklinde karar vermiştir.

temsil yetkisi, aralarındaki sözleşmeden doğan ilişkiye uygulanan hukuka tâbidir. Temsilcinin bir fiilinin, temsil olunanı üçüncü kişiye karşı taahhüt altına sokabilmesi için aranan şartlara temsilcinin işyeri hukuku uygulanır. Temsilcinin işyeri bulunmadığı veya üçüncü kişi tarafından bilinemediği veya yetkinin işyeri dışında kullanıldığı durumlarda temsil yetkisi, yetkinin fiilen kullanıldığı ülke hukukuna tâbidir. Yetkisiz temsilde, temsilci ile üçüncü kişi arasındaki ilişkiye de bu fıkra hükmü uygulanır. Temsilci ile temsil olunan arasında hizmet ilişkisi varsa ve temsilcinin bağımsız bir işyeri yoksa temsil yetkisi, temsil olunanın işyerinin bulunduğu ülke hukukuna tâbidir”.

IV) Belgeli Akreditif Sözleşmesinin Esasına Uygulanacak Hukukun Tespiti

A) Genel olarak

Uluslararası ticarî ilişkilere olan talep her geçen gün artmaktadır. Tarafların güvenli bir ödeme aracı olarak akreditifi tercih ettiği uygulamada görülmektedir. Akreditife temel teşkil eden sözleşme yapıldıktan ve ödemenin akreditif ile yapılacağı kararlaştırıldıktan sonra alıcı akreditifin açılmasını talep etmekte, satıcı ise malları temsil eden belgeleri bankaya ibraz ederek sözleşmede belirlenen satış bedelinin ödenmesini talep etmektedir. Her ne kadar akreditife ilişkin olarak ülkelerin kendi iç hukuklarında bu konuda herhangi bir düzenleme bulunmasa da, MTO tarafından tüm bu ilişkileri yeknesaklaştırmak amacıyla Birörnek Kurallar yayımlanmıştır. Bu kurallar da hemen hemen tüm dünyada kabul görmektedir.

Dış ticarete mal satımı söz konusu olduğunda tarafların birbirini tanımaması ve ödeme gücü hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması güven problemini de beraberinde getirmektedir. Özellikle satıcı satmış olduğu ürünün bedelinin ödenip ödenmeyeceği endişesi taşımaktadır. Alıcı ise bedelini ödediği ürünün zamanında ve sözleşmede öngörüldüğü kalitede eline geçip geçmeyeceği konusunda kuşku duymaktadır. Dolayısıyla birbirini tanımayan taraflar sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirip getirmeyecekleri konusunda tereddüt yaşamaktadırlar.

Akreditifle ilgili meydana gelebilecek bir problemde hangi ülke hukukunun uygulanacağını tespit edilmesi gerekmektedir. Nitekim MTO tarafından çıkarılan Birörnek Kurallar, yeknesaklaşmak açısından faydalı olsa da hukukî problemlerde hangi

ülke hukukunun yetkili olduğunu ya da problemlerin ne şekilde çözüleceği konusunda kapsamlı bir düzenleme değildir. Kapsam dışı bırakılan konularda kanunlar ihtilafı kurallarına gidilerek, yetkili ülke hukuku bu şekilde tespit edilmektedir. Akreditif ilişkisinde birden fazla hukukî işlem mevcut olduğundan her bir işlem kendi içerisinde değerlendirilip uygulanacak hukuk ayrı ayrı tespit edilmelidir.

Akreditifle ödeme çoğunlukla mal alım satımı konusunda karşımıza çıktığından bu bölümde incelenecek olan konu da satım sözleşmesi çerçevesinde olacaktır. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, taraflar arasındaki sözleşme satım dışında bir sözleşme olmuş olsa da bu husus herhangi bir değişiklik yaratmamaktadır. Sadece temel sözleşmede belli bazı yükümlülükler açısından farklılıklar gündeme gelebilecektir.

Yabancılık unsuru içeren ticarî alım satımlarda uygulanacak hukukun tespitinde son zamanlarda çokça savunulan görüşe³⁷² göre; bir sözleşme milletlerarası ticarî menfaatleri ilgilendiriyor ise o sözleşmede genel olarak yer bakımından yabancılık unsuru olmasa da milletlerarası unsur taşıdığı kabul edilmektedir. Bir diğer ifade ile bir Türk vatandaşı yurtdışından satın aldığı ürünlerin bedelini ödemek amacıyla Türk bankasından akreditif açtığı durumda, banka ile arasında yabancılık unsuru bulunmasa bile, ilgili kişi milletlerarası ticarî bir ilişkiden kaynaklı olarak akreditif açtırmaktadır. Dolayısıyla banka ile amir arasındaki ilişkide yabancılık unsuru mevcut olmasa da akreditif açılması hususu dış ticareti ilgilendirdiğinden burada bir ihtilaf gündeme geldiğinde kanunlar ihtilafı kurallarının uygulama alanı bulacağı kabul edilmektedir³⁷³. Bu görüşü savunanlara göre Türk kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiler arasında yapılan sözleşmeye istinaden ödemenin akreditif yoluyla yapılacağını kararlaştırmış ise ve bu husus milletlerarası ticarî hayatı ilgilendiriyor ise bir diğer ifade ile ilgili sözleşme yer bakımından yabancılık unsuru içermese bile yine de kanunlar ihtilafı kurallarına göre hareket edilecektir. Nitekim Yargıtay bir kararında³⁷⁴ *“Yabancı hukukun uygulanması ve tarafların bu konuda sözleşmeye hüküm koymaları için sözleşmenin yabancılık unsuru içermesi koşulu bulunmamaktadır”* demek suretiyle aynı hususu benimsediğini belirtmiştir.

³⁷² Akıncı, Z., Milletlerarası Ticari Hakem Kararları ve Tenfizi, Ankara, 1994, s.25; Şanlı, C., Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk, Ankara, 1986, s.31; Doğan, (MÖH), s.5.

³⁷³ Akıncı, s.25; Şanlı, (Tahkim) s.31; Doğan, (MÖH), s.5.

³⁷⁴ Yargıtay 11. HD. 07.12.2006 Tarihli 2006/8585 E. ve 2006/12877 K. Sayılı İlâmı,(Lexpera, E.T. 11.03.2024); Ekşi, N., Milletlerarası Nitelikli Davalara İlişkin Mahkeme Kararları, İstanbul,2007, s. 105.

Bu görüşün aksini savunanlara göre ise³⁷⁵; sözleşmesel borç ilişkilerinde yabancılık unsurundan bahsedilebilmesi için ilgili sözleşmenin birden fazla ülke ile irtibatlı olması gerekmektedir. Başka bir ifade ile bahsi geçen sözleşmeden kaynaklanan uyuşmazlıklara kanunlar ihtilafı kurallarının uygulanabilmesi için ilgili sözleşmenin taraflarının farklı ülke vatandaşı yahut farklı ülkelerde mukim olması veya ifa yerinin yabancı bir ülke olması gerekmektedir.

Amir ve lehtar arasında yapılan temel sözleşme, akreditif sözleşmesi ile iktisadî açıdan bağlantılı olsa da hukuken bağımsızdır. Dolayısıyla temel sözleşmenin geçerli olup olmaması akreditifin geçerliliğine etki etmemektedir³⁷⁶. Bu sebeple temel sözleşme yabancılık unsuru taşıyorsa; taraflar, aralarındaki ilişkiye uygulanacak hukuku seçebilmektedir. Taraflarca seçilen bu hukukun akreditife doğrudan uygulanma imkânı yoktur. Netice olarak her iki sözleşme de yabancılık unsuru taşıdığında her ikisine de farklı ülke hukukunun uygulanması mümkündür.

B) Yabancılık unsuru taşıyan sözleşmelerden doğan borç ilişkilerinde uygulanacak hukukun tespiti

Yabancılık unsuru taşıyan sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde ihtilafların çözülebilmesi ve yeknesaklığı sağlayabilmek amacıyla Birörnek Kurallar oluşturulmaktadır³⁷⁷. Bunlara örnek olarak 1988 yılında yürürlüğe giren “Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Anlaşması” gösterilebilir. Türkiye ilgili anlaşmaya 02.02.2009 tarihinde 5870 sayılı kanun ile katılarak taraf olmuştur³⁷⁸.

Birörnek Kuralların oluşturulmasının yanında ayrıca milletlerarası alanda ortak kullanılacak birörnek bağlama kurallarının oluşturulduğu da görülmektedir. Buna örnek olarak ise “Avrupa Topluluğunda Akdi Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuka Dair 1980 Tarihli Roma Anlaşması” gösterilebilir³⁷⁹. Ocak 2003 tarihinde Avrupa Komisyonu

³⁷⁵ **Tekinalp**, (MÖH), s.336; **Çelikel/Erdem**, s.318.

³⁷⁶ ABK m.4/a

³⁷⁷ **Tekinalp**, (MÖH), s.414; **Tiryakioğlu**, B., Taşınır Mallara İlişkin Milletlerarası Unsurlu Satım Akitlerine Uygulanacak Hukuk, Ankara, 1996. s.97.

³⁷⁸ 07.04.2010 tarih ve 27545 sayılı Resmi Gazete

³⁷⁹ 1991 yılında yürürlüğe girmiş olup 04.07.2008 tarihinde ise tüzük olarak kabul edilmiştir.

tarafından yayımlanan Yeşil Kitap³⁸⁰ neticesinde sözleşmenin güncellenerek çağdaş gelişmelere uyarlanması amacıyla bir tüzük teklifi hazırlamıştır. Haziran 2008 tarihinde ise hazırlanan tüzük teklifi onaylanarak Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuka İlişkin Roma I Tüzüğü adı altında kabul edilmiştir³⁸¹. İlgili Tüzük birden fazla ülkeyle bağlantısı olan sözleşmelerde uygulanacak olan hukukun tespitinde kullanılmaktadır. Adı geçen tüzüğün 3. ve 4. maddeleri tarafların yapmış olduğu hukuk seçimini ve hukuk seçimi yapılmadığı durumlarda uygulanacak hukukun tespitini belirlemektedir. Ayrıca Roma I Tüzüğü bir Avrupa Birliği Hukuku düzenlemesidir. Dolayısıyla Roma I Tüzüğü Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin sınırları içinde yer alan sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde uygulanacak hukuku düzenlemektedir³⁸². Türk hukukunda ise bu hususu MÖHUK m.24 sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde uygulanacak hukuk başlığı altında düzenlemektedir³⁸³.

Günümüzde yabancılik unsuru taşıyan ve birden fazla ülke ile bağlantılı olan sözleşmelerde ihtilafları çözmek ve uygulanacak hukuku tespit edebilmek amacıyla subjektif ve objektif bağlama kurallarına başvurulduğu görülmektedir.

1) Subjektif bağlama kurallarına göre uygulanacak hukukun tespiti

Sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde uygulanacak hukukun tespiti konusunda Türk hukukunda ve farklı hukuk sistemlerinde önceliğin taraf iradelerine verildiği görülmektedir. Taraf iradelerine öncelik verilmesi hususu doktrin³⁸⁴ ve mahkeme kararlarında³⁸⁵ da uzun zamandır kabul edilmektedir. MÖHUK m.24/1 uyarınca sözleşmeden doğan borç ilişkileri, tarafların açık olarak seçtikleri hukuka tâbidir. Bu

³⁸⁰ Yeşil Kitap. (2002) 654 final (14 Ocak 2003). (Green Book on the Conversion of the Rome Convention of 1980 on the Law Applicable to Contractual Obligations into a Community Instrument and its Modernization.)

³⁸¹ 17 Haziran 2008 Tarihli Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuka İlişkin Roma I Tüzüğü. Regulation (EC) No. 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the Law Applicable to Contractual Obligations(Rome I), O.J. L 177/6, 4 Temmuz, 2008.

³⁸² **Canyaş, B.A.** ; Roma I Tüzüğü ile Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uyarınca Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerinde Örtülü Hukuk Seçimi, Hacettepe Hukuk Fak. Dergisi 1(1) 2011, s.112.

³⁸³ Buna ek olarak MÖHUK m.25 ve devamında taşınmazlara ilişkin sözleşmeler, tüketici sözleşmeleri, iş sözleşmeleri, fikrî mülkiyet haklarına ilişkin sözleşmeler ve eşyanın taşınmasına ilişkin sözleşmeler başlıkları altında uygulanacak hukuk hususunda düzenlemeler yer almaktadır.

³⁸⁴ **Sakmar, A./Yılmaz, İ./Eksi, N.**, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uygulamadan Örnekler, İstanbul, 1989, s.60.

³⁸⁵ Yargıtay 11. HD. 05.04.1979 Tarihli 1979/1512 E. ve 1979/1798 K. Sayılı İlâmı, (Kazancı İBB, E.T. 19.01.2013)

Yargıtay 11. HD. 07.10.2003 Tarihli 2003/2977 E. ve 2003/8974 K. Sayılı İlâmı, (Lexpera, E.T. 19.01.2023)

hüküm hemen hemen tüm ülkelerde geçerli olarak kabul edilmektedir³⁸⁶. İlgili düzenleme doğrultusunda taraflar iradelerine göre uygulanacak hukuku seçebilmektedir. Tarafların ticarî ilişkilerinde hukukî güvenliklerini sağlamak ve menfaatlerine hizmet etmek açısından uygulamada uygulanacak hukuku seçtikleri görülmektedir³⁸⁷. Nitekim olası bir ihtilafın çözümünde uygulanacak hukukun önceden tespiti oldukça önemlidir.

Uygulanacak hukuku önceden tespit eden taraflar bu hukukun kurallarına göre edimlerini ifa edecek ve milletlerarası ticarî ilişkilerdeki güven problemi de bu şekilde azaltılacaktır.

Önemle belirtmek gerekir ki irade muhtariyeti ile sözleşme özgürlüğü birbirinden farklı ilkelere aittir. Maddî hukukta taraflar emredici hükümlere aykırı olmayacak şekilde diledikleri gibi sözleşme düzenleyebilmektedir. Bu ilkenin sınırlarını emredici hükümler belirlemektedir. İrade muhtariyeti ilkesinde ise taraflar, aralarındaki sözleşmeden kaynaklı borç ilişkisini bir hukuk düzenine bağlayabilmektedir. Bu durumda da tarafların iradeleri kanunlar ihtilafı kuralları niteliği taşımaktadır³⁸⁸.

Günümüzde MÖHUK m.24 kapsamında taraflar, hukuk seçimini açık ve zımnî olarak yapabilmektedir. Hukuk seçiminin açık olarak yapıldığı hallerde tarafların seçtikleri hukuk konusunda tereddüt yaratacak herhangi bir durum yoktur³⁸⁹. Açık hukuk seçimi asıl sözleşme ile birlikte yapılabileceği gibi ona ek olarak da yapılabilir. Ayrıca hukuk seçimi, bir ihtilaf meydana geldikten sonra mahkeme huzurunda da yapılabilmektedir. Açık hukuk seçiminin MÖHUK düzenlemesi yanında pek çok milletlerarası metinde de kabul edildiği görülmektedir³⁹⁰.

Taraflar açık olarak bir hukuk seçimi yapmamış ise, ancak yapılan yorum neticesinde taraflarca bir hukuk seçildiği anlaşılıyorsa; bu durumda zımnî irade beyanı ile hukuk seçiminin bahsedilmektedir. Nitekim MÖHUK zımnî irade beyanı ile hukuk seçimini, sözleşme hükümlerinden veya hâlin şartlarından tereddüde yer vermeyecek biçimde anlaşılabilen hukuk seçimi olarak kabul etmektedir. Ancak sözleşme hükümleri ve hâlin

³⁸⁶ Çelikel/Erdem, s.318; Tekinalp, (MÖH), s.334.

³⁸⁷ Tiryakioğlu, s.20.

³⁸⁸ Doğan, (MÖH), s. 345.

³⁸⁹ Aygül, M.; Avrupa Topluluklarında Akitten Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkında Roma Sözleşmesi, SÜHFD. C.9, sy.3-4, 200, s. 239.

³⁹⁰ Art. 7/1 La Haye Sözleşmesi (1986); Art. 14/2 Roma I.

şartlarından tespit edilecek hukuk konusunda aranacak özellikler kanunda düzenlenmemiştir.

Hukuk seçimi sözleşmesi, taraflar arasında yapılan asıl sözleşmeden bağımsız niteliktedir. Dolayısıyla her iki sözleşmenin de şekli geçerlilikleri kendi içinde değerlendirilmektedir. Asıl sözleşmenin herhangi bir nedenle geçersiz hâle gelmesi hukuk seçimi sözleşmesini geçersiz kılmamaktadır. Netice itibarıyla asıl sözleşme için bir şekil şartı öngörülmüş ise bu durum hukuk seçimi sözleşmesini etkilememektedir³⁹¹. Ayrıca taraflar, seçilen hukukun sözleşmenin tamamına veya bir kısmına uygulanacağını kararlaştırabilirler. Dolayısıyla taraflar kısmî hukuk seçimi yapabilmektedir. Doktrinde savunulan görüşe göre³⁹²; bu kısmî seçim ancak tarafların hak ve yükümlülüklerinde karışıklık yaratmadığı takdirde geçerli kabul edilmektedir.

Hukuk seçimi sözleşmesinin maddî olarak geçerli olup olmadığı konusunda doktrinde iki ana görüş bulunmaktadır. Bunlardan ilki³⁹³; hukuk seçimi sözleşmesinin maddî geçerliliği hakkında hâkimin hukukuna göre karar verilmesi gerektiğidir. Türk hukukunda hâkim olan görüş ise; hukuk seçimi sözleşmesinin maddî geçerliliği seçilen ülkenin hukukuna tâbi olması gerektiğidir. MÖHUK m.32 de bu görüşü destekler niteliktedir³⁹⁴. Önemle belirtmek gerekir ki kural irade muhtariyeti olsa da taraflar hukuk seçimi yapma konusunda tamamen bağımsız değildir. Bazı durumlarda hukuk seçimine sınırlamalar getirilebilmektedir.

Bu konudaki eski tartışmalarda ortaya konan bir görüşe göre³⁹⁵ taraflar ancak bağlantılı oldukları ülke hukukunu seçebilmektedirler. Bir diğer ifade ile taraflar birtakım hükümlerden kaçmak amacıyla yer ya da kişisel bağlantıları olmayan ülkenin hukukunu seçmemektedir. Ancak bu görüşün gelişen ve değişen milletlerarası hukuk dünyasında artık uygulama alanı bulmadığı görülmektedir. Zira günümüzde taraflar üçüncü ülke hukukunu da tercih edebilmektedir.

³⁹¹ **Turhan, T.**; İsviçre Devletler Hukuku Federal Kanununda Sözleşmeden Doğan Borçlara Uygulanacak Hukuk ve Türk Hukuku, AÜHFD. 41, 1989-1990, s.124.

³⁹² **Tekinalp, (MÖH)**, s.254.; **Doğan, V.**, İş Akdinden Doğan Kanunlar İhtilafı Alanında Bağlama Kuralının ve Sınırlarının Tespiti, Ankara, 1996, s.39.; **Tiryakioğlu, s.25.**

³⁹³ **Uluocak, N.**, Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri, İstanbul, 1989, s.186; **Turhan, (Sözleşmelerden Doğan Borçlar)**, s.123.

³⁹⁴ Sözleşmeden doğan ilişkinin veya bir hükmünün varlığı ve maddi geçerliliği, sözleşmenin geçerli olması hâlinde hangi hukuk uygulanacaksa o hukuka tabidir.

³⁹⁵ **Tiryakioğlu, s.22; Göger, E.**; Devletler Hususi Hukukunda Akit Taraflarca Yetkili Hukukun Seçilmesi, A.Ü. Hukuk Fakültesi 40. Yıl Armağanı, Ankara, 1966, s.30.

Bunun tersini savunan diğerk bir görüŖe göre³⁹⁶ ise taraflar hukuk seçimi konusunda serbest olmakla birlikte seçtikleri ÷lke hukukunda “tanınmaya değer” bir menfaatlerinin olması gerekmektedir. Bu konuda savunulan baŖka bir görüŖ³⁹⁷ ise tarafların hukuk seçimi yapmasında tanınmaya değer menfaat kavramının aranmasının gerekli olmadığı; nitekim tarafların hukuk seçimi yaparken zaten menfaatlerine uygun düşen ÷lkenin hukukunu seçeceği yönündedir. Bizim de katıldığımız görüŖe göre, tarafların hukuk seçimi yaparken tanınmaya değer menfaat kavramının aranmasının gerekli olmadığı yönündedir. Bununla birlikte taraflar dürüstlük kuralına aykırı davranmadığı müddetçe kendi menfaatlerine göre diledikleri bir ÷lke hukukunu seçebilirler.

Bu noktada üzerinde durulması gerekli bir diğerk husus ise; milletlerarası ticarî akitlerde taraflarca birtakım genel işlem şartlarının, milletlerarası anlaşmaların yahut yürürlükte olmayan hukuk sisteminin tercih edilip edilemeyeceğidir. Günümüzde bahsi geçen kuralların taraflarca seçildiğı gör÷lmektedir. Önemle belirtmek gerekir ki taraflar bahsi geçen kuralları tercih ettikleri zaman bu kuralları akit hükmü hâline getirmektedir. Dolayısıyla bahsi geçen kurallar akde dâhil edilerek³⁹⁸ akit hükmü sıfatını haiz olarak uygulama alanı bulmaktadır³⁹⁹. Yine belirtmek gerekir ki taraflarca seçilen hukukun bir devlet hukuku olması gerekmektedir. Örneğın henüz yürürlüğe girmemiş bir anlaşmanın, kaynağını bir hukuk sisteminden almayan bazı prensiplerin veya uluslararası ticarî örf adet kurallarının seçilmesi hukuk seçimi olarak kabul edilmemektedir. Ancak hukuk seçimi olarak kabul görmese de bu kuralların hiçbir hukukî sonuç doğurmayacağı anlamına da gelmemektedir. Bu kurallar tercih edildiğı zaman akde dâhil edilerek akit hükmü hâline gelmekte; bu da bahsi geçen kuralların yine taraflarca belirlenen bir devlet hukukuna tâbi kılmaktadır⁴⁰⁰.

Kural olarak milletlerarası ticarî ilişkilerden kaynaklanan sözleşmelerde seçilecek olan hukuk bir devlet hukukudur. Bunun yanı sıra günümüzde, milletlerarası ticarî ilişkilerin diğerk ilişkilerden farklı olmasından bahisle ticarî hayatın kendine özgü kurallarının da seçilebileceğı görüşü savunulmaya başlanmıştır. Bu görüşü savunanlara

³⁹⁶ **Schwind**,F.; Internationales Privatrecht, Wien 1990, s.197. (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.139.)

³⁹⁷ **Doğan**, (Akreditif), s.140.; **Uluocak**, s.193; **Çörtoğlu**, K. S., Teknoloji Transfer Sözleşmelerinden Doğan Kanunlar İhtilafı, Ankara, 2013, s.170.

³⁹⁸ Akde dâhil etme hususu Milletlerarası Özel Hukukta “Incorporation” olarak adlandırılmaktadır. **Eksi**, N.; Kanunlar İhtilafı Alanında “Incorporation”, Aysel Çelikel’e Armağan, MHB, Yıl: 19-20, S. 1-2, 1999-2000, s. 263.

³⁹⁹ **Şanlı/Esen/Figenmeşe**, s.279.

⁴⁰⁰ **Şanlı/Esen/Figenmeşe**, s.279.

göre⁴⁰¹ taraflar olası bir ihtilafta kendilerini güvende hissetmek ve daha âdil olduğunu düşündükleri *lex mercatoriaya*⁴⁰² göre uygulanacak hukuku seçebilmektedir. Her ne kadar taraflar kendi menfaatleri doğrultusunda ticarî örf ve âdet kurallarını seçmek isteseler bile *lex mercatorianın* milletlerarası alanda çıkabilecek tüm hukukî ihtilafların çözümünde başvurulabilecek kadar kapsamlı bir niteliğe sahip olmadığı belirtilmelidir. Ayrıca taraflar bahsi geçen kuralları kabul etseler dahi uyuşmazlığın nihaî çözümünü yine bir devlet hukuku yapacaktır.

Akreditif gibi karmaşık ve birden fazla ülkeyle bağlantılı olan sözleşmelerde doktrinde genel kabul gören görüşe göre, taraflar bir ülke hukukunu seçtikten sonra, sözleşme özgürlüğü kuralları çerçevesinde bazı ticarî örf âdet kurallarını ya da prensiplerini de seçebilmektedirler⁴⁰³. Bu görüş doğrultusunda taraflar, bir ülkenin hukukunu tercih etmekle birlikte ilgili hukukun sınırları içerisinde milletlerarası ticaretin ortak kurallarının uygulanmasını da tercih edebilmektedirler.

Türk hukukunun seçilmiş olması durumunda taraflar, Türk Borçlar Kanunu m.26 ve m.27’de hüküm altına alınan sözleşme özgürlüğü kurallarının sınırları içerisinde düzenleme yapma serbestisine sahiptir. Yine bu görüşü savunanlara göre⁴⁰⁴ TBK m.26-27’de kaleme alınan kurallar sadece iç hukuk sözleşmelerinde değil; aynı zamanda, yabancılik unsuru içeren sözleşmelerde de uygulama alanı bulabilmektedir. Bu durumda, Türk mahkemeleri kendilerine ikâme edilen bir uyuşmazlıkta taraflarca seçilen ve millî karaktere sahip olmayan kuralları da uygulayabilmektedir.

Bunun yanı sıra ticarî ilişkilerde etkililiği kabul edilmiş olan *lex mercatoria* kurallarının seçilmiş olması durumunda bunların uygulama alanı bulup bulmayacağı konusunda doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre⁴⁰⁵, *lex mercatoria* hiçbir şekilde bir hukuk düzeni olarak kabul görmemektedir. Dolayısıyla da hukukî dayanaktan yoksun bu kuralların mahkemeler tarafından uygulanma imkânı yoktur. Bu görüşün aksine

⁴⁰¹ **Sanlı**, (Tahkim), s.143.

⁴⁰² Doktrinde genellikle milletlerarası ticaret kuralları olarak adlandırılmaktadır. Milletlerarası ticarî hayatın bağımsız ve kendine özgü kurallarını ifade etmektedir.

⁴⁰³ **Doğan**, (İş Akdi), s.36.

⁴⁰⁴ **Doğan**, (İş Akdi), s.36; **Doğan**, (Akreditif), s.148.

⁴⁰⁵ **Spickhoff**, A., Internationales Handelsrecht vor Schiedsgerichten und staatlichen Gerichten, Rabelsz. 52, 1992, s.133; **Kappus**, A., “Lex Mercatoria” als Geschäftsstatut vor staatlichen Gerichten im deutschen internationalen Schuldrecht, IPRax 1993, s.138. (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.148.)

lex mercatoriayı hukuk düzeni olarak kabul eden ve bu nedenle de ihtilafların çözümünde seçilebileceğini savunanlar da bulunmaktadır⁴⁰⁶.

Günümüzde, doktrinde genel kabul gören görüş ise⁴⁰⁷; tarafların *lex mercatoriayı* seçmelerinin mümkün olduğu ancak, bu kuralların mahkemelerde tek başına hüküm kurmaya elverişli kabul edilmediğidir⁴⁰⁸. Dolayısıyla da uyuşmazlığa bakan hâkim bu kuralları göz ardı ederek objektif bağlama kuralları kapsamında yorumlama yaparak bir çözüm bulmaktadır. Netice olarak *lex mercatorianın* hukuk düzeni olup olmadığı tartışmaları doğrultusunda, pozitif geçerliliğe sahip olmayan kuralların ihtilafların çözümünde nazara alınmayacağı belirtilmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki uygulamada taraflar bir ülke hukukunu kararlaştırdıktan sonra sözleşme serbestisi kapsamında ve emredici hükümlere aykırı olmayacak şekilde *lex mercatorianın* seçildiği görülmektedir. Bu duruma örnek olarak akreditiflerde tarafların akdettikleri sözleşmeye MTO kurallarının uygulanacağı kararlaştırmaları verilebilir.

Yargıtay'ın da bunu destekler kararları bulunmaktadır. İlgili karara göre⁴⁰⁹; “...akreditif açılmasına ilişkin teklif mektubunda, açılan akreditifin Milletlerarası Ticaret Odasının kararlaştırdığı... Vesikalı Krediler Hakkında Yeknesak Kaide ve Teamüller uygulamasına tâbi olacağı kabul edilmiş ise de, bu kaideler kamu düzeni düşüncesi ile konulmuş Türk ihracat rejimini düzenleyen yasa kurallarına ve buna dayanılarak çıkarılan tebliğlere aykırı olmamak kaydıyla geçerli sayılır ve uygulama alanı bulur”.

2) Objektif bağlama kurallarına göre uygulanacak hukukun tespiti

Tarafların uygulanacak hukuku aralarında tespit etmediği durumlarda hâkim önüne gelen uyuşmazlıkta objektif bağlama kurallarına göre uygulanacak hukuku tespit etmektedir. Uygulamada objektif bağlama kuralları “sıkı ilişkili yere bağlama” ve “karakteristik edim borçlusunun yerleşim yeri veya mutad meskeni hukukuna bağlama” suretiyle karşımıza çıkmaktadır.

⁴⁰⁶ Spickhoff, s.133. (nakleden Doğan, (Akreditif), s.148.)

⁴⁰⁷ Mün.Komm, s.61 vd.

⁴⁰⁸ Şanlı, (Tahkim), s.143; Akıncı, s.56.

⁴⁰⁹ Yargıtay 11. HD., 20.02.1987 Tarihli 1987/8016 E. ve 1987/957 K. Sayılı İlâmından (nakleden Reisoğlu, (Akreditif), s.30.) Aynı yönde diğer karar için bkz; Yargıtay 11. HD. 01.11.2004 Tarih 2004/1535 E. ve 2004/10618 K. Sayılı İlâmı,(Legalbank, E.T. 16.06.2023), Yargıtay 11. HD. 20.02.2014 Tarih 2012/6717 E. ve 2014/3168 K. Sayılı İlâmı, (Lexpera, E.T. 08.03.2022) ,Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 7. HD 29.12.2022 Tarih 2022/120 E. ve 2022/2320 K. Sayılı İlâmı, (Lexpera, E.T. 01.02.2023)

Tarafların aralarında uygulanacak hukuku tespit ettiği durumlarda objektif bağlama kurallarına ihtiyaç duyulmamaktadır. Tarafların hukuk seçimi yapmadığı durumlarda objektif bağlama kurallarından yararlanıldığı görülmektedir. Kanun koyucunun yapmış olduğu düzenlemeler doğrultusunda bağlama kurallarında kademeli bir yapının olduğu görülmektedir. Şöyle ki; MÖHUK m.24/4 uyarınca taraflar, uygulanacak hukuku tespit etmemiş ise bu durumda ilgili sözleşmeyle en sıkı ilişkili ülke hukuku uygulanacaktır. Yine aynı madde hükmü uyarınca bu hukuk, karakteristik edim borçlusunun, sözleşmenin kuruluşu sırasındaki mutad meskeni hukuku, ticarî veya meslekî faaliyetler gereği kurulan sözleşmelerde karakteristik edim borçlusunun işyeri, bulunmadığı takdirde yerleşim yeri hukuku, karakteristik edim borçlusunun birden çok işyeri varsa söz konusu sözleşmeyle en sıkı ilişki içinde bulunan işyeri hukuku olarak kabul edilir. Ancak hâlin bütün şartlarına göre sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde sözleşme, bu hukuka tâbi olur. Bir diğer ifadeyle objektif bağlama kuralında esas olarak öncelikle sıkı ilişkili yer hukukuna bağlandığı görülmektedir.

Sıkı ilişkili yere bağlama kuralı doğrultusunda hâkim, taraflar arasındaki ilişkiyi inceleyerek sözleşmenin yapıldığı esnada hangi ülke ile daha sıkı bir bağlantısının olduğunu tespit etmektedir⁴¹⁰. Önemle belirtmek gerekir ki, akreditif gibi birden fazla sözleşmeyi içerisinde barındıran hukukî ilişkilerde, sözleşmenin birbirinden ayrılabilen kısımları farklı ülke hukukları ile sıkı ilişki içerisinde olabilmektedir. Buradan hareketle objektif bağlama kuralları doğrultusunda ayrılan kısımlara farklı ülkelerin hukuklarının uygulanmasının mümkün olduğu kabul edilmektedir⁴¹¹.

Kanun koyucu sıkı ilişkili hukukun tespitinde birtakım kıstasların varlığını aramaktadır. İlk olarak karakteristik edim borçlusuna göre bir düzenleme yapıldığı görülmektedir. Ancak akdi karakterize eden edimin kime ait olduğu ya da bunun nasıl tespit edildiği yönünde herhangi bir düzenleme yapılmamıştır⁴¹². Doktrinde yapılan incelemelere göre⁴¹³ akdi karakterize eden edim aynı zamanda sözleşmeye hukukî niteliğini kazandıran edim olarak kabul edilmektedir⁴¹⁴. Alman hukukuna göre

⁴¹⁰ **Tekinalp**, G.; Yeni Alman ve İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Kanunlarında Akdi Borç Statüsü ve Türk Kanunu, MHB.8, 1988, s.60.

⁴¹¹ Münchener Kommentar zum Aktiengesetz, s.1552; (Art.28/1 EGBGB.; Art. 4/1-2 Rome I.)

⁴¹² **Tekinalp**, (Akdi Borç Statüsü), s.61.

⁴¹³ **Nomer**, s. 310; **Sargın**, F.; Karakteristik Edim Teorisine Eleştirel Bir Yaklaşım, AÜHF, 2001/2., s.42.

⁴¹⁴ Karakteristik edim, milletlerarası unsurlu sözleşmeleri tek bir hukuk sistemine tâbi kılmayı sağlar ve özel tipteki sözleşmeler için özel karineler formüle edilebilmesine imkân verir.

sözleşmelerde karakteristik edim; para borcunun aksine, bir şeyin ya da hizmetin ifasıdır⁴¹⁵.

MÖHUK düzenlemeleri doğrultusunda kanun koyucunun sıkı ilişkili hukuku tespit ederken aramış olduğu özelliklerin karine olduğu ortadadır. Dolayısıyla durumun koşullarına göre ilgili sözleşmeyle daha sıkı irtibatlı bir hukuk var ise bu durumda sözleşme; daha sıkı irtibatlı olan hukuka tâbi olmaktadır⁴¹⁶.

C) Akreditif ilişkisinde uygulanacak hukuk

Daha önce de belirtildiği gibi akreditif, hemen hemen birçok ülkede düzenleme dışı bırakılmıştır⁴¹⁷. Bunun yanında MTO tarafından yayımlanan ABK'da yeknesaklığı sağlamak amacıyla birtakım kuralların konulduğundan bahsedilmiştir. Ancak tüm bunlara rağmen hiçbir düzenlemede akreditif ilişkisinde uygulanacak hukukun nasıl tespit edileceği düzenlenmemiştir. Bu konunun çözümü millî hukuklara bırakılmıştır. Nitekim bu konuda ülkeler arasındaki görüş farklılıkları da oldukça fazladır. ABK'nın son değişikliklerinde İngiliz temsilciler kurulunca akreditiflerde uygulanacak hukukun tespiti konusunda bir teklif yapılmış olsa da bu konuda görüş birliği sağlanamadığından dolayı kabul görmemiştir⁴¹⁸. Genel olarak sözleşmelerden kaynaklı borç ilişkilerinde taraflar iradeleri ile uygulanacak hukuku seçmemişlerse bu durumda objektif bağlama kurallarına göre uygulanacak hukuk tespit edilmektedir⁴¹⁹.

Akreditiflerde uygulanacak hukukun tespiti konusunda yapılan çalışmaların temeli, akreditifin nasıl vasıflandırıldığına dayanmaktadır. Nitekim uygulanacak hukukun tespiti için öncelikle akreditifin hukukî niteliği incelenmelidir. Akreditifin hukukî niteliği konusunda doktrinde farklı görüşler bulunduğu daha önce belirtilmiştir⁴²⁰. Buna göre akreditifi tek bir sözleşme olarak görenler ile birden fazla sözleşmeden oluştuğunu savunanlar açısından uygulanacak hukukun tespitinde farklı sonuçlar gündeme gelmektedir. Bu kapsamda çalışmamızda akreditif ilişkisine katılanlar arasında meydana gelen akdî ve hukukî ilişkiler ayrı olarak ele alınarak her bir ilişkinin vasıflandırması buna göre incelenecektir.

⁴¹⁵ Münchener Kommentar zum Aktiengesetz, s.1554.

⁴¹⁶ **Tekinalp**, (MÖH), s.344.

⁴¹⁷ Bkz. 1. Bölüm, Akreditife İlişkin Bir Örnek Kurallar, s.11.

⁴¹⁸ **Gozlan**, A., International Letter Of Credit-Resolving Conflict of Law Disputes, 2.ed., The Hague-London-Boston, 1999, s.36.

⁴¹⁹ **Doğan**, (Akreditif), s.162 vd.

⁴²⁰ Bkz. 1. Bölüm, Akreditifin Hukukî Mahiyeti Hakkındaki Görüşler, s.39.

Milletlerarası özel hukukta vasıflandırma müessesesi oldukça önem arz etmektedir. Bu nedenle içerisinde yabancılık unsuru barındıran bir uyuşmazlığın çözümünde hâkim hangi ülkenin hukukunun uygulanacağını tespitinden evvel uyuşmazlığa konu olan meseleyi hukukî bir değerlendirme yaparak vasıflandırmak durumundadır. Hâkim öncelikle mahkemeye ikâme edilen uyuşmazlığın hukukî niteliğini tespit edecek daha sonrasında hangi ülkenin hukukunun uygulanacağına bakacaktır. Buna bakarken de birtakım bağlama kurallarından yararlanmaktadır⁴²¹. Bu uygulama Milletlerarası Özel Hukuk literatüründe vasıflandırma (*classification*) olarak adlandırılmaktadır.

Vasıflandırma, en genel tabiri ile bir ilişkinin hukukî niteliğinin tespit edilmesidir⁴²². Yabancılık unsuru taşıyan bir uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk tespit edilirken birtakım kıstaslardan hareket edilmektedir. İlişkinin hukukî niteliği tespit edilmeden, uygulanacak olan hukukun tespiti pek mümkün olmamaktadır. Milletlerarası özel hukuk alanında vasıflandırma sorunu ise bahse konu ilişkinin farklı ülke hukuklarında farklı şekilde düzenlenmesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla maddi hukukta yapılan vasıflandırma ile milletlerarası özel hukukta yapılan vasıflandırmanın farklı olduğu ortadadır.

Hâkimin önüne gelen uyuşmazlıkta hangi ülke hukukunu uygulayacağını tespit etmeden evvel ilgili uyuşmazlığa konu olayın hukukî nitelendirmesini yaptığı görülmektedir. Günümüzde, Türk mahkeme kararları incelendiğinde uyuşmazlığın hukukî nitelendirilmesi yapılırken hâkimin hukukuna (*lex fori*)⁴²³ göre tespit yapıldığı görülmektedir.

Akreditif ilişkisi açısından da vasıflandırma oldukça önem arz eden bir durumdur. Nitekim akreditif kendi içerisinde karmaşık yapısı olan bir ilişkidir. Hâkimin önüne gelen bir uyuşmazlığın akreditif mi yoksa ona çok benzerlik gösteren başka bir hukukî ilişki mi olduğunun tespiti oldukça önemlidir. Dolayısıyla hâkim öncelikle ilişkinin hukukî nitelendirmesini yapmakta daha sonra uygulanacak hukuku tespit etmektedir. Örneğin hâkimin önüne gelen uyuşmazlıkta öncelikle ilgili sözleşmenin havale mi yoksa akreditif sözleşmesi mi olduğunun tespiti yapılacaktır. Yapılan bu vasıflandırma neticesinde tespit edilen hukuk ilgili uyuşmazlığın çözümü bakımından da kabili tatbik hukuk olarak kabul edilmektedir. Türk hukukunda ilgili ilişkinin akreditif olduğu yönünde vasıflandırma

⁴²¹ Şanlı/Esen/Figenmeşe, s.50.

⁴²² Topçuoğlu, H.; Tavsif İhtilafları, AÜHFD.5,1949,s.81.

⁴²³ Nomer, s.95; Berki, O. F., Kanunlar İhtilafı, Ankara,1971, s.42.

yapılmış ise maddî hükümlerin izin verdiği ölçüde MTO tarafından yayımlanmış olan ABK düzenlemesinin uygulama alanı bulacağı söylenebilmektedir⁴²⁴.

Akreditif, milletlerarası ticarî hayatı ilgilendirdiğinden ve akdî ilişkiden doğan para borcunun ödenmesine hizmet ettiğinden, akreditife temel teşkil eden sözleşmenin yabancılık unsuru içerdiği açıktır. Bununla birlikte bu sözleşmede taraflar uygulanacak hukuku kendi iradeleriyle seçebilirler. Bu durumda seçilmiş olan devlet hukuku uygulanacak hukuk olacaktır. Uygulanacak hukuk taraflarca belirlenmemiş ise bu durumda da objektif bağlama kurallarına müracaat edilecektir.

1) Amir ile banka arasındaki ilişkide uygulanacak hukuk

Milletlerarası ticarî ilişkinin para borçlusu olan amir, bankasına müracaat ederek akreditif açılmasını talep etmektedir. Amirin bu talebi yapıldığı ülke hukukunun şekil şartlarına uygun olarak yapılmış ise MÖHUK m.7 uyarınca her yerde geçerli şekilde yapılmış kabul edilmektedir⁴²⁵. Bu nedenle Türkiye’de bulunan bir bankadan akreditif açılmasının talep edildiği durumlarda; amir ile banka arasında yapılan, üçüncü kişi yararına sözleşme niteliğinde olduğunu kabul ettiğimiz akreditif sözleşmesinin Türk hukukuna uygun olarak yapılması hâlinde ilgili sözleşme her yerde geçerli olmaktadır. Taraflar bu sözleşmeyi yazılı veya sözlü yapabileceklerdir. Ancak uygulamada bu sözleşmenin yazılı olarak yapıldığı görülmektedir. Bunun en yaygın örneği ise MTO tarafından yeknesaklığı sağlamak amacıyla hazırlanmış olan “akreditiflerin açılışı ile ilgili standart formlar” dır⁴²⁶.

Uygulamada çoğunlukla amir ve banka arasındaki ilişkide yabancılık unsuru bulunmamaktadır. Çünkü amir, genellikle kendi ülkesinde bulunan bir bankaya müracaat etmektedir. Ancak bazı istisnaî durumlarda amir ve banka arasındaki ilişki yabancılık unsuru içerebilmektedir. Örneğin, amirin yabancı olması yahut amirin yabancı bir ülkede yerleşmiş olması gibi. Her ne kadar amir ile banka arasında yabancılık unsuru bulunmasa dahi; doktrinde, taraflar arasındaki bu ilişkinin mahiyeti gereği milletlerarası ticarî hayatı ilgilendirdiği kabul edilmektedir. Bunun bir sonucu olarak ise irade serbestisi ilkesi

⁴²⁴ Doğan, (Akreditif), s. 164.

⁴²⁵ MÖHUK m.7 uyarınca; Hukukî işlemler, yapıldıkları ülke hukukunun veya o hukukî işlemin esası hakkında yetkili olan hukukun maddî hukuk hükümlerinin öngördüğü şekle uygun olarak yapılabilir.

⁴²⁶ Standard Documentary Form

doğrultusunda tarafların aralarındaki ilişkiye uygulanacak olan hukuku seçebilecekleri kabul edilmektedir⁴²⁷.

Taraflarca uygulanacak hukukun seçilmemiş olması hâlinde ise MÖHUK m.24/4 uyarınca “...*ticarî veya meslekî faaliyetler gereği kurulan sözleşmelerde karakteristik edim borçlusunun işyeri, bulunmadığı takdirde yerleşim yeri hukuku, karakteristik edim borçlusunun birden çok işyeri varsa söz konusu sözleşmeyle en sıkı ilişki içinde bulunan işyeri hukuku olarak kabul edilir*”. Açıklanan bu madde ile sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde sıkı irtibatlı yer hukukunun uygulanacağını kabul edildiği görülmektedir.

Uygulamada bankaların müşterileri ile yaptıkları sözleşmelerde genel işlem şartı kabul edilen tip sözleşmelerden faydalandıklarına rastlanılmaktadır. Bu sözleşmelerde genellikle taraflar arasındaki ilişkiye bankanın işyeri hukukunun uygulanacağını kararlaştırıldığı görülmektedir. Taraflarca uygulanacak hukukun seçilmemiş olması hâlinde ise objektif bağlama kurallarına göre uygulanacak hukuk tespit edilmektedir⁴²⁸.

Amir ve banka arasındaki ilişkinin hukukî mahiyetinin, üçüncü kişi yararına sözleşme olarak nitelendirilmesi isabetli olmaktadır. Türk hukukunda ise üçüncü kişi yararına sözleşmelere ilişkin olarak düzenlenen herhangi özel bir bağlama kuralı bulunmamaktadır. Bu nedenle uygulanacak hukuk tespit edilirken genel hükümlerden hareket edilmektedir. Amir ile banka arasındaki ilişkinin üçüncü kişi yararına sözleşme olarak kabul edilmesi durumunda, akdi karakterize eden edim, vaadeden bankanın edimi olacaktır. Dolayısıyla genel hükümlerden hareketle burada sözleşmeye uygulanacak hukuk vaadeden bankanın işyerinin bulunduğu yer hukuku olacaktır⁴²⁹. Burada önemle belirtmek gerekir ki amir ile banka arasındaki ilişkinin üçüncü kişi yararına sözleşme olarak kabul edilmemesi hâlinde bile aralarındaki ilişkiye uygulanacak olan hukuk değişmeyecektir. Zira MÖHUK m.24/4 ışığında sıkı irtibatlı olan yer hukuku esasında da amir ile banka arasındaki ilişkide uygulanacak hukuk bankanın işyeri hukuku olacaktır⁴³⁰.

⁴²⁷ **Şanlı**, (Akitlerin Hazırlanması), s.40; **Şanlı**, (Tahkim), s.31; **Doğan**, (Akreditif), s.167; **Doğan,V.**, Teminat Mektupları, Ankara, 2015, s.192.

⁴²⁸ **Doğan**, (Akreditif), s.162 vd.

⁴²⁹ **Tekinalp**, (MÖH), s.271.

⁴³⁰ **Tekinalp**, (MÖH), s.266; **Nomer**, s.301; **Doğan**, (Akreditif), s.169.

2) Lehtar ile banka arasındaki ilişkide uygulanacak hukuk

Banka ile lehtar arasındaki ilişkide uygulanacak hukukun belirlenebilmesi için öncelikle bu ilişkinin hukukî mahiyetinin tespiti gerekmektedir. Doktrinde bu konuda farklı görüşler savunulmaktadır. Türk hukukunda savunulan bir görüşe göre⁴³¹ banka ile lehtar arasındaki ilişki havale olarak kabul edilmektedir. Diğer bir görüşe göre⁴³², banka ile lehtar arasında tipik olmayan bir ilişki olduğundan bunu kanunlarda düzenlenen tipik ilişkilerle açıklamak mümkün olmamaktadır. Türk hukukunda savunulan diğer bir görüşe göre ise⁴³³, banka ile lehtar arasındaki ilişki soyut borç ikrarı olarak kabul edilmektedir. Bu görüşe göre banka ile lehtar arasındaki ilişki banka ile amir arasındaki ilişkiden tamamen soyut bir durumdadır. Lehtar ile banka arasında yapılan hukukî işlemlerin şekli geçerliliği açısından da MÖHUK m.7’de kaleme alınan hüküm uygulama alanı bulmaktadır. Diğer bir ifade ile hukukî işlemler, yapıldıkları ülke hukukunun veya o hukukî işlemin esası hakkında yetkili olan hukukun maddî hukuk hükümlerinin öngördüğü şekle uygun olarak yapılabilmektedir.

Burada üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise, bankanın lehtarla doğrudan hukukî ilişki içerisine girerek akreditifin açıldığını lehtara bildirmesi ya da başka bankaların bu ilişkiye dâhil olma durumudur. Nitekim amir banka bazı durumlarda lehtarla doğrudan kendisi iletişime geçebileceği gibi bazen de başka bankalara müracaat etmektedir. Bankanın lehtarla doğrudan hukukî ilişki içerisine girerek lehine akreditif açıldığını bildirmesi hâlinde taraflar arasındaki ilişkide yabancılik unsuru bulunduğundan, taraflar bu hukukî ilişkiye uygulanacak hukuku kendi iradeleri ile seçebilmektedir. Tarafların hukuk seçimi yapmadığı durumlarda ise objektif bağlama kuralları ile uygulanacak hukuk tespit edilmektedir. Akreditif ilişkisine başka bir bankanın dâhil olması durumunda ise uygulanacak hukukun tespitinde ikinci bankanın fonksiyonu dikkate alınmaktadır.

Her iki tarafa da borç yükleyen sözleşmelerin karakteristik ediminin tespitinde zaman zaman zorluklar yaşanmaktadır. İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde genellikle bir tarafın edimi para ödemektir. Para borcunun ifası ise sözleşmesel borç ilişkilerinde akdi karakterize eden edim olarak kabul edilmemektedir. Bu nedenle akreditif bankası lehtar ile hukukî ilişki kurarken muhabir bankadan yardım alsın ya da almasın burada uygulanacak

⁴³¹ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.612.

⁴³² **Kaya**, (Akreditif), s.74.

⁴³³ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.195; **Göger**, (Akreditif Muamelesi), s.60; **Doğan**, (Akreditif), s.170.

hukukun karakteristik edim borçlusu olan akreditif bankasının işyeri hukuku olduğu söylenebilmektedir. Nitekim muhabir banka ilgili ilişkiye akreditif bankasının vekili sıfatıyla katılmakta; akreditif bankasından bağımsız bir ödeme borcu bulunmamaktadır. Bu nedenle aslında muhabir banka ile lehtar arasında herhangi bir hukukî ilişki de mevcut değildir. Muhabir bankanın yükümlülüğü açılmış olan akreditifi lehtara ihbar etmektir.

Yine akreditif bankası yanında ilişkiye ödeme bankasının dâhil olması durumunda ise ödeme bankasının da akreditif bankasından bağımsız bir borcu bulunmamaktadır. Çünkü ödeme bankası ödemeyi akreditif bankası adına yapmaktadır. Lehtar ile ödeme bankası arasındaki ilişkiye hangi ülke hukukunun uygulanacağı konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı görüşler⁴³⁴ akreditif bankasının işyeri hukukuna göre uygulanacak hukukun tespitini doğru bulurken bazıları⁴³⁵ ise ödeme bankasının işyeri hukukuna göre tespit yapılması gerektiğini savunmaktadır. Kanaatimizce, bu durumda uygulanacak hukuk tespit edilirken ikinci bankanın fonksiyonuna göre karar verilmesi daha isabetli olmaktadır. Buna göre ödeme bankasının fonksiyonu sadece banka adına ödeme yapmak ise, bu durumda lehtara karşı akreditif bankasından bağımsız bir borcu bulunmamaktadır.

Türk Borçlar Kanunu m.89 uyarınca borcun ifa yeri, tarafların açık veya örtülü iradelerine göre belirlenebilmektedir. Aksine bir anlaşma yoksa para borçları, alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde ifa edilmektedir⁴³⁶. Yabancılık unsuru taşıyan ilişkilere de ifa yerinde, maddî hukuktan farklı bir düzenleme bulunmamaktadır. Akreditif bankasının lehtara karşı borcu para borcudur. TBK m.89 uyarınca da taraflar aksini kararlaştırmamış ise bu durumda banka ödemeyi lehtarın yerleşim yerinde yapacaktır. Ancak uygulamada genellikle ödeme yeri konusunda bankanın işyeri hukukunun tercih edildiği görülmektedir⁴³⁷.

Akreditif bankasının yanı sıra teyit bankasının da ilişkiye dâhil olması durumunda uygulanacak hukukun tespiti önem arz etmektedir. Zira teyit bankası diğer bankalardan farklı olacak şekilde; lehtara karşı, akreditif bankasından bağımsız ve soyut bir ödeme borcu altına girmektedir. Dolayısıyla teyit bankası soyut bir ödeme borcu altına girdiğine göre TBK m.206 uyarınca sözleşmeye katılmaktadır. Uygulamada genellikle teyit bankası

⁴³⁴ **Avancini/Iro/Koziol**, s. 472. (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.180.)

⁴³⁵ **Dicey, A.V./Morris, J.H.C./Collins, L.**, The Conflict of Laws, b.12, C.2, London, 2006, s.1238. (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.174.)

⁴³⁶ **Tekinay/Akman/ Burcuoğlu/Altop**, s.810; **Oğuzman/Öz**, s.245; **Eren**, (Borçlar Genel), s.943.

⁴³⁷ **Doğan**, (Teminat Mektupları), s.200.

ile lehtarın aynı yerde bulunmasından bahisle uygulanacak hukukun tespiti hususunda herhangi bir sorunla karşılaşılmamaktadır. Çünkü bu durumda lehtar ile teyit bankası arasında herhangi bir yabancılık unsuru bulunmamaktadır.

Teyit bankasının başka bir ülkede bulunması ihtimalinde hangi ülke hukukunun uygulanacağı konusunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülse de; doktrinde genel kabul gören ve bizim de savunduğumuz görüşe göre⁴³⁸ teyit bankasının da lehtara karşı bağımsız bir borcu bulunduğundan uygulanacak hukukun tespitinde karakteristik edime göre karar verilmelidir. Lehtar ile teyit bankasının arasındaki ilişkide karakteristik edim teyit bankasının edimi olduğundan uygulanacak hukuk teyit bankasının işyeri hukuku olmalıdır.

3) Bankalar arasındaki ilişkide uygulanacak hukuk

Türk hukukunda hâkim olan görüşe göre bankalar arasındaki ilişki vekâlet ilişkisidir⁴³⁹. Bu nedenle de bankalar arasındaki ilişki konusunda vekâlet sözleşmesi hükümleri uygulanacaktır. Bankalar irade serbestisi esasına göre aralarındaki ilişkiye uygulanacak olan hukuku belirleme hakkına sahiptir. Ancak bankalar uygulanacak hukuku tespit etmemişlerse; Türk hukukunda kabul edilen objektif bağlama kuralına göre, MÖHUK m.24/4 doğrultusunda sıkı ilişki kuralı uyarınca uygulanacak hukuk tespit edilecektir.

Bankalar arasındaki ilişkide akdi karakterize eden edim, tevkil edilen bankanın edimidir. Dolayısıyla vekil konumunda olan ikinci bankanın işyeri hukuku uygulama alanı bulmaktadır⁴⁴⁰.

⁴³⁸ **Avancini/Iro/Koziol**, s. 472. (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.180.)

⁴³⁹ Yargıtay'ın bu konuda karşıt görüş içeren bir kararı vardır. İlgili karara göre muhabir bankanın TBK m.116 uyarınca yardımcı kişi sıfatına haiz olduğu hüküm altına alınmıştır. Yargıtay 11. HD. 15.11.1982 Tarihli 1982/4852 E. ve 1982/5626 K. Sayılı İlâmı, (Lexpera, E.T. 11.07.2023)

⁴⁴⁰ **Doğan**, (Teminat Mektupları), s.202.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKREDİTİF İLİŞKİSİNDE TARAFLARIN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I) Amir ile Lehtar Açısından İnceleme

Amir ve lehtar arasında iki hukukî ilişki bulunmaktadır. Bunlardan birincisi temel ilişki, ikincisi ise ifa anlaşmasıdır. Kural olarak; amir ve lehtar arasındaki temel ilişkide ne tür bir sözleşme yapılmış olursa olsun; önemli olan husus, ödemenin akreditif yoluyla yapılacak olmasının kararlaştırılmasıdır. Bu bağlamdan olmak üzere tezin bu bölümde incelenecek olan husus akreditif ilişkisine dâhil olanların, akreditif şartı dolayısıyla ortaya çıkan hak ve yükümlülükleri olacaktır.

Amir ve lehtar arasındaki temel ilişkiden kaynaklanan hak ve yükümlülükler genel olarak akreditiften bağımsız nitelikte olduğundan akreditife katılan tarafların hak ve yükümlülükleri ayrı başlıklar altında incelenecektir. Temel ilişkide taraflar ödemenin akreditif yoluyla yapılacağını kararlaştırdığı takdirde tarafların hak ve yükümlülükleri de buna bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Dolayısıyla bu hak ve yükümlülükler her bir taraf için ayrı ayrı incelenecektir.

A) Akreditif amirinin (Alıcının) hak ve yükümlülükleri

1) Genel olarak akreditifi açtırma ve ibraz edilen belgelerin kabulü

Alıcının yükümlülükleri genel olarak satıcı ile yapmış olduğu temel sözleşmede belirlenen akreditif şartında yer almaktadır. Buna bağlı olarak akreditif amirinin ilk ve en temel yükümlülüğü, sözleşmede belirlenen süre ve koşullar doğrultusunda akreditifi açtırmaktır⁴⁴¹.

Her ne kadar amirin ilk ve en temel yükümlülüğü akreditif açtırmak olsa da bahsi geçen bu yükümlülüğün, temel sözleşmeye bağlı yan edim yükümlülüğü olarak kabulü gerekmektedir. Nitekim akreditifler çoğunlukla satım sözleşmelerinde karşımıza

⁴⁴¹ Günay, s.55; Reisoğlu, (Akreditif), s.166; Doğan, (Akreditif), s. 182; Aydos, s.86; Özel, s.29.

çıkmaktadır. Dolayısıyla taraflar arasındaki temel ilişkinin satım sözleşmesi olması durumunda satılan malın mülkiyetinin alıcıya devredilmesi, alıcının da bedeli ödemesi bahsi geçen sözleşmenin aslî edim yükümlülükleridir. Bu bağlamdan ötürü taraflar arasında yapılmış olan ifa anlaşması neticesinde amirin lehtar lehine akreditif açtırma yükümlülüğü bir yan edim yükümlülüğüdür.

Aslî edim yükümlülükleri, sözleşmenin tipini belirleyen yükümlülüklerdir. Bunların yanında yan edim yükümlülükleri de söz konusu olabilmektedir. Sözleşmesel borç ilişkisinin tarafları, kendileri için önemli olan hususları yan edim yükümlülüğü biçiminde sözleşmeye dâhil edebilirler⁴⁴². Önemle belirtmek gerekir ki, aslî edim yükümlülükleri yan edim yükümlülüklerinden ayrı olarak doğrudan dava konusu olabilmektedir. Çünkü yan edim yükümlülükleri, aslî edim yükümlülüğüne bağlı yan yükümlülüklerden farklı olarak, aslî edim yükümlülüklerinden ayrı olarak doğrudan dava konusu olabilmektedir. Her ne kadar yan edim yükümlülükleri aslî edim yükümlülüklerine bağlı olsa da içerik ve amaç olarak aslî edimden bağımsız olduklarından yan edim yükümlülüklerinin ihlâli hâlinde doğan zararın tazmini talep edilebilmektedir⁴⁴³. Netice olarak; temel sözleşme kapsamında aslî yükümlülükler malın mülkiyetinin devri ile bedelin ödenmesi olmakla birlikte, taraflar arasında yapılan ifa anlaşması doğrultusunda amire yüklenen akreditif açtırma yükümlülüğü ise yan edim yükümlülüğüdür.

Genel olarak, satıcı tarafından ibraz edilen belgelerin kabul yükümlülüğü amire yüklenmiş olsa da amir bu hususu kendisince belirlenen akreditif bankası aracılığıyla gerçekleştirmektedir⁴⁴⁴. Satıcı tarafından ibraz edilen belgelerin kabulü konusunda amir, belirlediği akreditif bankası ile üçüncü kişi yararına bir sözleşme yapmaktadır. Bu doğrultuda amirle üçüncü kişi lehine sözleşme yapan banka, lehtar tarafından kendisine usulüne uygun olarak ibraz edilen belgeleri kabul ederek ödeme yapmak durumundadır. Yapmadığı takdirde borçlunun temerrüdü hükümlerine göre sorumlu olacaktır⁴⁴⁵.

Bazı durumlarda amirin akreditifi açtırabilmesi için lehtardan birtakım bilgi ve belgeleri temin etmesi gerekmektedir. Nitekim amirin bahsi geçen bilgi ve belgeleri temin etmeden sözleşmede kararlaştırıldığı gibi akreditifi açtırması mümkün olamamaktadır.

⁴⁴² Eren, (Borçlar Genel), s.34.

⁴⁴³ Eren, (Borçlar Genel), s.33; Kılıçoğlu, s.42.

⁴⁴⁴ Kaya, (Akreditif), s.50.

⁴⁴⁵ Bu konuda Bkz. 3. Bölüm, Akreditif Bankasının Hak ve Yükümlülükleri, s.102.

Yargıtay'ın bahsi geçen konuya ilişkin bir kararında⁴⁴⁶ “*Taraflar arasındaki sözleşmenin 11. maddesine göre, Ern (davacı) her sevkiyatta termin programına uygun şekilde gemi nomine edecek, sevkiyatla ilgili akreditif gemi nominasyonunun kabul edilmesinden sonra açılacaktır. Görüldüğü gibi, davalının akreditif açması için öncelikle davacının anılan hüküm uyarınca gemi nomine etmesi gerekir. Davacı 24.1.1995 tarihli yazı ile "Delta Bride" gemisini nomine ettiğini bu şekilde yükümlülüğünü yerine getirdiğini ileri sürmüş, davalı da bu yazının sahte olduğunu, kendisine ulaşmadığını, aynı tarihte hem Ern Makine A.Ş., hem de Ern Dış Tic.A.Ş.'nin aynı gemiyi nomine etmesinin mümkün bulunmadığını savunmuştur. Davalının akreditif açmasından önce davacının gemi nomine edip teleks, telefaks veya telgrafla sözleşmede yer alan özellikleri davalıya bildirmesi gerekir. Bu nedenle davacının öncelikle 24.1.1995 tarihli yazıyı davalıya ulaştırdığını kanıtlaması gerekir. Mahkemece bu yönler ve davalının gemi nominesine ilişkin Ern Makine A.Ş. ile ilgili yazılara verdiği cevaplar üzerinde durulmadan davanın kabulüne karar verilmesinde isabet görülmemiştir*” denilmektedir.

Akreditifin açılmış sayılabilmesi için amirin bankaya akreditif açılması yönünde icapta bulunmasıyla, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulur. Bankanın, lehine akreditif açıldığını lehtara bildirdiği an amirin akreditif açtırma yükümlülüğünü yerine getirdiği an olarak kabul edilmektedir. Burada önemli olan husus bankanın lehtara bildirimde bulunduğu andır. Akreditif bankası ile lehtar arasındaki ilişki, bankanın lehtara akreditifin açıldığının bildirmesinden itibaren başlamaktadır. Ancak önemle belirtmek gerekir ki bankanın sorumluluğu amirle sözleşme yaptığı anda başlamaktadır.

Amirin yükümlülüğünün yerine getirilmesinde lehtarın bu bildirimini kabul edip etmemesinin bir önemi bulunmamaktadır. Nitekim amir ve banka arasında yapılan üçüncü kişi yararına sözleşme niteliğinde olan akreditif sözleşmesinde, üçüncü kişi konumunda olan lehtarın durumu herhangi bir rol oynamamaktadır. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, bildirim yapan banka bunu sözleşmeye uygun şekilde yapmaz ise bu durumda amirin yükümlülüklerini yerine getirmediği kabul edilecektir⁴⁴⁷. Temel ilişkide amir ve lehtar

⁴⁴⁶ Yargıtay 19. HD. 06.07.2000 Tarihli 2000/3547 E. ve 2000/5439 K. Sayılı İlâmından (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.183.)

⁴⁴⁷ **Doğan**, (Akreditif), s. 183.

tarafından belirlenen şartların dışında bir işlemin yapılması hâlinde lehtarın bu bildirimini kabul etmesi temel ilişkide değişiklik yapıldığı anlamına gelecektir⁴⁴⁸.

Akreditif; temel ilişkide belirlenen kurallara uygun olarak açtırdıktan sonra amir, lehtardan temel ilişki nedeniyle meydana gelen borcunu ifa etmesini talep edebilecektir. Akreditif gibi iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflardan biri borçlandığı edimi ifa etmeden karşı taraftan edimini ifa etmesini talep edememektedir⁴⁴⁹. İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde TBK m.207/2 uyarınca “*Sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça veya aksine bir âdet bulunmadıkça, satıcı ve alıcı borçlarını aynı anda ifa etmekle yükümlüdürler*”. Bu doğrultuda öncelikle amirin akreditifi açtırması gerekmektedir. Akreditif işleminin doğası gereği ve TBK m.97 uyarınca da öncelikle amirin ifa yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu nedenle amir, akreditifi açtırmadan evvel lehtardan sözleşmeye konu malları göndermesini talep edememektedir.

2) Akreditifin açılmaması ve ifa imkânsızlığı

Amir, lehtar ile yapmış olduğu temel sözleşmede veya ayrıca akdedilen ifa anlaşmasında kararlaştırılan şartlara uygun olarak akreditif bankasından akreditif açılmasını talep etmelidir. Akreditif şartlarında öngörülenden farklı şekilde akreditif açılması, ifa anlaşmasına aykırılık teşkil eder. Zira akreditif şartlarında öngörülenden farklı şekilde yapılan bir akreditif talebi lehtara itiraz hakkı vermektedir. Bazı hallerde akreditif hiç açılmaz ya da taraflarca belirlenen kurallara uygun olmadan açılabilir.

Akreditifin açılmaması amirden kaynaklanıyorsa bu durumda amir temerrüde düşmüş sayılacaktır. Ancak amir, temel sözleşmede belirlenen koşullarda bankaya müracaat etmiş ve fakat banka akreditif sözleşmesini yapmayı reddetmiş olabilir. Bu durum uygulamada imkânsızlık olarak kabul edilmemekte, amir yine de temerrüde düşmektedir⁴⁵⁰. Ancak amirin temerrüde düşmesinin nedeni bankanın akreditifi öngörülen sürede ve şekilde açmaması ise, amir uğrayacağı zararları bankadan talep edebilmektedir.

⁴⁴⁸ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.168.

⁴⁴⁹ **Eren**, (Borçlar Genel), s.986 vd.

⁴⁵⁰ **Kaya**, (Akreditif), s.49 vd.

Amir temerrüde düştüğünde lehtar da TBK m.125’de düzenlenen seçimlik haklardan yararlanabilecektir⁴⁵¹.

Zaman zaman amirin akreditifi açtıramaması imkânsızlık hâllerinden biri dolayısıyla olabilmektedir. Bunun uygulamada en çok karşılaşılan örnekleri ise döviz kuralları nedeniyle akreditifin açılmaması ya da amirin gerekli ithalat onayını alamaması durumudur.

Alıcı ile satıcı akreditife temel teşkil eden sözleşmeyi yaptıkları esnada akreditifte öngörülen para birimi üzerinden ödeme yasaklanmış ise burada önceki imkânsızlık durumu mevcuttur. Bu kısıtlama sonradan meydana gelmiş ise bu durumda da sonraki imkânsızlıktan söz edilmektedir. Bu konuda doktrinde savunulan bir görüşe⁴⁵² ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından alınan bir karara⁴⁵³ göre Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu emredici nitelikte olduğundan, izin alınması gereken hâllerde izin alınmaması durumunda TBK m.27 vd. hükümlerine aykırılıktan bahse konu sözleşme mutlak butlanla batıl olacaktır. Bu konuda savunulan ve bizim de uygun bulduğumuz başka bir görüşe göre, döviz kuralları, yabancı para borcuyla yapılan ödemeleri düzenlemektedir. Dolayısıyla bir akreditifin yabancı para ile ödenmesi kararlaştırıldığında ve ilgili para birimi üzerinden ödemenin yasaklanmış olması durumunda, bu hususu hükme bağlayan sözleşmesel ilişkinin geçerliliği bu durumdan etkilenmemektedir⁴⁵⁴. Bu görüşü destekleyen Yargıtay Kararları da mevcuttur⁴⁵⁵.

Sonuç olarak kanaatimizce, Türk hukukunda yabancı para ile akreditif açılmasını engelleyen herhangi bir kural bulunmadığından; sadece bazı hâllerde ilgili kurumlardan izinlerin alınması gerektiğinden, bu izinleri almadan yapılan temel sözleşmelerin mutlak butlan sonucunu meydana getirmeyeceği, bir başka ifade ile bu yükümlülüğün yerine

⁴⁵¹ Temerrüde düşen borçlu, verilen süre içinde, borcunu ifa etmemişse veya süre verilmesini gerektirmeyen bir durum söz konusu ise alacaklı, her zaman borcun ifasını ve gecikme sebebiyle tazminat isteme hakkına sahiptir. Alacaklı, ayrıca borcun ifasından ve gecikme tazminatı isteme hakkından vazgeçtiğini hemen bildirerek, borcun ifa edilmemesinden doğan zararın giderilmesini isteyebilir veya sözleşmeden dönebilir. Sözleşmeden dönme hâlinde taraflar, karşılıklı olarak ifa yükümlülüğünden kurtulurlar ve daha önce ifa ettikleri edimleri geri isteyebilirler. Bu durumda borçlu, temerrüde düşmekte kusuru olmadığını ispat edemezse alacaklı, sözleşmenin hükümsüz kalması sebebiyle uğradığı zararın giderilmesini de isteyebilir.

⁴⁵² **Reisoğlu**, (Teminat Mektupları), s.373.

⁴⁵³ Yargıtay HGK, 08.05.1963 Tarihli 1963/22 E. ve 1963/16 K. Sayılı İlâmından (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.191.)

⁴⁵⁴ **Turhan**, T., Milletlerarası Sözleşmelerde Yabancı Para Kayıtları, Ankara, 1996, s.201.

⁴⁵⁵ Yargıtay HGK, 18.04.1984 Tarihli, 1984/11-139 E. ve 1984/426 K. Sayılı İlâmı, (Lexpera, E.T. 18.07.2022)

getirilmemesi sözleşmenin geçerliliğine etki etmeyecek yalnızca yapılacak olan ödemeleri etkileyecektir⁴⁵⁶. Bunun yanı sıra sözleşmedeki ifa imkânsızlığı amir tarafından bilinmesine rağmen lehtara bildirmemiş ise amir bu durumda lehtarın uğradığı zararlardan sorumlu olacaktır.

B) Lehtarın (Satıcının) hak ve yükümlülükleri

1) Akreditif şartında öngörülen belgelerin ibrazı

Lehtarın, akreditife temel teşkil eden sözleşmede yer alan yükümlülükleri haricinde akreditif sözleşmesinde genel olarak herhangi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Nitekim lehtar akreditif sözleşmesinin tarafı değildir. Lehtar, amir ve banka arasında akdedilen üçüncü kişi yararına sözleşmede üçüncü kişi konumundadır. Dolayısıyla tam üçüncü kişi yararına yapılan akreditif sözleşmelerinde lehtara, ifayı talep hakkı tanınmıştır⁴⁵⁷. Bu bağlamdan olmak üzere lehtar, ifayı talep hakkını aksine bir anlaşma ya da kanun hükmü olmadığı takdirde doğrudan ve aslen kazanmaktadır. Dolayısıyla lehtarın kabul açıklaması yapmasına da gerek kalmamaktadır⁴⁵⁸. Üçüncü kişi yararına sözleşmelerin temel prensibi üçüncü kişiye borç yükletilememesidir. Fakat bazı durumlarda lehtarın alacak hakkı birtakım yükümlülüklerle bağlanabilir. Bu nedenle bazı hâllerde lehtarın, amire akreditifin açılabilmesi için gerekli bilgi ve belgeleri temin etmesi gerekmektedir. Aksi takdirde akreditifin açılması mümkün olmayabilir. Temel sözleşmede yer alan akreditif şartlarına uygun olacak şekilde gerekli bilgi ve belgeler lehtar tarafından temin edilmiş ise bu durumda üçüncü kişi konumunda olan lehtarın yükümlülüklerini yerine getirdiğinden bahsedilebilir.

Lehtarın akreditif bedelini talep hakkı, akreditif sözleşmesi neticesinde aslen ortaya çıksa da kesin bir alacak hakkı değildir. Dolayısıyla amir ve banka yapmış olduğu üçüncü kişi lehine sözleşmede lehtarın bu hakkı üzerinde tasarrufta bulunabilmektedir. Ancak TBK m.129/2 uyarınca lehtara alacak hakkını kullanacağını bildirme hakkı tanınmaktadır. Lehtar bu hakkını kullanacağını bildirirse bu takdirde, amir bankayı ibra edemeyecek ve aynı zamanda borcun niteliği ile kapsamı da değiştirilemeyecektir. Lehtarın kendisine

⁴⁵⁶ Doğan, (Akreditif), s. 194.

⁴⁵⁷ Kartal, s.161.

⁴⁵⁸ Akyol, (Üçüncü Şahıs), s. 139.

yapılan ifayı reddetmesi durumunda ise bu durum bankayı bağlamayacağı için banka sorumlu olmayacak ve lehtar alacaklı temerrüdüne düşecektir.

Amirin akreditifi açtırma yükümlülüğünün karşısında, lehtarın ise akreditifte belirlenen belgeleri usulüne uygun olacak şekilde ibraz etme ve sözleşmeye konu malları taraflarca belirlenen şekle uygun olarak gönderme yükümlülüğü bulunmaktadır. Lehtarın belgeleri ibraz yükümlülüğü bankaya karşı değil amire karşıdır. Zira banka sadece amir adına ilgili belgeleri kabul etmektedir.

Lehtarın belgeleri ibraz yükümlülüğü konusunda uygulamada ve doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Lehtarın belgeleri ibraz etmesinin aslî yükümlülük olup olmadığı hususu, borcun ifa edilememesi konusunda farklı sonuçlar doğurmaktadır. Lehtarın belgeleri ibrazı aslî yükümlülük olarak kabul edilirse ve lehtar sözleşmede belirlenen koşullara uymazsa akde aykırı davranmış olacaktır. Belgelerin ibrazı aslî değil de yan yükümlülük olarak kabul edilir ve ilgili belgeler akde uygun olarak ibraz edilmezse bu durumda TBK m.112 uyarınca tazminat hakkı gündeme gelebilecektir.

Doktrinde bir görüş⁴⁵⁹ belgelerin ibrazını yan yükümlülük olarak kabul etmektedir. Bu görüşü savunanlara göre lehtarın aslî yükümlülüğü malları teslim etmek ve mülkiyeti devretmektir. Bu nedenle de belgelerin zamanında ve sözleşmeye uygun olarak ibraz edilmesi akreditife ilişkin olduğundan temel sözleşmeyi etkilememektedir. Kanaatimizce, akreditif sözleşmesinin hukukî mahiyeti üçüncü kişi yararına sözleşme olduğundan, bu takdirde üçüncü kişi konumunda olan lehtara da herhangi bir yükümlülük yükletilememektedir. Nitekim bu üçüncü kişi yararına sözleşmelerin temel prensibidir. Ancak akreditife temel teşkil eden sözleşmede, amir ve lehtar ödemenin akreditifle yapılacağını kararlaştırdıktan sonra bu bedelin ödenmesini lehtarın birtakım belgeleri ibrazı şartına bağlayabilirler. Dolayısıyla da üçüncü kişi yararına sözleşmelerde üçüncü kişi konumunda olan lehtara herhangi bir borç yükletilemese de, temel sözleşme doğrultusunda lehtarın bankadan ifayı talep edebilmesi için gerekli belgeleri usulüne uygun şekilde ibraz etmesi gerekmektedir.

⁴⁵⁹ Schärerer, s. 77. (nakleden Doğan, (Akreditif), s.195.)

Doktrinde hâkim olan diğer bir görüşe göre⁴⁶⁰ lehtarın belgeleri ibraz yükümlülüğü aslî yükümlülük olarak kabul görmektedir. Dolayısıyla malları temsil eden belgelerin ibrazı TBK m.207⁴⁶¹ ışığında lehtarın aslî yükümlülüğü olarak kabul edilmektedir. Belgelerin ibrazının aslî yahut yan yükümlülük olduğunun önemi ibrazın hiç ya da gereği gibi yapılmadığı durumlarda önem arz etmektedir. Aslî yükümlülük olarak kabul edilmesi durumunda yan yükümlülüklerden bağımsız şekilde dava edilebilme durumu ortaya çıkmaktadır. Nitekim yan yükümlülükler aslî borcun yerine getirilmesine hizmet etmektedir. Zira her iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde aslî borcunu yerine getirmeyen tarafa karşı TBK m.117 hükmü uyarınca borçlunun temerrüdüne gidilerek ilgili madde ve devamında öngörülen haklar kullanılabilir⁴⁶².

2) Belgelerin ibrazında temerrüde düşme

Lehtarın ilgili belgelerin ibrazı konusunda temerrüde düşmesi hâlinde amir, TBK m.117 ve devamı hükümlerine göre uğradığı zararın tazmin edilmesini talep edebilecektir. Tüm akreditiflerde kural olarak malların gönderilme zamanıyla ilgili bir vade tarihinin bulunmasının zorunluluğu yanında, belgelerin ibrazında lehtarın temerrüde düşmesi için ayrıca ihtara gerek yoktur⁴⁶³.

II) Amir ile Akreditif Bankası Arasındaki İlişki Açısından İnceleme

A) Akreditif bankasının hak ve yükümlülükleri

Amirle banka arasında kurulan akreditif sözleşmesi üçüncü kişi yararına sözleşmedir. Dolayısıyla bankanın asıl yükümlülüğü sözleşmeden kaynaklanan hakların lehtara verilmesinden ibarettir. Üçüncü kişi yararına olan akreditif sözleşmeleri amir ve banka arasında yapılmakla birlikte; alacak hakkı dışında kalan haklar amire aittir. Bir diğer ifadeyle ister üçüncü kişi yararına tam, ister üçüncü kişi yararına eksik sözleşme olsun amir dışında bir üçüncü kişi olan lehtara alacak hakkı tanınmış olmaktadır. Bu nedenle de lehtar alacak hakkına sahip olmasına rağmen akreditif sözleşmesinin tarafı değildir.

⁴⁶⁰ **Canaris**, s.714; **Zahn**,J.C.D./**Eberding**,E./**Ehrlich**,D., Zahlung und Zahlungssicherung im Außenhandel, 6. Aufl., Berlin-New York, 1986, s.51. (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.195.); **Kaya**, (Akreditif), s.53.

⁴⁶¹ Satış sözleşmesi, satıcının, satılanın zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretme, alıcının ise buna karşılık bir bedel ödeme borcunu üstlendiği sözleşmedir. Sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça veya aksine bir âdet bulunmadıkça, satıcı ve alıcı borçlarını aynı anda ifa etmekle yükümlüdürler. Durum ve koşullara göre belirlenmesi mümkün olan bedel, kararlaştırılmış bedel hükmündedir.

⁴⁶² **Eren**, (Borçlar Genel), s.31.

⁴⁶³ ABK m.6-d

Amirin akreditif açılması yönündeki talebi banka tarafından kabul edildiğinde bankanın amirle yapmış olduğu üçüncü kişi yararına sözleşme kapsamında ortaya çıkan karşılık ilişkisi nedeniyle birtakım yükümlülükleri doğmaktadır. Bunlar genel olarak; amir ile akreditif sözleşmesi yapmak, lehtara lehine akreditifin açıldığını bildirmek, lehtar tarafından ibraz edilen belgeleri incelemek ve son olarak akreditifte belirlenen bedeli ödemektir⁴⁶⁴.

Bunlara ek olarak; uygulamada genellikle akreditif bankası ilişkiye dâhil olan ikinci bankanın yapmış olduğu masrafları ödemektedir. Bu hususun aksi de taraflarca karşılaştırılabilmektedir. Zaman zaman bu masrafların lehtar tarafından karşılanmasına karar verildiği de görülmektedir. İkinci banka komisyon haricinde birtakım ek masraflar yapmış ise bu masrafları amir banka olan akreditif bankasına rücu edebilmektedir. Ancak önemle belirtmek gerekir ki ikinci bankanın bahsi geçen masrafları akreditif bankasına rücu edebilmesi için bu bankanın akreditif bankası tarafından yetkilendirilmiş olması şarttır. Aksi takdirde akreditif bankası bu masrafları karşılamayacaktır.

1) Akreditifin açılması

Akreditif bankası amir ile akreditif sözleşmesini yaptıktan sonra akreditifin açılması sırasında akreditif bankasına bazı yükümlülükler yüklenmektedir. Tezin bu kısmında bahsi geçen yükümlülükler üç ana başlık altında incelenecektir.

a) Akreditif amirine danışmanlık yapma yükümlülüğü

Akreditif bankasının amire danışmanlık yapma yükümlülüğü hususunda doktrinde görüş birliği bulunmamakla birlikte; esasen, bankanın bu konuda amire karşı herhangi bir danışmanlık yapma yükümlülüğü yoktur⁴⁶⁵. Nitekim banka, genel olarak ödeme yapılmasına aracılık etmektedir. Bununla birlikte milletlerarası ticaretle ilgilenen kişilerin doğabilecek risklere karşı bilgili ve temkinli olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle de bankanın, lehtarın güvenilirliği ya da ifa kabiliyetinin üçüncü kişi yararına sözleşmede yeri olmadığından bu konuda araştırma yapma yükümlülüğü yoktur. Ancak uygulamada kabul gören bir görüşe göre; bankanın lehtarla ilgili bilgisinin olduğu durumlarda bu

⁴⁶⁴ **Aydos**, s.97.

⁴⁶⁵ **Bozkurt**, s.107.

bilginin amirle de paylaşılması gerektiği yönündedir⁴⁶⁶. Bu görüşü savunanlara göre bankanın amiri bilgilendirme yükümlülüğü ancak lehtarın güvenilirliği ya da ifa kabiliyeti hakkında bilgisi olduğu durumlarda gündeme gelmektedir.

Kanaatimizce, bankanın lehtarla ilgili olarak herhangi bir araştırma yükümlülüğü olmadığı gibi, amiri aydınlatma yükümlülüğü de bulunmamaktadır. Zira banka, amir ve lehtar arasındaki temel ilişkide taraf değildir. Bunun yanında, kural olarak, akreditif sözleşmesinin tarafları tacir olduğundan, basiretli bir tacir gibi davranma yükümlülüğü altındadır. Dolayısıyla taraflar gerekli özeni göstermemiş ise bundan doğacak zararlara da katlanmalıdırlar. Her ne kadar banka, amirden gelen talimatlara uymak durumunda ise amire karşı herhangi bir şekilde danışmanlık yapma yükümü bulunmamaktadır.

Bununla birlikte kanaatimizce amirin akreditif açılması konusunda bankaya başvurusu hâlinde bankanın ilgili akreditifin nasıl yürütüleceği ve süreçle ilgili amire bilgi verme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bankanın amiri uyarma ve aydınlatma yükümlülüğünün kabulü hâlinde, bu yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmeme durumunda doğacak zararlardan da sorumluluğunun olacağı açıktır.

b) Lehtara lehine akreditif açıldığını bildirme yükümlülüğü

Amir tarafından akreditif bankasına başvurulması ve akreditif açılmasının talep edilmesi hâlinde banka bu talebi reddetmemiş ise, amirle banka arasında akreditif sözleşmesinin yapılmasının bir sonucu olarak lehtara lehine akreditif açıldığının bildirilmesi yükümlülüğü gündeme gelmektedir⁴⁶⁷. Ancak amir tarafından verilen talimatlar eksik ise ya da açık değilse; bu durumda, bankanın lehtara bildirim borcu konusunda doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır.

Banka kendisine verilen talimatın eksik olduğu ya da açık olmadığı kanaatine varırsa; bunları doğrudan kendisi düzeltmemektedir⁴⁶⁸. Çünkü banka, amir tarafından verilen talimatlara uymakla yükümlü olduğu gibi akreditif metninde kendince bir değişiklik yapma hakkı bulunmamaktadır. Banka, doğrudan amir tarafından verilen

⁴⁶⁶ **Obermüller**, M., Zahlungsverkehr bei Insolvenz des Empfängers-Warnpflichten der Empfängerbank ? ZIP 1981, s.1050.; **Schütze**, R.A., Das Dokumentenakkreditiv im Internationalen Handelsverkehr, 5. Aufl., Heidelberg, 1999, s.66. (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.199.)

⁴⁶⁷ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.71; **Kaya**, (Akreditif), s. 68.

⁴⁶⁸ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.525; **Doğan**, (Teminat Mektupları), s.253; **Bozkurt**, s.107.

akreditif metni doğrultusunda lehtara bildirim yapmak durumundadır. Aksi durumlarda amire karşı özen ve sadakat yükümlülüğü ihlal edilmiş olacaktır⁴⁶⁹. Kanaatimizce, akreditif talimatında eksiklik olduğu durumlarda banka, akreditif talebini doğrudan reddetmek yerine; amire bu eksiklikleri tamamlaması hususunda bilgi vermesi doğru olacaktır.

Akreditif bankası amirin talebini kabul ettiğinde, akreditifi zamanında açmak durumundadır. Aksi takdirde amirin uğrayacağı zararlardan sorumlu olmaktadır. Yargıtay bir kararında⁴⁷⁰ “*davalı bankanın küşat mektubunu proforma faturanın ibrazından sonra 14.11.2005 tarihinde düzenlediği, davacının 23.11.2005 tarihinde akreditif açılmasına onay verdiği, aynı gün akreditifin açılması mümkün iken belirlenen 30.11.2005 vade tarihinden sonra 09.12.2005 tarihinde açıldığı, bu durumda davalı bankanın kusurlu bulunduğu benimsenmesi gerektiği, davacının da 31.12.2005 tarihine kadar ithalat iznine sahip olduğu, bu durumda 09.12.2005 tarihinde açılan akreditife göre veya tekrar açtıracağı bir akreditifle ya da alternatif ödeme araçları ile ithalatı yapmasının mümkün bulunduğu, buna rağmen ithalatı yapmamakla davacının da kusurlu olduğu, buna göre davacının % 75 davalının da %25 oranında kusurlu bulunduğu kabul edildiği, sektördeki kâr marjının dikkate alındığında davacının mahrum kaldığı kârın (3.830) TL olarak hesaplandığı ve kusur oranına göre (957,50) TL talep edebileceği gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne verilen kararı hukuka uygun bularak onanmıştır*” şeklinde hüküm kurmuştur.

c) Akreditifte belirlenen şartlara ve talimatlara uyma yükümlülüğü

Kural olarak bankanın, amirin akreditifin yürütülmesi ile ilgili olarak verdiği talimatlara uyma yükümlülüğü bulunmaktadır⁴⁷¹. Amir tarafından verilen talimatın akreditifle ilgili olması gerektiği gibi, banka ve lehtarın kazanılmış haklarıyla da çelişmemesi gerekmektedir. Akreditifin amacına aykırı olarak verilen talimatlar neticesinde bankalar uygulamada genellikle amiri uyarmaktadır. Banka, belgelerin kabulünde ve sonrasında ödeme yapılma aşamasında akreditif şartlarına ve talimatlara uygun hareket etmekle yükümlüdür⁴⁷². Bankanın haklı bir nedeni olmadan akreditifi açmaması durumunda amir, banka ile arasındaki sözleşmenin ihlâli neticesinde zararın

⁴⁶⁹ **Erdoğan**, (Akreditif Sözleşmeleri), s.94.

⁴⁷⁰ Yargıtay 11. H.D. 06.07.2010 Tarihli 2008/12887 E. ve 2010/7990 K. Sayılı İlâmı, (Yargıtay Karar Arama, E.T. 05.05.2022)

⁴⁷¹ **Bozkurt**, s.106.

⁴⁷² **Bozkurt**, s.107.

tazminini talep edebilecektir⁴⁷³. Ancak uygulamada bazı basit hataların dürüstlük kuralına aykırı olmadığı müddetçe göz ardı edildiği görülmektedir.

2) İbraz edilen belgelerin incelenmesi ve kabulü

Belgelerin lehtar tarafından ibrazından sonra bankanın ilgili belgeleri kabul etme ve akreditifte belirlenen ödemeyi yapma yükümlülüğü doğmaktadır. Ancak önemle belirtmek gerekir ki tam üçüncü kişi yararına yapılan akreditif sözleşmelerinde ifayı talep yetkisi lehtardadır. Bu bağlamdan olmak üzere ödeme her hâlükârda lehtara yapılacaktır. Buna ek olarak banka ibraz edilen belgeleri kabul eder; ancak ödeme yapmaz ise, bu durumda uğranılan zararı tazmin etmekle sorumlu olacaktır. Ancak bunun yanında bankanın usulüne uygun olmayan belgeleri kabullenme yükümlülüğünün olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Şayet banka usulüne uygun olmayan belgelere dayanarak ödeme yapar ise, amirin doğacak zararlarını tazmin etmekle sorumlu olacaktır. Bu nedenle bankanın belgeleri inceleme ve kabul etme yükümlülüğünün kapsamını incelemekte fayda vardır.

a) İbraz edilen belgelerin incelenme yükümlülüğünün kapsamı

Öncelikle belirtmek gerekir ki banka kendisine ibraz edilen belgeleri şekli olarak incelemektedir⁴⁷⁴. Başka bir ifade ile banka, amir ve lehtar arasında kurulan ilişkinin kurallara ya da kanuna uygun olup olmadığına bakmamakta; sadece, kendisine ibraz edilen belgelerin akreditif şartında belirtilen koşullara uygun olup olmadığı konusunda inceleme yapmaktadır. Bu durum ABK'da⁴⁷⁵ açıkça hükme bağlanmıştır. İlgili hükme göre “*Doğası itibariyle bir akreditif, dayandırılabilmesi satış sözleşmesinden veya diğer bir sözleşmeden ayrı bir işlemdir. Akreditifte her ne şekilde olursa olsun bir sözleşmeye değinilmiş olsa bile bankalar böyle bir sözleşmeyle ilgilenmezler ve onunla bağlı değildir. Bu nedenle bir bankanın akreditif altındaki ibrazı karşılama, iştirak etme veya diğer herhangi bir yükümlülüğünü yerine getirmesine ilişkin taahhüdü; amirin, amir bankayla veya lehtarla olan ilişkilerinden kaynaklanan hak ve taleplerine veya savunmalarına tabi değildir*”.

İlgili maddeden de anlaşılacağı üzere banka, amir ve lehtar arasındaki temel sözleşmeden kaynaklanan nedenlerden dolayı ödeme yapmaktan kaçınmaz. Ancak bu

⁴⁷³ Günay, s.89.

⁴⁷⁴ Aydos, s.90; ABK m.14/a kapsamında belgelerin sadece dış görünüşü ile uygunluğu incelenmektedir.

⁴⁷⁵ ABK m.4-a

husus kural olmasına karşın birtakım istisnaları da mevcuttur. Örneğin ödeme talebi, hakkın kötüye kullanımına sebebiyet veriyorsa, banka ödeme yapmaktan kaçınmaktadır⁴⁷⁶. Bunun yanında banka sadece ibraz edilen belgelerle ilgilenmektedir. Yani banka akreditife temel teşkil eden sözleşmenin gereği gibi ifa edilip edilmediği ya da satıma konu olan malların sözleşmede belirtilen koşullarda gönderilip gönderilmediği ile ilgilenmemektedir. Banka sadece ibraz edilen belgelerin şekli olarak akreditife temel teşkil eden sözleşmeye uygun olup olmadığını incelemektedir. ABK m. 14 hükmü doğrultusunda bankalar, kendilerine ibraz edilen belgelerin şekli olarak akreditife uygun olmadığı kanaatinde ise, belgeleri işleme almaması ve ödeme yapmaması gerekir. Yine aynı maddeye göre, bankalar akreditifte gerekli olduğu belirtilen belgeler haricinde başka belgeleri almaktan kaçınarak ibraz edene iade edebilme hakkına da sahiptir⁴⁷⁷. Bu durumda bankanın herhangi bir sorumluluğu da doğmamaktadır.

b) İbraz edilen belgelerin özenle incelenmesi yükümlülüğü

Bankalar akreditif ilişkisinde lehtar tarafından kendisine ibraz edilen belgeleri incelemektedir. Bankanın bu incelemeyi yaparken makul derecede özen göstermesi gerektiği kabul edilmektedir⁴⁷⁸. Bankalar tacir olduklarından kendilerinden beklenen özeni basiretli bir tacir gibi göstermeleri gerektiği açıktır. Belgelerin özenle incelenmesi yükümlülüğü sadece belgelerin şekli incelenmesi anlamına gelmektedir. Bankalarının herhangi bir şekilde belgelerin içeriği hakkında inceleme yapma sorumluluğu bulunmamaktadır. Banka yaptığı inceleme neticesinde ibraz edilen belgeleri kabul etmekte ya da reddetmektedir.

3) Akreditif bedelinin ödenmesi

Banka ve lehtar arasındaki edim ilişkisi, lehtarın talebine bağlı olarak akreditif tutarının ödenmesinden ibarettir. Bankalar inceledikleri belgelerin akreditifte öngörülen şekilde olduğu kanaatine varırsa; bu durumda, lehtara ödeme yapmakla yükümlüdür. Aynı şekilde bankalar, ibraz edilen belgelerin şekil şartlarına uygun olmadığı kanaatine varırsa;

⁴⁷⁶ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s. 441. Örneğin; amir ile lehtar arasındaki temel sözleşmeden doğan taleplerin ortadan kalkmasına rağmen lehtarın ödeme talep etmesi ya da amirin akreditife ilişkin para borcunun bir kısmını lehtara haricen ödemesine rağmen lehtarın akreditif bedelinin tamamını bankadan talep etmesi vb.

⁴⁷⁷ **Brindle/Cox**, s.561.

⁴⁷⁸ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.253.

bu takdirde, ödeme yapmaktan kaçınmakla yükümlüdür⁴⁷⁹. Banka, kendisinden talep edilen ödemenin haksız olduğu kanaatine varırsa; bu durumda, ödeme yapmaktan kaçınması gerektiği gibi, bu durumu amire bildirmekle de yükümlüdür⁴⁸⁰. Yargıtay bu konuya ilişkin bir kararında bankanın haksız yere lehtara ödeme yaptığı durumda amire karşı sorumlu olduğu yönünde hüküm kurmuştur⁴⁸¹.

Lehtar bankadan ödeme talebinde bulunduğu banka, belirli şartların gerçekleşmesi durumunda birtakım savunmaları ileri sürebilecektir. Bu savunmalar hem tam hem de eksik üçüncü kişi yararına sözleşmelerde mevcuttur. Buradaki fark ileri sürülecek olan savunmaların muhatabındadır. Tam üçüncü kişi yararına sözleşmelerde ifayı talep hakkı hem amirde hem de lehtarda olduğundan, banka bahsi geçen savunmalarını hem amire hem de lehtara karşı ileri sürebilecektir⁴⁸². Ayrıca belirtmek gerekir ki banka, lehtara karşı aralarındaki hukukî ilişkiden doğan kişisel savunmalarını da ileri sürebilecektir⁴⁸³.

Bankanın ödemeyi nasıl ve ne şekilde yapacağı ise, amirin talimatları doğrultusunda belirlenmektedir. Banka, amir ile sözleşme yaparak ödemenin nasıl ve ne şartlarda yapılacağını, akreditifte öngörülen şartlarda belgelerin ibrazı hâlinde lehtara ödeme yapacağını kabul ve taahhüt etmektedir.

Son olarak önemle belirtmek gerekir ki; banka, lehtar ile arasında olan ilişkiden dolayı ödemezlik def'i hakkına sahip olmakla birlikte, amirle lehtar arasındaki ilişkiden kaynaklanan def'ileri ileri sürerek ödemedi kaçınmamaktadır⁴⁸⁴. Çünkü amirle lehtar arasındaki sözleşme ile banka ile lehtar arasındaki hukukî ilişki birbirlerinden bağımsız niteliktedir.

⁴⁷⁹ **Erdoğan**, (Akreditif Sözleşmeleri), s.122.

⁴⁸⁰ **Brindle/Cox**, s.568.

⁴⁸¹ Yargıtay 13. HD. 25.03.1985 Tarihli 1985/1430 E. ve 1985/2018 K. Sayılı İlâmı, (Lexpera, E.T. 10.12.2022)

“birlikçi raporlarına göre ayıplı olduğu için reddedilen ve noksan teslim edilen malzemelerin bedeli... dolardır. Davacıya satılan ve fatura değerleri akreditif yoluyla tamamen davalıya ödenmiş bulunan malların bir kısmının ayıplı ve noksan teslimi durumunda davacı satım sözleşmesinde bedelin indirilmesine ilişkin hükümler uyarınca bunların karşılığını teşkil eden ... doların davalıdan geri alınmasını istemeye yetkili” olduğuna karar vermiştir.

⁴⁸² **Akyol**, (Üçüncü Şahıs), s. 210.

⁴⁸³ **Kartal**, s.201.

⁴⁸⁴ Örneğin TBK m.141 uyarınca “Üçüncü kişi yararına borçlanan kişi, bu borcu ile sözleşmenin diğer tarafından olan alacağını takas edemez”.

B) Akreditif amirinin (Alıcının) hak ve yükümlülükleri

Üçüncü kişi yararına yapılan sözleşmelerin her iki türünde de amir, kural olarak kendi alacak hakkı üzerinde serbestçe tasarruf edebilmektedir⁴⁸⁵. Ancak amirin tek başına ya da banka ile anlaşarak lehtarın alacak hakkı üzerinde tasarruf etme yetkisi TBKm129/2 uyarınca sınırlandırılmıştır. Bir diğer ifade ile lehtar, alacak hakkını kullanmak istediğini bildirdikten sonra, amir bankayı ibra edemeyecek ya da borcun nitelik ve kapsamını değiştiremeyecektir. Bu bildirim yapıldıktan sonra ancak lehtarın rızasıyla onun alacak hakkı üzerinde işlem yapılabilmektedir.

Milletlerarası ticarî ilişkilerde akreditifin ödeme aracı olarak kararlaştırıldığı durumlarda genellikle lehtar yabancı ülkede bulunmaktadır. Amir ise kendi ülkesinde bulunan bir bankadan akreditif açılmasını talep etmektedir. Amir, akreditif bankası veya ilişkiye katılan diğer bankaların komisyon bedellerini ve yapılan sair masrafları ödemekle yükümlüdür⁴⁸⁶. Dolayısıyla akreditif bedeli ödenmese dahi; sadece açılmış olması nedeniyle, ilgili masraflar amir tarafından ödenmek durumundadır.

Lehtarın ülkesinde bulunan bankanın ise üstlendiği göreve göre farklı yükümlülükleri olmaktadır. Lehtarın ülkesinde bulunan ikinci banka uygulamada çoğunlukla akreditif bankası tarafından seçilmektedir. İkinci bankanın amir tarafından seçilmesi ihtimalinde ise akreditif bankasının kural olarak bu seçimden dolayı herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Ancak Yargıtay'ın bu konuda farklı görüşte kararları mevcuttur⁴⁸⁷.

İkinci bankanın akreditif bankası tarafından seçildiği durumlarda ise bankanın sorumluluğu ABK'da hükme bağlanmıştır. Buna göre⁴⁸⁸ diğer bankanın seçimi akreditif bankası tarafından yapılmış olsa da, seçilen bankanın görevlerini yerine getirmemesi durumunda akreditif bankasına herhangi bir sorumluluk yükletilemeyeceği ifade edilmiştir.

⁴⁸⁵ **Eren**, (Borçlar Genel), s. 1176., Tam üçüncü kişi yararına sözleşmelerde, üçüncü kişi alacaklı hakkı kazanır. Bu tür sözleşmelerde, üçüncü kişi doğrudan alacaklı sıfatıyla sözleşmeden doğan haklara sahip olur. Bu haklar, ifa talep etme, davacı olma, teminat talep hakkı, hakkı devretme gibi haklardır.

⁴⁸⁶ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.115; **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.611.

⁴⁸⁷ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 04.11.1964 Tarihli 1964/942 E. ve 1964/637 K. Sayılı İlâmı “*Olayda, muhabir bankanın davacı tarafından bankaya bildirilmiş bulunması yönünden muhabirin eylemlerinden dolayı davalıdan tazminat istenemeyeceği savunulmaktadır. Davalı banka davacının gösterdiği bankayı muhabir olarak kabul etmek zorunda bulunmadığı için, muhabirin davacı tarafta gösterilmiş olması davalının sorundan kurtulmasını gerektirmez. Bu yön, olsa olsa, Borçlar Yasasının 98'inci maddesinin 2'nci fıkrası yoluyla akde aykırı davranışlardan doğan tazminatlarda dahi uygulanacak olan sözü edilen Yasanın 44'üncü maddesinin l'inci fıkrasının uygulanmasına yer verebilir*”. (Legalbank, E.T. 02.10.2023)

⁴⁸⁸ ABK m.37-b

Doktrinde⁴⁸⁹ ve Yargıtay kararlarında⁴⁹⁰ ise bankanın amire karşı TBK m.116 çerçevesinde sorumlu olduğu savunulmaktadır. İlgili kararlar doğrultusunda akreditif bankası ikinci bankayı seçerken ağır kusur ya da hileli bir davranış sergilemiş ise ABK m.37-b hükmünü gerekçe göstererek sorumluluktan kurtulamamaktadır. Ayrıca TBK m.115/3 gereğince akreditif bankası sözleşmeyle aksi kararlaştırılmış olsa dahi ikinci bankayı seçerken yapmış olduğu hafif kusurlardan da sorumlu olabilecektir⁴⁹¹.

Her ne kadar bankanın, amire karşı olan yükümlülüğünün TBK m. 116'da düzenlenen yardımcı kişilerin fiillerinden sorumluluk kapsamında olduğu görüşü hâkim olsa da kanaatimizce banka ile amir arasındaki sözleşme üçüncü kişi yararına sözleşme olarak nitelendirildiğinden, amir ve banka arasındaki ilişki karşılık ilişkisine dayanmaktadır. Dolayısıyla bu ilişki, sözleşmenin hukukî niteliğini, geçerlilik şartlarını ve lehtarın sahip olduğu hakların kapsamını da belirlemektedir. Bu bağlamdan olmak üzere bankanın amire karşı olan yükümlülüklerinin, üçüncü kişi yararına yapılan akreditif sözleşmesi kapsamında değerlendirilmesi isabetli olacaktır.

III) Akreditif İlişisine Katılan Diğer Bankalar Açısından İnceleme

Uygulamada genellikle akreditif bankasının, akreditif işlemlerinde lehtarın bulunduğu ülkedeki başka bankaları da ilişkiye dâhil ettiği görülmektedir. Bahsi geçen ikinci banka farklı görünümde bu ilişkiye katılmaktadır. İkinci bankanın ilgili ilişkideki görevine göre hak ve yükümlülükleri aşağıda incelenmektedir.

A) Muhabir bankanın hak ve yükümlülükleri

İkinci bankanın görevi, akreditif bankası ile lehtar arasındaki muhabirlik işlerini gerçekleştirmek ise bu durumda akreditif ilişkisine muhabir banka sıfatıyla katılmaktadır. Önemle belirtmek gerekir ki muhabir bankanın amir bankadan ayrı bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Muhabir bankanın bu ilişkideki görevi sadece taraflar arasındaki irtibatı sağlamaktır.

⁴⁸⁹ Reisoğlu, (Akreditif), s.113.

⁴⁹⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 04.11.1964 Tarihli 1964/942 E. ve 1964/637 K. Sayılı İlâmı, (Legalbank, E.T. 02.10.2023) Aynı yönde Bkz. Yargıtay 11.HD 15.11.1982 Tarihli 1982/4852 E. ve 1982/5626 K. Sayılı İlâmı, (Lexpera, E.T. 11.07.2023)

⁴⁹¹ Nitekim bankacılık uzmanlık gerektiren bir hizmet dalı olduğundan ve aynı zamanda bankalar kanunları ile yetkili makamlar tarafından yetkilendirildiğinden, aksi kararlaştırılmış olsa da hafif kusurlarından dolayı sorumlu olacaktır. Bu konuda yapılan sorumsuzluk anlaşmaları ise kesin olarak geçersiz kabul edilmektedir.

Muhabir bankanın gerek amir gerekse lehtar ile doğrudan bir bağı ve hukukî ilişkisi olmadığından amir ve lehtara karşı herhangi bir yükümlülüğü de bulunmamaktadır⁴⁹². Dolayısıyla amir, muhabir bankaya direkt olarak talimat verememektedir. Amir ilgili talimatlarını akreditif bankası aracılığı ile iletmektedir⁴⁹³.

Muhabir banka ile akreditif bankası arasındaki ilişkinin niteliği vekâlet olarak kabul edilmektedir. Bu husus Yargıtay Kararlarında da sıkça karşımıza çıkmaktadır⁴⁹⁴. Bu nedenle muhabir bankanın akreditif bankasına karşı üstlendiği bazı yükümlülükleri bulunmaktadır. İlk olarak ABK m.9-a uyarınca muhabir banka, akreditif bankasından aldığı talimatlar doğrultusunda akreditifin açıldığını lehtara bildirmekle yükümlüdür. Muhabir bankanın ilgili yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için öncelikle akreditif bankasının muhabir bankaya doğru ve eksiksiz bir şekilde talimat vermesi gerekmektedir. Nitekim muhabir banka bu görevi üstlendiğinde bildireceği akreditifin doğru olup olmadığını da incelemek durumundadır. Buna bağlı olarak da muhabir banka, akreditif bankasından aldığı talimatlar çerçevesinde hareket etmektedir. Muhabir banka kendisine verilen talimatlara aykırı olarak lehtara bildirimde bulunursa bu durumda akreditif bankasının zararlarını da tazmin etmekle yükümlü olacaktır.

Muhabir bankanın lehtara yaptığı bildirim herhangi bir şekilde bağlı değildir. Ancak uygulamada meydana gelebilecek aksaklıkları önlemek amacıyla bu bildirimlerin yazılı olarak yapıldığı görülmektedir. Muhabir bankanın temel sorumluluğu akreditifi lehtara bildirmek olsa da bir kısım yan sorumlulukları da bulunmaktadır. Bunların başında akreditif bankasına bilgi verme ve aydınlatma borcu gelmektedir. Buna örnek olarak muhabir banka lehtarın ifa kabiliyetine ilişkin bir bilgi alırsa bunu gecikmeden akreditif bankasına bildirmelidir.

Muhabir bankanın temel görevi ilgili akreditifi lehtara bildirmek olduğundan genel olarak lehtarla arasında kurulmuş bir hukukî ilişkiden bahsedilemez. Zira muhabir bankanın aslî yükümlülüğü akreditif bankasından aldığı talimatlar doğrultusunda açılan akreditifi lehtara bildirmektir. Bu nedenle de lehtara karşı akreditif bankasından bağımsız

⁴⁹² **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s. 429.

⁴⁹³ Yargıtay 11. HD. 20.02.1987 Tarihli 1987/8016 E. ve 1987/957 K. Sayılı İlâmından (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.214.)

⁴⁹⁴ Yargıtay 11. HD. 10.02.1977 Tarihli 1976/5881 E. ve 1977/558 K. Sayılı İlâmı, (Kazancı İBB, E.T. 15.02.2022)

bir yükümlülüğü bulunmamaktadır⁴⁹⁵. Ancak ABK m.9⁴⁹⁶ kapsamında muhabir bankanın lehtara bildirdiği akreditifin gerçek olup olmadığını kontrol etmesi hususunda makul özeni göstermesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Bu madde ışığında her ne kadar muhabir banka ile lehtar arasında herhangi bir akdî ilişki olmasa da muhabir bankanın ihbar ettiği akreditifin şartlarını doğru yansıtmayı yansıtmadığı konusunda lehtara karşı sorumlu olacağı kabul edilmiştir.

Yukarıda değinilen maddeler neticesinde muhabir banka ayrıca TMK m.2 kapsamında da lehtar koruma borcu altına girmektedir. Dürüstlük kuralı uyarınca muhabir banka lehtara ihbar ettiği akreditifin gerçekliğini tespit etmeden bu görevini yerine getirirse ya da gerekli özeni göstermezse bu nedenle lehtarın uğrayacağı zararlardan da sorumlu olacaktır⁴⁹⁷. Ayrıca muhabir banka ilgili akreditifi ihbar ederken kusurlu davranırsa bundan dolayı meydana gelebilecek zararlardan da sorumlu olacaktır. Bu durumda muhabir bankanın kusurlu davranışının meydana getirdiği zararlardan doğan sorumluluğu hem akreditif bankasına hem de lehtara karşı olmaktadır. Bu husus Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında da kabul görmüştür⁴⁹⁸. İlgili karara göre *“teyit bankası olmayan ihbar bankasına, akreditifteki değişikliği lehtara ihbar etme görevinin verildiği, ancak ibrazı karşılama veya iştirak etme yükümlülüğünün getirilmediği, somut uyuşmazlıkta davalı bankaya ... tarihinde yani akreditifin vadesinin dolmasından sonra amir banka tarafından gönderilen mesajda yükleme vadesinin ..., akreditif vadesinin de ... olarak değiştirildiği konusunda bilgi verildiği, davalı bankanın ise bu değişikliği davacıya bildirmeyerek kusurlu davrandığı, zira bu husus davacıya tam olarak bildirilse idi akreditifin sona erdirilmesinin veya sözleşmenin devam ettirilmemesinin söz konusu olabileceği, davalı bankanın bu eylemi sebebiyle davacının depozito ve cezaî şart ödemenin yanında, bir de mahrum kalınan kâr zararına uğradığı gerekçesiyle davanın kabulüne karar verilmiştir”*.

⁴⁹⁵ **Kaya**, (Akreditif), s.83; **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.562.

⁴⁹⁶ ABK m.9 *“İhbar bankası akreditifi veya değişikliği ihbar etmekle akreditifin veya değişikliğin görünür gerçekliğini kendine göre yeterli biçimde belirlediğini ve ihbarın, alınan akreditifin veya değişikliğin şartlarını doğru olarak yansıttığını belirtmiş olur”*.

⁴⁹⁷ **Kaya**, (Akreditif), s.84; **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.361.

⁴⁹⁸ Yargıtay 11. HD. 26.09.2013 Tarihli 2011/13789 E. ve 2013/16818 K. Sayılı İlâmı, (Yargıtay Karar Arama, E.T. 05.08.2023)

B) Teyit bankasının hak ve yükümlülükleri

Akreditif ilişkisine temel teşkil eden sözleşmede taraflar ilgili akreditifin teyitli olmasına karar vermiş ise; akreditif amiri, bankasından teyitli akreditif açılması talebinde bulunmaktadır. Uygulamada genellikle lehtarın ülkesinde bulunan bankanın hem teyit hem muhabir hem de ödeme bankası olarak görev aldığı görülmektedir. Bununla birlikte ABK kuralları doğrultusunda teyit bankası başka bir banka da olabilmektedir. İkinci bankanın teyit bankası olması hâlinde; ikinci banka, lehtara karşı akreditif bankası ile birlikte ödeme yapılması hususunda garanti vermektedir. Bir diğer ifade ile teyit bankası, akreditif bankasından bağımsız olarak ödeme konusunda bir sorumluluk almaktadır. Bu nedenle de teyit bankası ifa yardımcısı olarak kabul edilmemektedir.

Uygulamada bazı durumlarda akreditif bankasının yabancı ülkedeki bir şubesinin teyit bankası olarak kararlaştırıldığı da görülmektedir. Burada önemle belirtmek gerekir ki teyit bankası, akreditif bankasının şubesi olsa da Bankacılık Kanunu kapsamında ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olmadığından; doktrinde teyit bankası olarak kabul görmemektedir⁴⁹⁹.

Doktrinde hâkim olan ve bize de uygun gelen görüşe göre; amir ile teyit bankası arasında herhangi bir hukukî ilişki bulunmamaktadır. Nitekim akreditif bankası amir adına değil; kendisi adına başka bir bankadan teyit talebinde bulunmaktadır⁵⁰⁰. Teyit bankası bu görevi üstlendiği durumda akreditif bankasına ve lehtara karşı birtakım yükümlülükleri de üstlenmiş olmaktadır.

ABK m.2 doğrultusunda teyit bankası; amir bankanın talebi veya verdiği yetki üzerine akreditife teyidini ekleyen banka olarak tanımlanmaktadır. Akreditif bankasının başka bir bankadan teyit talebinde bulunması ise icap olarak kabul edilmektedir. İkinci banka bu icabı kabul eder ise; teyit vereceğini kabul etmiş sayılmaktadır. Bahsi geçen banka ilgili icabı kısmen ya da tamamen kabul edebilmekte ya da tamamen reddedebilmektedir. Yargıtay kararlarında da teyit bankasının kendisine yapılan icabı kısmen kabul edebileceği kararları mevcuttur. İlgili karara göre akreditifin %80'inin teyit edildiği bir iddiası ile ortaya çıkan bir uyuşmazlıkta, teyit bankasınca kısmen teyit yapılmasının mümkün olduğu ancak mahkemeye ikâme edilen uyuşmazlıkta bu oranın

⁴⁹⁹ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.279; Danıştay 7. Dairenin 26.04.2006 Tarihli 2004/483 E. ve 2006/1380 K. Sayılı İlâmı

⁵⁰⁰ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.223.

değişip değişmediğinin incelenmesi gerektiği, değişmiş ise bu durumun taraflar üzerindeki etkisinin araştırılması gerektiği hükme bağlanmıştır⁵⁰¹.

Doktrinde teyit bankasının ilgili icabı reddedebileceği konusunda bir uyuşmazlık bulunmamakla birlikte; ikinci bankanın icabı hangi süre zarfında reddedebileceği ve makul süre içerisinde herhangi bir bildirimde bulunmazsa teyit işleminin akıbeti hakkında görüş birliği bulunmamaktadır. Ancak doktrinde genel kabul gören görüşe göre, bankanın makul sürede yanıt vermemesi ve susması teyit verdiği anlamına gelmemekle birlikte, bu sürede cevap verilmemesi dolayısıyla akreditif bankasının uğrayacağı zararların tazmin edilmesi gerektiği yönündedir⁵⁰². Bu konuda savunulan bir başka görüş ise⁵⁰³ yine makul sürede susmanın teyit anlamına gelmeyeceğidir. Ancak bu görüşe göre, ikinci bankanın akreditifi teyit etmesi ödeme konusunda müteselsil sorumluluk doğurduğundan ötürü TBK m.6'da kaleme alınan örtülü kabul hükmü⁵⁰⁴ uyarınca makul sürede reddedilmeyen teyidin zımnî olarak kabul edilmesi sonucuna varılması doğru değildir. Nitekim kanaatimizce bu görüşler doğrultusunda ikinci bankanın susması neticesinde hem yükümlü sayılmamakta ancak aynı zamanda da meydana gelecek zararlardan sorumlu tutulmaktadır.

Kanaatimizce Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye kurallarında da yer aldığı üzere “*sakite bir söz isnat olunmaz lâkin maraz-ı hacette sükût beyandır*”⁵⁰⁵. Sükût ikrardan gelir ilkesinin tersine bahsi geçen kural doğrultusunda her ne kadar susan taraf irade beyanında bulunmuş sayılmasa bile cevap vermesini gerektiren durumlarda herhangi bir cevap vermemek örtülü kabul olarak kabul edilmelidir. Ayrıca kanaatimizce basiretli bir tacir olan bankanın akreditifi teyit etmesi hâlinde, ödeme konusunda müteselsil sorumlu olacağını bilmesinden ötürü ilgili icabı reddedecekse bunu makul bir süre içerisinde yapmalıdır. Aksi takdirde tacir olmanın külfetlerine de katlanmalıdır. Teyit talep edilen banka doğrudan bu teyidi kabul ettiğini bildirmese bile, lehtara teyit verdiğini bildirirse ya da akreditifi teyit ettiğine ilişkin işlemler yaparsa bu durumda örtülü kabulden bahsedilebilmektedir. Ancak doktrindeki hâkim görüşe göre⁵⁰⁶ icap kendisine ulaştıktan sonra susar ise bu durumda

⁵⁰¹ Yargıtay 19. HD. 21.11.1997 Tarihli 1997/7126 E. ve 1997/9916 K. Sayılı İlâmı, (Kazancı İBB, E.T. 15.08.2022)

⁵⁰² **Reisoğlu**, (Akreditif), s.219.

⁵⁰³ **Doğan**, (Akreditif), s. 222.

⁵⁰⁴ Öneren, kanun veya işin özelliği ya da durumun gereği açık bir kabulü beklemek zorunda değilse, öneri uygun bir sürede reddedilmediği takdirde, sözleşme kurulmuş sayılır.

⁵⁰⁵ [chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=me_celle_kulli.kaideler.pdf](https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=me_celle_kulli.kaideler.pdf)

⁵⁰⁶ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.219.

teyidi reddettiği kabul edilmektedir. Bu görüşü savunanlara göre kendisinden teyit talep edilen bankanın cevap verme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bu nedenle bu görüşe göre ilgili bankanın susması teyidi reddettiği anlamına gelmekle birlikte doğacak zararlardan sorumlu olduğu da kabul edilmemektedir.

İkinci banka kendisine gelen talebi kabul ettiği durumda akreditif ilişkisine teyit bankası olarak katılmaktadır. Bu durumda teyit bankası, lehtara akreditifin açıldığını bildirirken, bu bildirimde aynı zamanda kendi teyidini de ekleyecektir. Lehtara bu bildirim yapıldığından itibaren teyit bankası da aynen akreditif bankası gibi lehtara karşı sorumlu olacaktır. Önemle belirtmek gerekir ki lehtarla teyit bankası arasındaki ilişkinin kurulabilmesi için lehtarın bahsi geçen teyidi kabul edip etmemesinin herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Nitekim TBK m.83 uyarınca⁵⁰⁷ borçların ifasında genel olarak alacaklının menfaati bulunmadıkça bir borcun borçlu tarafından şahsen ifası gerekmemektedir. Kaldı ki teyit hususu kural olarak teyit bankasına yükümlülük yüklemektedir. Lehtarın bu hususta herhangi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Dolayısıyla lehtarın ilgili teyidi kabul edip etmemesi bu durumda herhangi bir değişiklik yaratmayacaktır. Nitekim Yargıtay'ın bir kararına göre⁵⁰⁸ lehtarın makul bir süre içerisinde ilgili teyidi reddetmemesi hâlinde ayrıca bir kabul beyanı aranmaksızın hüküm ifade edeceğini belirtmiştir. Çünkü bankanın açık bir kabul beyanını bekleme zorunda olmadığı hükme bağlanmıştır.

Doktrinde ise bu husus bazı yönlerden dolayı eleştirilmiştir. İlgili görüşe göre⁵⁰⁹, akreditifin teyit edilmesi bazı durumlarda lehtara da sorumluluk getiriyorsa ya da akreditif şartını değiştiriyorsa; bu durumda örtülü kabul hükümlerinin uygulanmasının doğru olmadığı savunulmaktadır. Bu görüşe göre lehtarın teyit masraflarını karşılaması talep ediliyorsa ve lehtar ilgili akreditifi kullanmamış ise bu durumda sırf örtülü kabul dolayısıyla bu masraflara katlanmaması gerekmektedir. Yine aynı görüşe göre teyit hususu lehtara ek sorumluluklar yüklüyorsa ve lehtar ilgili teyidi kabul etmeyecekse bu durumda sorumluluklardan kurtulmak amacıyla makul süre içerisinde teyit bankasına bildirimde bulunması gerekmektedir.

⁵⁰⁷ TBK m.83 “*Borcun, bizzat borçlu tarafından ifa edilmesinde alacaklının menfaati bulunmadıkça borçlu, borcunu şahsen ifa etmekle yükümlü değildir*”.

⁵⁰⁸ Yargıtay 11. HD. 10.02.1977 Tarihli 1976/5881 E. ve 1977/558 K. Sayılı İlâmı, (Kazancı İBB, E.T. 15.02.2022)

⁵⁰⁹ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.217.

Yargıtay kararlarına göre⁵¹⁰ teyit bankası ikinci bir akreditif bankası gibi kabul edilmektedir. ABK’da kaleme alınan maddeler de buna paralel niteliktedir. Teyit bankası lehtarın kendisine ibraz ettiği belgeleri makul sürede ve özenle incelemekle mükelleftir. Uygun sürede reddedilmezse lehtar tarafından ibraz edilen belgelerin akreditife uygun olduğu kabul edilecektir. Yargıtay’a intikal eden bir uyuşmazlıkta, teyit bankası kendisine ibraz edilen belgeleri incelemeyen akreditif bankasına göndermiş ve akreditif bankası da yaklaşık iki ay kadar sonra ilgili belgeleri kabul etmediğini bildirmiştir. Yargıtay ise bu konuda “*Akreditifte son vadesi 10.01.1996 tarihi olmasına rağmen vesaik 01.01.1996 tarihinde teslim edilmiştir. Vesaiki alan banka da aynı gün vesaiki amir bankaya göndermiştir. Akreditif metninde 500 sayılı yeknesak kuralların uygulanacağı kabul edilmiştir. 500 sayılı yeknesak kuralların 13-a maddesinde bankaların akreditifte şarta bağlanan belgeleri kabul veya reddetme yetkisi bulunduğu, 14-d maddesinde vesaikin akreditif şartlarına uygun olmaması hâlinde rezerv koyarak iade edeceği hükme bağlanmıştır. Davalı banka vesaikin akreditif şartlarına uygunluğu yönünden yeknesak kuralların kendisine yüklediği makul özenle inceleme yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmediğinden davacının uğradığı zarardan sorumlu*” olduğuna karar vermiştir⁵¹¹.

Yargıtay⁵¹² kararlarında teyit bankasının borcunun sebebi gösterilmeyen bir borç ikrarı olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle de lehtarın ödemeyle ilgili olarak öncelikle teyit bankasına başvurması gerektiği kabul edilmektedir. Dolayısıyla teyitli akreditiflerde, lehtarın ilk olarak akreditif bankasına başvurması olanaksızdır. Lehtarın öncelikle teyit bankasına başvurması, teyit bankasının ödeme yapmaması durumunda akreditif bankasına başvurması gerekmektedir.

Doktrinde savunulan ve bizim de katıldığımız bir diğer görüşe göre ise teyit bankası ile akreditif bankası lehtara karşı müteselsilen sorumludur⁵¹³. Bu nedenle de lehtarın ödeme talebi konusunda seçimlik bir hakkı olması gerekmektedir. Kanaatimizce lehtar dilerse akreditif bankasından dilerse teyit bankasından ödeme talep edebilir. Nitekim akreditif bankası ve teyit bankası ödeme konusunda lehtara karşı müteselsilen sorumludur.

⁵¹⁰ Yargıtay 12. HD. 04.11.2000 Tarihli 2000/16851 E. ve 2000/17397 K. Sayılı İlâmı, (Lexpera, E.T. 15.02.2022)

⁵¹¹ Yargıtay 19. HD. 04.05.2000 Tarihli 2000/512 E. ve 2000/3474 K. Sayılı İlâmından (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.226.)

⁵¹² Yargıtay 19. HD. 17.06.1999 Tarihli 1999/1994 E. ve 1999/4228 K. Sayılı İlâmı, (Lexpera, E.T. 11.07.2023)

⁵¹³ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.602; **Doğan**, (Akreditif), s.227.

Kaldı ki teyitli akreditiflerde asıl amaç ödemenin güvence altına alınmasıdır. Bu nedenle de ödeme talebinin öncelikle hangi bankaya yapıldığının bir önemi bulunmamaktadır.

Bu durum ABK m.8/a'da kabul görmektedir. Buna göre “-Akreditif teyit bankasının gişelerinde belgelerin ibrazı üzerine ödeme, vadeli ödeme veya poliçe kabulü yöntemiyle kullanımda olduğu takdirde;

- Akreditif diğer bir görevli bankanın gişelerinde belgelerin ibrazı üzerine ödeme yöntemiyle kullanımda olduğu ve o görevli banka ödeme yapmadığı takdirde;
- Akreditif diğer bir görevli bankanın gişelerinde poliçe kabulü yöntemiyle kullanımda olduğu ve o görevli banka kendi üzerine çekilen bir poliçeyi kabul etmediği veya kabul etmiş olduğu halde poliçenin ödeme vadesinde ödeme yapmadığı takdirde;
- Akreditif diğer bir görevli bankanın gişelerinde iştirah yöntemiyle kullanımda olduğu ve o görevli banka iştirah işlemi yapmadığı takdirde ibrazı karşılamakla yükümlüdür”.

C) Görevli bankanın hak ve yükümlülükleri

Görevli banka ABK m.2 tanımlaması doğrultusunda “akreditifin kullanımda olduğu banka veya herhangi bir banka nezdinde kullanılır biçimde açılmış bir akreditifte herhangi bir banka” anlamına gelmektedir. Bir diğer ifade ile görevli banka, amir banka tarafından kendisine, vekâlet ilişkisi doğrultusunda uygun bir ibraz üzerine yetki verilen bankadır. Akreditif sözleşmesinde aksine bir hüküm bulunmuyorsa, teyitsiz akreditiflerde ödeme yükümlülüğü akreditifi açan bankaya yüklenmiştir. Uygulamada çoğunlukla ödemeyi lehtarın bulunduğu ülkede kurulmuş bir banka yapmaktadır. ABK m.6 uyarınca görevli bankanın açık olarak tespit edilmesi oldukça önemlidir. Bu husus açıkça tespit edilmemiş ise bu durumda herhangi bir banka görevli banka olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte görevli bankanın açıkça tespit edilmesinin yanında görevli bankanın yetkilerinin de

tespit edilmesi gerekmektedir. Bu yetkiler açıkça tespit edilmemiş ise bu durumda görevli bankanın akreditif bankasının sahip olduğu yetkilere sahip olduğu kabul görmektedir⁵¹⁴.

Akreditif bankası, muhabir bankasını görevli banka olarak belirleyebilmektedir. Akreditif bankasının talebi doğrultusunda görevli banka olmayı üstlenen bankanın buna bağlı olarak birtakım hak ve yükümlülükleri de doğmaktadır. Bu yükümlülükler ise görevli bankaya verilen yetkiler çerçevesinde belirlenmektedir. Görevli banka kendisine ibraz edilen belgeleri özenle inceleme yükümlülüğü altındadır. Görevli banka bu incelemeyi akreditif bankası adına yapmaktadır. İlgili belgeler akreditife uygun bulunmaz ise bu durumu gecikmeden lehtara bildirmek ve ödemeyi reddetmek durumundadır⁵¹⁵. Her ne kadar görevli banka akreditife uygun olmayan belgeler neticesinde ödemeyi reddetmekle yükümlü olsa da lehtar bahsi geçen belgelerin akreditif bankasına iletilmesini talep ediyorsa görevli banka bu talebe uygun davranmak zorundadır⁵¹⁶. Görevli bankanın lehtara karşı bağımsız bir ödeme borcu bulunmadığından aralarında akdî bir ilişki bulunmamaktadır. Nitekim yapılan ödeme de akreditif yahut varsa teyit bankası adına yapılmaktadır.

D) Rambursman bankasının hak ve yükümlülükleri

ABK m.13 uyarınca akreditife katılan ikinci bankanın yapmış olduğu masraflar ya akreditif bankasınca ya da üçüncü bir banka konumunda olan rambursman bankasınca karşılanmaktadır. 01.10.2008 tarihinde MTO tarafından rambursman ilişkisini düzenlemek amacıyla 725 sayılı Birörnek Kurallar yayımlanmıştır. Bahsi geçen kuralların ABK'da yer alan düzenlemelere destek amaçlı olarak getirildiği kabul edilmektedir.

725 sayılı Birörnek Kurallara göre rambursman bankası “*amir banka tarafından verilen bir rambursman yetkisi uyarınca rambursmanı sağlaması için kendisine talimat veya yetki verilen banka*” olarak kabul edilmiştir. Rambursman bankasının lehtar tarafından ibraz edilen belgeleri inceleme yükümlülüğü bulunmamaktadır.

⁵¹⁴ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.309.

⁵¹⁵ ABK m.14, m.16

⁵¹⁶ **Kaya**, (Akreditif), s.85.

Akreditif bankası ile rambursman bankası arasındaki ilişki de vekâlet ilişkisi olarak kabul edilmektedir⁵¹⁷. Rambursman bankası bu talebi kabul ettiği takdirde akreditif bankasına karşı ödeme borcu altına girmektedir. Bu nedenle de rambursman bankası edimini ifa etmezse bu durumda akreditif bankasının uğrayacağı zararlardan da sorumlu olacaktır.

IV) Mücbir Sebeplerin Tarafların Hak ve Yükümlülükleri Üzerindeki Etkileri

Mücbir sebep, önüne geçilmesine engel olunamayan ve illiyet bağımlı kesen olağanüstü bir olay olarak tanımlanmaktadır⁵¹⁸. ABK m. 36 doğrultusunda doğal afetler, isyan, ayaklanma, savaş durumu, terör, grev ve lokavtlar gibi kontrol dışı gelişen nedenler mücbir sebep olarak kabul edilmektedir.

Mücbir sebeplerin meydana gelmesi akreditif ilişkisini bazı durumlarda etkileyebilmektedir. Örneğin akreditif ilişkisinde taraflar borcunu zamanında veya usulüne uygun ifa edemeyebilir. Ya da zamanında ve usulüne uygun olarak lehtar tarafından gerekli belge ibrazı yapılmış olsa da mücbir sebeplerin ortaya çıkmasından dolayı belgeler banka tarafından incelenemeyebilir.

Amir ve lehtar arasında kurulan temel sözleşme kural olarak akreditiften bağımsızdır. Dolayısıyla amir ve lehtar arasındaki temel sözleşmenin mücbir sebeplerden etkilenmesi kural olarak banka ve lehtar arasındaki ilişkiyi herhangi bir şekilde etkilemeyecektir. Bu nedenle bankanın lehtara lehine akreditif açıldığını bildirmesinden sonra lehtarın amirle yaptığı temel sözleşmede ortaya çıkan mücbir sebepler, bankanın lehtara olan borcunu sona erdirmemektedir. Bu nedenle de banka açısından mücbir sebebin ne olduğu konusunda bir farklılık yoktur. Banka kendisine ibraz edilen belgeler doğrultusunda ödeme yapmakla yükümlü olduğundan, akreditifte belirlenen şekilde usulüne uygun belge ibrazında ödeme yapmaktan kaçınmamaktadır. Ancak mücbir sebeplerin süreklilik arz etmesi durumunda, borcun ifası imkânsız hale gelir ve bu durumda sonraki imkânsızlık ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada ise mücbir sebepler neticesinde ortaya çıkan ifa imkânsızlığına kimin katlanacağı hususu ortaya çıkacaktır. İfa imkânsızlığı başlangıçta ya da sonradan olabilmektedir. Başlangıçta bir imkânsızlık var ise bu takdirde TBK m.27 uyarınca üçüncü kişi yararına yapılan akreditif sözleşmesi baştan itibaren kesin hükümsüz

⁵¹⁷ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.236.

⁵¹⁸ **Eren**, (Borçlar Genel), s.557.

olacaktır. Dolayısıyla başlangıçta oluşan imkânsızlık durumunda banka bu hususu lehtara karşı ileri sürebilecektir.

TBK m.136 uyarınca *“Borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkânsızlaşır, borç sona erer. Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde imkânsızlık sebebiyle borçtan kurtulan borçlu, karşı taraftan almış olduğu edimi sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca geri vermekle yükümlü olup, henüz kendisine ifa edilmemiş olan edimi isteme hakkını kaybeder. Kanun veya sözleşmeyle borcun ifasından önce doğan hasarın alacaklıya yükletilmiş olduğu durumlar, bu hükmün dışındadır. Borçlu ifanın imkânsızlaştığını alacaklıya gecikmeksizin bildirmez ve zararın artmaması için gerekli önlemleri almazsa, bundan doğan zararları gidermekle yükümlüdür”*. Anılan madde hükmü uyarınca iki tarafa borç yükleyen üçüncü kişi yararına sözleşmelerde edimin ifası imkânsız hale gelirse bu takdirde edim borçlusunu borcundan kurtulmaktadır.

Üzerinde durulması gereken bir başka konu ise icaba makul sürede cevap verilmemesi durumlarının mücbir sebeple ilişkisidir. Amir, akreditif bankasına başvurarak akreditif açılması talebinde bulunmakta ve banka da makul süre içerisinde bu talebi değerlendirmektedir. Bu başvuru uygulamada genellikle TBK m. 3 ve 4 uyarınca hazır olanlar arasında olmaktadır. Her ne kadar TBK m.4 doğrultusunda *“Kabul için süre belirlenmeksizin hazır olan bir kişiye yapılan öneri hemen kabul edilmezse; öneren, önerisiyle bağlılıktan kurtulur”* kuralı hükme bağlanmış olsa da uygulamada bankaların bu başvuruyu kabul edip etmeme ve hususu zaman almaktadır. Dolayısıyla banka makul süre içerisinde amire cevap vermez ise amirin uğrayacağı zararı tazmin etmekle yükümlüdür. Önemle belirtmek gerekir ki bankanın makul sürede cevap verememe hâli mücbir sebebe dayanabilmektedir. Eğer banka mücbir sebep nedeniyle makul süre içerisinde amire cevap veremiyor ise bu durumda illiyet bağı kesildiğinden amirin uğradığı zararın tazmini konusunda bankanın herhangi bir yükümlülüğü de bulunmamaktadır.

Yargıtay’a intikal eden bir uyuşmazlığa göre⁵¹⁹ amir, bankasından akreditif talebinde bulunmuş ve bu talep banka tarafından kabul edilmiştir. Daha sonra TMSF bankaya el koyduğundan banka amirle akreditif sözleşmesini zamanında yapamamıştır. Amir bu durumda başka bir banka ile görüşerek akreditifi açtırmıştır ancak diğer banka tarafından

⁵¹⁹ Yargıtay 11. HD. 25.10.2004 Tarihli 2004/1011 E. ve 2004/10271 K. Sayılı İlâmi, (Lexpera, E.T. 14.06.2023)

açılan akreditif ilkinde kıyasla daha ağır şartlar içermektedir. Aradaki farktan dolayı da amir uğradığı zararın tazmini konusunda dava açmıştır. İlk derece mahkemesi davayı kabul etmiştir. İlgili uyuşmazlığın temyizi üzerine Yargıtay “*davacı firmanın ithalat işlemlerinin gerçekleştirilmesine ilişkin akreditif talimatı ve gerekli belgeleri sunması ile davalı bankanın TMSF’na devredilmesi aynı tarihe (15.3.2001) denk gelmiş, bankanın yönetim ve denetiminin Fona geçmesi yürütülen işlemler için bir dezavantaj oluşturmuştur. Yeni yönetimin bankadaki olumsuzluklar nedeniyle işlemlerin kontrol ve denetiminde daha hassas davranması, önceden alınmış kararları gözden geçirmesi doğal olduğundan bu durum kısa süreli de olsa mücbir sebep sayılmalıdır. Mahkemece, önceki yönetim döneminde verilmiş olan teklifin üzerinden ithalat işlemleri için uzun sayılan 45 günlük bir süre geçtiği için yönetimin yeni devralındığı gün bir cevap verilmemesinin doğal olduğu ve akreditif açtırma talimatının gönderilmesiyle cevap verilmesi arasında geçen 6 günlük sürenin de bu şartlar altında makul sayılması gerektiği gözetilmeden yazılı gerekçeyle davanın kabulü doğru görülmemiştir*” şeklinde karar verilerek ilk derece mahkemesinin verdiği karar bozulmuştur.

Banka mücbir sebepten etkilenecek faaliyetine ara verdiği esnada lehtarın ibraz ettiği belgeleri kabul edemeyecektir. Bununla birlikte mücbir sebep ortadan kalktıktan sonra belgelerin ibrazı için yeterli süre mevcut ise lehtar belgeleri ibraz ederek ödeme talep edebilmektedir. ABK m.36/2’de bankanın faaliyeti durmuş ise bu sürede vadesi son bulmuş bir akreditifle ilgili olarak ibrazı karşılamayacağı açıkça belirtilmiştir. Bu düzenlemenin yanında lehtarın belgeleri ibraz etmesi sırasında meydana gelebilecek mücbir sebeplerin ilgili ilişkiye etkisi konusunda ABK’da herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Doktrinde savunulan ve bizim de katıldığımız görüşe göre⁵²⁰ lehtar vadesi içerisinde mücbir sebep nedeniyle belgeleri ibraz edemiyorsa ancak mücbir sebep ortadan kalktıktan sonra makul süre içerisinde bankaya ilgili belgeleri ibraz ederek ödeme talep edebilmelidir.

Kural olarak banka mücbir sebep nedeniyle makul süre içerisinde amire cevap veremiyor ise bu durumda illiyet bağı kesildiğinden amirin uğradığı zararın tazmini konusunda bankanın herhangi bir yükümlülüğü de bulunmamaktadır. Ancak ABK m.14/b uyarınca banka kendisine ibraz edilen belgeleri beş banka günü içerisinde incelemekle yükümlüdür. Banka ilgili belgelerin akreditife uygun olmadığını beş banka günü içerisinde

⁵²⁰ Doğan, (Akreditif), s.237.

karara bağlamaktadır. Bu süreç içerisinde lehtara, ödeme talebinin usulüne uygun olmadığı yönünde bir bildirim yapılmamış ise ibraz edilen belgeler ve ödeme talebi usulüne uygun olarak kabul edilmektedir⁵²¹. Dolayısıyla banka mücbir sebepler nedeniyle üzerine düşen inceleme yükümlülüğünü yerine getirememiş ise bu durumda bankanın tekrar faaliyete geçeceği süreye kadar ilgili işlemler askıya alınmaktadır. Banka faaliyete başladıktan sonra ABK tarafından kesin olarak kabul edilen beş günlük süre içerisinde banka belgeleri inceleme yükümlülüğünü yerine getirmektedir.

V) Akreditifte İbraz Edilen Belgeler

Akreditif dış ticarete sıkça kullanılan bir sözleşmeye dayalı ödeme aracı olduğundan uygulamada genellikle belgeli akreditife başvurulduğu görülmektedir. Belgeli akreditiflerde bankaların ödeme yapabilmesi için akreditifte kararlaştırılmış olan belgelerin bankaya ibrazı gerekmektedir. Süresinde ibraz edilmeyen ya da akreditif şartlarına uygunluk taşımayan belgelerin ibrazı neticesinde banka ödeme yapmamakta ve rezerv koymaktadır⁵²².

Bankaların rezerv koyma oranının artmasıyla birlikte MTO “Akreditifler Altında İbraz Edilen Belgelerin İncelenmesine İlişin Uluslararası Standart Bankacılık Uygulaması” adı altında ISBP 645 sayılı bir yayım yapmıştır. 600 sayılı ABK yürürlüğe girdikten sonra ise ISBP güncellenmiş ve 745 sayılı yayım olarak düzenlenmiştir⁵²³. Belgeli akreditiflerde taraflar MTO tarafından düzenlenen usulü uygulayabileceği gibi bu düzenlemelerin aksini de kararlaştırabilmektedir. Taraflarca aksi kararlaştırılmamış ise bu durumda MTO’nun düzenlemesine paralel şekilde ibraz yapılmaktadır.

Akreditiflerde ödemenin yapılabilmesinin ön koşulu akreditifte belirlenen belgelerin ibrazıdır. ABK düzenlemesine göre belgelerin amir bankaya usulüne uygun olacak şekilde teslim edilmesi gerekmektedir⁵²⁴. İbrazı gerekli belgeler eksik ise yahut usulüne uygun olmayan şekilde teslim edilmişse bu takdirde banka ödeme yapmakla yükümlü değildir. Bu nedenle Yargıtay kararları ışığında belgeli akreditifler şarta bağlı işlemler olarak kabul

⁵²¹ ABK m.16

⁵²² **Reisoğlu**, (Akreditif), s.243.

⁵²³ Uygulamada ABK 600, ISBP (International Standard Banking Practice; Uluslararası Standart Bankacılık Uygulamaları), ve ICC Banking Commission Opinions ; ICC Bankacılık Komisyonu Görüşleri) ile birlikte kullanılmaktadır. ISBP 2007 ve 2013 yıllarında revize edilmiştir. En son güncelleme 2023 yılında ICC Bankacılık Komisyonu tarafından yapılmış ve ISBP 821 olarak yayımlanmıştır.

⁵²⁴ ABK m.2

edilmektedir⁵²⁵. ABK m.6 uyarınca akreditifin kullanımda olduğu bankanın yeri ibraz yeri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle de ibraz; amir bankaya, teyit bankasına ve görevli bankaya yapılabilmektedir. Bahsi geçen bankalara süresi içerisinde ve usulüne uygun olarak yapılmış ibraz geçerli kabul edilmektedir. Diğer bankalara yapılan ibrazlar ise geçerli kabul edilmemektedir. Görüldüğü gibi muhabir bankaya yapılan ibrazlar geçerli kabul edilmemektedir. Nitekim muhabir bankanın görevi lehtar ile akreditif bankası arasındaki iletişimi sağlamaktır. Kural olarak muhabir bankanın başkaca herhangi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Muhabir banka, kendisine ibraz yapılması durumunda ilgili belgeleri akreditif bankasına ulaştırmaktadır.

Yargıtay'ın bahsi geçen konudaki bir kararına göre⁵²⁶ “...dava konusu olayda da davacı ihracatçının vesikaları muhabir banka durumunda olan davalı bankaya vermesini müteakip davalı bankaca vesikalar üzerinde ilk inceleme yapılarak dava dışı amir bankaya uçak postası ile incelenmek üzere gönderilmiş ve keyfiyet amir bankaya 26.06.1984 tarihli teleksle bildirilerek muhabir banka hesabının alacaklandırılması istenmiştir. Bu teleksi alan dava dışı amir banka da cevabi 02.07.1984 tarihli teleksi ile davalı banka hesabı alacaklandırılmıştır. Bu telekste vesikaların incelendiğine ve davacı ihracatçıya ödeme yapılmasının gerektiğine ilişkin hiç bir kayıt bulunmamaktadır. Bundan sonra amir banka kendisine gönderilen vesikalar üzerinde makul bir sürede inceleme yapılmasını müteakip, bu defa 12.07.1984 tarihli mektupla vesaiki akreditif koşullarına uygun bulmayarak davalı muhabir bankaya iade etmiş ve daha evvelce alacaklandırılan muhabir davalı banka hesabı bu defa borçlandırılmıştır. Yukarıda da değinildiği gibi akreditif küşat mektubunda yollama yapılarak saklı tutulan yeknesak kurallar uyarınca amir bankanın böyle bir yetkisi bulunup akreditifi teyit etmeyen muhabir banka da bu talimatlara uygun davranmak zorundadır.” İlgili karardan da anlaşılacağı üzere muhabir bankanın belgeleri inceleme yükümlülüğü bulunmamaktadır.

A) İbraz edilen belgelerin nitelikleri

Akreditifte ibraz edilen belgelerin türlerini ve belgeleri ibraz borcunu incelemeden evvel bahsi geçen belgelerin niteliklerine değinmekte fayda vardır. Zira belgeli akreditiflerde uygulamada sıkça ihtilaf çıkmaktadır. İbrazı gereken belgeler ABK'da

⁵²⁵ Yargıtay 12. HD. 04.11.2000 Tarihli 2000/16851 E. ve 2000/17397 K. Sayılı İlâmı, (Lexpera, E.T. 10.09.2023)

⁵²⁶ Yargıtay 11. HD. 14.10.1988 Tarihli 1988/6521 E. ve 1988/5829 K. Sayılı İlâmı, (Kazancı İBB, E.T. 15.03.2022)

kapsamlı olarak düzenlenmiştir. Ancak taraflar bu düzenlemenin aksini kararlaştırabilmekte ve bahsi geçen belgeler haricinde başka birtakım belgelerin de ibrazını şart koyabilmektedirler. Bu nedenle ibrazı istenen belgelerin açık ve tereddüde mahal vermeyecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

1) Belgelerin orijinal olması gerekliliği

Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa gerekli belgelerin asılının ibraz edilmesi gerekmektedir⁵²⁷. Taraflar bahsi geçen belgelerin orijinal ya da kopyasının ibraz edilmesini düzenlemişlerse bu durumda belgelerin orijinal olması şartı aranmamaktadır⁵²⁸. Bu gibi hallerde lehtara seçimlik hak tanınmıştır. Lehtar dilerse belgelerin kopyasını dilerse orijinalini ibraz edebilmektedir. Ancak taraflar sadece kopyaların ibrazını da düzenleyebilme hakkına sahiptir.

Belgelerin orijinal olup olmadığının tespiti hususunda ABK'da birtakım kıstaslar kabul edilmektedir. Buna göre bankalar belgelerde, düzenleyen tarafın orijinal görünümde imzası, kaşesi, etiketi ya da işaretine bakmaktadır. Bu kapsamda belgenin orijinal olduğuna kanaat getirildiğinde belgeler işleme alınmaktadır. Bununla birlikte akreditifte bazı belgelerin birden fazla nüshası da talep edilebilmektedir. Bu durumda aksi belirlenmemiş ise belgenin bir orijinali bir de nüshasının ibraz edilmesi gerektiği kabul edilmektedir⁵²⁹.

Bu açıklamalar doğrultusunda yabancılik unsuru içeren akreditiflerde ABK uygulamaları ve MÖHUK m.7 hükmü doğrultusunda belgelerin geçerli ve orijinal olup olmadığı, ilgili belgenin düzenlendiği yer hukukuna göre tespit edilmektedir. Bu nedenle belge hangi ülkede düzenleniyor ise o ülkenin şekil şartlarına uygun ise geçerli bir belge olarak kabul edilmektedir⁵³⁰.

2) Belgelerin imzalı olması gerekliliği

Bir belgenin orijinal olarak kabul edilebilmesi için o belgenin imzalı olması gerekmektedir. ABK m.2 uyarınca “*Bir belge el yazısıyla, faksimile imzayla, kaşeyle, simgeyle veya doğruluğun onaylanmasına yönelik diğer herhangi bir mekanik veya*

⁵²⁷ ABK m.17/a

⁵²⁸ ABK m.17/d

⁵²⁹ ABK m.17/e

⁵³⁰ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.244.

elektronik yöntemle imzalanabilir". Bu düzenleme millî hukukları nazara alınarak kaleme alınmamıştır. Yukarıda da değinildiği üzere belgenin düzenlendiği ülkenin hukukuna uygun şekilde imzalanmış olması geçerli olarak kabul edilmesi için yeterlidir.

3) Belgelerin onaylı olması gerekliliği

Belgelerin onaylı olup olmaması konusunda herhangi bir düzenleme bulunmamakla birlikte, taraflarca özel bir onaylanma şekli şart koyulmuşsa bu durumda onaylamanın o şekle uygun olarak yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde ABK m.3 hükmü doğrultusunda özel bir onaylama şekli öngörülmemiş ise belgenin onaylı olduğuna işaret eden herhangi bir imza yeterli olmaktadır.

4) Belgelerin düzenleme tarihini havi olması gerekliliği

Bu gereklilik, niteliği itibariyle düzenleme tarihi içermesi gerekli olan belgeler için kaleme alınmıştır. Nitekim poliçe, taşıma belgeleri veya sigorta belgeleri haricinde belirli bir tarihi taşıması gerekmeyen belgeler açısından herhangi bir düzenleme tarihini havi olması gerekliliği aranmamaktadır. Akreditifin ödenebilmesi için bankaya ibraz edilmesi gereken belgeler bazı durumlarda akreditif tarihinden önce düzenlenmiş olabilmektedir. Bu durum akreditifin ödenmesi açısından herhangi bir sakınca yaratmamaktadır⁵³¹. Ancak taraflar yine de ibrazı istenen belgelerin akreditifin açılmasından sonra düzenlenmesi konusunda anlaşabilirler.

B) İbraz edilen belgelerin türleri

ABK akreditifte ibrazı gereken belgeleri sınırlandırmamıştır. ABK'da yer alan belgeler; ticarî faturalar, taşıma ve sigorta belgeleridir. Taraflar yine aralarında kararlaştırmak suretiyle bahsi geçen belgeler haricinde de birtakım belgelerin ibrazını şart koşabilmektedir⁵³².

⁵³¹ ABK m.14

⁵³² Örneğin hamule senedi, airwaybill, FCR/CMR vb.

- Hamule senedi, taşınacak malların nasıl taşınması gerektiği ile nereye ve ne zaman teslim edileceğine dair bilgileri içeren bir evraktır.
- Airwaybill, hava yolu konşimentosu olarak bilinmektedir. Genellikle taşıyıcı ya da acente tarafından düzenlenmektedir. Taşınan malların ayrıntılı takip ve bilgisini sağlayan bir belgedir. Bu belge çoğunlukla Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği tarafından yayımlanan bir form olarak kullanılmaktadır.

1) Akreditife ilişkin birörnek kurallarda belirlenen belgeler

a) Ticarî faturalar

Türk Ticaret Kanunu m.21 uyarınca “Ticarî işletmesi bağlamında bir mal satmış, üretmiş, bir iş görmüş veya bir menfaat sağlamış olan tacirden, diğer taraf, kendisine bir fatura verilmesini ve bedeli ödenmiş ise bunun da faturada gösterilmesini isteyebilir”. Bu madde doğrultusunda faturada satılan malın cinsi ve fiyatı hakkında detaylı bilgiler yer almaktadır. Bu nedenle fatura akreditif için de önem arz etmektedir. Nitekim faturalar satıcının beyanını ihtiva eden belgelerdir. ABK hükümlerine göre usulüne uygun fatura ibrazından kastedilen ticarî faturalardır. Nitekim ticarî faturalar; satılan malın fiyatını, teslimat şartını, alıcı ve satıcının isimlerini taşıdığından bu yönüyle akreditifte belirlenen şartların çoğunu yerine getirmektedir.

Ayrıca ABK m.18/c’ye göre “Bir ticarî faturada yer alan mal, hizmet veya iş tanımı akreditifteki tanımla uyumlu olmalıdır”. Ticarî faturalar akreditif ilişkisi açısından incelendiğinde kural olarak lehtar tarafından düzenlenmektedir. Bu nedenle uygulamada ortaya çıkabilecek olası ihtilafların önüne geçilmesi için kanaatimizce, lehtarın basiretli bir tacirden beklenen özeni göstererek düzenleyeceği fatura ile akreditifte belirlenen şartların birbirleriyle uyumlu olması gerekmektedir.

ABK ticarî faturada bulunması gereken unsurları belirlemiştir⁵³³. Buna göre; ticarî faturaların lehtar tarafından amir adına ve akreditifte belirlenen para cinsinden düzenlenmesi ve akreditif ile fatura içeriği arasında uyum olması gerekmektedir. Görüldüğü gibi bu düzenlemede faturaların imzalanması şart koşulmamıştır. Fakat bu husus Türk hukuku açısından oldukça önemlidir. Nitekim faturadaki imzanın yetkilisi tarafından atılıp atılmadığı ya da imzanın lehtara ait olup olmadığı bazı durumlarda sorunlara neden olabilmektedir. Ancak önemle belirtmek gerekir ki bankalar sadece şekli açıdan inceleme yapmakla yükümlü olduklarından imzanın kime ait olduğu konusunda bankaların inceleme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Nitekim imzanın kime ait olduğu hususu şekli değil esasa ilişkin bir inceleme ile tespit edilebilmektedir.

-
- Forwarder's Certificate Receipt (FCR), malların kamyonla taşınması hâlinde taşıyıcının malları teslim aldığı belgeleyen bir evraktır. Kıymetli evrak niteliğinde değildir, malın mülkiyetini temsil etmez ve ciro ile devri mümkün değildir.
 - Convention Marchandises Routiers (CMR), karayolu ile taşınan malların taşınma sürecinde tarafların yükümlülüklerini düzenleyen bir belgedir.

⁵³³ ABK m.18/a-4

Türk hukukunda Vergi Usul Kanunu hükümleri doğrultusunda faturaların düzenleyen tarafından imzalanması gerekmektedir. Bu nedenle de Türk hukukunda düzenleyeni tarafından imzalanması gerekli olan belgelerin imzalanmaması durumunda o belge hukuken geçerli sayılmamaktadır. Dolayısıyla Türkiye ile bağlantılı olan belgeli akreditiflerde lehtarın düzenlediği faturayı imzalaması gerekmektedir. Aksi takdirde fatura hukuken geçerli olmayacağından bu durumda pek çok sorunla karşılaşmak olası olmaktadır.

b) Taşıma belgeleri

Taşıma belgeleri de ABK kapsamında ele alınan ve akreditiflerde önemli role sahip olan diğer bir belge türüdür. Taşıma belgeleri, satıma konu malın varma yerine gönderilmek üzere taşıyıcıya teslim edildiğini belirten belgelerdir⁵³⁴. Söz konusu mallar deniz, hava, kara ve demiryolu vasıtasıyla taşınabileceği gibi karma yollarla da olabilmektedir. Dolayısıyla taşıma belgeleri kapsamlı olarak ABK m.19-27 arasında düzenlenmiştir. ABK'da yer alan tanıma göre taşıma belgelerinin temiz olması gerekmektedir. Temiz taşıma belgelerinden kasıt ise malların herhangi bir kusuru olmadığına yönelik bir kayıt içermesidir⁵³⁵. Bahsi geçen taşıma belgelerinde sıkı şekil şartları aranmamaktadır. ABK kapsamında önemli olan temiz taşıma belgesi için söz konusu malların ya da ambalajlarının kusurlu olmaması gerekmektedir. Her ne kadar taşıma belgeleri akreditif açısından önemli bir yere sahip olsa da tezimizin ana konusunu teşkil etmediğinden ayrı ayrı ele alınmayacaktır⁵³⁶.

⁵³⁴ **Sanlı,C./Eksi, N.**, Milletlerarası Ticaret Hukuku, İstanbul,2000, s.251.

⁵³⁵ ABK m.27

⁵³⁶ Uluslararası ticarete akreditifle ödeme yönteminin kararlaştırılmasından sonra söz konusu malların nerede teslim edileceği, masrafın kim tarafından karşılanacağı, sigorta ya da taşıma sözleşmesi yapılıp yapılmayacağı konuları önem arz etmektedir. Nitekim bu hususlar tarafların yükümlülüklerini belirlemek açısından oldukça önemlidir. Her ne kadar tezimizde taşıma belgeleri ayrıca ele alınmasa da tezimizin ekinde sunulan akreditif açtırma teklif mektubu örneklerinde yer alan teslim şekillerinin kısaca açıklamalarını yapmakta fayda vardır.

Bu açıklamalar, MTO tarafından çıkarılan INCOTERMS (International Commercial Terms) kurallarında yer almaktadır. Aşağıda açıklamaları yapılan terimler uluslararası ticarete kullanılan taşıma şekillerini kategorilere ayırmaktadır. MTO tarafından yayımlanan en güncel INCOTERMS 2020 yılında revize edilmiştir. Bu kurallara göre, uluslararası ticarete 11 teslim şekli bulunmakta olup bunlar iki sınıfa ayrılmaktadır.

- Tüm taşıma türlerini kapsayan kurallar: EXW, FCA, CPT, CIP, DAT, DAP, DDP

- Deniz ve iç su taşımalarına özgü kurallar: FAS, FOB, CFR, CIF

- EXW (Exworks, İşyerinde Teslim)
- FCA (Free Carrier, Taşıyıcıya Masrafsız Teslim)
- FAS (Free Alongside Ship, Gemi Yanında Masrafsız Teslim)

c) Sigorta belgeleri

ABK m. 28 kapsamında ayrıca kaleme alınan belgelerden bir diğeri ise sigorta belgeleridir. Sigorta belgelerinin incelenmesi konusunda ABK’da herhangi bir düzenleme olmasa da, uygulamada akreditifte taraflarca belirlenen sigorta belgeleri dış görünüş itibariyle akreditifteki şartlara uygun ise bu durumda sigorta belgesinin rizikoları kapsayıp kapsamadığına bakılmaksızın ibraz edildiğinde bankalarca kabul edilmektedir. Nitekim bankaların hangi risklerin kapsam dışı tutulduğunu inceleme yükümlülüğü de bulunmamaktadır. Bu nedenle uygulamada meydana gelebilecek ihtilafları bertaraf edebilmek amacıyla genellikle bütün riskleri kapsayacak şekilde sigorta yapılmaktadır.

ABK m. 28/a uyarınca sigorta belgeleri, sigorta şirketleri ya da acenteler tarafından tanzim edilip imza altına alınmalıdır. Sigorta komisyoncuları tarafından düzenlenen kuvertür mektupları⁵³⁷ ABK kapsamında kabul görmemektedir. Ancak önemle belirtmek gerekir ki taraflar kuvertür mektuplarının geçerli olabileceği konusunda anlaşarak akreditifte düzenleme yapabilmektedirler. Bu nedenle akreditifte belirlenen sigorta belgesinin ibrazı yeterli olmaktadır. Akreditif ilişkisine dâhil olan herhangi bir bankanın sigorta belgesinin içeriğini denetleme gibi bir yükümlülüğü olmayıp söz konusu belgenin dış görünüş itibariyle akreditife uygun olması yeterlidir.

Yargıtay’a intikal eden bir uyuşmazlıkta, alıcı ve satıcı arasında hammadde tedariki konusunda anlaşma sağlanarak teyitli akreditif ilişkisi kurulması konusunda mutabakata varılmıştır. Daha sonra, taraflar arasında akreditif şartnamesi akdedildiği, ne var ki akreditif ilişkisi sürecinde davalı bankanın davacı yanı zarara uğrattığını, bu bağlamda akreditif konusu mallar için taşıma sigortası düzenleyen firmadan gelen faks yazısında sigorta poliçesinin bedelinin ödenmemesi nedeniyle poliçenin iptal edildiği bildirilmiştir.

-
- FOB (Free On Board, Gemide Masrafsız Teslim)
 - CFR (Cost And Freight, Masraflar ve Navlun Dâhil Teslim)
 - CIF (Cost, Insurance and Freight, Masraflar, Sigorta ve Navlun Dâhil Teslim)
 - CPT (Carriage Paid To, Taşıma Ücreti Ödenmiş Olarak Teslim)
 - CIP (Carriage and Insurance Paid To, Taşıma Ücreti ve Sigorta Ödenmiş Teslim)
 - DAP (Delivered At Place, Belirtilen Adreste Teslim)
 - DPU (Delivered At Place Unloaded, Belirtilen Yerde Eşya Boşaltılmış Teslim)
 - DDP (Delivered Duty Paid, Gümrük Resmi Ödenmiş Olarak Teslim)
 - DAT (Delivered At Terminal, Terminalde Teslim) DAT teslim şekli Incoterms 2020 güncellemesi ile uygulamadan kaldırılmıştır. Onun yerine DPU teslim şekli ilave edilmiştir.

CIF satış sözleşmesi konusunda detaylı bilgi için Bkz. **Can, M. Ç.**; CIF Satış Sözleşmesinde Alıcının Semeni Ödeme Borcu, Prof. Dr. Fırat ÖZTAN’a Armağan , Cilt.1, Ankara 2010, s. 567-589.

⁵³⁷ ABK m.28-c Cover Notes olarak adlandırılmaktadır. Sigortalının, poliçeyi teslim alana kadar teminat altına alınmasının sağlanması için gerçekleştirilen işlem anlamına gelmektedir.

Taraflar arasında akdedilen akreditif şartına göre bahse konu malların 5 tonluk rulolar şeklinde olması gerektiği ancak analiz raporuna göre ilgili malların 6 tonluk olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamdan ötürü malların ağırlığı konusunda kayıtlarda çelişki olmasından bahisle rezerv bildiriminde bulunulmuştur. Tüm bu süreç içerisinde ise ilgili akreditif bedeli satıcıya ödenmiştir. Davacı yan ise bankanın basiretli bir işadamı gibi hareket etmediğini; akreditif ilişkisi gereği belgeleri (çeki listesi ve koli ambalaj listesi, analiz sertifikası, konşimento, taşıma sigortası poliçesini) inceleme yükümlülüğü ve sorumluluğunu yerine getirmediğini bildirerek uğradığı zararın tahsilini talep etmiştir.

Mahkemece yapılan inceleme neticesinde, akreditifte belirlenen belgelerle uyumsuzluğa konu analiz sertifikası konusunda akreditif metninde herhangi bir şart yer almadığından bankanın da ilgili belgelerin içeriğini inceleme yükümlülüğü bulunmadığı belirtilmiştir. Bu bağlamdan olmak üzere rezerv bildirilen analiz sertifikasında yer alan rakamın banka için bir anlam taşımadığı, ibrazı şart konulan analiz sertifikasının bankaya ibraz edildiği ve belgeyle herhangi bir uyumsuzluğunun da bulunmadığından ABK kurallarına göre lehtara ödeme yapılmasında herhangi bir sakınca olmadığı kanısına varılmıştır. Bankaların sadece belgelerin varlığını aramakla yükümlü olduğu ve incelemenin ise sadece dış görünüş itibariyle yapılması gerektiği gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. İlgili karar ise Yargıtay tarafından onanmıştır⁵³⁸. Bu kapsamda davacı yanın karar düzeltme talebi Yargıtay 11. HD. 05.03.2020 Tarihli 2018/4644 E. ve 2020/2400 K. Sayılı İlâmı neticesinde reddedilmiştir⁵³⁹.

⁵³⁸ Yargıtay 11. HD. 28.06.2018 Tarihli 2016/11428 E. ve 2018/4900 K. Sayılı İlâmına göre “....akreditifte şart koşulan ve diğer belgelerle birlikte satıcı tarafından muhabir bankaya ibraz olunan ve davacı ithalatçı tarafından itiraz edilerek rezerv bildirilen analiz sertifikası ile ilgili olmak üzere akreditif metninde herhangi bir şartın yer almadığı, dolayısıyla davalı bankanın analiz sertifikasının içeriğine ilişkin olarak inceleme yapma yükümlülüğünün bulunmadığı, davacı tarafından rezerv bildirilen analiz sertifikasındaki ağırlık kelimesi altındaki 6 rakamın makul bir özenle belgeyi inceleme yükümlülüğü bulunan muhabir ve amir banka için bir anlam taşımadığı, malın tanımında yer alan ve olayı etkilemeyen "coil weight 5000 kg" dışında bobin veya rulolarla ilgili en küçük bir ibare veya atıf akreditifte yer almadığı, akreditif metninde ibrazı şart koşulan bir analiz belgesinin bankaya ibraz edilmiş olup akreditif şartları ve ibraz olunan diğer belgeler ile uyumsuzluğun da söz konusu olmadığı, muhabir ve amir bankanın 500 sayılı yeknesak kuralların 21.maddesine göre lehtar tarafından diğer belgeler ile birlikte ibraz olunan analiz sertifikasını kabul etmesi ve lehtara ödemede bulunması gerektiği, davalı bankanın sadece belgelerin varlığını aramakla yükümlü olduğu ve incelemelerinin sadece belgelerin dış görünüşlerine özgülenmesi itibariyle ödenen akreditif bedelinden davalı amir bankanın sorumlu olmadığı, akreditif lehtarının, davacı ile aralarında akdedilen satım sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmemesinden dolayı sorumlu tutulamayacağı gerekçesiyle....” yerel mahkemece verilen kararı onamıştır. (Yargıtay Karar Arama, E.T. 05.09.2023)

⁵³⁹ Her ne kadar davacı yanın karar düzeltme talebi Yargıtay tarafından reddedilmiş olsa da ilgili karara katılmamız mümkün değildir. Bankalar ABK ve Uluslararası Standart Bankacılık Uygulaması Kuralları doğrultusunda belgeleri dış görünüş itibariyle incelerken bunu makul özenle yapmak durumundadır. Somut uyuşmazlıkta davalı bankanın ise belgeleri makul özenle inceleme kuralını ihlal ettiği görülmektedir. Nitekim

2) Taraflarca belirlenen sair belgeler

Taraflar ABK'da yer almayan birtakım belgelerin ibrazını da talep edebilmektedir. Uygulamada varant, sertifikalar, ağırlık ve kalite belgesi gibi belgelerin de ibrazının talep edildiği görülmektedir. Taraflar bu durumda hangi belgelerin ibraz edileceğini akreditifte açıkça belirtilmelidir. Aksi takdirde bankalar, ilgili belgeleri olduğu gibi kabul etmekte ve herhangi bir sorumluluk da almamaktadır. Akreditifte kararlaştırılan belgeler haricinde başka belgelerin ibrazı durumunda ise bankalar bu belgeleri incelemeyen ibraz edene iade edebilmektedir⁵⁴⁰.

Bankalar akreditife uygun belgelerin ibraz edildiği kanaatine vardığı takdirde ödeme yapmaktadır. Kural olarak bu belgeler lehtar tarafından ibraz edilmektedir. Bu nedenle de belgelerin ibraz edilmesine kadar geçen sürede tüm risk ve sorumluluk lehtar üzerinde olmaktadır. Ancak ilgili belgelerin ibrazının sadece lehtar tarafından yapılması şart olmayıp, lehtarın yetkili temsilcisi tarafından yapılan ibrazlar da kabul edilmektedir⁵⁴¹. Lehtar ya da tam yetkili temsilcisi ibrazı gereken belgeleri tek seferde ibraz edebileceği gibi kısım kısım da ibraz edebilmektedir. Uygulamada bankaların kısmî ibrazı kabul ettikleri görülmektedir. Ayrıca kısmî ibrazın engellendiği herhangi bir düzenleme de bulunmamaktadır. Bu bağlamdan ötürü, lehtar tek seferde ibraz yapabileceği gibi belgeleri ayrı ayrı da ibraz edebilmektedir. Ancak önemle belirtmek gerekir ki bankaların kısmî ibraz hâlinde belgeleri tek tek inceleme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Nitekim belgelerin uygun olup olmadığının tespiti için akreditif şartında belirlenen tüm belgelerin ibraz edilmesi gerekmektedir. Uygulamada bankalar kısmî ibraz durumlarında ilgili belgenin sadece şekli olarak incelemesini yapmakta ve eksik görmesi hâlinde bunun tamamlanması amacıyla lehtara iade etmektedir. Bu durum lehtara eksikleri tamamlaması ve vadesinde belgeleri ibraz etmesi açısından kolaylık sağlamaktadır.

Akreditiflerde vade kurucu unsur olarak kabul edilmektedir⁵⁴². Bu nedenle vade tarihi içermeyen akreditifler geçersiz kabul edilmektedir. Dolayısıyla anılan maddeden de anlaşılacağı üzere belgelerin ibrazı için öngörülen vade ile akreditifin ödenmesi için

akreditif açtırma mektubunda ilgili malın tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre bobinlerin en fazla 5.000 kg olacağı belirtilmesine rağmen analiz sertifikasında yer alan bilgilere göre bobinlerin ağırlıkları akreditif şartına uymamaktadır. Bu kapsamda davalı bankanın incelemesini makul özenle yapmadığından davacıyı zarara uğratmasından bahisle kusurlu olduğu kanaatindeyiz.

⁵⁴⁰ ABK m.14/g

⁵⁴¹ Yargıtay 11. HD. 23.05.2002 Tarihli 2002/2954 E. ve 2002/5085 K. Sayılı İlâmı, (Lexpera, E.T. 11.07.2022)

⁵⁴² ABK m.6/d-i

öngörülen vade birbirinden farklıdır. Belgelerin ibrazı için kesin bir vade belirlenebileceği gibi belirli bir zaman dilimi de kararlaştırılabilmektedir. Taraflarca kararlaştırılan bu süreler kesin süre mahiyetindedir. Ancak taraflarca belirlenen son gün tatil gününe denk geliyorsa bu durumda son gün izleyen ilk iş günü mesai bitimine kadar uzamaktadır.

VI) İbraz Edilen Belgelerin Bankalarca İncelenmesi

Lehtar tarafından ibraz edilen belgeler bankalarca incelenmektedir. İnceleme neticesinde belgelerin akreditif şartına uygun olduğu tespit edilirse bu takdirde ibraz şartının yerine getirildiği kabul edilecektir. Bu durumda banka kendisine ibraz edilen belgeleri kabul ederek lehtara ödeme yapmaktadır. Ancak ödemenin yapılabilmesi için ibraz edilen belgelerin akreditife uygun olduğunun tespiti gerekmektedir.

Bankalar ilgili belgeleri beş iş günü içerisinde incelemekle yükümlüdür. Bankaların belgeleri inceleme yükümlülüğü ilk olarak 1993 yılında MTO tarafından kararlaştırılmıştır. Bu düzenlemede MTO makul süre kavramını kaleme almıştır. Ancak uygulamada makul süre konusunda birtakım fikir ayrılıkları ortaya çıkınca ABK'nın 2007 yılındaki revizyonunda makul süre beş banka iş günü olarak değiştirilmiştir⁵⁴³.

Beş banka iş günü bazı durumlarda ilgili belgeleri istemek ve incelemek açısından yeterli olmamaktadır. Doktrindeki bir görüşe göre⁵⁴⁴ bu süre ilgili belgeleri istemek ve incelemek açısından yeterli değilse sürelerin uzayabileceğini kabul etmektedir. Bu görüşe göre incelemenin beş iş günü içerisinde yapılamaması mücbir sebep olarak kabul görmektedir. Buna göre ek süreye ihtiyacı olan bankanın bu durumu lehtar ve amire bildirmesi gerekmektedir. Aksi halde süresi içerisinde reddedilmediğinden dolayı akreditif kabul edilmiş olacaktır.

Bankalar kendisine ibraz yapılmasına rağmen kesin süre içerisinde inceleme yapmaz ise bu durumda lehtarın uğrayacağı zararı karşılamak durumundadır. Tezin bu kısmında bankaların belgeleri inceleme yükümlülükleri ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

⁵⁴³ ABK m. 14/b "Görevi çerçevesinde hareket eden bir görevli banka, varsa bir teyit bankası ve amir bankalardan her biri ibrazın uygunluğunu belirlemek için ibraz gününü izleyen azami beş banka iş gününe sahip olacaktır. İbraz tarihinde veya ertesinde herhangi bir vade tarihinin veya ibraz için son günün gelmiş olması bu süreyi kısaltmaz veya etkilemez".

⁵⁴⁴ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.290.

A) Amir bankanın inceleme yükümlülüğü

Akreditiflerde ibraz yerinin tespit edildiği durumlarda lehtara ibraz konusunda seçimlik hak tanınmış olmaktadır. Lehtar dilerse akreditif bankasına dilerse de tespit edilmiş olan bankaya müracaat edebilmektedir. Nitekim ABK, tespit edilen başka bir ibraz yerinin amir bankaya ek bir ibraz yeri olduğunu kabul etmektedir. Bu durum teyitli akreditiflerde önem arz etmektedir. Zira teyitli akreditiflerde lehtar doğrudan amir bankaya müracaat edebilmektedir. Bu müracaat iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Biri belgelerin doğrudan amir bankaya ibrazıdır. Bu durumda amir banka kendisine ibraz edilen belgeleri inceledikten sonra akreditife uygun bulursa ibrazı karşılamaktadır. Bankanın ibraz edilen belgeleri akreditife uygun bulmaması durumunda ise rezerv koyarak ilgili belgeleri lehtara iade ettiği görülmektedir⁵⁴⁵. İkinci durumda ise teyit bankasına ya da görevli bankaya ibraz edilen belgelerin incelendikten sonra akreditife uygun bulunarak amir bankaya bu bankalarca ibraz edilmesi hâlidir. Bu seçenekte de belgelerin incelenme yükümlülüğü beş iş günü olarak kabul edilmektedir. Amir banka bu süre içerisinde belgelerin akreditife uygun olduğuna karar verebileceği gibi belgelere rezerv koyarak iade de edebilmektedir.

ABK hükümleri bu durumda sadece amir bankaya tanınan bir imkânı düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre amir banka kendisine ibraz edilen belgelerin akreditife uygun olmadığı kanaatine varırsa bu takdirde akreditif amirinden rezerv kaldırma talimatı vermesini isteyebilmektedir. Ancak bu süre bahsi geçen beş iş gününü geçemeyecektir. Dolayısıyla amir bu talebe süresinde yanıt vermezse amir banka belgelere rezerv koyarak lehtara iade etmekle yükümlüdür. Aksi halde belgelerin akreditife uygun olduğu karinesi geçerli olacaktır.

B) Görevli bankanın inceleme yükümlülüğü

Görevli banka, akreditif bankasının adına ve hesabına lehtarın sunmuş olduğu belgeleri inceler ancak bunu yaparken lehtara karşı herhangi bir sorumluluk yüklenmez. Bahsi geçen sorumluluk sadece belgelerin dış görünüşü itibarıyla incelenmesinden ibarettir. Görevli banka beş iş günü içerisinde incelemesini yapmakla yükümlüdür. Lehtar belgeleri dilerse doğrudan akreditif bankası ya da teyit bankasına ibraz edebilmektedir. Görevli banka sadece akreditif bankasının vekili sıfatıyla ilgili belgeleri kendisinden beklenen özeni göstererek incelemek ve belgelerin uygun olması hâlinde de ödeme

⁵⁴⁵ Reisoğlu, (Akreditif), s.255.

yapmakla mükelleftir. Ödeme borcundan bahsedilebilmesi için ibrazı karşılamanın ya da iştiranın kabul edilmiş olması da gerekmektedir⁵⁴⁶. Görevli banka belgelerin dış görünüşü itibariyle akreditife uygun olmadığı kanaatine vardığında ise ödeme talebini reddetmekle ve bu durumu gecikmeksizin lehtara bildirmekle yükümlüdür⁵⁴⁷. Görevli bankanın ödeme yapması gerektiği ancak bunu yapmadığı durumlarda akreditif bankasına karşı sorumlu olmakta lehtara karşı herhangi bir sorumluluğu olmamaktadır. Bu sonuçtan da anlaşılacağı üzere görevli banka ile lehtar arasında herhangi bir hukukî ilişki bulunmamaktadır. Görevli banka ödeme yaptığı durumlarda ise bunu akreditif bankasına ya da teyit bankasına rücu ederek talep etmektedir.

Belgelerin görevli bankaya ibrazı, akreditif bankasına ibrazı ile aynı sonucu doğurduğundan lehtar görevli bankaya belgeleri ibraz ettiğinde ibraz borcunu yerine getirdiği kabul edilmektedir. Yargıtay'a intikal eden bir uyuşmazlıkta⁵⁴⁸ *"Akreditif metninde vesaikler içinde (Sgs/Lloyd's) adlı firmalara düzenlenecek gözetim raporunun bulunması öngörülmüştür. Lehtar tarafından sunulan vesaiklerde anılan raporların "Lloyd" adlı firma tarafından düzenlendiği anlaşılmaktadır. Gözetim raporundaki firmanın logosunda bulunan (s) eksikliğine rağmen vesaikleri alan amir banka bunu fark etmemiş ve koymuş olduğu rezerv nedeniyle vesaikleri ibraz ettiği amir de bu eksiklik dâhil olmak üzere rezerv konulan eksiklikleri kabul ederek ödeme talimatı vermiştir.....Diğer yandan ilk parti malın 5-6-7.10.1994 tarihinde ARAS adlı gemiye yüklendiğine dair düzenlenen konşimentolar birinci parti vesaik içinde amir banka ve nihai alıcı A.A. firmasına gönderilmiş ve yine ikinci parti malın 25.10.1994 tarihinde yine ARAS gemisine yüklendiğine ilişkin konşimentolarda amir banka ve nihai alıcıya ulaştırılmıştır. Belgelerdeki yükleme tarihleri dikkate alındığında yükleme yapan geminin birinci partiyi son alıcıya teslim ettiği, geriye döndüğü ve ikinci partiyi yüklediği anlaşılmaktadır. Bu durumda geminin alıcı limanına varış süresi dikkate alındığında birinci parti malın alıcısına ulaşmış olması gereklidir. Eğer ulaşmamış ise davacı amir ve amir bankanın ikinci partiye ilişkin vesaiki kabul etmeyip, ikinci ödemeyi engellemeleri ve birinci parti sevkiyatın akıbetini araştırmaları gerekirdi. Bu konuda da vesaikleri teslim alan amir ve amir bankanın üzerine düşenleri yaptığından söz edilemez"* denilmek suretiyle karar verilmiştir.

⁵⁴⁶ ABK m.12-a

⁵⁴⁷ Doğan, (Akreditif), s.270.

⁵⁴⁸ Yargıtay 19. HD. 06.12.2004 Tarihli 2004/3001 E. ve 2004/12068 K. Sayılı İlâmi, (Lexpera, E.T. 07.07.2023)

C) Teyit bankasının inceleme yükümlülüğü

ABK m. 8 uyarınca akreditiflerin teyitli olması hâlinde, teyit bankası kendisine ibraz edilen belgeleri akreditif bankasından bağımsız olacak şekilde beş iş günü içerisinde inceleme yükümlülüğü altındadır. Teyit bankası kendisine ibraz edilen belgelerin akreditife uygun olduğu kanaatine varırsa ibrazı karşılar ve ilgili belgeleri akreditif bankasına gönderir⁵⁴⁹. Teyit bankası görevli bankadan farklı olarak lehtara karşı akreditif bankası gibi sorumlu olduğundan belgeler kendisine ibraz edildiği takdirde ibrazı karşılamakla yükümlüdür. Nitekim teyit bankası akreditif bankasının yanında lehtara karşı yükümlülük altına girmektedir. Teyit bankası kendisine ibraz edilen belgeleri incelemeyen ilgili belgeleri incelemesi amacıyla akreditif bankasına gönderebilmektedir. Belgelerin bu şekilde gönderilmesi inceleme süresinin uzadığı anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla beş iş günü sonunda herhangi bir işlem yapılmazsa bu durumda karine olarak belgelerin akreditife uygun olduğu kabul edilmektedir. Bu süre geçtikten sonra teyit bankası bedeli lehtara ödemek durumundadır. Teyit bankasının ödeme yapmasından sonra akreditif bankasının rezerv koyarak belgeleri teyit bankasına iade etmesinin lehtar açısından herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Bu husus bankalar arasındaki ilişkiyi ilgilendirmektedir.

Doktrinde savunulan bir görüşe göre⁵⁵⁰; teyitli akreditiflerde lehtar belgeleri teyit bankası haricinde başka bir bakaya ibraz ederse ilgili bankanın o belgeleri teyit bankasına ulaştırması gerektiği belirtilmektedir. Bu görüşe göre teyit bankası lehtara karşı akreditif bankasından harici olarak başka birtakım yükümlülükler yüklenmiş olabilmektedir. Ancak ABK'da bu görüşü destekler herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

VII) İnceleme Yükümlülüğünün Esasları ve Ölçüleri

Akreditif, belgelere ve düzene sıkı sıkıya bağlıdır. ABK m. 5 uyarınca da akreditifin belgelere ve belli bir düzene bağlı olduğu görülmektedir. Zira akreditife katılacak tarafların ve ibraz edilecek belgelerin önceden belirlendiği görülmektedir. Bankalar ise kendilerine ibraz edilen belgeleri incelerken birtakım kurallara göre inceleme yapmaktadır. Bahsi geçen temel esaslar ve ölçüler aşağıda başlıklar hâlinde incelenmiştir.

⁵⁴⁹ ABK m.15-b

⁵⁵⁰ **Kaya**, (Akreditif), s.98.

A) Akreditif ilişkisinin bağımsızlığı

Bankaların belgeleri inceleme yükümlülüğü genel olarak dış görünüş itibariyle şekli inceleme anlamına gelmektedir⁵⁵¹. Bu nedenle bankalar belgeleri incelerken amir ve lehtar arasındaki ilişkiyle bağlı değildir. Nitekim bankalar sadece amir ve lehtar arasındaki ödeme hususunda aracı konumundadır.

Bu husus ABK'da açıkça düzenlenmiştir⁵⁵². Buna göre; *“Doğası itibariyle bir akreditif, dayandırılabilceği satış sözleşmesinden veya diğer bir sözleşmeden ayrı bir işlemdir. Akreditifte her ne şekilde olursa olsun bir sözleşmeye değinilmiş olsa bile bankalar böyle bir sözleşmeyle ilgilenmezler ve onunla bağlı değillerdir. Bu nedenle bir bankanın akreditif altındaki ibrazı karşılama, iştirak etme veya diğer herhangi bir yükümlülüğünü yerine getirmesine ilişkin taahhüdü, amirin amir bankayla veya lehtarla olan ilişkilerinden kaynaklanan hak taleplerine veya savunmalarına tabi değildir”*. Bu hükümden de anlaşılacağı üzere bankaların ödeme yükümlülüğü temel ilişkinin tarafları arasındaki ilişkiden tamamen bağımsız nitelikte olduğundan, temel ilişkideki eksiklik bankaların yükümlülüklerini etkilememektedir. Bankalar sadece kendilerine ibraz edilen belgeleri dış görünüş itibariyle incelemek ve ödeme yapmak yükümlülüğü altındadır. Bankaların ödeme yükümlülüğünün doğabilmesi için akreditife uygun belgelerin ibraz edilmesi yeterlidir. Bu doğrultuda Yargıtay kararları da mevcuttur⁵⁵³. Sonuç olarak amir ve lehtar arasındaki temel ilişkiden kaynaklanan problemler bankanın ödeme borcuna etki etmeyecek ve temel ilişkinin usulüne uygun olarak ifa edilmemesine rağmen belgelerin akreditif şartlarına uygun olması durumunda bankaların ödeme borcu devam edecektir.

B) Akreditifin dış görünüş olarak incelenmesi

Bankalar kendilerine ibraz edilen belgelerin sadece dış görünüş olarak akreditife uygun olup olmamasına bakmakla yükümlüdür. Bir diğer ifade ile inceleme yükümlülüğü kapsamında belgeye bağlılık esası geçerlidir. Belgeler şartlara uygunsuzsa banka tarafından ödeme yapılmakta değilse bankalar ödeme yapmaktan kaçınmaktadır. Bankalar temel

⁵⁵¹ **Kaya**, (Akreditif), s.110.

⁵⁵² ABK m.4-a

⁵⁵³ Yargıtay 11. HD. 08.12.1981 Tarihli 1981/5026 E. ve 1981/5309 K. Sayılı İlâmından (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.275.) *“vesikalı akreditiflerde bütün ilgililer tarafından emtia değil, vesika nazara alınır. ... Malın ayıplı oluşundan doğacak uyumsuzluklar alıcı (ithalatçı) ile satıcı (ihracatçı) arasında halledilebilecek bir meseledir”*.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 04.11.1964 Tarihli 1964/942 E. ve 1964/637 K. Sayılı İlâmı, (Legalbank, E.T. 02.10.2023)

ilişkide alıcı ve satıcı ile bağlantılı değildir. Bir diğer ifadeyle bankalar temel ilişkide borcun gereği gibi yerine getirilip getirilmediği ile ilgilenmemektedir. Dolayısıyla ibraz edilen belgeler içerik olarak değil şekli olarak incelenmektedir.

Bankaların kendilerine ibraz edilen belgeleri incelerken takip edecekleri prensipler ABK’da kaleme alınmıştır. Buna göre belgelerin dış görünüş olarak akreditife uygun olup olmadığı incelenmelidir⁵⁵⁴. Ayrıca ibraz edilen belgelerin içerik olarak akreditifle tamamen aynı olması gerektiği ancak olarak akreditife de tamamen aykırı olmaması gerektiği belirtilmiştir⁵⁵⁵. Açıklanan maddelerden de anlaşılacağı üzere bankalar ibraz edilen belgelerde içerik incelemesi yapmamaktadır.

Bunun yanında bankalar kendilerine ibraz edilen belgeleri incelerken kural olarak takdir yetkisine sahip değildir. Bankaların ibraz edilen belgeler içinde birtakım önemli olmayan maddi hataları tespit etmesi durumunda bu belgeleri kabul edip etmeyeceği yönünde doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre⁵⁵⁶ belgelerde kesin uyumun aranması gerekmektedir. Diğer bir görüşe göre ise basit maddi hatalar göz ardı edilmelidir⁵⁵⁷. Bizim de katıldığımız görüşe göre, hatalı ve eksik olan belgeler önemli bir sorun yaratmıyorsa, basit maddi hata olarak kabul edilebilir durumda ise ve akreditif amiri açısından herhangi bir sakınca oluşturmuyorsa bankalarca kabul edilmelidir. Aksi halde TMK m.2 doğrultusunda bankalar dürüstlük kuralına aykırı davranmış ve hakkını kötüye kullanmış olacaktır. Bu husus MTO tarafından yayımlanan ISBP’de de kaleme alınmıştır. Buna göre “*kelimenin veya cümlenin anlamını bozmayan harf veya yazım hataları bir belgeyi rezervli yapmaz*⁵⁵⁸”. Bu duruma örnek olarak ‘machine’ kelimesi yerine ‘mashine’ kelimesinin yazılması gösterilebilir. Ancak model ABC1807 yerine model ABC1907 yazılması harf hatası olarak kabul edilemeyeceğinden bu durumda belgeler bankalarca kabul edilmemelidir.

⁵⁵⁴ ABK m. 14-a

⁵⁵⁵ ABK m.14/d

⁵⁵⁶ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.271.

⁵⁵⁷ **Schärrer**, s.96 (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.286.)

⁵⁵⁸ ISBP (A.23)

C) Akreditifin makul özenle incelenmesi

ABK'nın önceki düzenlemelerinde bankaların kendilerine ibraz edilen belgeleri makul özenle incelemesi gerektiği yönünde bir ibare bulunmaktaydı⁵⁵⁹. Burada bahsi geçen makul özenin ne olduğu konusunda ise herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Bu da makul özenin ölçüsü ve bundan ne anlaşılması gerektiği konularında birtakım tereddütler meydana getirmiştir. Bu nedenle de MTO Bankacılık Komisyonu, bankaların inceleme yaparken bunu makul özenle yapması konusunda kıstas olarak 'milletlerarası standart bankacılık uygulamalarını' düzenlemiştir. Buna göre bankalar makul derecede özenle inceleme yapacak ve belgelerin dış görünüşünde bir hatanın bulunmadığı durumlarda teferruatlı bir inceleme yapmayacaktır⁵⁶⁰. Fakat bu düzenleme de yeterli ve somut bulunmadığından ABK'nın son düzenlemesinde 'makul özen' kavramı kaleme alınmamıştır. Bunun yanında ABK m.34 kapsamında sorumsuzluk kaydı düzenlenmiştir. Bu maddeye göre bankaların ibraz edilen belgelerle ilgili herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla bankalar gerekli özeni göstermesine rağmen tespit edemediği eksikliklerden ötürü sorumlu olmayacaklardır. Ancak bankalar özen yükümlülüğüne aykırı davranırlarsa bu durumda TBK m.115/3 uyarınca doğacak zararlardan sorumlu olmaktadır⁵⁶¹.

Türk hukukuna göre bankalar hafif kusurlarından da sorumlu olmaktadır. Ancak bu sorumluluk ibraz edilen belgelerin şekli anlamda incelenmesiyle ilgili hususları ifade etmektedir. Yargıtay'ın bu konudaki bir kararına göre⁵⁶² "*vesikalı akreditifte, bütün ilgililer tarafından emtia değil vesikalar nazara alınır. Bankalar, herhangi bir vesikanın şekli, sıhhat ve yeterliliği, doğruluğu, tahsil edilmiş bulunması veya hukukî tesiri veya vesikalar hakkında mevcut ve vesikalar üzerine sonradan yazılı genel ve özel koşullar dolayısıyla hiçbir sorumluluk yüklenmezler*". Karardan da anlaşılacağı üzere bankalara belgelerin içerikleri hakkında sorumluluk yüklenmemektedir. Dolayısıyla ABK m.34 uyarınca düzenlenen sorumsuzluk kaydı Türk hukuku bakımından mutlak olarak geçerli olmamakta, her somut olaya göre bankanın makul özeni gösterip göstermediği incelenmektedir. Yargıtay'a konu olan başka bir uyuşmazlıkta bankaların özen

⁵⁵⁹ 500 Sayılı ABK m.13

⁵⁶⁰ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.266.

⁵⁶¹ Uzmanlığı gerektiren bir hizmet, meslek veya sanat, ancak kanun ya da yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülebiliyorsa, borçlunun hafif kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür.

⁵⁶² Yargıtay 11. HD. 08.12.1981 Tarihli 1981/4184 E. ve 1981/53166 K. Sayılı İlâmından (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.280.)

yükümlülüğü konusunda her somut olayın kendi içerisinde değerlendirilmesi gerektiği yönünde bir karar verilmiştir⁵⁶³.

⁵⁶³ Yargıtay 11. HD. 01.04.2010 Tarihli 2008/7103 E. ve 2010/3601 K. Sayılı İlâmına göre “Somut olayda Akreditifte lehtar tarafından ibrazı gereken belgeler ise şu şekilde yer almıştır; 1-Fatura, 2)Konişmento, 3)Paketleme listesi, 4)Ağırlık listesi, 5-Menşe Sertifikası, 6-Sigorta Poliçesi, 7-İmalatçı tarafından düzenlenmiş analiz raporu.

Mahkemece akreditifte asıl vesaik olarak adlandırılabilir konşimentoya göre malların sevk tarihinin 22.11.2005 olmasına karşın sigorta poliçesinin tanzim tarihinin 29.11.2005 olarak gösterilmesi nedeniyle Yeknesak Kuralların 34/e maddesinin ihlal edildiğinden söz edilmekte ise de, söz konusu 500 sayılı Yeknesak Kuralların 34/e maddesinde “Akreditifte aksine bir şart yoksa veya sigorta belgesinden sigortanın en geç malların yüklenme veya sevk edilme veya teslim alınma tarihinden itibaren geçerli olduğu anlaşılmadığı sürece, taşıma belgesinde belirtilen, malların yüklenme veya sevk edilme veya teslim alınma tarihinden sonraki bir düzenleme tarihi gösteren sigorta belgesini bankalar kabul etmeyeceklerdir.” denilmekte olup, somut olayda 29.11.2005 düzenleme tarihli sigorta poliçesinde sigortanın 22.11.2005’den, yani malların sevk tarihinden itibaren 31.01.2006 tarihine kadar geçerli olduğu belirtildiğinden, söz konusu poliçenin bankalar tarafından kabulü zorunlu olup, bu husus banka açısından bir rezerv oluşturmamaktadır. Her ne kadar mahkeme kararının gerekçesinde yer almamakta ise de, poliçenin sonradan iptal edildiğine dair faks mesajının geçerli olup, olmadığını, yetkili kişiler tarafından gönderilip, gönderilmediğini, prim borcunun ödenmemesinin poliçeyi iptale imkan verip vermediğini davalı bankanın değerlendirmesine olanak yoktur, bir likit delilden söz edilemeyeceğinin de açıklığı karşısında poliçenin sonradan iptaline dair faks mesajı da davalı banka için bir rezerv oluşturmaz. Mahkemenin davayı kabulünde diğer gerekçesi ise “çeki listesindeki ağırlığın fatura ve konşimentoda gösterilen miktarla aynı olması gerekirken farklı yazılmış olması ve keza koli ambalaj listesindeki sayıların fatura ve konşimentodaki mal adedi ile aynı olması gerekirken farklı yazılması ve akreditif şartlarında bobin ağırlığının 5 ton olarak gösterilmesine rağmen seri 2003411RSF sayılı bobinin 6 ton ağırlığında gösterilmesi nedenleriyle ...” davalı bankanın yeknesak kuralları ihlal etmiş olmasıdır. Mahkemenin kabulünün aksine asıl vesaik niteliğindeki konşimento, fatura ve sigorta poliçesinde yer alan bilgilerde bir uyumsuzluk bulunmadığı gibi diğer vesaik niteliğindeki çeki listesinde ve koli ambalaj listesindeki kayıtlarında söz konusu asıl vesaikler veya kendi içlerinde bir uyumsuzluğuna da rastlanmamıştır. Konşimentoda 10 konteyner yerine 11 konteyner yazılmış olması RUVU7223429 numaralı konteynerin mükerrer yazımından kaynaklanmakta olup, eğer mahkemece görülen uyumsuzluk bu husus ise maddi hatadan kaynaklanan bu durumun vesaikler arasında bir uyumsuzluk olarak kabulü mümkün değildir. Akreditif şartlarında bobin ağırlığının 5 ton olarak gösterilmesine karşın diğer vesaik niteliğindeki Analiz Sertifikasında 2003411RSF sayılı bobinin 6 ton ağırlığında olmasının bir rezerv oluşturduğu kabul edilmiş ise de; teyit bankasınca davalı bankaya gönderilen 14.12.2005 tarihli mesajda akreditif gereklerine ve UCP 500 madde 21’e uygun bir analiz sertifikası ibraz edildiği, bu sertifikada verilen ağırlıkların analiz sertifikasında bobin ağırlıkları olarak sınıflandırılmadığı, dolayısıyla akreditifte veya diğer belgelerde verilen beyanlarla çelişen her hangi bir beyanın olmadığı, matematiksel hesaplamaların bankaların sorumluluğunda olmadığı belirtilmiştir, söz konusu belgede yapılan incelemede belgenin “Konum No”, “Seri”, “Miktar”, “Ağırlık” başlıkları altında düzenlendiği, “Seri” başlığı altındaki tüm numaraların 2003411RSF koduyla işaretlendiği, dolayısıyla bu numaranın bobin numarasına işaret etmediği anlaşılmakta olup mahkemenin bu yöndeki kabulünde de gösterilen gerekçe itibarıyla isabet bulunmamaktadır. Bu durumda mahkemece söz konusu analiz sertifikasında yer alan verilerin akreditife konu malın bobin ağırlığına mı, yoksa belirtilen ağırlıkların üretim seri numarası ağırlığına mı işaret ettiğinin gerekirse bu konuda uzman bilirkişilerden rapor alınmak suretiyle belirlenmesi ve şayet belgedeki ağırlık dökümü rulo veya bobinlerle ilişkilendirilmemiş ise diğer belgelere ters düşen bir içerik veya uyumsuzluktan söz edilmeyeceğinden ICC 500 kurallarının 21. maddesine göre söz konusu belgenin ibraz edildiği şekilde kabul edilmesi gereken diğer vesaik niteliğinde olduğu gözetilerek davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hatalı değerlendirmelerle davanın kabulüne karar verilmiş olması doğru olmamış ve kararın açıklanan nedenle davalı banka yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir”. (Yargıtay Karar Arama, E.T. 05.10.2023)

D) Milletlerarası bankacılık standartları doğrultusunda inceleme

ABK m.14/d hükmüne göre “Bir belgedeki veri içeriği, akreditif, bizzat belgenin kendisi ve milletlerarası standart bankacılık uygulaması bağlamında okunduğunda o veri içeriğinin o belgedeki, ibrazı şart koşulan diğer herhangi bir belgedeki veya akreditifteki verilerin içeriğiyle bire bir aynı olması gerekmez, ancak onlara ters düşmemelidir”. İlgili hükümden de anlaşılacağı üzere bankalar incelemelerini milletlerarası bankacılık standartları doğrultusunda yapmaktadır.

İlgili madde hükmü ve ABK kapsamındaki maddeler bir bütün olarak ele alındığında belgelerin uyumlu olması gerektiği kabul edilmektedir. Bu uyumdan kasıt belgelerin hem sayısal olarak hem de akreditif içeriğiyle uyumlu olması gerektiğidir. Belgelerin sayısal uyumundan bahsedilebilmesi için akreditif metninde yer alan belgeler ile lehtar tarafından ibraz edilen belgelerin sayısal olarak birbiri ile uyumlu olması gerektiğidir.

Yargıtay’ın bu konuya ilişkin bir kararında⁵⁶⁴ akreditif şartında ödeme için ‘standart teyit belgesi’ istenmiş, ancak ibraz edilen belgeler arasında bahsi geçen belge bulunmadığı için banka ödeme yapmamıştır. Uyuşmazlığı gören ilk derece mahkemesi, “malın teslim edildiğine dair teyit belgesinin bulunması şartının yerine getirilmemiş olması nedeniyle davanın reddine” karar vermiştir. Daha sonra Yargıtay, “akreditif koşulları arasında gerekli belge olarak sayılan standart teyit belgesinin ibrazı ile akreditif bedelinin ödeneceği hususu dosya içeriği ile sabittir. Davalı bankanın satıma ve akreditife konu bedelleri 10.04.2004 ... Euro, 04.05.2004 ... Euro 22.09.2004 ... Euro 17.11.2004 ... Euro ödendiği ancak bakiye Euro'nun teyit belgesi bulunmadığı gerekçesiyle ödenmediği uyuşmazlığında bu noktada toplandığı anlaşılmaktadır. Hal böyle olunca mahkemece; davalı bankanın anılan belge olmadığı halde ödemenin büyük bir bölümünü yapmış olması karşısında akreditif metninin 6. maddesindeki düzenlemenin taraflar arasında zımnen tadil edilmiş olup olmadığının tartışılıp gerekçeleri de gösterilmek suretiyle bir karar verilmesi gerekirken bu yön gözetilmeden eksik inceleme ve araştırma ile karar verilmesi doğru görülmemiştir” demek suretiyle ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur.

Bankalarca yapılan incelemede öncelikle belgeler arasında sayısal uyumun varlığı aranmaktadır. Ancak bazı özel durumlarda sayısal uyumdan ziyade içerik uyumuna

⁵⁶⁴ Yargıtay 19. HD. 02.07.2013 Tarihli 2013/6615 E. ve 2013/12399 K. Sayılı İlâmi, (Yargıtay Karar Arama, E.T. 08.10.2023)

bakıldığı da karşımıza çıkmaktadır⁵⁶⁵. Örneğin lehtar tarafından ibraz edilen belgelerin akreditif şartında yer alan belgelerden sayısal olarak az olduğu ancak içerik olarak birbirleriyle uyumlu olduğu haller olabilmektedir. Her ne kadar akreditiflerde belgelere bağlılık ilkesi geçerli olsa da bu gibi hallerde ibraz edilen belgelerde içerik uyumunun yeterli olduğuna karar verilmektedir. Bir diğer ifade ile ibraz edilen belgelerdeki sayısal eksiklikler akreditifin amacına ve kullanımına engel teşkil etmiyorsa bu durumda bahsi geçen eksiklikler göz ardı edilebilmektedir. Bu durum her somut olaya göre farklılık arz ettiğinden her akreditifte ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Akreditifte ibraz edilen belgelerin sayısal olduğu kadar içerik olarak da uyumlu olması gerekmektedir. İçerikleri uyumlu olmayan belgelerde akreditif amiri açısından ek külfet getiren farklılıklar nazara alınmamaktadır. Farklılıkların tespitinde bankalar öncelikle dış görünüş itibariyle uyuma bakmaktadır⁵⁶⁶.

VIII) İbraz Edilen Belgelerin Reddedilmesi ve Sonuçları

Belgeli akreditif sözleşmelerinde bankalar kendilerine ibraz edilen belgeleri dış görünüş itibariyle incelemekte ve ibrazın usulüne uygun yapıp yapılmadığına karar vermektedir. Belgeler usulüne uygun ibraz edilmişse ibraz karşılanmakta aksi takdirde belgeler kabul edilmemektedir⁵⁶⁷. Buna rağmen bazı durumlarda belgeler usulüne uygun olarak ibraz edilmiş olmasına karşın bankalar ilgili belgeleri kabulden imtina etmektedir. Bankaların belgeleri kabulden imtina etmesi haklı bir nedene dayanabileceği gibi haksız olarak da yapılabilmektedir. Bankaların belgeleri kabul etmekten imtina etmesinin gerekçelerine göre ise farklı sonuçlar meydana gelmektedir.

A) Uygun olmayan ibraz neticesinde rezerv koyma

Bankalar ibraz edilen belgeleri inceleyip ibrazın usulüne uygun olduğuna karar verdiğinde ödeme talebini karşılamaktadır. Ancak usulüne uygun olmayan bir ibraz söz konusu olduğunda bankalar lehtara ödeme yaparsa bu durumda doğacak zararlardan da

⁵⁶⁵ ISBP (A.40.) “Akreditifte listelenen belgelerin ayrı belgeler olarak ibraz edilmeleri gerekir”.

ISBP (A.41) “Akreditifte istenen ancak birden fazla fonksiyonu yerine getirmesi gereken bir belge fonksiyonunu yerine getirdiğini göstermek kaydıyla bir veya birden fazla ayrı belgeler olarak ibraz edilebilir”.

⁵⁶⁶ ISBP (A.39) “Belge herhangi bir başlık taşımasa da akreditife göre belirlenen içeriğe sahip olmalıdır”.

⁵⁶⁷ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.295.

sorumlu olacaktır. Yargıtay'ın konuyla ilgili bir kararında⁵⁶⁸ uygun olmayan ibraza rağmen ödeme yapan banka, amirin uğradığı zarardan sorumlu tutulmuştur. Hangi durumların uygun olmayan ibraz olduğu her somut olayda ayrı ayrı değerlendirilerek karar verilmektedir. ABK hükümleri doğrultusunda usulüne uygun olmayan ibrazla karşılaşan bankanın ibrazı karşılamaması, iştirah etmemesi ya da belgelere rezerv koyması gerekmektedir. Belgelere rezerv koyulmasının iki farklı sonucu olmaktadır. Belgeler görevli ya da teyit bankasına ibraz edilmişse bankalar bu durumda belgelerdeki eksiklikleri tespit etmekte ve rezerv koyarak lehtara iade etmektedir. Bunun yanında belgeler amir bankaya ibraz edilmiş ise bu takdirde belgelerdeki eksikliklerin tespit edilip rezerv koyulmasına ek olarak bankanın kendi kararı doğrultusunda amirden rezerv kaldırma talimatı verip vermeyeceği sorulmaktadır.

Bankaların hangi hallerde ibrazı karşılamayacağı, iştirah etmeyeceği ya da belgelere rezerv koyup lehtara iade edeceği konusunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Uygulamada çoğunlukla, belgelerdeki eksiklikler ibraz süresi içerisinde düzeltilebilecek nitelikte ise bu durumda rezerv konulmaktadır. Nitekim ibraz süresi dolana kadar lehtarın belge ibraz etme veya eksik/hatalı ibraz edilen belgeleri değiştirme hakkı bulunmaktadır. Rezerv konulan belgeler dışında kalan belgelerin ise uygun olduğu kabul edilmiştir. Bir diğer ifade ile rezerv konulan belgeler dışında daha sonra eksiklik tespit edilmiş olsa da bankalar buna dayanarak ibrazı karşılamaktan çekinememektedir⁵⁶⁹. Zira incelenen belgelerden rezerv konulmayanlar bankaca uygun kabul edilmektedir.

Uygun olmayan belgeler amir banka dışında başka bir bankaya ibraz edilmişse bu durumda ilgili banka ödemeyi reddetmektedir. Lehtar bu durumda belgelerin akreditif bankasına gönderilmesini talep etme hakkına sahiptir. Banka bu takdirde belgeleri rezerv gerekçeleri ile birlikte akreditif bankasına göndermektedir. İbrazin karşılanıp karşılanmayacağına ise amir banka karar vermektedir⁵⁷⁰. Amir banka belgelere rezerv koyarsa bu durumda bir ihtimal daha gündeme gelmektedir. Banka kendi kararı ile

⁵⁶⁸ Yargıtay 19. HD. 12.02.2009 Tarihli 2008/6984 E. ve 2009/968 K. Sayılı İlamından (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.296.)

⁵⁶⁹ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.289.

⁵⁷⁰ Yargıtay 11. HD. 11.09.2014 Tarihli 2013/6717 E. ve 2014/13603 K. Sayılı İlamında “.....davacının banka tarafından konulan rezervi bilmesine rağmen davalıdan ödeme yapmasını istediği, bu şartlarda ödeme halinde davalının amir bankaya rücu imkânı kalmayacağından davacının talebinin hakkın kötüye kullanılmasını teşkil ettiği, satış bedeli talebinin akreditif amiri ithalata karşı açılacak davada görülmesi gerektiği, davalının sözleşmeye ve yasal mevzuata uygun hareket ettiği gerekçesiyle, davanın reddine karar verilmiştir” verilen karar Yargıtay’ca onanmıştır. (Yargıtay Karar Arama, E.T. 03.11.2023)

akreditif amirine müracaat ederek rezerv kaldırma talimatı vermesini talep edebilmektedir. Önemle belirtmek gerekir ki akreditif bankasının amire müracaat etmesi beş iş günlük olan inceleme süresine etki etmemektedir. Yani amir rezerv kaldırma talimatı vermez ve bu zaman diliminde beş iş günlük inceleme süresi sona ererse bankanın belgeleri kabul ettiği karinesi gündeme gelmektedir⁵⁷¹.

Akreditif amiri rezerv kaldırma talimatı verir ise ilerleyen dönemde belgelere ilişkin bir ihtilaf çıkması durumunda bankalar sorumlu olmayacaktır. Yargıtay'a intikal eden bir uyuşmazlıkta⁵⁷² *“davacının ithal ettiği makineleri gümrükten çekerek sahiplendiği, muhabir banka tarafından konulmuş rezervin davacının talimatı ile kaldırılarak ödemenin yapıldığı, eksik belge ile ödeme yapıldığı iddiasının alıcının malları gümrükten çekmesi nedeniyle hakkın kötüye kullanılması olduğu, somut olayda akreditifin teyitli, geri dönülemez olması nedeniyle belgeler dış görünüş itibariyle uygun olduğu takdirde satıcının satış akdine uygun hareket etmediği gerekçesiyle ödemenin durdurulmasını isteme hakkı bulunmadığı, davalı bankanın yaptığı ödemede bir kusurunun olmadığına karar verilmiştir”*.

B) İbraz edilen belgelerin haklı nedenle reddedilmesi

Lehtar akreditifte belirlenen belgeleri usulüne uygun olarak ibraz ettiğinde ibraz yükümlülüğünü yerine getirmiş olmakta ve bankadan ödeme talep edebilmektedir. Buna karşın belgeler, usulüne uygun ya da süresinde ibraz edilmezse ibraz yükümlülüğü yerine getirilmemiş olduğundan bankaların da haklı nedenle red hakkı gündeme gelmektedir. Bankaların red sebeplerinin haklı nedene dayanabilmesi için akreditifte belirlenen şartlara aykırı ibraz yapılması yahut ibrazın vadeden sonra yapılmış olması gerekmektedir.

1) Akreditif şartlarına aykırı yapılan ibraz

Akreditif şartlarında belirlenen belgelere aykırı olarak yapılan ibrazlarda bankalar rezerv koyarak durumu lehtara bildirmektedir⁵⁷³. Lehtar eksik belge ibraz ederse bu durumda süresi içerisinde olmak kaydıyla eksikliği tamamlama hakkına sahiptir. İbraz

⁵⁷¹ ABK m. 16-b *“Bir amir banka bir ibrazın uygun olmadığını belirlediğinde sadece kendi kararıyla, rezerv kaldırma talimatı almak için akreditif amiriyle temas edebilir”*.

⁵⁷² Yargıtay 11. HD. 22.05.2006 Tarihli 2005/5619 E. ve 2006/5971 K. Sayılı İlâmından (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.299.)

⁵⁷³ ABK m.16-d(i) uyarınca bahsi geçen bildirim mümkünse telekomünikasyon araçları ile en hızlı şekilde yapılmalıdır.

süresi içerisinde eksikliğin tamamlanamaması hâlinde bankalar rezerv koyarak ilgili belgeleri lehtara iade etmektedir. Bankalar daha önce de belirtildiği gibi inceleme süresi içerisinde ibraz edilen belgeleri inceleyerek olumlu ya da olumsuz bir karar almak zorundadır. İnceleme sonucunda belgelerin akreditif şartına uygun olmadığına karar veren banka bu durumu lehtara en kısa sürede bildirmelidir. Belgeler akreditif şartına aykırı olarak ibraz edilmiş olsa dahi bankalar belgelere rezerv koyarak lehtara iade etmemiş ise belgeleri bu hâliyle kabul etmiş sayılmakta ve ibrazı karşılama yükümlülüğü doğmaktadır. Ancak Yargıtay'ın eski tarihli bir kararında inceleme süresi geçtikten sonra belgelere rezerv koyulabileceği hususunda vermiş olduğu bir kararı bulunmakla birlikte günümüzde bu anlayış terk edilmiştir⁵⁷⁴. Bununla birlikte ABK m.15 hükmü doğrultusunda bankalar olumlu yönde karar alıp bunu lehtara bildirdikten sonra karar değiştirme hakkına sahip değildir⁵⁷⁵.

ABK ya da başka bir düzenlemede bankaları eksik ya da akreditif şartına aykırı ibrazı karşılamaya zorlayan herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak uygulamada bankalara bu konuda takdir yetkisi tanınmaktadır. Özellikle basit ve önemsiz eksikliklerin olduğu durumlarda bankaların geçici çözüm yollarına gittikleri görülmektedir. Bu uygulama amir ve lehtarın menfaatlerini koruma amacı gütmektedir. Nitekim eksiklik ya da hataya rağmen temel ilişkinin ifası hususunda hem amir hem de lehtarın menfaati bulunmaktadır.

Günümüzde nadir de olsa eksik belgeler bazı durumlarda bankalarca garanti altına alınmaktadır⁵⁷⁶. Bahsi geçen garanti, akreditif şartında yer alan belgelerin yerine geçmemekte aksine lehtarın eksikliği tamamlayacağı yönünde vermiş olduğu taahhüdü yerine getirmediği durumlarda, bankanın uğrayacağı zararın garanti altına alınması anlamına gelmektedir. Uygulamada çoğunlukla ödeme bankasının kendisini korumak amaçlı garanti talep ettiği görülmektedir.

Doktrinde hâkim olan görüşe göre; her durumda eksikliklerin garanti altına alınamayacağı kabul edilmektedir⁵⁷⁷. Garanti durumlarına örnek olarak şekli eksikliğe

⁵⁷⁴ Yargıtay 11. HD. 13.10.1994 Tarihli 1994/2879 E. ve 1994/7395 K. Sayılı İlâmından (nakleden **Reisoğlu**, (Akreditif), s.283.)

⁵⁷⁵ **Reisoğlu**, (Akreditif), s. 168.

⁵⁷⁶ 500 Sayılı ABK'da eksikliğe rağmen garanti alınarak bankaların ödeme yapabileceği hususu açıkça düzenlenmiş olsa da 600 Sayılı ABK'da bu hüküm kapsam dışı bırakılmıştır.

⁵⁷⁷ **Kaya**, (Akreditif), s.122.

rağmen ibrazı karşılayan bankanın muhtemel zararını garantör banka aracılığı ile koruma altına aldığı durumlar verilebilir. Bu durumda değerlendirme ödeme bankasına ait olmaktadır. Zira belgelerdeki eksikliğe rağmen ödeme yapmayı üstlendiği durumlarda eksik belge riskini göze almaktadır. Alınan garanti ise bu riskin gerçekleşmesi hâlinde uğranılan zararı güvence altına almaktadır. Bu şekilde alınan banka garantileri genellikle posta hizmetlerinde yaşanan gecikmeleri güvence altına almaktadır. Fakat önemle belirtmek gerekir ki bu güvence lehtarın kusurundan kaynaklanan gecikmeleri kapsamamaktadır⁵⁷⁸. Bahsi geçen garanti belgelerin şekli ya da içerik olarak eksikliğini değil, akreditife uygun ibraz edileceğini güvence altına almaktadır. Yoksa eksik ya da akreditifte öngörülenden farklı ibraz edilen belgelerin ibrazı bu kapsama girmemektedir. Eksiklikler lehtar tarafından giderilmezse ve banka buna rağmen ödeme yaparsa bu takdirde uğranılan zarar garanti altına alınmaktadır.

Bazı durumlarda ise lehtarın şahsî teminat vererek güvence oluşturduğu görülmektedir. Banka eksik ve hatalı belge ibrazının bulunduğu durumlarda lehtardan aldığı garantiye göre ödeme yaparsa, bu hususu lehtara rücu hakkına sahip olmaktadır⁵⁷⁹.

Bazı durumlarda ise bankaların eksik ve hatalı belgelere rağmen şartlı ödeme yaptığı görülmektedir. Bankalar bahsi geçen hataları önemsiz bulursa lehtara şartlı ödeme yapabilmektedir. Bu durumda iki ihtimal gündeme gelmektedir. İlki; hatanın akreditif bankası veya amir tarafından da önemsiz bulunması şartına bağlı kalınarak ödeme yapılmasıdır. Bu durumda akreditif bankası ya da amir bunu kabul ederse başkaca bir işlem yapılmasına gerek kalmamaktadır. Ancak banka ya da amir bu durumu kabul etmezse bu takdirde lehtara yapılan ödemenin iade edilmesi gerekmektedir⁵⁸⁰. İkincisi ise, akreditife uygun olmayan belgelerin ibrazının daha sonra düzeltilmesi şartı ile ödeme yapılması durumudur.

⁵⁷⁸ Yargıtay 11. HD. 24.04.2000 Tarihli 2000/1904 E. ve 2000/3443 K. Sayılı İlâmı, (Kazancı İBB, E.T. 12.01.2023)

⁵⁷⁹ Yargıtay 11. HD. 10.10.1994 Tarihli 1994/2934 E. ve 1994/7300 K. İlâmından (nakleden **Reisoğlu**, (Akreditif), s.304.) “davacı bankanın davalılardan bila tarihli taahhütname alarak akreditif vesaiki ile ilgili doğabilecek her türü rezervlerin sorumluluğunun kendilerine ait olacağını kabul etmiş ise de, davacı banka tarafından akreditife rezerv konulmadan sadece taahhütname almakla yetinmesinin tahsil edemediği akreditif bedelini davalılara rücu hakkını vermeyecektir”. Önemle belirtmek gerekir ki kararın gerekçesini rezerv konulmaması oluşturmaktadır. Banka rezerv koymuş olsa idi bu durumda rücu hakkına sahip olacaktı. Rezerv konulmadığından dolayı belgelerin banka tarafından kabul edildiği varsayılmaktadır.

⁵⁸⁰ **Kaya**, (Akreditif), s.124.

Bu noktada önemle belirtmek gerekir ki yukarıda bahsi geçen durumlarda akreditif şartlarının tadil edildiği kabul edilmektedir. Ancak ABK m.10 uyarınca⁵⁸¹ yapılan değişikliklere akreditif ilişkisine katılan diğer tarafların da onay vermesi gerekmektedir. Dolayısıyla yapılan değişikliklerin diğer taraflara da bildirilmesi gerekmektedir. Değişiklikten haberdar edilen bankalar ise belgeleri süresi içerisinde incelemek ve reddedecek ise bunu gerekçesi ile bildirmek durumundadır. Bankalar beş iş günü içerisinde bir karar vermez ise değişikliği kabul ettiği nazara alınacaktır. Bankaların bu değişikliğe onay vermemesi hâlinde ise ödenen bedel faizi ile birlikte iade edilecektir⁵⁸².

2) Vadeden sonra yapılan ibraz

Vadesi geçtikten sonra belgelerin ibrazı hâlinde bankalar belgeleri reddetmektedir. Nitekim bankalar gecikmiş ibrazı kabul etmek zorunda değildir. Ancak bankalar dilerse amirden rezerv kaldırma talimatı vermesini talep edebilmektedir. Gecikmiş ibraz amirin bilgisi haricinde kabul edilirse, banka bu durumda doğan zararı tazmin etmekle yükümlü olacaktır⁵⁸³. Yargıtay'ın bir kararına göre; *“dava dışı (amir banka) National ...Bank SA. tarafından açılan ve ödenmesi taahhüt edilen akreditif kapsamında davacının ihracat yaptığı, akreditifin azami 9.250.000 USD ile sınırlandığı, bu haliyle akreditifin tutara bağlı rotatif nitelikte olduğu, akreditif şartlarının 47/A maddesinde, akreditifin kullanılmasının her defasında amir bankanın teyit bankasına değişiklik mesajı göndermesi şartına bağlandığı, davalı ... bu ilişkide teyit bankası olarak yer almış olduğu ve davacının akreditif limitinin üzerinde talepte bulunması nedeniyle amir bankadan değişiklik mesajı gelmediğinden ve başkaca diğer noksanlıklardan dolayı bedeli ödemediği, buna göre akreditif mektubunun 47/A maddesine gerekse Milletlerarası Ticaret Odasının 600 sayılı kurallarına göre davalı ... bir sorumluluğunun bulunmadığı, diğer davalı ... A.Ş.'nin ise ihbar bankası olarak amir bankanın görevlendirdiği banka konumunda olması nedeniyle bir sorumluluğu bulunmadığı gerekçesiyle, davanın reddine karar verilmiştir⁵⁸⁴”.*

⁵⁸¹ Akreditif şartlarındaki değişiklik bütün tarafların katılımı ile gerçekleşmektedir.

⁵⁸² **Kaya**, (Akreditif), s.126.

⁵⁸³ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.298.

⁵⁸⁴ Yargıtay 11. HD. 24.03.2015 Tarihli 2014/6638 E. ve 2015/4068 K. Sayılı İlâmı, (Yargıtay Karar Arama, E.T. 04.10.2023)

Bu karar doktrinde bazı yönlerden eleştirilmektedir⁵⁸⁵. Buna göre vadesi geçtikten sonra ibraz edilen belgelerin doğrudan reddedilmemesi bu konuda amirden rezerv kaldırma talimatı vermesinin talep edilmesinin doğru olduğu savunulmaktadır. İlgili görüşe göre, belgeler akreditif şartına uygun ise sırf süreden dolayı ret kararı verilmesi isabetli görülmemektedir. Bankanın rezerv koyarak amire bilgi vermesi gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca amirin rezerv kaldırma talimatı vermesi hâlinde ise gecikmiş ibrazın kabul edilmesinin taraf menfaatlerine daha uygun düşeceği savunulmaktadır. Bir diğer ifade ile amirin süresinden sonra yapılan ibrazı kabul etmesi hâlinde bankanın gecikmiş ibrazı nazara almaması gerektiğini isabetli bulmaktadır.

C) İbraz edilen belgelerin haksız nedenle reddedilmesi

Bankaların ibraz edilen belgeleri haksız nedenle reddetmesi hususu iki ihtimalde karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, ibraz edilen belgelerin akreditif şartına uygun olmasına rağmen bankalarca reddedilmesi, ikincisi ise bankaların ibraz edilen belgeleri kabul etmesine rağmen sonradan cayma durumudur.

Bankalar kural olarak akreditif şartına uygun belge ibrazı hâlinde ilgili belgeleri reddedemez. Ancak bazı durumlarda lehtarın iyi niyet kurallarına aykırı şekilde ibraz ettiği belgelerin kabulü mümkün olmamaktadır. Lehtar tarafından ibraz edilen belgelerin hangi durumlarda iyi niyet kuralına aykırı davranarak hakkın kötüye kullanılması sonucunu doğurduğu durumlar açıkça düzenlenmemiştir. Doktrinde savunulan bir görüşe göre⁵⁸⁶; lehtarın sunduğu belgelerin akreditif şartına uygun olması hâlinde bankalarca reddedilmesi iyi niyet kuralı ile bağdaşmamaktadır. Yine bu görüşe göre, bankalar iyi niyet kuralına aykırı olacak şekilde belge ibraz edildiği kanısına vardığında ibrazı kabul etmeyecek ve bu konuda aleyhlerine dava açılırsa, bu davanın kaybedilmesi durumunda lehtara ödeme yapılacaktır. Bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre⁵⁸⁷, bankaların iyi niyet kuralına aykırı belge ibraz edildiği hususunda tereddüt yaşamaması durumunda belgelere rezerv koyarak amirden rezerv kaldırma talimatı vermesini istemesi bankaların lehine olacaktır. Zira amir rezerv kaldırma talimatı verdiğinde sorumluluk amire ait olmaktadır.

⁵⁸⁵ Doğan, (Akreditif), s.301.

⁵⁸⁶ Reisoğlu, (Akreditif), s. 307.

⁵⁸⁷ Doğan, (Akreditif), s.309.

Bazı durumlarda ise bankalar yaptıkları inceleme neticesinde belgelerde eksiklik ve/veya hata olmasına rağmen ibraz edilen belgelerin akreditif şartına uygun olduğu kanaatine varıp lehtara ödeme yapmaktadır. Bu durumda bankalar daha sonra yapılan hatanın fark edilmesi üzerine lehtara ödemiş oldukları paranın iadesini talep edip edemeyeceği konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bu konudaki bir görüşe göre⁵⁸⁸ ibraz edilen belgelerin kabul edilmesi fiili bir irade açıklamasıdır. Dolayısıyla kabul edilen belgelerin iptal edilmesi mümkün olmamaktadır. Bu nedenle de bankalar ödemiş oldukları bedeli ancak sebepsiz zenginleşme hükümleri doğrultusunda geri alabilmektedir.

Bizim de katıldığımız diğer bir görüş⁵⁸⁹ ise, ibraz edilen belgelerin kabulünü hukukî bir işlem olarak kabul etmektedir. Bu nedenle de kabulden her zaman cayılabildiği görüşü hâkimdir. Kanaatimizce, lehtarın akreditif şartlarında belirlenen belgeleri bankaya ibraz etmesi lehtarın bu konudaki irade beyanını içermektedir. Belgelerin banka tarafından süresi içerisinde incelenmesi ve kabul edilmesinden sonra ilgili belgeler tekrar incelenmemektedir. Bu husus ABK'da da açıkça düzenlenmiştir⁵⁹⁰. Dolayısıyla da geri ödeme hususu söz konusu olmamakta ancak hata nedeniyle iptal hususu gündeme gelebilmektedir⁵⁹¹.

⁵⁸⁸ **Canaris**, s.383. (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.309.)

⁵⁸⁹ **Kaya**, (Akreditif), s.119.

⁵⁹⁰ ABK m. 16-f

⁵⁹¹ Bu konuda aksi bir görüş için Bkz. Yargıtay 11. HD. 05.07.1993 Tarih 1993/2991 E. ve 1993/5886 K. Sayılı İlâmından (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.310.) “yurtdışındaki ithalatçı firmanın amir banka aracılığı ile davalı bankada, davalı lehine dönülmez ve teyitsiz akreditif açtığı uygun vesaik alınma bildiriminden sonra 2 gün içinde bankanın İstanbul şubesinin alacaklandırılacağı ifade edildiği, akreditif açılış mektubunda akreditif işlemleri ile ilgili 400 no.lu broşürün 83 revizyonunun uygulanmasının istenildiği, vesikaların uygun olması üzerine amir bankaca davalı muhabir bankaya ödeme yapıldığı ve davalının da davacıya ödemedede bulunduğu, amir bankanın ödeme gerçekleştikten sonra bunu geri isteyemeyeceği, çünkü 400 no.lu broşürün 16. maddesi uyarınca vesaike inceleme yetkisi amir bankaya verildiği hallerde dahi amir bankanın makul bir süre içinde inceleyip kabul veya ret kararını bildirmesi gerektiği halde, aylar sonra alıcının kabul etmediği belgeleri geri göndererek, davalı bankaya ödenen bedelin, davalı hesabına borç yazıldığı bildirildiği, davalının da bedeller davacıya ödendikten sonra davacının diğer hesaplarından tevkife kalkışmasının yasal bir davranış olmayacağı, bu işlemin objektif iyi niyet kuralları ve bankacılık uygulamalarına da uygun olmayacağına” karar verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İBRAZ EDİLEN BELGELERİN KABUL EDİLMESİ VE SONUÇLARI

Lehtar tarafından ibraz edilen belgelerin akreditife uygun olduğuna karar verildiğinde bankalar ibrazı karşılamak ve ödeme yapmakla yükümlüdür. Belgeler hangi bankaya ibraz edilmiş olursa olsun akreditif bedelinin ödenmesi için yapılacak müracaat amirle üçüncü kişi lehine akreditif sözleşmesi yapan akreditif bankasına yapılacaktır. Ancak akreditif ilişkisi içerisinde teyit bankası da mevcut ise bu durumda ödeme talebi teyit bankasına da yapılabilmektedir. Nitekim teyit bankası da akreditif bankası ile birlikte müşterek ve müteselsil sorumludur. Bu durumda lehtar ister teyit bankasına ister ise akreditif bankasına başvuru yapmak konusunda serbest olduğundan seçimlik hakkını kullanabilmektedir. Lehtarın ödeme talebi teyit bankası tarafından karşılanmaz ise bu durumda lehtar akreditif bankasına başvurabilmektedir. Bununla birlikte bir bankanın ödeme yapmış olması diğer bankayı da ödeme yapmaktan kurtarmaktadır.

I) Kabul Edilen Belgeler Doğrultusunda Ödeme

ABK'ya göre bankaların akreditif bedelini ödeme borcu, nakit olarak, kıymetli evrakın kabulü ile ya da kıymetli evrakın iştirası şeklinde yapılabilmektedir. Akreditif ilişkisine katılan tarafların ödemenin nasıl yapılacağı hususunda seçim yapmaları gerekmektedir⁵⁹².

A) Bedelin nakit olarak ödenmesi

Akreditif bedeli nakit olarak ödenebilmektedir. Ancak nakit ödemedeki kasıt sadece nakit para ile yapılan ödeme değildir. Ödeme lehtara nakit olarak yapılabileceği gibi aynı zamanda lehtarla cari hesap sözleşmesi yapılmak suretiyle de söz konusu bedel ödenebilmektedir⁵⁹³. Nakdî şekilde ödemelerde de karşımıza farklı seçenekler çıkmaktadır. Buna göre peşin ödeme, ön ödeme ya da ertelemeli ödeme seçenekleriyle akreditif bedeli ödenebilmektedir.

⁵⁹² ABK m.6/b, **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.633.

⁵⁹³ **Kaya**, (Akreditif), s.128.

1) Peşin ödeme yöntemi

Akreditiflerde genel kural, bedelin belgelerin ibrazında ödenmesidir. Banka ilgili belgelerin usulüne uygun olduğuna kanaat getirdiği zaman söz konusu akreditif bedelini lehtara ödemektedir. Bu genel kural dolayısıyla ABK, bedel ödenmesi hususunu ibrazda ödeme olarak ifade etmektedir⁵⁹⁴. Akreditif bedeli taraflarca belirlenmiş olan para biriminden, belgelerin ibrazını müteakip ödenmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus ödemenin yapılacağı ülkedeki döviz kontrol kurallarıdır. Eğer ilgili ülkede belirlenen para birimi üzerinden ödeme yapılması mümkün değil ise bu noktada uygulamada birtakım problemlerle karşılaşmaktadır. Kural olarak bankalar ödeme günündeki kura göre hesap yapmaktadır. Dolayısıyla enflasyondan ve döviz kontrol kurallarından kaynaklanan ihtilafların önlenmesi amacıyla akreditif bedelinin ödeneceği para birimi belirlenirken ülkelerin döviz kontrol kurallarına bakılmasında fayda bulunmaktadır.

2) Ön ödeme yöntemi

Bazı durumlarda akreditif bedeli belgeler ibraz edilmeden kısmen ya da tamamen ödenebilmektedir. Bu durumda ön ödeme yöntemi kullanılmış olmaktadır. İlgili bedel, belgeler ibraz edilmeden evvel tamamen ödenmiş ise bu durumda belgelerin ibrazı sadece bir prosedürden ibaret olmaktadır. Ancak bu husus uygulamada çok tercih edilmemektedir. Bunun yerine kısmî ödemenin yapıldığı görülmektedir. Bu yöntemle lehtarın finansman ihtiyacını karşılamak adına başvurulduğu görülmektedir. Bazı durumlarda lehtar önden bir miktar ödeme almakta ve bu ödeme ile borçlandığı edimin ifası için birtakım harcamalar yapmaktadır. Ön ödeme yöntemine genellikle birbirini tanıyan ve güvenen tarafların başvurduğu görülmektedir. Tarafların birbirini tanımadığı ya da güvenmediği durumlarda ön ödeme yöntemine başvurulmamaktadır.

3) Ertelemeli ödeme yöntemi

Uygulamada en çok rastlanan ödeme yöntemi ertelemeli bir diğer ifade ile vadeli ödeme yöntemidir. Vadeli ödeme yöntemi ilk olarak ABK'nın 1983 yılındaki revizyonunda kaleme alınmış ve diğer güncellemelerde de yerini korumuştur⁵⁹⁵. Bu yöntemde banka, belgeler kendisine ibraz edildiği anda değil ibrazdan belirli bir süre sonra

⁵⁹⁴ ABK m.6/b

⁵⁹⁵ ABK m.6

ödeme yapmaktadır⁵⁹⁶. Başka bir ifade ile vadeli ödemenin alıcıya finansman sağladığı da söylenebilmektedir.

Bu ödeme yönteminde de akreditif ilişkisi ve temel ilişki birbirinden tamamen bağımsız durumdadır. Amir, lehtara belirlenen vade içerisinde malları göndermemiş ise ödemeyi engelleme imkânı yoktur. Ancak amir malları teslim ettikten sonra ödemeyi ihtiyati tedbir kararı alarak durdurma imkânına sahiptir. Dolayısıyla bu ödeme yöntemi lehtar açısından tehlikeli olduğundan birtakım riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu yöntemde akreditif şartında belirlenen malların süresi içerisinde ve akreditif şartına uygun olacak şekilde gönderilmemesi nedeniyle ödemenin durdurulması sağlanabilmektedir. Bu yöntemde de bankanın ödeme yapması için akreditifte belirlenen belgelerin usulüne uygun ibrazı yeterlidir. Bankanın kendisine ibraz edilen belgeleri incelemesi ve uygun bulması neticesinde ya da inceleme süresi içerisinde belgelere rezerv koymaması hâlinde bankanın ödeme borcu doğmaktadır. Bankanın ödeme borcunun doğmasından sonra ihtiyati tedbir kararı alınması mümkün olmamaktadır⁵⁹⁷. Ancak amir başka hukukî yolları deneyerek lehtara ödeme yapılmasına engel olma yoluna gidebilmektedir.

Ertelemeli ödeme yönteminde vadenin başlangıcının ve süresinin açık ve tereddüde yer vermeyecek şekilde akreditifte belirlenmesi şarttır. Uygulamada vadeli ödeme yöntemi kabul edilen akreditiflerde bazı durumlarda vadeden evvel ödeme yapılması talebi ile karşılaşılmaktadır. Bu husus doktrinde farklı şekillerde değerlendirilmektedir. Bir görüşe göre⁵⁹⁸ banka ilgili akreditif ilişkisinde muhabir ya da görevli banka konumunda ise ifa yardımcısı sayılmaktadır. Bu durumda muhabir banka, akreditif bankası ya da teyit bankasının talimatı ile ödeme yapabilir. Bahsi geçen banka teyit bankası konumunda ise zaten akreditif bankasından bağımsız bir ödeme borcu bulunduğu vadesinden evvel ödeme yapılmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

Bize de uygun gelen diğer bir görüşe göre ise⁵⁹⁹ vadeden evvel ödeme yapılmasına izin verilmesi hususunda risk akreditif bankasında ve amirde olmaktadır. Erken ödemeye izin verilmemiş ve yine de ödeme yapılmış ise bu durumda meydana gelebilecek

⁵⁹⁶ **Kaya**, (Akreditif), s. 136.

⁵⁹⁷ **Kaya**, (Akreditif), s.137.

⁵⁹⁸ **Kaya**, (Akreditif), s.139.

⁵⁹⁹ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.117.

zararlardan ödemeyi yapan banka sorumlu olmaktadır. Ayrıca banka bu durumda amire rücu edememekte ve erken ödeme neticesinde oluşan zararını da talep edememektedir.

B) Bedelin kıymetli evrak kabulüyle ödenmesi

ABK m.6/b uyarınca akreditif bankası lehtara ödeme yapmak suretiyle değil, lehtar tarafından çekilen poliçeleri kabul etme suretiyle de akreditif açabilmektedir. Bu durumda banka poliçenin vadesinde ödeme yapma yükümlülüğü altına girmektedir. Keşideci akreditif bankası olabileceği gibi başka bir banka da olabilmektedir. ABK hükümleri doğrultusunda bu ödeme yönteminde poliçenin amir üzerine çekilmesi kabul edilmemektedir⁶⁰⁰.

C) Bedelin kıymetli evrak iştirasıyla ödenmesi

İştirâ, kıymetli evrakın vade tarihinden evvel hamilinden satın alınması anlamına gelmektedir⁶⁰¹. Akreditif bir poliçeye dayanmakta ise lehtar poliçeyi iştirâ ettirmek suretiyle iştirâ eden bankadan poliçenin bedelini almaktadır. ABK düzenlemesine göre ise iştirâ “*uygun bir ibraz altında poliçelerin ve/veya belgelerin, görevli bankanın ramburse edilmesi gereken banka iş gününde veya daha önce görevli banka tarafından lehtara avans ödeme yapılarak veya avans ödeme yapılacağı kabul edilerek satın alınması*” anlamına gelmektedir⁶⁰². İlgili madde hükmünden de anlaşılacağı üzere iştirâ hem poliçe hem de belgelerin iştirâsı olacak şekilde yapılabilmektedir. Belgelerin iştirâ edilmesi belgelerin banka tarafından satın alınması anlamına gelmektedir. Belgeleri satın alan banka bunları ibraz ederek akreditif bedelini almaktadır⁶⁰³.

II) Akreditif Bedelinin Ödenmesine Yönelik Def'i ve İtiraz

Kural olarak akreditif şartlarına uygun belgelerin ibrazı hâlinde bankanın ödeme borcu doğmaktadır. Her borç ilişkisinde olduğu gibi akreditiflerde de bazı durumlarda lehtarın ödeme talebinin sonuçsuz bırakılması amacıyla birtakım def'i ve itirazlar ileri sürülebilmektedir. Burada önemli olan husus üçüncü kişi yararına yapılan akreditif sözleşmelerinde tarafların arasındaki iç ilişkiden kaynaklanan def'i ve itirazların bankanın ödeme borcuna etki edip etmeyeceğidir.

⁶⁰⁰ ABK m.6/c

⁶⁰¹ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.156.

⁶⁰² ABK m.2

⁶⁰³ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.156.

Bankanın yapabileceği itirazların ortak noktası borcun mevcut olup olmaması noktasında toplanmaktadır. Bunların içerisinde, borcun hiç doğmaması, sona ermesi ya da geçersiz olması durumları girmektedir. Bankanın yapabileceği itirazlar akreditif sözleşmesinin tamamına yönelik olabileceği gibi lehtara ödenmesi gereken bedele de ilişkin olabilmektedir⁶⁰⁴. Ancak bu durumda banka lehtara ödeme yapmaktan kaçınma hakkına sahip olsa da akreditif sözleşmesindeki borcun sona erebilmesi için ifanın amire ya da amir tarafından belirlenen başka bir kişiye yapılması gerekmektedir⁶⁰⁵.

Banka borcun hiç doğmadığını ileri sürebileceği gibi borcun ifa edildiğini de ileri sürebilmektedir. Bunun yanı sıra banka; akreditif sözleşmesinde muvazaalı işlemler olduğu, TBK m.27’de düzenlenen kesin hükümsüzlük hallerinin mevcut olduğu ya da ifanın imkânsız olduğu gibi nedenlerle itiraz etme hakkına sahiptir. Bu açıklamalara ek olarak bankanın itiraz hakkının yanında sahip olduğu birtakım def’i hakları da bulunmaktadır. Banka kural olarak def’i hakkını lehtara karşı da ileri sürebilecektir.

Tarafların arasındaki ilişkiden kaynaklanan her nedenin ödeme talebine engel olması lehtarın akreditif ilişkisinde güçsüz bir konuma koyabilecektir. Akreditifin teminat fonksiyonunu yerine getirebilmesi için bu tür potansiyel def’i ve itirazlara karşı birtakım tedbirlerin alınmasını gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla lehtarın ödeme talebi tarafı olmadığı bir sözleşmede meydana gelen def’i ve itirazlardan etkilenmemelidir. Bu nedenle de bahsi geçen ödemenin engellenmesi hususu istisnâ olarak uygulanmalıdır. Nitekim ABK m.4 uyarınca⁶⁰⁶ amir ve banka arasında yapılan akreditif sözleşmesi ile amir ve lehtar arasında kurulan temel ilişki birbirinden bağımsız niteliktedir. Bu bağlamdan olmak üzere lehtar, banka ile amir arasındaki akreditif sözleşmesine değil, amirle arasındaki temel sözleşmeye dayanarak bir hak talebinde bulunmaktadır. Genel olarak akreditif şartlarında belirlenen kurallara uygun şekilde belge ibraz edilmesi hâlinde banka ödemeyi yapmakla mükelleftir. Bir diğer ifade ile banka, temel ilişkideki tarafların aralarındaki sözleşmede belirlenen koşullara göre ifanın yapılıp yapılmadığına bakmayacaktır. Buna rağmen bazı istisnâ durumlarda belgeler usulüne uygun olarak ibraz edilse dahi bankalar lehtara ödeme

⁶⁰⁴ **Akyol**, (Üçüncü Şahıs), s. 211.

⁶⁰⁵ **Kartal**, s.204.

⁶⁰⁶ ABK m. 4 “Doğası itibariyle bir akreditif, dayandırılabilmesi satış sözleşmesinden veya diğer bir sözleşmeden ayrı bir işlemdir. Akreditife her ne şekilde olursa olsun bir sözleşmeye değinilmiş olsa bile bankalar böyle bir sözleşmeyle ilgilenmezler ve onunla bağılı değildir. Bu nedenle bir bankanın akreditif altındaki ibrazı karşılama, iştirâ etme veya diğer herhangi bir yükümlülüğünü yerine getirmesine ilişkin taahhüdü, amirin amir bankayla veya lehtarla olan ilişkilerinden kaynaklanan hak taleplerine veya savunmalarına tabi değildir”.

yapmaktan çekinebilmektedir. Bahsi geçen def'i ve itirazların akreditif ilişkisi neticesinde ortaya çıkması yahut banka ile lehtar arasındaki ilişkiden kaynaklanması gerekmektedir. Bunun yanında bazı hallerde, amir ve lehtar arasındaki ilişkide hakkın kötüye kullanılması durumu meydana geliyorsa bu durumda da ödeme talebi engellenebilmektedir.

Ödeme talebine karşı def'i ve itirazlar incelenirken, akreditifin üç köşeli bir hukukî ilişki olmasından bahisle taraflar arasındaki ilişkiler ayrı ayrı ele alınacaktır.

A) Banka ile lehtar arasındaki edim ilişkisinden kaynaklanan def'i ve itirazlar

Akreditif bankası ile lehtar arasında; akreditifin geçerliliği, akreditif dolayısıyla meydana gelen nedenler ve lehtar ile banka arasındaki şahsî ilişkiden kaynaklanan nedenlerden dolayı def'i ve itirazlar gündeme gelebilmektedir.

TBK uyarınca her hukukî ilişkide akdin geçerliliği konusunda def'i ve itirazlar meydana gelebilmektedir. Bir diğer ifade ile akreditife temel teşkil eden sözleşmenin geçerli olarak kurulmadığı iddia edilebileceği gibi sözleşmeye taraf olanların hukuken taraf ehliyetlerinin olmaması ya da geçerli bir temsil yetkisine dayanmadan sözleşme yapmış olabilecekleri de ileri sürülebilmektedir⁶⁰⁷. Önemle belirtmek gerekir ki ehliyetsizlik ya da yetkisiz temsile dayanan def'iler uygulamada çok sık karşımıza çıkmamaktadır. Bununla birlikte banka ve amir arasında yapılan akreditif sözleşmesinin geçerli olup olmadığına yönelik def'iler ise kanunlar ihtilafı kurallarına göre belirlenen uygulanacak hukuka göre çözülmektedir.

Kural olarak amir ve lehtar arasındaki değer ilişkisi ile amir ve banka arasındaki karşılık ilişkileri birbirinden bağımsızdır. Bu nedenle bankanın, değer ilişkisinden kaynaklanan def'i ve itirazları lehtara karşı ileri sürmesi mümkün olmamaktadır⁶⁰⁸. Bu bağlamdan olmak üzere bankanın, amirle lehtar arasındaki ilişkinin geçerliliğini kontrol etme yükümlülüğü olmadığından, burada meydana gelen bir sakatlığa rağmen lehtara ifade bulunması bankayı borcundan kurtarmaktadır. Ancak bu durumun bazı istinasları da mevcuttur. Nitekim karşılık ve değer ilişkileri birbiri ile bağlantılı ise, bir diğer ifade ile amir ve lehtar arasındaki değer ilişkisi banka ve amir arasındaki karşılık ilişkisinin temelini teşkil ediyorsa bu takdirde, amir ve lehtar arasındaki ilişkiden doğan def'i ve itirazların

⁶⁰⁷ **Kaya**, (Akreditif), s.147.

⁶⁰⁸ **Eren**, (Borçlar Genel), s. 384.

banka tarafından lehtara karşı ileri sürülebileceği kabul edilmektedir⁶⁰⁹. Bu durumun bir diğer istisnası ise amir ve lehtar arasındaki ilişkinin TBK m.27 uyarınca kesin olarak hükümsüz olmasıdır. Ancak kanaatimizce değer ilişkisinin geçersiz olmasının karşılık ilişkisini geçersiz kılmaması gerekmektedir. Nitekim banka edimini değer ilişkisine göre değil karşılık ilişkisine göre ifa etmektedir.

Akreditifin geçerliliği konusunda döviz kontrol kuralları da önemli rol oynamaktadır. Ancak bu husus akreditifin geçerliliğini değil ödeme ilişkisine etki etmektedir. Hakkın kötüye kullanılması gibi istisnaî haller hem temel ilişkiyi hem de akreditifi geçersiz kılabilmektedir. Kural olarak akreditif ilişkisi temel ilişkiden soyut niteliktedir. Fakat amir ve lehtar arasındaki temel ilişki doğrudan uygulanan kurallara aykırılık teşkil ediyorsa bu durumda banka temel ilişkideki geçerlilik def'ini ileri sürebilmektedir. Bu duruma örnek olarak, silah ve/veya uyuşturucu kaçakçılığı gibi konusu suç teşkil eden eylemler verilebilmektedir.

Bazı hallerde akreditifin içeriğinden kaynaklanan def'iler de gündeme gelebilmektedir⁶¹⁰. Akreditifin içeriğine ilişkin olarak gündeme gelen def'iler uygulamada çoğunlukla ibraz edilen belgelerin uygunluğundan kaynaklanmaktadır. Bankalar ibraz gereken belgelerle bağlı olduğundan sadece belgelerin şekli anlamda incelemesini yapmakla yükümlüdür. Dolayısıyla banka temel ilişkideki ifaların gereği gibi yerine getirilip getirilmediği ile değil belgelerin uygun şekilde ibraz edilip edilmediği ile ilgilenmektedir. Bu nedenle de ibraz edilen belgeler içerik olarak değil şekli olarak incelenmektedir. Dış görünüş olarak akreditif şartına uygun olmayan belgelerin ibraz edildiği kanısına varan banka uygun belge ibraz edilmediği def'ini ileri sürebilecektir.

Bazı durumlarda da sözleşme serbestisi doğrultusunda taraflar, ödeme hususunda belirlenen kurallardan ayrı birtakım ek şartlar koşabilmektedir. Bahsi geçen şartlar konusunda doktrinde savunulan bir görüşe göre; tarafların ödeme hususunda ek şartlar koymasının bankayı ilgilendirdiği ve temel ilişki ile kurulan bağlantının her somut akreditife göre ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmektedir⁶¹¹.

⁶⁰⁹ **Kartal**, s.202.

⁶¹⁰ Örneğin lehtar tarafından ibraz edilen belgelerin akreditif şartına uygun olmaması vb.

⁶¹¹ **Kaya**, (Akreditif), s. 153.

Bize uygun gelen bir diğere göre ise; ek şartların konulmak istenmesinin sebebinden hareket edilerek sonuca gidilmesi gerektiğinin daha doğru olacağı yönündedir⁶¹². Bir diğere ifade ile amir bu durumda, akreditif şartlarında belirlenen belgelere uygun olarak ibrazın yapılmasına rağmen temel ilişkiden kaynaklanan borcun sözleşmeye uygun olarak ifa edilip edilmeyeceğii sorununu bertaraf etmek istemektedir. Amir bu konuda tedbir alarak sözleşmeye ek şartlar koyabilmektedir⁶¹³.

Kanaatimizce bu durum akreditifin bağımsızlığını etkilemektedir. Nitekim amirin kendisi tedbir alabileceğken ödeme konusunda temel ilişkiye ek bazı şartlar koyması hâlinde banka da temel ilişki içerisinde çekilmiş olmaktadır. Bu da akreditifi soyut olmaktan çıkarmaktadır. Ayrıca akreditifin temel ilişkiden bağımsız olduğu hem yerleşik Yargıtay⁶¹⁴ içtihatlarında hem de ABK m.4 uyarınca açıkça düzenlenmiştir.

Banka ile lehtar arasında meydana gelen def'i ve itirazlara verilebilecek bir diğere örnek ise aralarındaki şahsî ilişkiden kaynaklanan takas beyanı olabilmektedir. Bu def'i akreditif ilişkisi haricinde banka ile lehtar arasındaki ilişkiden kaynaklanmaktadır. Doktrinde lehtarın, akreditifin usulüne uygun belgeleri ibraz ettikten sonra bankanın akreditif ilişkisinden ayrı olacak şekilde lehtara takas dermeyanında bulunup bulunamayacağı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

Bir görüşe göre⁶¹⁵ temel ilişkide taraflar akreditif ile ödeme yöntemini kabul ettikten sonra ilgili bedelin takas edilemeyeceğii konusunda önceden zımnen anlaşmış kabul edilmektedir. Dolayısıyla da bu görüşe göre banka, usulüne uygun belge ibrazı hâlinde ödeme yapmakla sorumludur. Bu görüş TBK m. 145 hükmü ile paralellik göstermektedir.

Diğere bir görüşe göre ise⁶¹⁶ banka ile lehtar arasında takası yasaklayan bir anlaşma yapılmamış ise banka takas dermeyanında bulunabilmektedir. Bu görüşe göre ödemenin akreditif yöntemi ile yapılmasının kararlaştırılması TBK m.145 hükmü doğrultusunda takastan önceden feragat edildiğii anlamına gelmemektedir. Kanaatimizce, amir ve banka arasındaki akreditif sözleşmesi üçüncü kişii yararına sözleşme niteliğinde olduğundan, TBK

⁶¹² **Doğan**, (Akreditif), s.325.

⁶¹³ Örneğinin malların sigortalanması vb.

⁶¹⁴ Yargıtay HGK 04.11.1964 Tarihli 1964/942 E. ve 1964/637 K. Sayılı İlâmı vb.(Legalbank, E.T. 02.10.2023)

⁶¹⁵ **Schönle**,H., Rechtsprobleme des Dokumentenakkreditivs mit hinausgeschobener Zahlung, öba.36,1988, s.311. (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.326.)

⁶¹⁶ **Canaris**, s.690. (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.327.)

m. 141 uyarınca üçüncü kişi yararına borçlanan kişi, bu borcu ile sözleşmenin diğer tarafından olan alacağını takas edemeyecektir. Nitekim üçüncü kişi yararına sözleşmelerin temel amacı lehtarın ifadan yararlandırılmasıdır. Dolayısıyla bankanın takas hakkını kullanabilmesi bu amaca aykırı olacaktır.

B) Amir ile lehtar arasındaki değer ilişkisinden kaynaklanan def'i ve itirazlar

Kural olarak amir ve lehtar arasındaki temel ilişkiden kaynaklanan def'i ve itirazlar akreditif ilişkisinde ileri sürülemeyecektir⁶¹⁷. Dolayısıyla banka temel ilişkiden kaynaklanan nedenlere dayanarak ödeme yapmaktan kaçınmamaktadır. Zira akreditif bedelinin ödenmesi temel ilişkiden bağımsız bir borçtur. Ancak lehtar, hakkını kötüye kullanarak bankadan ödeme talep ederse bu durum bir istisna oluşturmakta ve banka tarafından ödeme yapılmamaktadır. Başka bir ifade ile lehtarın sahte veya hileli davranışları sebebiyle banka ödeme yapmaktan kaçınacaktır⁶¹⁸. Fakat hangi durumların hakkın kötüye kullanımı teşkil ettiğinin tespiti oldukça güçtür. Zira her talep sahte ya da hileli olarak nitelendirilemez. Ayrıca hangi hallerin hakkın kötüye kullanımı teşkil ettiği konusunda ABK'da herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

Kanun ya da başka düzenlemelerde açıkça belirtilmese de bazı durumların varlığının mahkeme kararlarında ve doktrinde hakkın kötüye kullanımı, sahte ve hileli davranış olarak kabul edildiği görülmektedir. Yargıtay'a göre temel ilişki ortadan kalkmış ise buna bağlı olarak temel ilişkiden doğan talepler de artık mevcut olamayacağından, bu durumda akreditif bedelinin ödenmesinin talep edilmesi hakkın kötüye kullanılması olarak kabul edilmektedir. Amir ve lehtar arasındaki ilişki bir şekilde sona ermişse lehtarın bankadan akreditif bedelinin ödenmesini talep etmesi mahkeme kararlarında hakkın kötüye kullanımına örnek olarak verilmiştir. Aynı şekilde bahsi geçen bedelin bir kısmının ödenmesine rağmen tamamının bankadan talep edilmesi de aynı şekilde kabul edilmektedir⁶¹⁹. Tabi ki bankanın ödeme yapmaması için amirin bankayı bu konuda bilgilendirmesi gerekmektedir. Aksi takdirde ödemenin kısmen ya da tamamen

⁶¹⁷ **Kaya**, (Akreditif), s.49

⁶¹⁸ **Gao, X./ Buckley**, R. P.; The Development of the Fraud Rule in Letter of Credit Law: The Journey So Far and the Road Ahead, 23 U. Pa. J. Int'l L. ,2002, s.663

⁶¹⁹ Yargıtay HGK, 16.04.1986 Tarihli 1984/11-656 E. ve 1986/416 K. Sayılı İlâmına göre “...eğer almışsa artık bu aldığı bedel kadar istemini davalı bankadan isteyememesi lazım gelir, aksi halde aynı mal için hem alıcıdan, hem de bankadan mal bedelini mükerreren almış olur”. (Kazancı İBB, E.T. 21.09.2023)

yapıldığından haberdar olmayan banka kendisine lehtar tarafından usulüne uygun belge ibrazı hâlinde ödemeyi karşılamakla yükümlüdür.

Hakkın kötüye kullanımına verilebilecek bir diğer örnek ise temel sözleşmenin hukuka aykırı şekilde konusu suç teşkil eden eylemlere dayanması durumudur. Ancak önemle belirtmek gerekir ki bankanın temel ilişkinin hukuka aykırı bir duruma dayandığını bilmesi mümkün değildir. Örneğin temel sözleşmenin silah ticaretinin yapılmasına dayandığı bir durumda banka bunun izin alınarak yapılan bir ticaret mi yoksa hukuka aykırı bir durum mu olduğunu tespit edemeyecektir. Kaldı ki bankanın tarafların amaçlarını araştırması da akreditifin yapısına uygun değildir. Dolayısıyla bu konuda ödemeye engel olunabilmesi için, hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde açık, kolayca tespit edilebilen ve dürüstlük kuralına aykırılık taşıyan hususların varlığı aranmaktadır⁶²⁰.

Bazı hallerde ise bankalar hakkını kötüye kullanmak suretiyle lehtar akreditif şartlarına uygun belge ibraz etmesine rağmen ödeme yapmaktan kaçınmaktadır. Şayet banka usulüne uygun ibraza rağmen herhangi geçerli bir nedene dayanmadan ödeme yapmaktan kaçınıyorsa bu takdirde lehtarın uğrayacağı zararı da karşılamakla yükümlüdür.

C) Amir ve banka arasındaki karşılık ilişkisinden kaynaklanan def'i ve itirazlar

Bankanın ifa borcunun kaynağını karşılık ilişkisi oluşturmaktadır. Bu nedenle banka, karşılık ilişkisinden kaynaklanan def'i ve itirazları üçüncü kişiye karşı ileri sürebilmektedir. Bankanın ileri süreceği nedenler başka bir ilişkiden kaynaklanıyorsa bu takdirde üçüncü kişiye karşı ileri sürülemeyeceği kabul edilmektedir. Banka ve amir arasındaki ilişkiden kaynaklanan def'i ve itirazların ileri sürülmesine engel olan kanun hükümlerinin öncelikle uygulanması gerekmektedir⁶²¹.

Akreditif, üç köşeli ve çoğunlukla yabancılik unsuru içeren bir ilişkidir. Bu nedenle de milletlerarası unsur içeren sözleşmelerde ödenecek bedelin yabancı para cinsinden kararlaştırılması mümkündür. Ancak devletler sözleşmenin taraflarını bu noktada tamamen serbest bırakmamış birtakım döviz kontrol kuralları koymuşlardır⁶²². Burada önem arz eden husus taraflarca belirlenen yabancı para borcuna yönelik koşulların geçerli olup

⁶²⁰ Doğan, (Akreditif), s.333.

⁶²¹ Örneğin TBK m.141 uyarınca takas yasağı

⁶²² Turhan, (Yabancı Para Kayıtları), s.76.

olmadığıdır. Türk bankalarından akreditif açılması talep edildiği zaman döviz kontrol kuralları ve Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu uygulama alanı bulmaktadır.

Döviz kontrol kuralları genel kabule göre bulunduğu ülke açısından doğrudan uygulanan kurallar kategorisinde olmaktadır⁶²³. Bu nedenle de bu kuralların uygulama alanına giren olaylarda yabancılık unsuru bulunsun bulunmasın başka kurallar uygulama alanı bulamamakta doğrudan uygulanan normlara başvurulmaktadır. Burada önem arz eden bir diğer husus ise döviz kontrol kurallarına aykırılık durumunda akreditifin geçerliliğinin nasıl etkileneceğidir. Bu hususta Yargıtay kararlarında görüş birliği bulunmamaktadır. Yargıtay'ın bir kararına göre⁶²⁴ Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu emredici nitelikte olduğundan ve izin alınması gerekli hallerde izin alınmadan açılan akreditifler TBK m.27 hükmüne göre mutlak butlanla batıl olmaktadır⁶²⁵. Bize de uygun gelen ve Yargıtay'ın daha yeni tarihli kararlarına göre⁶²⁶ döviz kontrol kuralları yabancı para ile yapılan ödemeleri düzenlemekte olduğundan sözleşmelerin geçerliliğini etkilememekte, sadece yabancı para cinsinden belirlenen ödemeleri kontrol etmektedir⁶²⁷.

III) Akreditifte Ödenen Bedelin Rücu Edilmesi ve Uygun Olmayan Ödeme Neticesinde Sebepsiz Zenginleşme Durumu

Akreditiflerde lehtarın uygun belge ibrazı neticesinde ödeme yapan banka bu ödemeyi amire rücu etmektedir. Uygulamada bankalar çoğunlukla kendisinden akreditif açmasını talep eden amire gayri nakdî bir kredi açmaktadır. Daha sonra lehtara ödeme yapılırsa bu gayri nakdî kredi nakdî krediye çevrilerek amire rücu edilmektedir. Ancak bu rücu durumu sadece amir ve banka arasında değildir. Akreditifin özelliklerine göre bazı durumlarda bankalar arasında da rücu ilişkisi gerçekleşmektedir.

Uygulamada kendisinden akreditif açılması istenen banka lehtarın bulunduğu yabancı ülkedeki ikinci bir bankaya müracaat etmektedir. İkinci banka akreditif

⁶²³ **Tekinalp**, (MÖH), s.39; **Nomer**, s.61.

⁶²⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 08.05.1963 Tarihli 1963/22 E. ve 1963/16 K. Sayılı İlâmından (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.191.)

⁶²⁵ TBK m.27 “*Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür. Sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının hükümsüz olması, diğerlerinin geçerliliğini etkilemez. Ancak, bu hükümler olmaksızın sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, sözleşmenin tamamı kesin olarak hükümsüz olur*”.

⁶²⁶ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 18.04.1984 Tarihli 1984/11-139 E. ve 1984/426 K. Sayılı İlâmı, (Lexpera, E.T. 11.04.2023)

⁶²⁷ **Turhan**, (Yabancı Para Kayıtları), s.201.

ilişkisindeki üstlendiği göreve göre farklı şekillerde isimlendirilmekte ve akreditif bankası adına birtakım masraflar yapılmaktadır. Bu durumda akreditif bankası ikinci banka tarafından yapılan masrafları karşılamakla yükümlüdür⁶²⁸. Önemle belirtmek gerekir ki ikinci bankanın muhabir banka olması hâlinde lehtara karşı ödeme yapma borcu akreditif bankasına ait olmaktadır. Ancak ikinci banka teyit bankası olursa bu takdirde teyit bankasının da ayrı bir ödeme borcu olduğundan teyit bankası tarafından yapılan masraflar akreditif bankasınınca karşılanacaktır. Akreditif bankası bahsi geçen masrafları doğrudan ödeyebileceği gibi bu konuda başka bir banka olan rambursman bankasına da müracaat edebilmektedir. Sonuç olarak teyit ve akreditif bankası arasındaki rücu meselesi vekâlet sözleşmesi hükümlerine göre gerçekleşecektir⁶²⁹.

Akreditif ilişkisinde yetkilendirilmemiş bir banka tarafından yapılan masraflar akreditif bankasınınca karşılanmak zorunda değildir. Bu husus ABK m.37/c'de açıkça belirtilmiştir. Buna göre banka ancak yetkilendirdiği başka bir bankanın masraflarını ödemekle yükümlü tutulmuştur. Dolayısıyla anılan maddeden de anlaşılacağı üzere akreditif bankasının ilgili masrafları karşılaması için öncelikle masrafı yapan bankaya talimat vermesi gerekmektedir. Talimatı olmamasına rağmen masraf yapan bankanın bu bedeli akreditif bankasından talep etme hakkı bulunmamaktadır.

Daha önce de belirtilmiş olduğu gibi⁶³⁰ banka, lehtar tarafından ibraz edilen belgelerin uygunluğunu beş iş günü içerisinde inceleyip karara bağlamak durumundadır. Bu sürede belgelerin kabul edilmediği lehtara bildirilmezse bu takdirde ibrazın usulüne uygun yapıldığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla da bankanın ödeme borcu doğmaktadır. Bankanın kendisine ibraz edilen belgeleri yeterli biçimde incelemeyen kabul ettiği ancak daha sonra ilgili belgelerin usulüne uygun olmadığına kanaat getirdiği durumlarda ise haksız yapılan ödemenin geri alınması mümkün değildir. Bu konuda MTO'nun önüne gelen bir uyuşmazlıkta ilgili ödemenin sebepsiz zenginleşme hükümleri doğrultusunda talep edilip edilemeyeceği konusunda değerlendirme ilgililerin millî hukuklarına bırakılmıştır⁶³¹.

⁶²⁸ ABK m.7-c. Aynı yükümlülük ABK m.8-c'de de teyit bankası adına kaleme alınmıştır.

⁶²⁹ TBK m.510/1 "*Vekâlet veren, vekâletin gereği gibi ifası için vekilin yaptığı giderleri ve verdiği avansları faiziyle birlikte ödemek ve yüklendiği borçlardan onu kurtarmakla yükümlüdür*".

⁶³⁰ Bkz. 3. Bölüm, İbraz Edilen Belgelerin Bankalarca İncelenmesi, s.130.

⁶³¹ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.331.

Üçüncü kişi yararına yapılan akreditif sözleşmelerinde banka lehtara ödemeyi amirle arasındaki karşılık ilişkisine dayalı olarak yapmaktadır. Amir de lehtarla arasındaki değer ilişkisinden kaynaklanan borcunu bu şekilde ifa etmektedir. Bahsi geçen her iki ilişkide de borcun doğmamış olması ya da geçersiz olması durumları meydana gelebilmektedir. Borcun geçersiz olduğunun tespiti, lehtara ödemenin yapılmasından sonra ortaya çıkarsa bu takdirde sebepsiz zenginleşme hükümleri ile iade meselesi ortaya çıkacaktır. Türk hukukunda sebepsiz zenginleşme hükümlerinin üç köşeli ilişkilerde nasıl uygulanacağı konusunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu bağlamdan olmak üzere amir ve banka arasındaki ilişkiden doğan borç mevcut olmadığı halde lehtara ödenmişse bu durumda ödenen bedelin iadesi ancak TBK m.78 uyarınca *“borçlanmadığı edimi kendi isteğiyle yerine getiren kimse, bunu ancak, kendisini borçlu sanarak yerine getirdiğini ispat ederse geri isteyebilir”*⁶³².

TBK hükümlerine göre sebepsiz zenginleşme *“haklı bir sebep olmaksızın, bir başkasının malvarlığından veya emeğinden zenginleşen, bu zenginleşmeyi geri vermekle yükümlüdür. Bu yükümlülük, özellikle zenginleşmenin geçerli olmayan veya gerçekleşmemiş ya da sona ermiş bir sebebe dayanması durumunda doğmuş olur”* şeklinde tanımlanmıştır. Sebepsiz zenginleşmede iade hususu ise haksız yere zenginleşen tarafın iyi niyetli olup olmamasına göre değişkenlik göstermektedir⁶³³. İlgili açıklamalar doğrultusunda bankalar hata neticesinde ödemiş oldukları bedeli sebepsiz zenginleşme hükümlerine istinaden talep edebilecektir. Ancak bu noktada uygulamada sorun çıkaran durum banka ile lehtarın farklı ülkelerde bulunması hâlinde hangi ülke hukukunun yetkili olduğunun tespiti hususudur.

Milletlerarası hukukta sebepsiz zenginleşmeye uygulanacak hukukun tespitinde farklı bağlama kurallarına başvurulduğu görülmektedir⁶³⁴. MÖHUK m.39’a göre *“Sebepsiz zenginleşmeden doğan talepler, zenginleşmeye sebep olan mevcut veya mevcut olduğu iddia edilen hukukî ilişkiye uygulanan hukuka tâbidir. Diğer hâllerde sebepsiz zenginleşmeye, zenginleşmenin gerçekleştiği ülke hukuku uygulanır”*. MÖHUK düzenlemesi ışığında bahsi geçen zenginleşme durumu bir hukukî ilişkiden ileri geliyorsa bu hukukî ilişkinin esasına yetkili olan hukuk aynı zamanda sebepsiz zenginleşme bakımından da yetkilidir. Ancak ilgili zenginleşme hukukî ilişki dışında farklı bir nedenden ileri geliyorsa bu durumda da zenginleşmenin meydana geldiği yer hukuku yetkili

⁶³² Oğuzman/Öz, s. 1013

⁶³³ Eren, (Borçlar Genel), s.839 vd.

⁶³⁴ Nomer, s.315.

olmaktadır. Akreditiflerde sebepsiz zenginleşmeye dayalı dava açılması durumunda taraflar arasında bir hukukî ilişki bulunduğu için bu durumda uygulanacak hukuk da taraflar arasındaki ilişki bakımından yetkili olan ülkenin hukuku olmaktadır. Fakat önemle belirtmek gerekir ki ödeme bankası ve lehtar arasında meydana gelebilecek sebepsiz zenginleşme davasında yetkili ülke hukuku zenginleşmenin meydana geldiği yer hukukudur. Zira ödeme bankası ve lehtar arasında herhangi bir hukukî ilişki mevcut değildir.

Kural olarak bankalar beş iş günü içerisinde kendisine ibraz edilen belgeleri incelemektedir. Bankalar bu süre içerisinde belgelerin akreditif şartına uygun olup olmadığı konusunda bir karar vermekle yükümlüdür. İlgili süre içerisinde belgelerin uygun olmadığı yönünde bir rezerv konulmaz ise bu takdirde belgeler akreditife uygun kabul edilecek ve bankanın da ödeme borcu gündeme gelecektir⁶³⁵.

Burada incelenmesi gereken bir diğer nokta ise bankanın ilgili belgeleri inceleyip karar verirken hataya düşerek ödeme yapması durumunda bu ödemenin kimden ve nasıl talep edileceği konusudur. Bir görüşe göre⁶³⁶; belgelerin incelenmesi ve uygun bulunması neticesinde ödeme yapıldıktan sonra bankanın yapmış olduğu hatayı fark edip bu durumu tespit etmesi hukukî bir işlem olarak kabul edildiğinden iade talebi her zaman mümkün olabilmektedir. Hata yapıldığının tespit edilmesi irade fesadı hallerinden olduğundan sebepsiz zenginleşme davasının açılmasına da gerek kalmamaktadır. Dolayısıyla hata yaptığını fark eden banka TBK m.30 ve devamı hükümleri doğrultusunda iradesi sakatlandığı gerekçesiyle bu beyanından dönebilecektir. Ancak irade fesadı hallerine dayanarak bankanın kabulden dönmesi durumu lehtara da zarar verebilecektir. Lehtarın herhangi bir kusuru olmadan hata yapan bankanın kabulden dönmesi durumunda lehtarın uğradığı zararın da banka tarafından karşılanması gerekmektedir⁶³⁷. Lehtarın zararının karşılanabilmesi için onun da iyi niyetli olması ve bankanın hatasından haberdar olmaması gerekmektedir. Yargıtay'ın bu konuyu destekler kararları mevcuttur⁶³⁸.

⁶³⁵ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.334.

⁶³⁶ **Kaya**, (Akreditif), s.119.

⁶³⁷ TBK m. 35 “Yanılan, yanılmasında kusurlu ise, sözleşmenin hükümsüzlüğünden doğan zararı gidermekle yükümlüdür. Ancak, diğer taraf yanılmayı biliyor veya bilmesi gerekiyorsa, tazminat istenemez. Hâkim, hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda, ifadan beklenen yararı aşmamak kaydıyla, daha fazla tazminata hükmedebilir”.

⁶³⁸ Yargıtay 19. HD. 06.06.2008 Tarihli 2008/29 E. ve 2008/6295 K. Sayılı İlâmına göre “davacının sunduğu belgelerin akreditif koşullarına uygun olmadığı, olayın başından beri uyumsuzluklardan haberi olduğu malların İtalya gümrüğü tarafından millileştirilmesinde davalının kusuru bulunmadığı gerekçesiyle davanın

Bankanın yapmış olduğu hata nedeniyle ilgili bedelin iadesi konusunda istihkak davası ya da sebepsiz zenginleşme davası gündeme gelmektedir. Banka ile lehtar arasındaki ilişkinin havale olarak kabul edilmesi durumunda öncelikle istihkak davasına başvurulmakta bazı istisnaî hallerde ise sebepsiz zenginleşme davası yoluna başvurulmaktadır. Ancak banka ve lehtar arasındaki ilişki borç ikrarı olarak kabul edilirse bu takdirde istihkak davası gündeme gelmeyecek, sebepsiz zenginleşme davasına başvurulacaktır⁶³⁹.

Yargıtay'ın bu konuya ilişkin verdiği bir karara göre⁶⁴⁰; banka hata yaptığını bilmeden belgeleri uygun bulup lehtara ödeme yaptıktan sonra belgelerin uygun olmadığı kanısına varırsa bu durumda kabulden cayılarak ödenen bedel sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre talep edilecektir.

Bazı durumlarda ise lehtar hakkını kötüye kullanarak bankadan ödeme talep edebilmektedir. Bu durumlarda hakkın kötüye kullanımı delillerle ispat edilemiyorsa bu takdirde banka yapmış olduğu ödemeyi lehtardan değil amirden talep edebilmektedir. Fakat banka lehtarın hakkını kötüye kullandığını biliyor ve bu durum delillerle sabit ise bu durumda banka ödemeyi, bunu bilerek yapmış olduğundan amire müracaat etme hakkına sahip olamayacaktır. Zira banka bilerek borçlu olmadığı bedeli ödemiştir⁶⁴¹. Nitekim bu örnekte sebepsiz zenginleşme davasının şartları oluşmamıştır. Ancak banka burada TBK m. 78'de kaleme alınan borçlanılmamış edimin ifası hükümlerine dayanarak lehtara yapmış olduğu ödemeyi talep edebilecektir.

reddine karar verilmiştir" şeklinde karar verilerek ilk derece mahkemesinin kararı onanmıştır. (Yargıtay Karar Arama, E.T. 04.02.2022)

⁶³⁹ **Kaya**, (Akreditif), s.119.

⁶⁴⁰ Yargıtay 19. HD. 26.12.2002 Tarihli 2002/4790 E. ve 2002/8216 K. Sayılı İlâmına göre "Taraflar arasındaki uyumsuzluk akreditif ilişkisinden doğmuştur. Davacılar akreditif amiri (alıcı), ... akreditif bankası (amir banka), ... banka ise akreditife teyit veren muhabir bankadır. Davalı ile akreditif lehtarı olan satıcı firmadır. Davacılar, davalı firmanın sözleşme konusu malları göndermeden sahte belgelerle göndermiş gibi yaparak akreditif bedelini tahsil ettiğini ileri sürerek tahsil edilen meblağın iadesini istemişlerdir. Davacı alıcı ile davalı satıcı arasındaki temel ilişki satım akdidir. Akreditif bankasının veya muhabir bankanın sahte belgelere göre lehtar satıcıya ödeme yapması halinde satım akdinden dolayı davalı satıcıdan uğradığı zararı talep hakkı mevcuttur. ... Akreditif ilişkisinde lehtar kural olarak akreditif bankası ve teyit bankasına karşı borç altına girmediğinden akreditif bankası ve teyit bankasının lehtara karşı açtığı davanın reddedilmesinde de usul ve yasaya aykırılık" bulunmadığı kabul edilmiştir. (Lexpera, E.T. 16.05.2022)

⁶⁴¹ Yargıtay 19. HD. 07.03.2003 Tarihli 2001/9048 E. ve 2003/1920 K. Sayılı İlâmı, (Lexpera, E.T. 03.05.2023)

BEŞİNCİ BÖLÜM

AKREDİTİF SÖZLEŞMELERİNDE BEDELİN ÖDENMESİNİN ENGELLENMESİ VE AKREDİTİF İLİŞKİSİNİN SONA ERMESİ

D) Akreditif Sözleşmelerinde Bedelin Ödenmesinin Engellenmesi

Bazı durumlarda çeşitli sebeplerle akreditif bedelinin ödenmesine engel olunabilmektedir. Uygulamada sıkça karşımıza çıkan örnekler, akreditif sözleşmesinin geçersizliği ya da akreditifte belirlenen özel koşulların yerine getirilmemiş olması durumlarıdır. Bankanın lehtara ödeme yapmasına engel olabilmek amacıyla akreditif amirinin birtakım hukukî yollara başvurduğu ve ödemenin durdurulması yönünde tedbir kararı verilmesini talep ettiği görülmektedir.

Akreditife ilişkin ihtilaflarda hâkim öncelikle ilgili uyuşmazlıkta yetkili olan ülkenin hukukunu tespit etmekte daha sonrasında ise işin esasına girerek karar vermektedir. Bazı durumlarda ise işin esasına girmeden evvel duruma göre ön sorun var ise onun çözüme kavuşturulması gerekmektedir⁶⁴².

Sözleşmelerin geçerliliği hususunda yürürlükteki hukuklarda yer alan kurallar akreditif sözleşmesi için de geçerli olmaktadır. Bu nedenle kanuna ve ahlaka aykırı olan akreditifler de geçersiz olmaktadır⁶⁴³. Dolayısıyla da banka ve amir arasındaki akreditif sözleşmesi geçersiz ise bu durumda lehtar bankadan ödeme talep edemeyecektir. Zira akreditif sözleşmesi geçerli olarak kurulmadığında lehtar hak sahibi olamayacaktır.

Akreditif sözleşmesinin geçerliliği, maddi hukuklarda yer alan sözleşmelerin geçerliliğini düzenleyen kurallara tabî olduğundan sözleşmedeki esaslı bir hata onun iptaline yol açabilecektir⁶⁴⁴. Burada önemle belirtmek gerekir ki amir ve lehtar arasındaki temel sözleşmenin geçersizliği akreditif sözleşmesine etki etmemektedir. Bu nedenle banka, tarafların arasında gerçekleştirilen temel sözleşmenin geçersizliğine dayanarak ödeme yapmaktan kaçınamayacaktır. Bir diğer ifade ile banka temel sözleşmenin

⁶⁴² Nomer, s.140; Çelikel/Erdem, s.123.

⁶⁴³ Reisoğlu, (Akreditif), s.95; Ayrıca Bkz. Yargıtay HGK 04.11.1964 Tarihli 1964/942 E. ve 1964/637 K. Sayılı İlâmı, (Legalbank, E.T. 02.10.2023)

⁶⁴⁴ Detaylı bilgi için Bkz. Eren, (Borçlar Genel), s.377.

geçersizliğini ileri sürmeden lehtara ödemeyi yapacak ancak daha sonrasında ilgili ödemeyi amire rücu edecek ya da sebepsiz zenginleşme davası ile talep edebilecektir. Sonuç olarak akreditif ilişkisi diğer ilişkilerden soyut olduğundan temel ilişkideki eksiklik ya da hatalar akreditifi etkilememekte sadece temel ilişkiyi etkilemektedir.

A) Akreditif sözleşmelerinde geçici hukukî koruma türleri

Akreditif ilişkisinde bir ihtilaf meydana geldiğinde bu uyuşmazlığın mahkemeler tarafından çözüme kavuşturulmasından evvel farklı sebeplerle zaman kaybetmemek adına geçici hukukî koruma tedbirlerine başvurulduğu görülmektedir. Uygulamada ve doktrinde bahsi geçen hukukî koruma tedbirlerinin akreditifin amacı ve doğasına aykırı olduğundan ve geçici tedbirlerin akreditifin güvence fonksiyonuna zarar vermesinden bahisle eleştirildiği görülmektedir⁶⁴⁵. Dolayısıyla da ihtilafli olan bu konuda farklı uygulamalar gündeme gelmektedir. Akreditif ilişkisi birden fazla ülkenin hukuku ile bağlantılı olduğundan bir ülkede alınan geçici hukukî koruma tedbirleri olan ihtiyati haciz ve ihtiyati tedbir kararlarının diğer ülkelerde uygulanıp uygulanmayacağı ya da bu tedbirler bakımından hangi ülkenin hukukunun yetkili olduğu konusuna değinmekte fayda vardır.

1) Akreditifte ihtiyati tedbir

Akreditiflerde ihtiyati tedbir talepleri ya banka ve amir arasındaki akreditif sözleşmesinden ya da amir ve lehtar arasındaki temel sözleşmeden kaynaklanmaktadır. Ancak kural olarak temel ilişkiden kaynaklanan nedenlerle alınmış tedbir kararları bankayı bağlamamaktadır. Bu nedenle de alınmış bu tedbir bankanın lehtara ödeme yapmasına engel olmayacaktır⁶⁴⁶. Bununla birlikte uygulamada temel ilişkideki yükümlülüklerin yerine getirilmemesinden dolayı mahkemelerden ihtiyati tedbir talep edildiği sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Banka, taraflar arasındaki temel ilişki ile değil kendisine ibraz edilen belgelerle bağlıdır. Dolayısıyla bankaya akreditifte öngörülen şartlara uygun olacak şekilde belge ibrazı yapılmış ise banka akreditifte öngörülen bedeli ödemekle yükümlüdür. Bir diğer ifade ile temel ilişkiden kaynaklanan nedenler akreditif bedelinin ödenmesine engel olamamaktadır. Nitekim taraflar arasındaki ilişkiler birbirinden bağımsız nitelikte

⁶⁴⁵ **Çiray, C. F.**; Akreditifte Bankaların Hukuki Bakımdan Sorumlulukları, (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı), 2009.,s.239.

⁶⁴⁶ **Reisoğlu,** (Akreditif), s.344.

olduğundan sözleşmelerin nisbîliği ilkesi gereğince sadece taraflar arasında hüküm ve sonuç doğurmaktadır. Netice olarak da amir ve lehtar arasındaki alınan ihtiyati tedbir kararı bankayı etkilemeyecek ve lehtara ödeme yapılmasına engel olamayacaktır⁶⁴⁷. Fakat bazı istisnâî durumlarda amir ve lehtar arasında alınan ihtiyati tedbir kararının banka ve lehtar arasındaki ilişkiyi etkilediği görülmektedir. Eğer bahsi geçen ihtiyati tedbir kararı ile bankanın ödeme yapma borcu ortadan kalkarsa ve bu durum bankaya bildirilirse bu takdirde banka ödeme yapmaktan kaçınabilmektedir. Bu duruma rağmen lehtar bankadan ödeme yapılmasını talep ederse bu durum da hakkın kötüye kullanımı teşkil etmektedir.

HMK m.389 uyarınca hâkimin geçici hukukî koruma tedbirlerinden olan ihtiyati tedbir ya da ihtiyati hacze karar verebilmesi için belirli şartların mevcut olması gerekmektedir. Mahkeme bu şartları taşıyan uyuşmazlıklarda ihtiyati tedbir/haciz kararı verebileceği gibi başka bir tedbir kararı da verebilmektedir⁶⁴⁸.

Milletlerarası özel hukukta akreditif gibi birden fazla ülke hukuku ile ilişkili olan konularda bir ülkeden alınan geçici hukukî koruma kararının başka ülkelerde de geçerli olup olmadığı konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Öncelikle belirtmek gerekir ki milletlerarası usul hukukunda geçici hukukî koruma talepleriyle ilgili olarak yetkili olan ülke hukuku açıkça düzenlenmemiştir. Bunun yerine ülkelerin iç hukuklarına atıf yapılmıştır.

Türk hukukunda ihtiyati tedbir, dava açılmadan önce, esas hakkında görevli ve yetkili olan mahkemeden; dava açıldıktan sonra ise ancak asıl davanın görüldüğü mahkemeden talep edilmektedir⁶⁴⁹. Bununla birlikte Türk hukukunda yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklarda tedbir talepleri konusunda özel bir düzenleme bulunmamaktadır. MÖHUK m.40 ve HMK m.390 hükümleri birlikte ele alındığında Türk mahkemelerinden tedbir talebinde bulunabilmek için ilgili uyuşmazlığın esası konusunda Türk mahkemelerin yetkili olması gerekmektedir.

Ayrıca Türk mahkemeleri tarafından verilmiş bir geçici hukukî koruma kararının başka bir ülkede geçerli olup olmayacağı konusu da zaman zaman problem hâline

⁶⁴⁷ **Kaya, A.**; İlk Yazılı Talepte Ödeme Kayıtlı Garantilerde İhtiyati Tedbir ve Haciz, Prof.Dr.Hayri DOMANIÇ'e Armağan, İstanbul,1995, s.142.

⁶⁴⁸ **Kuru,B./Arslan,R./Yılmaz,E.**, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı,Ankara 2014,s.558.

⁶⁴⁹ HMK m.390

gelmektedir. Nitekim mahkeme kararları icra edilebilirlik özelliğine sahiptir. Bununla birlikte yabancı ülkeden alınmış olan bir kararın Türkiye’de etki doğurabilmesi için de tanınması ya da tenfizi gerekmektedir. MÖHUK m. 50 uyarınca “*Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilâmların Türkiye’de icra olunabilmesi yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır*”. İlgili maddeden de anlaşılacağı üzere tanınması ya da tenfizi talep edilen kararın yabancı ülkede kesinleşmiş olması gerekmektedir. Zira kesinleşme konusu ilgili kararın tanınması ya da tenfizinde ön koşul olarak karşımıza çıkmaktadır. Kesinleşmemiş bir kararın tanınması ya da tenfizi kanunen mümkün olmamaktadır. Ancak tedbir kararları geçici nitelikte olduklarından bu kararların tanınması ya da tenfizi de mümkün olmamaktadır⁶⁵⁰. Dolayısıyla da yabancı ülkeden alınmış bir geçici koruma kararının kural olarak sadece kararı veren ülke hukuku bakımından icra edilebilirlik gücü bulunmaktadır. Bu nedenle de yabancı ülkeden alınmış bir ihtiyati tedbir/haciz kararının başka bir ülkede herhangi bir hükmü de olmayacaktır. Bir diğer ifade ile günümüzde hemen hemen tüm hukuklarda, bir mahkemeden alınan ihtiyati tedbir/haciz kararının başka bir ülkede tanınması ya da tenfizinin mümkün olmadığı kabul edilmektedir. Bu sebeple tedbir kararı almak isteyen tarafın diğer tarafın mukim olduğu mahkemeden tedbir talep etmesi gerekmektedir⁶⁵¹. Bu konuda kanaatimizce kanunda bir değişiklik yapılmalıdır. Zira HMK m.390 yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklardaki ihtilafların çözümünde yetersiz kalmaktadır⁶⁵².

⁶⁵⁰ Çelikel/Erdem, s.586.

⁶⁵¹ Yargıtay 11. HD. 10.04.2014 Tarihli 2014/711 E. ve 2014/7120 K. Sayılı İlâmına göre “*İhtiyati tedbir kararları hangi ülke mahkemesince verilmişse sadece o ülkede uygulanabileceğinden, amir kendi ülkesinde akreditif bankasına karşı, teyit bankasının bulunduğu ülkede de teyit bankasına karşı o ülke mahkemelerine başvurarak ihtiyati tedbir kararı almak zorundadır.... Teyit edilmiş bir akreditifte teyit bankası lehtara karşı akreditif bankasından tamamen bağımsız, kesin bir yükümlülük altına girdiğinden, akreditif bankasının lehtara ödemesini durduran bir ihtiyati tedbir kararı, hiç bir şekilde akreditif bankasının teyit bankasına ödemesini durdurmuyacaktır. Somut olayda da amirin kendi ülkesinde akreditif bankasına karşı almış olduğu ihtiyati tedbir kararının akreditif bankasının teyit bankasına ödemesini durdurması söz konusu olamayacağından davalı vekilinin karar düzeltme isteminin kabulü ile Dairemizin 2011/13294 E, 2013/16893 K sayılı bozma kararının kaldırılarak usul ve yasaya uygun yerel mahkeme kararının onanmasına karar vermek gerekmiştir.*” (Yargıtay Karar Arama, E.T. 04.02.2022)

⁶⁵² Doktrinde savunulan bir görüşe göre bu konuda kanun değişikliği önerisi yapılmıştır. Her ne kadar bu teklif kabul görmese de uygulamadaki ihtiyaçları karşılaması açısından kanaatimizce teklifin kabul görmemesi yerinde değildir. İlgili teklife göre “*Yabancı unsurlu uyuşmazlıklarda ihtiyati tedbir kararları, tedbir talebinin doğduğu esasa ilişkin uyuşmazlığın Türkiye’de görüldüğü ya da görüleceği mahkemeden talep edilir. Türk mahkemelerinde veya yabancı ülke mahkemelerinde görülecek ya da görülen uyuşmazlıklarla ilgili ihtiyati tedbir kararları, Türkiye’de tedbir konusu mal veya hakkın bulunduğu yer mahkemelerinden de talep edilebilir*”. Tiryakioğlu, B.; Yabancı Unsurlu Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin İhtiyati Tedbir Kararı Alma Yetkisi, Public and Private International Law Bulletin, 40(2), 2020, s.934.

2) Akreditifte ihtiyati haciz

İhtiyati haciz, para ve parayla ölçülebilen alacaklarda alacaklının korunması ve takibin semeresiz kalmaması için getirilmiş geçici bir hukukî korumadır⁶⁵³. Bunun yanında ihtiyati haczin gerçekleşebilmesi için alacağın muaccel olması ve rehinle teminat altına alınmamış olması gerekmektedir.

Yabancılık unsur taşıyan alacaklar bakımından ise ihtiyati haciz kararı vermeye yetkili mahkeme ise MÖHUK m.40 doğrultusunda yer bakımından yetkiyi düzenleyen kurallara göre belirlenmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda Türk mahkemeleri yer bakımından yetkili ise yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklarda ihtiyati haciz kararı da verebilmektedir. Ayrıca İİK m.50 hükmü doğrultusunda “*takibe esas olan akdin yapıldığı icra dairesi de takibe yetkilidir*”. Bir diğer ifade ile taraflar arasındaki alacağa ilişkin sözleşme Türkiye’de yapılmış ise bu durumda Türk mahkemelerinin ihtiyati haciz kararı vermesi hususunda da yetkili olduğu kabul edilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi⁶⁵⁴ kesinleşmemiş kararların tanınması ya da tenfizi mümkün olmadığından, kesin hüküm gücü bulunmayan ihtiyati haciz kararının da Türk mahkemelerinde tanıma ve tenfizi yapılamamaktadır. Bu nedenle ihtiyati haciz müessesesine çoğunlukla ilgili kararın uygulanacağı ülkeden başvurulduğu görülmektedir.

Akreditif müessesinde temel ilişkiye taraf olmayan birinin amirden ya da lehtardan alacaklı olması mümkündür. Önemle belirtmek gerekir ki amirden alacaklı olan üçüncü bir kişinin alacağını güvence altına alabilmek amacıyla mahkemeden ihtiyati haciz kararı alması kural olarak mümkün değildir. Zira akreditif ilişkisinde alacaklı olan taraf amir değildir. Dolayısıyla amirin bankaya yatırmış olduğu bedelin ihtiyati hacizle hacz edilmesi mümkün olmamaktadır. Amirin bankaya yatırmış olduğu bedel, lehtar tarafından akreditife uygun belgelerin ibrazı neticesinde lehtara ödenmektedir. Ancak lehtar bu bedeli alamaz ise bu durumda ilgili bedel amire iade edilmektedir. Bunun yanında amir, akreditif bedelinden daha fazla bir bedeli bankaya depo etmiş ise ve akreditif bedeli lehtara ödendikten sonra bir kısım artıyorsa ancak bu takdirde kalan kısım üzerinde haciz konulabilmesinde herhangi bir engel bulunmamaktadır.

⁶⁵³ **Kuru,B./Arslan,R./Yılmaz,E.**, İcra İflas Hukuku, Ankara 2009,s.479.

⁶⁵⁴ Bkz. 5. Bölüm, Akreditif Sözleşmelerinde Geçici Hukukî Koruma Türleri, s.162 vd.

Lehtardan alacaklı olan üçüncü bir kişi alacağını güvence altına alabilmek amacıyla akreditif alacağına ihtiyati haciz konulmasını talep edebilmektedir. Diğer bir ifade ile lehtardan alacaklı olan taraf lehtarın akreditiften doğan alacağı üzerinde haciz kararı alınmasını talep edebilmektedir. Banka ihtiyati haciz kararının kendisine ulaşmasından sonra haciz kararını dosyaya işlemekte ve ödemeyi de icra dairesine yapmaktadır⁶⁵⁵.

B) Akreditifte haciz

Akreditifin uygulanması açısından tarafların ödeme gücü önem arz etmektedir. Bazı durumlarda bankaların ödeme güçlüğüne düşmesi hâlinde akreditif de bu durumdan etkilenmektedir. Türk hukukunda bir tarafın ödeme güçlüğüne düştüğünden bahsedilebilmesi için hakkında icra takibi yapılması, iflasının talep edilmesi ya da konkordato ilan etmiş olması gerektiği kabul edilmektedir⁶⁵⁶. Tarafların yaşadığı ödeme güçlüğü ve borç ödemekten aciz olmaları haciz ve iflas olmak üzere iki ayrı başlık altında incelenecektir.

1) Akreditifte belgelerin haczedilmesi

Akreditif ilişkisinde lehtar tarafından ibraz edilen belgelerin haczi talep edilebilmektedir⁶⁵⁷. Bu talep, ilgili belgeler bankaya ibraz edilmeden evvel ya da ibraz edildikten sonra da olabilmektedir. Lehtarın bankaya ibraz ettiği belgeler ibraz anına kadar lehtarın mülkiyetindedir. Dolayısıyla belgeler bankaya ibraz edilene kadar ve ibraz edilmesine rağmen banka tarafından incelenip bir karar alınana kadar sadece lehtarın alacaklıları tarafından belgelere haciz konulması talep edebilir⁶⁵⁸. Kanaatimizce bahsi geçen belgeler kıymetli evrak niteliği taşıyor bir diğer ifade ile iktisadi bir değere sahip değil ise banka tarafından incelenip kabul edildikten sonra haczedilmesinde hukukî yarar bulunmamaktadır. Eğer ilgili belgeler kıymetli evrak niteliğindeyse bu durumda kıymetli evrakın haczine ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır⁶⁵⁹.

Lehtar tarafından ibraz edilen belgeler, amir ya da banka adına düzenlenmiş olabilmektedir. Eğer akreditif amiri adına düzenlenmiş ise mülkiyet amire ait olmaktadır. Böyle bir durumda evraklar bankaya ibraz edilmiş ise akreditif amirinin alacaklıları da

⁶⁵⁵ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.349.

⁶⁵⁶ **Kuru/Arslan/Yılmaz**, (İcra İflas),s.350.

⁶⁵⁷ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.354.

⁶⁵⁸ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.632.

⁶⁵⁹ **Kaya**, (İhtiyati Tedbir ve Haciz), s.196.

belgelerin haczini talep edebilmektedir⁶⁶⁰. Eğer akreditif amiri akreditif bedelini nakit olarak bankaya yatırmamış kredi yoluyla sağlamış ise bankanın da bu belgeler üzerinde hapis hakkı olduğu kabul edilmektedir⁶⁶¹. Dolayısıyla da ilgili belgelere haciz konulsa dahi bankanın sahip olduğu hapis hakkı belgelerin haczinden öncelikli olacaktır.

Amir tarafından akreditif bedeli nakit olarak depo edilmediğinde kredi aracılığı ile akreditif açılmaktadır. Bu durumda da belgeler banka adına düzenlenmektedir. Bu nedenle de banka adına düzenlenen belgelerin mülkiyeti de bankaya ait olmaktadır. Dolayısıyla da bankanın kendi adına düzenlenen belgeler üzerinde tasarruf hakkı bulunmaktadır. Netice olarak bu durumda bankadan alacaklı olanlar da ilgili belgelerin haczini talep edebilmektedir.

2) Akreditifte alacağın hacz edilmesi

Uygulamada akreditif ilişkisine katılan tarafların ödemededen acze düşmesi çok sık karşımıza çıkmamakla birlikte istisnaî de olsa bu tür durumlarla karşılaşmaktadır. Akreditif ilişkisi içerisinde birden fazla hukukî ilişki barındırsa da bunlar ekonomik olarak birbirleriyle bağlantılı durumdadır. Ayrıca burada akreditif ilişkisinin doğası gereği yabancılık unsuru da bulunduğundan alacağın haczi konusunun milletlerarası unsur içerdiği de kabul edilmektedir.

Amir tarafından akreditif bedelinin nakit olarak bankaya depo edilmesi durumunda akreditif bir şekilde icra edilmemiş ise amirin bankadan iadesini talep edeceği bedel üzerinde haciz talep edilmesi mümkündür. Bu durumda amirin bankada bulunan parası ile akreditif bedeli olarak bankaya depo ettiği para arasında bir farklılık bulunmamaktadır. Önemle belirtmek gerekir ki lehtarın akreditifi kullanma hakkı devam ettiği süre boyunca lehtar bedelin ödenmesini usulüne uygun olarak talep etmiş ise akreditif amirinin alacaklılarının haciz talebi herhangi bir sonuç doğurmayacaktır. Kaldı ki amirin alacaklıları ilgili bedele haciz koydursa bile bankanın rehin hakkı bu hacizden önce gelmektedir. Lehtar, bedelin tamamını değil bir kısmını kullanmış ise bu durumda da amirin alacaklıları kalan kısım üzerinden haciz talep edebilecektir. Banka haciz talebini aldığı anda bu ödemeyi icra dairesine yapmakla yükümlüdür. Aksi takdirde banka borcundan kurtulamayacaktır. Ayrıca amir ve lehtar arasında akreditife temel teşkil eden sözleşme

⁶⁶⁰ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.632; **Reisoğlu**, (Akreditif), s.354.

⁶⁶¹ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.354.

dışında başka bir hukukî ilişki var ise bu durumda lehtar bu ilişkiye dayanak olan alacağı için de amire karşı haciz talebinde bulunabilecektir⁶⁶².

Lehtar akreditife uygun belgeleri bankaya ibraz ettikten sonra bankanın ödeme borcu gündeme gelmektedir. Lehtarın bankadan alacağı bedel üzerinde de haciz talep edilebilmektedir. Bu tür alacaklar ise üçüncü şahısta bulunan alacağın haczini düzenleyen İİK m.89 kapsamında haczedilmektedir. Bu hallerde bankaya haciz ihbarnamesi gönderilmekte ve ihbarnameyi alan banka ise ödemeyi icra dairesine yapmaktadır. Bir diğer ifade ile bankanın belgeleri kabul etmesinden sonra henüz ödemenin yapılmadığı esnada lehtarın bankadan alacağı üzerine haciz konulabilmektedir⁶⁶³. Zira banka belgeleri kabul ettikten sonra ödeme yapmamış olsa bile lehtarın bankadan alacağı doğmaktadır. İİK m.89 uyarınca birinci haciz ihbarnamesini alan banka bundan kaynaklanan bir itirazı var ise⁶⁶⁴ yedi günlük süre içerisinde itirazlarını icra dairesine bildirmelidir. Aksi takdirde alacak bankanın zimmetinde kalmış olacaktır. Netice olarak lehtarın akreditiften kaynaklanan alacağı üzerinde haciz talep edilebilmektedir. Ancak bunun için lehtarın akreditife uygun olacak şekilde belgeleri ibraz etmesi ve kendisine ödemenin yapılmamış olması gerekmektedir.

C) Akreditifte iflas

İflas, günü gelmiş borçlarını ödeyemez duruma düştüğü mahkeme kararıyla saptanarak ilan edilen kişinin durumunu ifade etmektedir⁶⁶⁵. Türk hukukuna göre bazı özelliklere sahip olanların iflasa tabî olabileceği kabul edilmektedir. Kural olarak tacirlerin iflasa tabî olacağı kabul edilmektedir. Akreditif ilişkisi açısından da amir, lehtar ve banka tacir olduklarından iflasa tabî kişiler içerisinde yer almaktadırlar.

1) Akreditifte amirin iflası

Amirin iflası, hem banka ile yapmış olduğu üçüncü kişi lehine akreditif sözleşmesinde hem de lehtar ile yapmış olduğu temel sözleşmede bir etki doğurmaktadır. Bu durumda iflasın ne zaman gerçekleştiği önem arz etmektedir.

⁶⁶² Doğan, (Teminat Mektupları),s.331.

⁶⁶³ Kuru, B., İcra ve İflas Hukuku, Ankara 1983,s.290.

⁶⁶⁴ Belgelerin henüz ibraz edilmediği ya da ibraz edilen belgelerin akreditif şartlarına uygun olmaması nedeniyle lehtarın herhangi bir hak ve alacağının olmadığı itirazı ya da bahsi geçen bedelin ihbarnamenin tebliğinden evvel lehtara ödendiği itirazı vb.

⁶⁶⁵ Kuru, s.495.

Amir, bankadan akreditif açılmasını talep ettikten sonra ve fakat banka ile akreditif sözleşmesi yapmadan evvel iflas etmiş olabilir. Amirin bankaya akreditif açılması yönündeki icabından sonra akreditif sözleşmesi henüz yapılmamış ise, amirin bu aşamada iflas etmesi neticesinde bankanın bu icabı reddetme durumu olabilmektedir⁶⁶⁶. Bunun yanında doktrinde, amirin akreditif bedelini bankaya nakit olarak depo etmesinden sonra iflas etmesi hâlinde, bankanın amirle yapmış olduğu akreditif sözleşmesinin bu durumdan etkilenmeyeceği ve bankanın yükümlülüklerinin iflas idaresi tarafından verilen talimatla sona ereceği kabul edilmektedir⁶⁶⁷.

Amir, akreditif sözleşmesi yapıldıktan ve bankanın lehtar lehine akreditifi açmasından sonra da iflas etmiş olabilmektedir. Bu durumda bir görüşe göre⁶⁶⁸ amir, banka ile akreditif sözleşmesi yapmasından sonra ancak lehtar ilgili belgeleri ibraz etmeden önce iflas etmiş ise bu durumda akreditif ilişkisinin devam edeceği yönündedir. Bir diğer ifade ile bu durumda lehtar akreditife uygun belgeleri ibraz ederse bankanın akreditif bedelini ödeme yükümlülüğü devam etmektedir. Amirin akreditif sözleşmesi yapılmasından sonra iflas etmesi hâlinde yetki kanunen iflas masasına geçmektedir. İflas idaresi akreditif sözleşmesinin devamının müflis lehine olmasına karar vermesi hâlinde sözleşme devam edecek aksi kanaatte ise sözleşme feshedilecektir. İflas idaresi sözleşmenin devamına karar verirse bu durumda bankanın muhatabı iflas idaresi olacaktır. Özetle, akreditif açılmış ve akreditif bedeli amir tarafından bankaya nakit olarak yatırılmış ise bu takdirde amir ve banka arasındaki akreditif sözleşmesi sonra ermeyecek ve banka uygun belgelerin ibrazı hâlinde lehtara ödeme yapmakla yükümlü olacaktır.

2) Akreditifte lehtarın iflası

Amir ve lehtar arasındaki temel sözleşme yapıldıktan sonra fakat banka ile amir arasında akreditif sözleşmesi yapılmadan evvel lehtar iflas etmiş olabilir. Lehtarın iflas etmesi temel ilişkiyi sona erdiriyor ise bu durumda amirin banka ile akreditif sözleşmesi yaparak lehtar lehine akreditif açılmasını talep yükümlülüğü de ortadan kalkacaktır. Bu durumda taraflar arasındaki temel ilişkinin sona erdiğinin bankaya bildirilmesi

⁶⁶⁶ **Erdoğan**, (Akreditif Sözleşmeleri), s. 158.

⁶⁶⁷ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.640.

⁶⁶⁸ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.356; **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.640.

yükümlülüğü de amire aittir. Amirin bu bildirimini bankaya yapmaması hâlinde meydana gelebilecek zararlara katlanacağı kabul edilmektedir⁶⁶⁹.

Amir ve lehtar arasındaki temel ilişki lehtarın iflasından dolayı sona eren bir sözleşme türü değil ise bu durumda kanunen amire sözleşmeden dönme hakkı tanınmaktadır. TBK m.98 uyarınca sözleşmenin taraflarından birinin iflas etmesi durumunda, karşı taraf borçlanılan edimin iflasının güvenceye alınmasına kadar kendi edimini ifa etmekten kaçınabilmektedir. Bununla birlikte makul sürede güvence verilmeyen tarafın sözleşmeden dönme hakkı bulunmaktadır. İlgili madde açıklaması doğrultusunda bahsi geçen güvenceyi amire iflas idaresinin vermesi gerekmektedir. Nitekim lehtarın iflası hâlinde yetki iflas masasına geçmektedir⁶⁷⁰. Eğer iflas idaresi ilgili güvenceyi amire verir ve sözleşmeye devam etmek isterse bu durumda amirin sözleşmeyi tek taraflı feshedemeyeceği kabul edilmektedir⁶⁷¹. Dolayısıyla bu durumda sözleşme amir tarafından tek taraflı olarak feshedilemeyecektir.

Lehtarın, amir ve bankanın akreditif sözleşmesi yapmasından sonra iflas etmesi hâlinde; bu durumun etkisi, belgelerin ibraz edilip edilmediğine göre değişiklik göstermektedir. Lehtar belgeleri ibraz etmeden iflas etmiş ise bu durumda belgelerin ibrazı mümkün olmamaktadır. Zira bu aşamada artık müflis lehtarın herhangi bir tasarruf hakkı bulunmamaktadır. Bu durumda iflas idaresi akreditifte belirlenen belgeleri ibraz edebilmektedir. Şayet iflas idaresi ilgili belgeleri ibraz etmez ise bu durumda bir görüşe göre⁶⁷² amirin akreditiften cayması mümkün olmamakta ancak temel ilişkinin feshi talep edilebilmektedir. Bu durumda temel ilişki feshedilirse buna bağlı olarak akreditif ilişkisi de dayanaksız kalmaktadır. Diğer bir görüşe göre⁶⁷³ ise amir temel sözleşmeden dönebilmekte ve akreditiften cayabilmektedir. Lehtarın belgeleri ibraz etmesinden sonra ancak henüz ödemenin yapılmamış olduğu aşamada iflas etmesi hâlinde, iflası öğrenen bankanın ödemeyi müflise değil iflas idaresine yapması gerekmektedir⁶⁷⁴.

⁶⁶⁹ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.357.

⁶⁷⁰ **Erdoğan**, (Akreditif Sözleşmeleri), s. 161.

⁶⁷¹ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.643.

⁶⁷² **Reisoğlu**, (Akreditif), s.358.

⁶⁷³ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.643.

⁶⁷⁴ **Kuru**, s.575.

3) Akreditifte bankanın iflası

Türk hukukunda bankalar birtakım kıstaslara göre ayrıma tabî tutulmaktadır. Bunlardan ilki bankaların mevduat kabul edip etmemesi şeklinde ayırt edilmesidir. Mevduat bankaları kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmekte ve kredi kullandırmaktadır. Bankaların mevduat kabul edebilmeleri için ise özel bir izin gerekmektedir. Mevduat kabul eden bankalar genellikle ticarî bankalar olarak adlandırılmaktadır. BDDK tarafından mevduat kabul etme izni kaldırılan bankaların iflası Bankacılık Kanunu'na göre Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından istenebilmektedir⁶⁷⁵.

Akreditif ilişkisinde bankanın iflası amirle akreditif sözleşmesi yapmasından evvel olabileceği gibi daha sonra da gerçekleşmiş olabilmektedir. Bankanın iflas etmesi hâlinde akreditif amirinin aralarındaki sözleşmeyi feshedebileceği kabul edilmektedir⁶⁷⁶. Amirin sözleşmeyi feshetmemesi hâlinde ise iflas masası dilerse amirle akreditif sözleşmesine devam edecek dilerse devam etmeyecektir. Bu durumda iflas masası akreditif sözleşmesine devam ederse açılan akreditif iflas masasının borcu olacaktır. Burada problem yaratan mesele amir tarafından akreditif bedelinin nakit olarak bankaya depo edildiği durumlarda paranın mülkiyetinin kime ait olacağı hususundadır.

Amir, akreditif bedelini kredi ile sağlayabileceği gibi bankaya nakit olarak yatırmış da olabilir. Uygulamada genellikle banka ve amir arasında kredi sözleşmesi yapıldığı görülmektedir. Sonuç olarak bankanın iflas etmesi hâlinde nakit olarak depo edilen ya da kredi olarak kullanılan bedelin akıbetinin ne olacağı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

Doktrinde genel kabul gören görüşe göre⁶⁷⁷ amir tarafından bankaya nakit olarak depo edilen paranın mülkiyeti bankaya ait olmaktadır. Bu nedenle de akreditif bedeli bankaya nakit olarak depo edildikten sonra banka iflas ederse, akreditif amiri masa alacaklısı olarak kabul edilmektedir.

⁶⁷⁵ Bankacılık Kanunu m.106/1 “*Bir bankanın bu Kanun hükümlerine göre faaliyet izninin kaldırılması hâlinde yönetim ve denetimi Fona intikal eder*”.

⁶⁷⁶ **Günay**, s.135.

⁶⁷⁷ **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.630; **Reisoğlu**, (Akreditif), s.353.

Bize de uygun gelen görüş⁶⁷⁸ ve Yargıtay kararlarında da⁶⁷⁹ belirtildiği üzere amir tarafından bankaya nakit olarak depo edilen paranın mülkiyeti amire ait olmaktadır. Bu nedenle de ilgili bankanın iflası hâlinde bahsi geçen paranın iflas masasına girmeden amire iade edilmesi gerekmektedir⁶⁸⁰.

Bankanın amirle akreditif sözleşmesini yapmasından sonra iflas etmesi durumunda farklı seçenekler gündeme gelmektedir. Nitekim lehtar bu sırada akreditife uygun belgeleri ibraz etmiş ya da etmemiş olabilir. Bir görüşe göre⁶⁸¹ lehtar bankadan olan alacağını iflas masasına kaydettirerek alabilecektir. Yine bu görüşü savunanlara göre banka, lehtarın ilgili belgeleri ibraz etmesinden evvel iflas etmiş ise bu durumda lehtarın ilgili belgeleri amire göndererek akreditif bedelini talep etme hakkı olduğu kabul edilmektedir.

Diğer bir görüşe göre⁶⁸² ise amir, akreditif bedelini bankaya nakit olarak depo etmiş ve lehtar da belgeleri bankaya ibraz etmiş ise bu takdirde bankanın lehtara ödeme yapması ve belgeleri de amire göndermesi gerektiği kabul edilmektedir. Bu görüşe göre akreditif bedeli bankaya nakit olarak depo edildiğinde bahsi geçen para bankanın mülkiyetinde olmadığından bankanın iflası hâlinde de iflas masasına dâhil olmayacaktır. Yargıtay'ın bu görüşü destekler nitelikte kararları mevcuttur⁶⁸³.

Bankaların devredilmesi ya da birleşmesi durumu ise özellik arz eden bir durumdur. Önemle belirtmek gerekir ki bankanın devri ya da birleşmesi neticesinde bankacılık faaliyeti sona ermediğinden bu durumların meydana gelmesi amir ile yapılan sözleşmeye etki etmeyecektir. Bankacılık Kanunu m.19/1 doğrultusunda akreditif sözleşmesinin başka bir banka tarafından ifa edilmesi ilgili sözleşmeyi sona erdirmeyecektir⁶⁸⁴. Kaldı ki tüzel

⁶⁷⁸ **Somuncuoğlu, Ü.**, Türk Yargısında Akreditif, İstanbul, 2001, s.153.

⁶⁷⁹ Yargıtay 19. HD. 21.10.1999 Tarihli 1999/1602 E. ve 1999/6086 K. Sayılı İlâmından (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.456.)

Yargıtay 19. HD. 02.11.2000 Tarihli 2000/6699 E. ve 2000/7392 K. Sayılı İlâmı, (Kazancı İBB, E.T. 16.09.2023)

⁶⁸⁰ **Doğan**, (Akreditif), s.408.

⁶⁸¹ **Reisoğlu**, (Akreditif), s.363 vd.

⁶⁸² **Tekinalp**, (Banka Hukuku), s.641.

⁶⁸³ Yargıtay 19. HD. 21.10.1999 Tarihli 1999/1602 E. ve 1999/6086 K. Sayılı İlâmından (nakleden **Doğan**, (Akreditif), s.456.) “*Davacı banka akreditife teyit vermiş ve lehtara ödeme yapmıştır. Dava dışı akreditif amiri ...akreditif bedelini amir banka olan müflis bankaya ödemiştir. Davacı ödenen bu meblağın iflas masasına girmeyeceğini, öncelikle kendisine ödenmesi gerektiğini ileri sürerek dava açmıştır. Davacı bankanın lehtara ödemeyi yaptıktan sonra akreditifi açan amir bankaya somut olayda müflis bankaya müracaat hakkı bulunmaktadır*”.

⁶⁸⁴ Türkiye'de faaliyette bulunan bankalardan birinin; diğer bir veya birkaç banka veya finansal kuruluş ile birleşmesi veya bütün aktif ve pasif ile diğer hak ve yükümlülüklerini Türkiye'de faaliyette bulunan diğer bir

kişilerin devri ya da birleşmesi durumları da kanunen sözleşmeleri sona erdiren nedenler olarak belirtilmemiştir. Bu nedenle de devralan banka diğer bankanın akreditif nedeniyle üstlendiği yükümlülükleri de üstlenmiş kabul edilecektir.

Bankaların tasfiye edilmesi durumunda faaliyetlerine son verilmektedir. Dolayısıyla tasfiye eden bankanın hak ve borçlarını devralacak başka bir banka bulunmamaktadır. Bankacılık Kanunu m.20/2 hükmü doğrultusunda bankaların tasfiyesi durumunda borçlarının vadesi gelmemiş olsa dahi muaccel olduğu kabul edilmektedir⁶⁸⁵. Bu maddenin akreditif ilişkisi açısından değerlendirilmesinde ise bankanın akreditif ilişkisi nedeniyle hak ve borçlarını Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna devretmeleri gerekmektedir. Bu durumda ise kurum, tasfiye edilen bankanın vekili olarak kendisine devredilen akreditif ilişkisine devam edecektir.

II) Akreditif İlişkisinin Sona Ermesi

A) Genel olarak borcun sona ermesi

Türk hukukunda borcun sona ermesine neden olan haller akreditif ilişkisi için de aynı şekilde geçerli olmaktadır. Akreditif ilişkisi içerisinde birden fazla sözleşmeyi barındırdığından akreditif ilişkisinin sona erebilmesi için tüm sözleşmelerin ayrı ayrı sona ermesi gerekmektedir.

Bilindiği gibi borçlanılan edimin gereği gibi ifa edilmesi borcu sona erdirmektedir. Lehtar süresi içerisinde akreditifte belirlenen şartlara uygun şekilde ibraz yapar ve banka da bunun karşılığında ödeme yaparsa bu durumda akreditif ilişkisi sona erecektir. Nitekim bu durumda sözleşmenin her iki tarafı da üzerine düşen yükümlülükleri ifa etmiştir.

bankaya devretmesi, bütün aktif ve pasifleri ile diğer hak ve yükümlülüklerini devir alması veya bölünmesi ya da hisse değişimi Kurulun iznine bağlıdır.

⁶⁸⁵ Türkiye'de faaliyette bulunan bankalar faaliyetlerine son vermek ve bunları tasfiye etmek istedikleri takdirde, durumu Türkiye çapında basımı ve dağıtımı yapılan en az iki gazete ile ilân ve mevduat sahipleri veya katılım fonu sahipleri ile alacaklılarına veya bu durumda sayılabilecek kişi ve kurumlara tebliğ ederek ellerinde bulunan aynî ve nakdî her türlü mevduat veya katılım fonu ile emanet ve cari hesap bakiyelerini ve sair borçlarını, vadeli olsalar bile vadelerini beklemeksizin iki ay içinde iadeye ve bu süre içerisinde sahibi başvurmayan aynî ve nakdî her türlü mevduat, katılım fonu, emanet ve alacakları Kuruma tevdi etmeye mecburdurlar. Kurum, bu suretle verilen değerleri, takip eden yıl başından başlamak üzere on yıl süre ile her yıl başında usûlüne göre ilan etmek suretiyle saklar. Son ilân tarihinden itibaren altı ay içinde aranmayan bu değerler Fona gelir kaydolunur.

B) Akreditif ilişkisinde zamanaşımı

Borcun sonra erme hallerinden bir diğeri ise zamanaşımıdır. Belli bir süre içinde hakkını talep etmeyen kişinin bu hakkı hukuk düzeninde artık desteklenmediğinden kişi bu hakkını dava edememektedir.

Akreditif ilişkisinde de ödemeye yönelik olarak vadenin açıkça belirlenmesi gerekmektedir. Yani bankanın ödeme yapmakla yükümlü olabilmesi için lehtarın da akreditife uygun belgeleri belirlenen süre içerisinde bankaya ibraz etmesi gerekmektedir. Lehtar bu süre içerisinde belgeleri ibraz edemezse bu takdirde bankanın sorumluluğu da ortadan kalkacaktır. Ayrıca akreditifler içerisinde yabancılik unsuru barındırdığından zamanaşımının başlangıcı, bitişi ve kesilmesiyle ilgili uyuşmazlıklar açısından öncelikle yetkili olan ülkenin hukukunun tespit edilmesi önem arz etmektedir.

Milletlerarası hukukta zamanaşımına yönelik olarak farklı anlayışların kabul edildiği görülmektedir. Bazı ülkeler zamanaşımı meselesini maddi hukuk içerisinde kabul etmekteyken bazı ülkeler ise bunu usul hukuku açısından değerlendirmektedir⁶⁸⁶.

Türk hukukunda zamanaşımı hususu maddi hukuk alanına dâhil edilmektedir. MÖHUK m.8 uyarınca “*Zamanaşımı, hukukî işlem ve ilişkinin esasına uygulanan hukuka tâbidir*”. Bu maddeden de anlaşılacağı üzere bir işlem ya da hukukî ilişkinin esasına uygulanan hukuk zamanaşımı konusunda da uygulanacaktır. Bu nedenle de zamanaşımın başlangıcı, bitişi ya da kesilmesiyle ilgili konularda esasa uygulanacak olan hukuk yetkili olacaktır. Buradan hareketle de akreditif ilişkisine uygulanacak olan hukuk aynı zamanda akreditifte zamanaşımıyla ilgili meselelere de uygulanacaktır⁶⁸⁷. Yargıtay’ın da bunu destekler nitelikte kararları bulunmaktadır⁶⁸⁸.

Aynı zamanda akreditif ilişkisinde birden fazla hukukî ilişki barındırdığından her bir ilişki bakımından zamanaşımı hususu ayrıca tespit edilmektedir.

⁶⁸⁶ Şanlı, C.; Milletlerarası Akitlerde Zamanaşımı, İBD. C.63, 1989, s.644.

⁶⁸⁷ Şanlı, (Zamanaşımı),s.639.

⁶⁸⁸ Yargıtay 19. HD. 17.05.2002 Tarihli 2001/6649 E. ve 2002/3760 K. Sayılı İlâmı, (Kazancı İBB, E.T. 13.07.2022)

SONUÇ

Uluslararası satış işlemlerinde, tarafların çoğunlukla farklı ülkelerde bulunmasından ötürü, değişik ödeme yöntemlerinden yararlanılmaktadır. Bunlar genel olarak; peşin ödeme, mal mukabili ödeme, vesaik mukabili ödeme, akreditifli ödeme ya da kabul kredili ödeme şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamdan olmak üzere tezimizin konusunu oluşturan akreditif; satış sözleşmesi akdeden tarafların ihtiyaçlarını karşılayabilmek için uygulamadan ortaya çıkan ve günümüzde sıkça başvurulan bir ödeme yöntemidir. Ödemenin akreditifle yapılmasının, alıcı ve satıcının çıkarlarını ortak noktada buluşturduğu ve böylece her iki tarafa da kolaylık sağladığı görülmektedir. Dolayısıyla uluslararası ticarî ilişkilerde akreditife başvuran tarafların yükümlülüklerini eksiksiz olarak yerine getirdiğinde ideal bir ödeme yöntemi olduğu kanaatindeyiz. Nitekim uluslararası satış işlemlerinin artarak devam etmesi neticesinde akreditifin önemi daima mevcut kalacaktır.

Tezimizde tespit ettiğimiz önemli konular ve başlıca sonuçları bölüm başlıkları altında açıklamakta fayda bulunmaktadır. Birinci bölümde yer alan genel açıklamalar doğrultusunda; satış sözleşmesi akdeden alıcı ve satıcı ödemenin akreditif ile yapılacağını kararlaştırdığında, alıcı yani akreditif ilişkisinin amiri, bankaya başvurarak satıcı yani akreditif ilişkisindeki lehtar lehine bir akreditif açılmasını bankasından talep etmektedir. Dolayısıyla akreditif üç köşeli bir ilişki olmakla beraber, bir bankanın lehtar tarafından malların teslim edildiğini kanıtlayan belgelerin ibrazı karşılığında ödeme yapılmasının garanti edildiği bir ilişkidir.

Akreditifin temel felsefesine göre; bir satış sözleşmesi kurulduğunda, taraflar ödemenin akreditif ile yapılacağına karar verdiklerinde aralarında bir ifa anlaşması yapmaktadır. Bu ifa anlaşmasına dayanarak alıcı (amir), bankasına başvurarak satıcı (lehtar) lehine bir akreditif açılmasını talep etmektedir. Bu noktada ilgili talebi kabul eden banka ile amir arasında bir akreditif sözleşmesi akdedilmektedir. Bu sözleşme uyarınca lehtar, akreditif şartında belirlenen belgeleri usulüne uygun şekilde bankaya ibraz ettiğinde kendisine ödeme yapılmasını talep edebilmektedir. Lehtarın ibraz ettiği belgelerin akreditif şartına uygun bulunması hâlinde ise; banka, akreditifte belirlenen tutarı satıcıya ödemekle yükümlüdür. Her ne kadar lehtar, amir ile ifa anlaşması yapmış olsa da amirin bankası ile

yapmış olduğu akreditif sözleşmesine taraf değildir. Dolayısıyla lehtar ile banka arasında herhangi bir sözleşme mevcut olmayıp; ancak aralarında bir hukukî ilişki olduğundan bahsedilebilmektedir. Bu nedenden ötürü akreditif ilişkisi birden fazla kişiyi ilgilendirdiğinden üç köşeli olarak kabul edilmektedir.

Tezimizin ilk bölümünde incelenen ve üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise akreditifin hukukî niteliğidir. Türk Hukukunda, yabancı hukuklarda ve yargı kararlarında akreditifin hukukî niteliği konusunda farklı görüşler bildirilmiştir. Her ne kadar doktrinde, akreditif sözleşmesinin hukukî mahiyeti hakkında pek çok görüş ileri sürülse de kanaatimizce açıklanan görüşler akreditife benzerlik göstermesine rağmen akreditiften farklı birçok özelliği mevcuttur. Bu nedenle akreditif sözleşmesini, “üçüncü kişi yararına sözleşme” olarak nitelendirmek isabetli olacaktır.

Üçüncü kişi yararına sözleşmenin özellikleri incelendiği zaman bunların akreditife uygun düştüğü görülmektedir. Nitekim üçüncü kişi yararına sözleşmeler bağımsız bir sözleşme türünü oluşturmamaktadır. Böylece üçüncü kişi yararına sözleşmeler kanunda düzenlenen bir sözleşmenin üçüncü kişi yararına yapılmasına hizmet etmektedir. Akreditiflerde de temel ilişkide alacaklı ve borçlunun yapmış oldukları satış sözleşmesinde ödemenin akreditif ile yapılacağı kararlaştırıldıktan sonra; amirin, bankasına başvurarak lehtar lehine bir akreditif açtırdığı görülmektedir. Dolayısıyla amir ve banka arasında kurulan bir borç ilişkisinde edimin lehtara yapılması üçüncü kişi yararına sözleşmenin varlığına işaret etmektedir. Ayrıca, üçüncü kişi yararına sözleşmelerde, üçüncü kişiye borç yükletilememektedir. Bir diğer ifade ile üçüncü kişi yararına sözleşmenin tarafı amir ve banka olduğundan lehtarın borç altına sokulması mümkün değildir. Kaldı ki lehtarın borç altına sokulması akreditifin doğasına da aykırıdır. Amir, temel ilişkiden kaynaklanan borcunu üçüncü kişi yararına sözleşme yaparak banka aracılığı ile ifa etmektedir.

Bununla beraber üçüncü kişi yararına sözleşmenin kurulmasında lehtarın herhangi bir rolü bulunmamaktadır. Lehtar, bahsi geçen sözleşmenin tarafı olmadığından, bu sözleşmenin sonuç doğurması için lehtarın bilgisi aranmamaktadır. Lehtarın belirlenebilmesi bu sözleşmenin kurulması için yeterlidir. Dolayısıyla akreditife temel teşkil eden sözleşmede, ödemenin akreditif ile yapılacağı kararlaştırıldıktan sonra; amirin, lehtar lehine akreditif açtırması üçüncü kişi yararına sözleşme olarak nitelendirilmelidir. Üçüncü kişi yararına sözleşmelerin türleri akreditif açısından incelendiğinde görülecektir

ki; ifayı talep edebilme konusunda dönülemez akreditifler tam üçüncü kişi yararına, dönülebilir akreditifler ise eksik üçüncü kişi yararına sözleşmelerdir.

Tezimizin ikinci bölümünü oluşturan belgeli akreditif sözleşmesinin incelenmesi neticesinde taraflar arasındaki ilişkilere değinilmiştir. Buna göre; akreditif ilişkisi kurulurken öncelikle temel ilişkinin tarafları olan amir ve lehtarın ödemenin akreditif ile yapılacağını kararlaştırmaları gerekmektedir. Daha sonra amir, bankasına başvurarak lehtar lehine bir akreditif açılmasını talep etmektedir. Bu icabı kabul eden banka ile amir arasında bir akreditif sözleşmesi kurulmaktadır. Amir, akreditif bedelini bankaya nakit olarak yatırabileceği gibi gayri nakdî kredi kullanarak da açtırabilmektedir. Akreditif bankası ise lehtar lehine açılan akreditifi genellikle muhabir banka aracılığı ile kendisine bildirmektedir. Lehtar tarafından usulüne uygun ibrazın yapılması hâlinde ise akreditif bedeli lehtara ödenmektedir. Akreditifin mahiyetinden ötürü amir ve lehtar arasında akdedilen temel sözleşme, amir ile banka arasında akdedilen akreditif sözleşmesi ve nihayetinde banka ile lehtar arasındaki hukukî ilişki olmak üzere üç farklı ilişki meydana gelmektedir.

Tezimizin üçüncü bölümünde ise akreditif ilişkisine katılan tarafların hak ve yükümlülükleri incelenmiştir. Bu inceleme taraflar arasındaki ilişkilerin ayrı ayrı değerlendirilmesi suretiyle yapılmıştır. Bu bağlamdan olmak üzere akreditif amirinin ilk ve en temel yükümlülüğünün, sözleşmede belirlenen süre ve koşullar doğrultusunda akreditifi açtırmak olduğu lehtarın ise, akreditife temel teşkil eden sözleşmede yer alan yükümlülükleri haricinde akreditif sözleşmesinde genel olarak herhangi bir yükümlülüğü bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Nitekim lehtar akreditif sözleşmesinin tarafı değildir. Lehtar, amir ve banka arasında akdedilen üçüncü kişi yararına sözleşmede üçüncü kişi konumundadır. Amirin akreditif açılması yönündeki talebi banka tarafından kabul edildiğinde bankanın amirle yapmış olduğu üçüncü kişi yararına sözleşme kapsamında ortaya çıkan karşılık ilişkisi nedeniyle birtakım yükümlülükleri doğmaktadır. Bunlar genel olarak; amir ile akreditif sözleşmesi yapmak, lehtara lehine akreditifin açıldığını bildirmek, lehtar tarafından ibraz edilen belgeleri incelemek ve son olarak akreditifte belirlenen bedeli ödemektir.

Tezimizin üçüncü bölümün devamında ise belgeli akreditiflerde ibraz edilen belgeler ve nitelikleri üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda öncelikle belirtilmelidir ki bahsi geçen

belgeler taraf iradeleri doğrultusunda belirlenmektedir. Bir kısım belgeler ABK'da ismen zikredilmiş olmasına karşın taraflar bu düzenlemenin aksini kararlaştırabilmekte ve bahsi geçen belgeler haricinde başka belgelerin de ibrazını şart koyabilmektedirler. Bu nedenle ibrazı istenen belgelerin açık ve tereddüde mahal vermeyecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Belgeli akreditiflerde bankaların ödeme yapabilmesi için akreditifte kararlaştırılmış olan belgelerin bankaya ibrazı gerekmektedir. Süresinde ibraz edilmeyen ya da akreditif şartlarına uygunluk taşımayan belgelerin ibrazı neticesinde banka ödeme yapmamaktadır. Taraflarca aksi kararlaştırılmamış ise ibraz edilen belgelerin orijinal, düzenleyeni tarafından imzalanmış, düzenleme tarihi içeren ve onaylı olması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Tezimizin dördüncü bölümünde ibraz edilen belgelerin kabul edilmesinin sonuçları üzerinde durulmuştur. Lehtar tarafından ibraz edilen belgelerin akreditife uygun olduğuna karar verildiğinde bankalar ibrazı karşılamak ve ödeme yapmakla yükümlüdür. Belgeler hangi bankaya ibraz edilmiş olursa olsun akreditif bedelinin ödenmesi için yapılacak müracaat amirle üçüncü kişi lehine akreditif sözleşmesi yapan akreditif bankasına yapılacaktır. Ancak akreditif ilişkisi içerisinde teyit bankası da mevcut ise bu durumda ödeme talebi teyit bankasına da yapılabilmektedir. Nitekim teyit bankası da akreditif bankası ile birlikte müşterek ve müteselsil sorumludur. Bu durumda lehtar ister teyit bankasına ister ise akreditif bankasına başvuru yapmak konusunda serbest olduğundan seçimlik hakkını kullanabilmektedir. Lehtarın ödeme talebi teyit bankası tarafından karşılanmaz ise bu durumda lehtar akreditif bankasına başvurabilmektedir. Bununla birlikte bir bankanın ödeme yapmış olması diğer bankayı da ödeme yapmaktan kurtarmaktadır.

Tezimizin son bölümü olan beşinci bölümde ise akreditif sözleşmelerinde bedelin ödenmesinin engellenmesi ve akreditif ilişkisinin sona ermesi incelenmiştir. Bu inceleme neticesinde; bazı durumlarda çeşitli sebeplerle akreditif bedelinin ödenmesine engel olunabilmektedir. Uygulamada sıkça karşımıza çıkan örnekler, akreditif sözleşmesinin geçersizliği ya da akreditifte belirlenen özel koşulların yerine getirilmemiş olması durumlarıdır.

Ülkemizde akreditif konusunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu düzenlemenin olmayışı çeşitli sakıncalar yaratsa da, MTO tarafından yapılan

düzenlemelerin hemen hemen bütün ülkeler tarafından kabul edilip uygulanması ve yeterli görülmesi neticesinde pek çok ülke bu konuda düzenleme yapmamıştır. Aynı zamanda MTO, akreditife ilişkin Birörnek Kuralları düzenli aralıklarla güncellediğinden ve bu güncellemeler de yeterli görüldüğünden Türkiye de dâhil olmak üzere pek çok ülkede akreditif konusunda hukukî düzenleme yapılmamıştır. Kaldı ki akreditife ilişkin Birörnek Kurallar akreditifi yeterince karakterize ettiğinden bu konuda düzenleme yapılmamasının doğru olduğu kanaatindeyiz. Nitekim uluslararası hukukta yeknesaklık bu kurallar çerçevesinde sağlanmaktadır. İç hukukun müdahalesi ise bir uyuşmazlık çıkması hâlinde mümkün olmaktadır. Türk hukukunda bu husus doktrin ve içtihatlarla sağlanmaktadır.

Sonuç olarak akreditif konusunda iç hukuklarda düzenlemenin olmamasının akreditifin felsefesine uygun olmasından bahisle ihtilafların bu şekilde çözümlenmesinin dış ticaretin menfaatine daha uygun olduğu kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR*

Ağsakal,A./Erkan,M.K.; Türkiye’de Dış Ticarete Ödeme Şekilleri ve Faiz Oranları, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, ICAFR 16 Özel Sayısı.

Akıncı, Z.; Milletlerarası Ticari Hakem Kararları ve Tenfizi, Ankara 1994.

Akyazan, S.; Banka ve Ticaret Hukuku, Ankara 1972.

Akyol, Ş.; Medeni Hukukta Uygulama Örnekleri (Borçlar Hukuku-Özel Borç İlişkileri), C.III, İstanbul 1985.

Akyol, Ş.; Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme, Ankara 2008. (Üçüncü Şahıs)

Aral, F./Ayrancı, H.; 6098 Sayılı Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2014.

Avancini, P./Iro, G. M./Koziol, H.; Österreichisches Bankvertragsrecht, band. II, 2. Aufl., Wien 1993.

Ayan, M.; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2016.

Aydos, S.O.; Akreditif, Ankara 2000.

Aygül, M.; Avrupa Topluluklarında Akitten Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkında Roma Sözleşmesi, SÜHFD. C.9, sy.3-4.

Bahtiyar, M.; Akreditif ve Milletlerarası Özel Hukukta Doğurduğu Sorunlar, BATİDER, 1990, C. XV.

Başara, İ.; Banka Teminat Mektuplarının Hukuki Niteliği, TBB Dergisi, Sayı 83, 2009.

Berki, O. F.; Kanunlar İhtilafı, Ankara 1971.

Bilge, N.; Borçlar Hukuku (Özel Borç İlişkileri), Ankara, 1971.

Bolayır, N.; Medenî Usûl Hukukunda Yetki Sözleşmeleri, İstanbul 2009.

* Birden fazla eseri bulunan veya aynı soyadı taşıyan yazarların eserleri, kaynakçada ve atıflarda eserlerin tam künyesinin sonunda yer alan kısaltmalar kullanılarak veya aynı soyadını taşıyan yazarlar için yazarın soyadıyla birlikte adının kısaltması da kullanılmak suretiyle belirtilmiştir. İnternet kaynaklarına, ilgili dipnotlarda erişim tarihi ile birlikte görülebildiğinden, ayrıca kaynakçada yer verilmemiştir.

Bozer, A./Göle,C.; Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2018.

Bozkurt, S.; Akreditifin Uygulanması, Ankara 2006.

Brindle,M./Cox,R.; Law of Payments, London 1991.

Can, M. Ç.; CIF Satış Sözleşmesinde Alıcının Semeni Ödeme Borcu, Prof. Dr. Fırat ÖZTAN'a Armağan , Cilt.1, Ankara 2010.

Canaris, W.; Bankvertragsrecht, 3. Aufl., Berlin-New York 1988.

Canyaş, B.A.; Roma I Tüzüğü ile Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uyarınca Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerinde Örtülü Hukuk Seçimi, Hacettepe Hukuk Fak. Dergisi 1(1) 2011.

Chang, S. E./ Luo, H. L./ Chen, Y.; Blockchain-enabled trade finance innovation: A potential paradigm shift on using letter of credit. Sustainability, 12(1), 2019.

Cranston, R./Avgouleas, E./ Zwieten, K./ Hare, C./ Sante, T.; Principles of Banking Law, Oxford, New York.

Çabri, S.; Akreditifte Temel İlişkiden Doğan Borcun Hiç Veya Gereği Gibi İfa Edilmemesinin Akreditif İlişisine Etkisi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2016, Cilt 22, Sayı 3, Cevdet Yavuz'a Armağan.

Çeçen, A.; HUKUKTA NORM VE ADALET, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 32, 1975.

Çelikel, A.; Yabancılar Hukuku, İstanbul 1997.

Çelikel,A./Erdem,B.B.; Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul 2010.

Çiray, C. F.; Akreditifte Bankaların Hukuki Bakımdan Sorumlulukları, (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı), 2009.

Çörtoğlu, K. S.; Teknoloji Transfer Sözleşmelerinden Doğan Kanunlar İhtilafı, Ankara 2013.

Dayınlarlı, K.; Dış Ticaret İşlemlerinde Akreditif, Yargıtay Dergisi, C. XVI, S.III, 1990.

- Dacey, A.V./Morris, J.H.C./Collins, L.;** The Conflict of Laws, b.12, C.2, London 2006.
- Doğan, V.;** İş Akdinden Doğan Kanunlar İhtilafı Alanında Bağlama Kuralının ve Sınırlarının Tespiti, Ankara 1996. (İş Akdi)
- Doğan, V.;** Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif, Ankara 2016. (Akreditif)
- Doğan, V.;** Milletlerarası Özel Hukuk, Ankara 2015. (MÖH)
- Doğan, V.;** Teminat Mektupları, Ankara 2015. (Teminat Mektupları)
- Eğilmezler, B.;** Akreditif, Adalet Dergisi. 1965, Sy.1.
- Ekşi, N.;** Kanunlar İhtilafı Alanında “Incorporation”, Aysel Çelikel’e Armağan, MHB, Yıl: 19-20, S. 1-2, 1999-2000.
- Ekşi, N.;** Milletlerarası Nitelikli Davalara İlişkin Mahkeme Kararları, İstanbul 2007.
- Ellinger, P./ Neo, D.;** Law and Practice of Documentary Letters of Credit.
- Erdem, H.E.;** Lex Mercatoria ve ICC Tahkimi, Milletlerarası Tahkim Semineri, 6 Nisan 2004 Ankara.
- Erdem, H.E.;** Milletlerarası Ticaret Hukuku ile İlgili Makaleler, İstanbul 2017.
- Erdoğan, İ.;** Akreditif Sözleşmeleri, Ankara 2000. (Akreditif Sözleşmeleri)
- Eren, F.;** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2019. (Borçlar Genel)
- Eren, F.;** Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2020. (Borçlar Özel)
- Eren, F.;** İsimsiz Sözleşmelere İlişkin Bazı Sorunlar, Prof. Dr. Turgut Akıntürk’e Armağan, 2008. (İsimsiz Sözleşmeler)
- Erzurumluoğlu, E.;** Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri), Ankara 2011.
- Friedrich, S.;** New Trends in International Bank Guarantees, 6 International Banking Law 37,1987.
- Gao, X./ Buckley, R. P.;** The Development of the Fraud Rule in Letter of Credit Law: The Journey So Far and the Road Ahead, 23 U. Pa. J. Int’l L., 2002.

Gao, X./ Buckley, R. P.; The Unique Jurisprudence of Letters of Credit: Its Origin and Sources, 4 San Diego International Law Journal 91, 2003.

Gozlan, A.; International Letter Of Credit-Resolving Conflict of Law Disputes, 2.ed., The Hague-London-Boston 1999.

Göğler, E.; Akreditif Muamelesi ve Hukuki Niteliği, Ankara 1980. (Akreditif Muamelesi)

Göğler, E.; Belgeli Akreditifin Hukuki Mahiyeti ve Yargıtay'ın Bir İçtihadı, Batider 1968, C.IV. (Belgeli Akreditif)

Göğler, E.; Devletler Hususi Hukukunda Akit Taraflarca Yetkili Hukukun Seçilmesi, A.Ü. Hukuk Fakültesi 40. Yıl Armağanı, Ankara 1966.

Gözler, K.; Hukuka Giriş, Bursa 2018.

Graham,G. P.; International Commercial Letter of Credit and Choice of Law: so Whose Law Should Apply Anyway ?. (Rev.201 2001-2002). Heiononlien 47 Wayne L.

Gümüş, A.; Borçlar Hukuku Özel Hükümler C.2, İstanbul 2014.

Günay, G.E.; Türk Hukukunda Akreditif, İstanbul 2014.

Hao, Y./ Xiao, L.; International Journal of Business and Social Science Risk Analysis of Letter of Credit -Based on Principles of 'Independence' and 'Strict Compliance', Vol. 4 No.9, 2013.

Hugo, C.F.; The Legal Nature of the Uniform Customs and Practice for Documentary Credits: Lex Mercatoria, Custom or Contracts?, 1994, South African Mercantile Law Journal.

İşgüzar, H.; Tek Satıcılık Sözleşmesi, Ankara 1989.

Kappus, A.; "Lex Mercatoria" als Geschäftsstatut vor staatlichen Gerichten im deutschen internationalen Schuldrecht, IPRax 1993.

Karınca, E.; Banka Kredi Sözleşmeleri, Ankara Barosu Dergisi, 2001-3.

Kartal, D. B.; Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme, (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı), 2021.

- Kaya, A.;** Belgeli Akreditifte Lehdarın Hukukî Durumu, İstanbul 1995. (Akreditif)
- Kaya, A.;** İlk Yazılı Talepte Ödeme Kayıtlı Garantilerde İhtiyati Tedbir ve Haciz, Prof. Dr. Hayri DOMANIÇ'e Armağan, İstanbul 1995. (İhtiyati Tedbir ve Haciz)
- Kılıçoğlu, A.;** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2017.
- Kocaman, B.;** Türk Borçlar Hukukunda Havale, Ankara 2020.
- Konuralp, A.Ç.;** Türk Hukukunda Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme ve Hukukî Niteliği Konusunda Bir Değerlendirme, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2020.
- Kozolchyk, B.;** Commercial Letters of Credit in the Americas, a Comparative Study of Contemporary Commercial Transactions, USA, Matthew Bender & Company Incorporated, 1966. (Commercial Letters)
- Kozolchyk, B.;** The Paperless Letter of Credit and Related Documents of Title, Duke University School of Law Vol. 55, No. 3, Technology and Commercial Law ,1992.
- Kuntalp, E.;** Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), Ankara 2013.
- Kuru, B.;** İcra ve İflas Hukuku, Ankara 1983.
- Kuru, B./Arslan, R./Yılmaz, E.;** İcra İflas Hukuku, Ankara 2009. (İcra İflas)
- Kuru, B./Arslan, R./Yılmaz, E.;** Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2014.
- Llewellyn, K.N.;** Some Advantages of Letters of Credits, Journal of Business of the University of Chicago, 1929, Vol. 2, No. 1.
- Lorenz, W.;** Kollisionsrechtliche Betrachtungen zum Rembours Beim Dokumentenakkreditiv, in: Festschrift für Ernst Steindorff zum 70. Geburtstag, Berlin-New York 1990.
- Manriruzzaman, A. F.M.;** The Lex Mercatoria and International Contracts: A Challenge for International Commercial Arbitration?, American University International Law Review 14, no. 3, 1999.
- Miller, N.;** Problems and Patterns of the Letter of Credit, University of Illinois Law Forum, 1959.

Murray,C. / Holloway,D. / Timson-Hunt,D. / D'Arcy, L./ Schmitthoff, C.M.; Export Trade - The law and Practice of International Trade, London 2000.

Nomer, E.; Devletler Hususi Hukuku, İstanbul 2013.

Obermüller, M.; Zahlungsverkehr bei Insolvenz des Empfängers-Warnpflichten der Empfängerbank ? ZIP 1981.

Oğuzman, K.M./Öz, T.; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 2, İstanbul 2017.

Oktay, S.; İsimli Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması, İHFM,C.LV,1196.

Özalp, A.; UCP 600'ın Kullanılması ve Akreditif, İstanbul 2009.

Özel, S.; Yargıtay Kararları Eşliğinde Akreditif ve Hukuki Niteliği, İstanbul 1991.

Öztan, B.; Medeni Hukukun Temel Kavramları, Ankara 2009.

Reisoğlu, S.; Banka Teminat Mektupları ve Kontrgarantiler, Ankara 2003. (Teminat Mektupları)

Reisoğlu, S.; Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Akreditif, Ankara 2009. (Akreditif)

Sakmar,A./Yılmaz,İ./Ekşi,N.; Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uygulamadan Örnekler, İstanbul 1989.

Sargın, F.; Karakteristik Edim Teorisine Eleştirel Bir Yaklaşım, AÜHFD, 2001/2.

Sarkar, R.; Transactional Business Law: A Development Law Perspective, Hague: Kluwer Law International, 2003.

Schärrer, H.; Die Rechtsstellung des Begünstigten im Dokumenten-Akkreditiv, Berlin 1980.

Schmitthoff, Clive M.; The Sources of The Law of International Trade, 1964.

Schönle, H.; Die Rechtsnatur der einheitlichen Richtlinien und Gebräuche für Dokumentenakkreditive, NJW, 1968.

Schönle,H.; Rechtsprobleme des Dokumentenakkreditivs mit hinausgeschobener Zahlung, öba.36,1988.

Schütze, R.A.; Das Dokumentenakkreditiv im Internationalen Handelsverkehr, 5. Aufl., Heidelberg, 1999.

Schwind, F.; Internationales Privatrecht, Wien 1990.

Selimoğlu, E.Y.; Eser Sözleşmesi, Ankara 2016.

Serozan, R.; Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C. III, İstanbul 2014. (Borçlar Genel)

Serozan, R.; Borçlar Hukuku Özel Bölüm, 2. Bası, İstanbul 2006. (Borçlar Özel)

Serozan, R.; Edim Yükümlülüklerinden Bağımsız Borç İlişkisi, MHAD, Yıl 1., N.3.

Somuncuoğlu, Ü.; Akreditif Hukukunun Genel Hükümleri, İstanbul 2007.

Somuncuoğlu, Ü.; Akreditif İşleminde Özellikle İhracat Mevzuatı Açısından Yerel (Aracı) Bankaların İhracatçı Karşısındaki Hukuki Durumu ve Sorumlulukları, Batider, C. XII ,1983, S.1.

Somuncuoğlu, Ü.; Türk Yargısında Akreditif, İstanbul 2001.

Spickhoff, A.; Internationales Handelsrecht vor Schiedsgerichten und staatlichen Gerichten, Rabelsz. 52, 1992.

Şanlı, C.; Milletlerarası Akitlerde Zamanaşımı, İBD. C.63, 1989. (Zamanaşımı)

Şanlı, C.; Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk, Ankara 1986. (Tahkim)

Şanlı, C.; Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, İstanbul 2011. (Akitlerin Hazırlanması)

Şanlı,C./Ekşi, N.; Milletlerarası Ticaret Hukuku, İstanbul 2000.

Şanlı,C./Esen, E./Figenmeşe, İ.A.; Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul 2015.

Tandoğan, H.; Borçlar Hukuku-Özel Borç İlişkileri, C.III, Ankara 1988.

- Tekinalp, G.;** Milletlerarası Özel Hukuk, Bağlama Kuralları, İstanbul 2009. (MÖH)
- Tekinalp, G.;** Türk Hukukunda Ortaklıkların Vatandaşlıkları, İÜHF.50.Yıl Armağanı, Cumhuriyet Döneminde Hukuk, İstanbul 1973.
- Tekinalp, G.;** Yabancı Tüzel Kişilerin Tanınması, ARSLANLI Armağanı, İstanbul 1979.
- Tekinalp, G.;** Yeni Alman ve İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Kanunlarında Akdi Borç Statüsü ve Türk Kanunu, MHB.8, 1988. (Akdi Borç Statüsü)
- Tekinalp, Ü.;** Banka Hukukunun Esasları, İstanbul 2009. (Banka Hukuku)
- Tekinay, S. S./Akman, S./ Burcuoğlu, H./Altop, A.;** Borçlar Hukuku-Genel Hükümler, İstanbul 1993.
- Tiryakioğlu, B.;** Taşınır Mallara İlişkin Milletlerarası Unsurlu Satım Akitlerine Uygulanacak Hukuk, Ankara 1996.
- Tiryakioğlu, B.;** Yabancı Unsurlu Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin İhtiyati Tedbir Kararı Alma Yetkisi, Public and Private International Law Bulletin, 40(2), 2020.
- Tolun, O.;** “Akreditifin Hukuki Mahiyeti” Adalet Dergisi, Y.48, S.1.
- Topçuoğlu, H.;** Tavsif İhtilafları, AÜHFD.5,1949.
- Trimble, R.J.;** The Law Merchant and the Letter of Credit, Harvard Law Review,1948, Vol.61, No.6.
- Turhan, T.;** İsviçre Devletler Hukuku Federal Kanununda Sözleşmeden Doğan Borçlara Uygulanacak Hukuk ve Türk Hukuku, AÜHFD. 41,1989-1990. (Sözleşmelerden Doğan Borçlar)
- Turhan, T.;** Milletlerarası Sözleşmelerde Yabancı Para Kayıtları, Ankara 1996. (Yabancı Para Kayıtları)
- Türk, A.;** Hukukî Yönden Banka Havalesi, Ankara 2007.
- Ulrich, C.M.;** Rechtsprobleme des Dokumentenakkreditivs, Zürich 1989.
- Uluç, Mehmet R.;** Borçlar Hukuku Açısından Akreditif, Batider 1966, C.III.

Uluocak, N.; Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri, İstanbul 1989.

Utkulu, U./Aydemir, İ./Özken, A./Yılmaz, M.; Türkiye’de Dış Ticaret İşlemleri ve Uygulaması, Ankara 2013.

Uyanık, A.; Türk Milletlerarası Usûl Hukukunda Yetki Sözleşmeleri, İstanbul 1994. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Von Bar,C.; Kollisionsrechtliche Aspekte der Vereinbarung und Inanspruchnahme von Dokumentenakkreditiven, ZHR 152, 1988.

Vural, G.; Türk Banka Hukuku, Ankara 1991.

Walker, A.; American Accord – Third Party Fraud and Letters of Credit, International Financial Law Review 1, 1982.

Yavuz, C.; Borçlar Hukuku Dersleri-Özel Hükümler, İstanbul 2013.

Yavuz,C./Acar, F./Özen,B.; Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, İstanbul 2014.

Yayla, D. M.; Yabancılık Unsuru Taşıyan Uyuşmazlıklarda Yetki Sözleşmesinin Tarafları ve Hmk Madde 17 Kapsamındaki Yetki Sözleşmesinin Üçüncü Kişilere Teşmili, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan.

Yılmaz, K. K.; Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, Sayı 3, 2016.

Yüksel, A.S.; Bankacılık Yönünden Kredi Açma Sözleşmesi, İstanbul 1972.

Zahn,J.C.D./Eberding,E./Ehrlich,D.; Zahlung und Zahlungssicherung im Außenhandel, 6. Aufl., Berlin-New York 1986.

Zevkliler, A./Gökyayla, K.E.; Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2013.

Zevkliler, A.; Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, Ankara 2002.

Zhang, Y.; Approaches to Resolving the International Documentary Letters of Credit Fraud Issue, Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies, 2011.

EKLER

Ek 1. Akreditif Açtırma Teklif Mektubu

LETTER OF CREDIT

Applicant	Issuing Bank	Credit no
Form Of documentary Credit ☐ Irrevocable L/C ☐ Revocable L/C		
Date Of Application	Expiry Date & place for Presentation of documents	
Application	Expiry Date place for presentation	
Advising Bank	Beneficiary	
Partial shipments ☐ allowed ☐ not allowed	Amount	
Transshipments ☐ allowed ☐ not allowed	Credit available with nominated bank ☐ by payment at sight ☐ by deferred payment at ☐ by acceptance of drafts at ☐ by negotiation	
Confirmation of the credit ☐ requested ☐ not requested	Insurance ☐ covered by buyer ☐ covered by seller	
Partial Shipments ☐ allowed ☐ not allowed	Transshipments ☐ allowed ☐ not allowed	
Shipments As Defined In UCP 500 Article By Us ☐ From ☐ For transportation to ☐ Not later than	Terms ☐ FAS ☐ EXW ☐ FOB ☐ Other Terms ☐ CFR ☐ As Per INCOTERMS ☐ CIF	
Goods (Brief description without excessive details - see UCP 500 article 5)		
Commercial Invoice ☐ signed original & ☐ copies		
Transport Documents ☐ Multimodal Transport Document by covering at least two different modes transport ☐ Marine Ocean Bill of Lading covering a port to port shipment ☐ To the order of ☐ Non negotiable sea Waybill covering a port to port shipment ☐ Endorsed in blank ☐ AirWaybill original for the consigner ☐ Notify ☐ Other transport document		
Marked Freight ☐ Prepaid ☐ Payable at Destination		
Certificates ☐ Origin ☐ Analysis ☐ Health ☐ Other document	Other Documents ☐ Weight list ☐ Packing list	
Presentation Period Documents to be presented with in ; <input type="text"/> days after the date of shipment but within the validity of the Credit	Insurance Documents ☐ Policy ☐ Certificate ☐ Declaration under an open cover	
Additional Instructions		
We request you to issue on our behalf and for our account your irrevocable credit in accordance with the above instructions (marked X where appropriate)		
Name and Signature of the Applicant		

Akreditif Açtırma Teklif Formu Örneği I

28

AKREDİTİF AÇTIRMA TEKLİF MEKTUBU

Bankanızın aşağıdaki şartlarla Uluslararası Ticaret Odası'nın yürürlükteki "Akreditifler Hakkında Yeknesak Teamül ve Uygulamalar" adlı broşürüne tabi bir akreditif açmasını talep ediyor ve Bankanızı bu işlemle ilgili gördüğü bütün masrafları nezdinizdeki hesabımıza borç kaydetmeye yetkili kılıyoruz.

☐ Gayrikabirücu	☐ Kabirücu	☐ Teyitli	☐ Teyitsiz
☐ Görüldüğünde Ödemeli	☐ Vadeli	☐ Kabul Kredili	☐ İştirali (negotiation)

<p>Lehdar :</p> <p>Teslim Şekli : ☐ FOB ☐ CFR ☐ CIF ☐</p> <p>Akreditif Tutarı :</p> <p>Akreditif Vadesi :</p> <p>Ödeme Vadesi :</p> <p>Son Yükleme Tarihi :</p> <p>Malin Cinsi :</p> <p>Taşıma Aracı :</p> <p>Yükleme Limanı/Yeri :</p> <p>Boşaltma Limanı/Yeri :</p> <p>Navlun : ☐ Peşin ödenecektir ☐ Varış yerinde ödenecektir</p> <p>Aktarma : ☐ Kabul edilir ☐ Kabul edilmez</p> <p>Kısmi Yükleme : ☐ Kabul edilir ☐ Kabul edilmez</p> <p>Türkiye Dışındaki Masraflar : ☐ Lehbara aittir ☐ Firmamıza aittir</p> <p>Ekler :</p> <p>☐ Başvuru Yazısı</p> <p>☐ Proforma Fatura</p> <p>☐ Dahilde İşleme İzin Belgesi</p> <p>☐ Yatırım Teşvik Belgesi</p> <p>☐</p> <p>☐</p> <p>☐</p> <p>☐</p>	<p>İbraz Edilmesini İstediğimiz Belgeler:</p> <p>☐ Ticari Fatura :orjinal..... kopya</p> <p>☐ Menşe Şahadetnamesiorjinal..... kopya (Malin menşeninolduğunu gösteren mahalli ticaret odasından tasdikli)</p> <p>☐ Sigorta Poliçesi/Sertifika:.....orjinal.....kopya (Fatura tutarının %..... fazlası üzerinden düzenlenecek ve "Institute Cargo Clauses" da gösterilen geniş kapsamlı rizikoları (All Risks) kapsayacaktır)</p> <p>☐ Deniz Yükleme Konşimentosu : Tam takım nüsha</p> <p>☐ Airwaybill ☐ FCR/CMR ☐ Hamule Senedi</p> <p>☐ vadeli poliçe</p> <p>☐ çeki listesi</p> <p>☐ koli müfredat listesi</p> <p>☐ dolaşım belgesi</p> <p>Özel Şartlar :</p> <p>-Akreditifle ilgili bankanızın seçtiği haberleşme araçları kullanılacaktır.</p> <p>-Sigorta bankanız tarafından yaptırılacaktır.</p> <p>-Vesak bankanıza tek seferde ve kurye ile gönderilecektir.</p> <p>-Vesak yükleme tarihinden itibarengün içinde ibraz edilecektir.</p> <p>-Sigorta poliçesi ile yukarıda işaretlediğimiz taşıma belgesi duruma göre bankanız adına düzenlenecek ya da bankanız emrine tanzim veya ciro edilecektir.</p> <p>...../...../..... Damga Pulu, Kaşe ve İmza</p>
---	---

Akreditif Açma Teklif Formu Örneği II

AKREDİTİF AÇIKIRMA TEKLİF MEKTUBU

☐ Teyitli	☐ Teyitsiz	☐ Devredilebilir
☐ Görüldüğünde Ödemeli	☐ Vadeli	☐ Kabul Kredili
☐ İştirali	☐ Karma	
Amir :	Lehdar:	
Teslim Şekli: ☐ EXWORKS ☐ FOB ☐ CFR ☐ CPT ☐ CIP ☐ CIF ☐		
Akreditif Tutarı :	Döviz Cinsi:	Tolerans: %+/-
Akreditif Vadesi:	Son Yükleme Tarihi :	
Ödeme Vadesi :	Vesaik İbraz Süresi :	
Mal Tanımı :		
Taşıma Aracı:		
Yükleme Limanı / Yeri:	Boşaltma Limanı / Yeri:	
Navlun: ☐ Peşin Ödenecektir	Aktarma: ☐ Kabul Edilir ☐ Kabul Edilmez	
☐ Varış Yerinde Ödenecektir	Kısmi Yükleme: ☐ Kabul Edilir ☐ Kabul Edilmez	
Türkiye Dışındaki Masraflar: ☐ Lehdara Aittir	☐ Firmamıza Aittir	
Ekler: ☐ Başvuru Yazısı ☐ Proforma Fatura	☐ Dahilde İşleme İzin Belgesi ☐ Yatırım Teşvik Belgesi	
☐		
İbraz Edilmesi Talep Edilen Belgeler:		
☐ Ticari Fatura : Asıl Kopya		
☐ Menşe Şahadetnamesi : Asıl Kopya (Malın menşelinin olduğunu gösteren ticaret odasından tasdikli)		
☐ Bankanız adına/emrine düzenlenmiş Sigorta Poliçesi..... Asıl..... Kopya .Fatura CIF veya CIP tutarının % fazlası üzerinden düzenlenecek ve "Institute Cargo Clauses"da gösterilen geniş kapsamlı rizikoları (All Risks) kapsayacaktır.		
☐ Bankanız emrine düzenlenmiş	☐ Bankanız Adına Düzenlenmiş	
☐ Bankanız emrine ciro edilmiş	☐ Bankanız Adına Ciro Edilmiş	
☐ Clean on Board (Temiz) Deniz Yükleme Konşimentosu: Tam takım.....Nüsha		
☐ Airwaybill ☐ FCR ☐ CMR ☐ HAMULE SENEDİ ☐ DİĞER	AsılKopya	
☐	Asıl Kopya Poliçe	
☐	Asıl Kopya Çeki Listesi	
☐	Asıl Kopya Koli Listesi	
☐	Asıl Kopya Dolaşım Sertifikası ☐ EUR 1 ☐ ATR	
☐		
Özel Şartlar		
☐ Sigorta Dain-i mürtehinini Bankanız olacak şekilde Bankanız tarafından adımıza ve hesabımıza yaptırılabilir.		
☐ Sigorta Dain-i mürtehinini Bankanız olacak şekilde Firmamız tarafından yaptırılacaktır.		
- Flotan sigortanın şartları gereği, kati sigortanın yapılmasının herhangi bir nedenle imkansız hale gelmesi nedeniyle yaptırılmaması durumunda Bankanızın hiçbir sorumluluğunun olmayacağını ancak flotan sigortanın kati sigortaya dönüşmesi için gerekli her türlü işlemi yerine getireceğimizi, her türlü önlemi alacağımızı peşinen ve gayri kabili rucu kabul ve taahhüt ederiz.		
- Vesaik Bankanıza tek seferde ve özel kurye ile gönderilecektir		
- İşbu akreditif açtırma teklif mektubu ile açılmasını talep ettiğimiz gayri kabili rucu akreditifin ve bunlarla ilgili her türlü değişikliklerin yürürlükte bulunan ve ileride yürürlüğe girecek olan mevzuat hükümlerine ve özellikle Milletlerarası Ticaret Odası'nın Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları'na dair 600 sayılı Broşür hükümlerine ve/veya Milletlerarası Ticaret Odası'nca 600 sayılı Broşür yerine ikame edilebilecek yeknesak hükümlerine tabi olmasını kabul ve beyan ederiz.		
- Bankanızı bu işlemle ilgili akreditif bedeli ve sigorta prim bedelleri dahil tüm masrafları nezdinizdeki hesabımıza borç kaydetmeye yetkili kılıyoruz.		
- Bankanızca talimatımız doğrultusunda hazırlanacak olan metinde tarafımızca sonradan düzeltmeler yapılması halinde, bu düzeltmeleri nihai talimatımız olarak kabul etme veya etmemeye Bankanızın yetkili olduğunu kabul ve teyit ederiz.		
- İşbu akreditif tahtındaki bilgi ve belgelerin Bankanızca uygun görülecek muhabir bankalarınızla paylaşılmasına izin veriyoruz.		
Tarih/...../..... Kaşe/Yetkili İmza		
İşbu Akreditif Açtırma Teklif Mektubu ikinci sayfada yer alan Genel Koşul ve Hükümlerin ayrılmaz bir parçası olup her iki sayfa birlikte hüküm ifade etmektedir.		
Sayfa 1/2		

GENEL KOŞUL VE HÜKÜMLER

Aksi taraflar arasında yazılı olarak açıkça kararlaştırılmadığı takdirde, taraflar arasında aşağıdaki hüküm ve koşullar uygulanacaktır:

1. Yapılacak işlemlere konu lehtar firmaların, lehtar bankaların, malların tedarikçilerinin, taşıma araçlarının (gemi/uçak) ve işleme konu faturada adı geçen tarafların uluslararası yasaklı listelerde (UN List, OFAC SDN List, OFAC SSI List, UK Sanctions List, EU Blacklist) bulunmadığını; yapılacak transferlerin özelinde, transferlerin yapılacağı lehtarların ve bankaların bulunduğu ülkelerin, yükleme/boşaltma limanlarının bulunduğu ülkelerin ve/veya işleme konu mal/hizmet cinslerinin uluslararası alanda uygulanan finansal ambargoların (UN, OFAC-ABD Hazinesi, United Kingdom, European Union) konusu olmayacağını; yapılacak işlemlerin uluslararası ambargo uygulamaları (Birleşmiş Milletler UN, ABD Hazinesi OFAC, Avrupa Birliği ve İngiltere düzenlemeleri) kapsamında muhabir bankalar tarafından reddedilmesi, durdurulması, geri çevrilmesi veya işleme konu tutarların geç ödenmesi, ödenmemesi, bloke edilmesi hallerinde tüm sorumluluğun firmamıza ait olduğunu beyan ve taahhüt ederiz.

2. Akreditif konusu malları sigorta kapsamı dışındaki veya sigortası zor olan veya ek primler ödenmek suretiyle mümkün olan taşıma araçları ve yöntemleriyle taşıma yapmayacağımızı/yaptırmayacağımızı, bu tip durumlarda sigorta işlemleri bankanızca yürütülse dahi nakliye sigortası yaptırma sorumluluğunun münhasıran Firmamıza ait olduğunu, Bankanızın herhangi bir yükümlülüğünün bulunmadığını, Firmamızca yaptırılacak sigortaya ait poliçe ve sair evrakları derhal Bankanıza ibraz edeceğimizi gayrikabuliyet kabul ve taahhüt ederiz. Sigorta işlemlerinin daha evvel bankanızca yürütülmüş olması ve/veya sigortanın firmamız ad ve hesabına bankanızca yapılmasını talep etmemiz ve sair haller bankanızı sigorta işlemlerini yürütmekle yükümlü kılmaz. Aşağıda yazanlarla sınırlı olmamakla birlikte uygun olmayan taşıma araç ve yöntemlerinden bazıları şöyledir: Akreditif konusu emtianın,

a-) 35 yaşın (35 yaş hariç) üzerindeki ve yaşı ne olursa olsun klassız ve ISM sertifikasız gemiler ile taşınması;

b-) Tanker ve feribot (ro-ro) ile yapılacak taşımalarda tanker ve feribot (ro-ro) yaşı 15(15 dahil) ile limiti olup, 15 yaşın (15 yaş hariç) üzerindeki ve yaşı ne olursa olsun klassız ve ISM sertifikasız tanker ve feribot (ro-ro) ile yapılacak olan taşımalar;

c-) IACS üyesi muteber Klas kuruluşlarının dışında herhangi bir klas kuruluşuna sahip gemiler ile yapılacak olan taşımalar v.b. Firmamızın yukarıdaki haller ve benzeri durumlar istisna olmak üzere, nakliye sigortasının Bankanız tarafından yapılmasını talep ettiği hallerde nakliye sigortası yaptırmamak hususu Bankanız takdirinde olup Bankanız dilerse bu talebimizi reddedebilecek ve/veya kabul edebilecektir. Bankanızın talebimizi reddetmesi halinde; Firmamız ilgili sigortaları yaptıracak ve sigortaya ait poliçe ve sair evrakları derhal Bankanıza ibraz edecektir. Sigortanın Bankanızca yapılacağı hallerde de sigorta prim bedellerini ödemek Firmamız sorumluluğunda olup Bankanız anılan bedelleri nezdinizdeki Firmamız hesabına borç kaydetmeye yetkilidir.

İşbu Genel Koşul ve Hükümler birinci sayfada yer alan Akreditif Açtırma Teklif Mektubu'nun, imzalanmış ve imzalanacak Bankacılık İşlemleri Sözleşmesi ve Kredi Sözleşmesi'nin (GKS ve sair sözleşmeler) ayrılmaz bir parçası olup her iki sayfa birlikte hüküm ifade etmektedir.

Tarih /..... /.....
Kaşe / Yetkili İmza

Sayfa 2/2